

SOFIA NĂDEJDE

PATIMI

ROMAN DIN VIAȚA ROMÂNEASCĂ

9

ediția a II-a, adaptată la
limba română
contemporană

Prefață Ștefan Baghiu

PATIMI

Partea I

Nenorocirea lui

Mustea CAPITOLUL I

Hoții

3

— înnoptăm rău, zise conașul Todiriță. Mână mai iute, Gheorghe! Ia-o pe șosea!

Vizitiul, un țigan de vreo treizeci de ani, tăcu, plesni de câteva ori din bici, prin aer, fără să atingă animalele. Caii, dând voioși din cozi, o luară ceva mai repede. Se îndemneau unul pe altul, de parcă și-ar fi zis: „Mergem la ovăz și odihnă. Să ne grăbim!”

Soarele cobora încet-încet, după dealurile verzi-negre ce se pierdeau, la dreapta, de-a lungul drumului, cât zăreai cu ochii. Peste culmi se întindea tot mai mult ceața străvezie de seară; un voal alburiu începea să acopere coline și păduri; toate păreau că se pierd în tainele greu de pătruns ale nopții ce — pe nesimțite, dar sigur — se apropia.

Soarele plecase și el sfios după dealuri, lăsând în urmă roșul

aprins ca purpura unei bogate mantii regești. Odată cu asfințitul soarelui, o liniște domoală, un susur tainic îmbiind la odihnă se întindeau tot mai mult în văzduh. Noaptea, aducătoare de odihnă, dar și de groază, se apropia.

Todiriță, proprietarul moșiei Chindești, legănat de arcurile trăsorii, se adânci în gândurile lui ce se înlănțuiau și se succedau în șiraguri, ca bobیțele unor mătării. Fără niciun motiv îi răsăriră în minte vorbele bancherului Aronovici: „Sunt scumpi banii, coane Todiriță. Scumpi de tot! Mai cu economie!” De la aceste vorbe, spuse apăsător, ce-i sunau și acum în urechi, gândul, neîntrecut născocitor, se făcuse stăpân atotputernic pe mintea boierului nostru.

Mustea se gândea cum să chibzuiască, cum să împartă mai potrivit banii ca să-i poată împăca pe toți. „O mie de franci! Cui să-i dai, pe cine să lași? Măine vor sări oamenii pe capul meu ca lupii flămânzi! Să te ferească

Dumnezeu de țăran când îi ești dator. La luat, e fiară; la înapoiat datoria, cârtiță: sub pământ s-ar băga numai să nu-ți înapoieze ce ți se cuvine. Vorba aceea: Când îi dai, îi fată vaca; când îi ceri, îi moare vițelul. Bine s-a mai autocaracterizat românul!"

O lume de nevoi, de speranțe și de amintiri se năștea și pierrea, rânduri, rânduri, ca nălucile de seară, în capul boierului nostru. Ca spuma gingașă a mării, acum se năștea, acum nu mai rămânea nimic din această dușmănoasă frământare a minții. Gânduri noi îi stăpâneau mintea, covârșindu-le, la rândul lor, pe altele, așa cum valurile apei înfuriate se înghit unele pe altele.

Frumusețea serii, apusul cu nori plutitori în văzduh, ca niște munți de aur, nu-l ademeneau deloc pe Mustea. Grija, asuprațoarea bogaților și a săracilor deopotrivă, nu de puține ori întunecă farmecul neîntrecut al naturii!

Todiriță, atât de adâncit în grija nevoilor, uită că era pe drum.

Numai zguduitul trăsurii, la unele hopuri, îl făcea să tresară, să-și dea seama de locul în care se afla.

Vizitiul o apucase pe drumul pădurii. De o parte și de alta, desigur de mesteceni și fagi înțesați ca dinții unui pieptăn; în pădure, și ziua era noapte. La un salt al trăsurii, Todiriță tresări. Întunericul îl trezi și mai mult din gânduri; se întunecase prea repede. Dezmeticit, observă că vizitiul o luase prin pădure.

Mustea nu era fricos de felul lui. Numai grijile îl făcuseră bănuitor. Fără să vrea, un fior îi trecu pe șira spinării. E adevărat însă că era îmbrăcat subțire, în haine și manta de dril.

„În pădure e umezeală și-i mai rece“, se gândi boierul și, fără să vrea, se răsti necontrolat la vizitiu:

— Bine, tontule, de ce-ai luat-o prin pădure? Ți-am zis s-o iei pe șosea!

— Sărut-mâna, conașule, e mai aproape și calul s-a rănit, cum s-a mai întâmplat. V-am tot zis că trebuie schimbat calul ăsta.

Tonul vizitiului era domol și umil, așa cum vorbesc țiganii de obicei.

După ceva timp, vizitiul adăugă:

—Uite, acușica suntem la capăt și tot în sosea dăm.

Iritat cum era de griji, atâta fu de ajuns ca în mintea lui Mustea să se trezească un șir de îndoieli și de temeri, și într-o clipă să ajungă la spaima adevărată, gândindu-se că avea să se întâmple o nenorocire. Mintea, slăbită și roasă de groaza nevoilor, plăsmuiește lesne nenorociri; umbrele iau chipuri uriașe; nevoile îngrozesc și slăbesc firea omului mai rău decât cele mai grele boli. Când o nenorocire se prinde de om, alte sute se agață și-l învăluie de pretutindeni, ca iedera pe cel mai falnic stejar.

Umbrele lungi ale copacilor, întinse de-a lungul drumului - întunericul fără capăt în care se afunda trăsura din ce în ce mai mult, ca într-o peșteră fără fund —, foșnetul încet al frunzelor uscate, vânzolite de vânt, îi provocau lui Mustea o agitație stranie. Todiriță duse instinctiv

mâna la geanta cu bani. Atingerea banilor, în loc să-l liniștească, îi aminti de prădăciunile săvârșite în investiții codri ai Herței.

Câte crime nenumărate! Zeci de oameni uciși în fiecare an; și, în cele mai multe cazuri, nu se dăduse de urma făptașilor! Și nu numai în pădure, dar chiar și pe șoseaua de lângă pădure, în timpul iernii, când drumeții sunt mai puțini, erau uciși oameni ziua în amiaza mare.

Chiar cu două săptămâni înainte a fost ucis un evreu, negustor de grâne. Chiar Todiriță îl văzuse singur, cu fruntea despăcată de lovitura toporului. Parcă vedea și acum toporul vechi, ascuțit de curând și cu o coadă noduroasă, rămas înfipt în os ca în lemnul unui trunchi. Hoții n-avuseseră vreme sau nu voiseră să-l scoată.

Era o imagine îngrozitoare și, aici, în întunericul pădurii, chipul evreului ucis se deslușea tot mai limpede, dar cu și mai mare claritate în mintea aprinsă a drumețului. Todiriță părea că vede

aidoma acea față umflată, plină toată de sânge închegat. Ochii, bulbucați de groază, păreau vii; gura căscată părea că strigă după ajutor. Lungit în căruță, la marginea drumului, evreul arăta ca un uriaș, deși picioarele îi erau chircite de la o ultimă convulsie. Hainele sfâșiate, buzunarele întoarse, brâul desfăcut. De pe toate se vedea furia și pripa cu care hoții căutaseră banii...

Vedenia era atât de puternică, încât Mustea simți un fior puternic pe șira spinării. Orice zgomot îl făcea să tresară. Cel mai mic foșnet de frunze i se părea produs de pași omenești. Stele începeau să se zărească deasupra capului, sclipitoare, pe un cer albastru-închis. Bezna pădurii părea tot mai adâncă, mai întunecată, mai fioroasă.

În tăcerea serii se auzea numai hruitul roților, deslușit și neisprăvit. Fiorii groazei îi cuprindeau tot mai mult sufletul lui Todiriță. În zbuciumul acestei frici nehotărâte, toate celelalte

griji îi pieriseră din minte, întocmai cum se întunecă obiectele aflate în apropierea luminii puternice. Cu ochii larg deschiși, cerceta în toate părțile, doar ar putea pătrunde prin întuneric și, astfel, răzbătând cu privirile prin desișul pădurii, să vadă dincotro l-ar putea amenința vreun dușman.

Avea la el pistolul cu șase gloanțe. „Dar ce faci cu șase focuri când te-ai vedea înconjurat de trei, patru hoțomani cu bâte ori cu topoare?” Și, iarăși, chipul evreului ucis îi apăru înaintea ochilor: „Și el avea două pistoale turcești cu câte două focuri! încremenise de spaimă cu mâna pe ele! Niciun om nu e stăpân pe propriul curaj.”

Mustea, știindu-se singur — chiar mai rău decât singur, fiind dușmanul pe capră —, nu numai că avea bănuieli asupra vizitiului, dar, într-atât i se ațâțase mintea, încât era sigur că Gheorghe era înțeles cu hoții.

„Cum, își zicea întruna Todiriță,

să-i treacă lui prin gând s-o apuce prin pădure, când știe bine că nu merg prin ea nici ziua-n amiaza mare? Nu! Gândul nu mă-nșală; e înțeles, tâlharul, cu hoții.”

Mintea omului se aprinde ușor, ca iasca uscată, la cea mai mică scânteie de amnar. Dintr-o simplă bănuială, în câteva clipe, Todiriță ajunsese să fie sigur. Se vedea, acuși-acuși, oprit în mijlocul codrului, înconjurat din toate părțile de hoți; vizitiul strunind hățurile în loc de a o lua la goană!...

Oricât ar fi aprinderea minții de puternică, nu ținea mereu cu aceeași tărie; la simple zgomote, mai mult năluci decât zgomote, credea că poate veni un tovarăș de drum; i se părea că aude aievea uruit de roți, tropot de cai, ba chiar un slab sunet de clopot. Atunci mai prindea suflet și-i mulțumea lui Dumnezeu că i-a trimis un tovarăș, un înger mântuitor; i se ușura răsuflarea, o greutate i se lua de pe piept, îi venea să râdă singur de spaima

lui.

Pleca boierul nostru din nou urechea, spre a se încredința dacă se apropia sunetul care, ca orice nălucă, pierrea tocmai când se sprijinea pe ea mai mult. Totul adormea în liniștea aburită a serii. Din când în când se auzea fâlfâitul aripilor vreunui liliac stingher. Iar gândul, care te omoară și te învie de o sută de ori pe ceas, îi șoptea: „M- am făcut fricos ca o muiere! Celui dintâi pe care l-aș zări îi trimit una tocmai în numele tatălui. Sigur, hoții, îngroziți, ar lua-o la goană, întocmai ca lupii, când îl văd căzând pe unul de-ai lor“.

Ii era rușine de el că nutrea atâta frică; voia să-și facă puțin curaj. Ca să mai gonească gândurile care-l făceau să-i pară vremea atât de lungă, începu a-l iscodi pe vizitiu, închipuindu-și că, poate, din vorbele lui i-ar putea ghici gândul:

—Măi, Gheorghe!

—Aud, conașule.

—De când bați tu codrii, ca

vizitiu, ai dat vreodată piept cu hoții?

—Ba m-a ferit Dumnezeu.

—Se poate?

— Hoții, conașule, sunt ca și lupii: până n- adulmecă, nu dau.

—Hoțul, până nu are copoi, nu dă, măi!

—Vezi bine, la cotețul gol de ce ar mai scânci în zadar lighioana? Când n-ai nimic, poți dormi liniștit și în inima codrului. De cine să te sfîiești? Doar de Muma Pădurii... Nici ea nu ți se arată dacă ești tare de înger.

—Vorbă să fie! Câți ticăloși nu ucid doar pe presupuneri.

—Se întâmplă, conașule, nu zic. Vorba românului cu ceapa legată în basma: pentru o capcană n-a pierdut el viața?

—Nu mai departe, evreul de mai deunăzi, mare bogăție au găsit la el? Douăzeci de franci! Pentru atâta și-a pierdut bietul om viața!

—Ei, la Herșcu? Da! Credeau c-or găsi douăzeci de mii. Vezi că-i lăsase la ginerele său.

—De unde le știi tu, bre, așa

deslușit?

—D-apoi le știe toată lumea: vorbeau oamenii la han.

—Au făcut, ticăloșii, moarte de om pentru nimic.

—Ce mai pagubă! Păcat de ei! O să le putrezească oasele în temniță. Proștii! Nu puteau trece Prutul?

—Tu așa făceai, de le-ai fi fost tovarăș?

—Păi cum? Să stau să mă prindă cu lanțul, ca pe câini?

—Mă, ticăloșiile, cine ucide un evreu nu-i mare lucru să ucidă și un creștin. Doar tot suflet de om e și unul, și altul.

—Dar ei cum l-au ucis pe Domnul Iisus? Până la urmă, cucoane, cum ți-i scris să mori, așa mori.

Niciodată boierul nu-l observase pe vizitiu, nici nu se gândise la fizionomia lui. Avea el altele pe cap, decât să cerceteze mutrele servitorilor.

Acum, pe întuneric, fără să-i vadă fața, prin minte-i treceau trăsăturile feței vizitiului său. Se mira singur cum îi răsăreau toate

atât de clar: gura cam strâmbă, sprâncenele plecate pe ochi, fruntea mică și fața turtită; o privire ascunsă, răutăcioasă și amenințătoare, chiar când voia să fie umil și bun.

În urechi îi răsunau vorbele nevestei: „Cu vizitiul ăsta, n-aș merge noaptea la drum, nici să mă pici cu ceară“.

Și tot mai mult îl urmărea căutătura lui furișă: niciodată nu privea omul în față; era de felul lui arțăgos: chiar dacă nu era beat, se certa cu toți servitorii din curte. Foarte crud cu animalele. De câteva ori l-a pârât rândașul că betegește caii, bătându-i cu furca de fier. În urma bățăilor lui pieriseră doi mânji, iar pe o iapă o făcuse să lepede.

Amintindu-și acestea, se mira Todiriță, de ce-l ține și nu-l dă afară? Mai ales că era venetic în sat. „Asta-i o slăbiciune la mine, își zicea el, de a nu schimba slugile și oamenii după ce mă deprind cu ei.“ Lucruri care, la vremea lor, nici nu le observase, acum toate îi

treceau prin minte, de parcă anume i le izvodea cineva: cu cât se gândea mai mult, cu atât se adăugau note rele la purtarea lui Gheorghe.

Apropiindu-se de jumătatea drumului din pădure, tot mai mult îi creştea îndoiala. Frica tot mai mult îl stăpânea.

„Sigur, hoţul îşi închipuie că duc cine ştie câte sute de galbeni! Ştia de ieri că am să iau bani; a auzit cum samsarul m-a asigurat că- mi găseşte la sigur cel puţin cinci mii... Dar hoţii te ucid şi pentru cinci galbeni! La dânşii, a omorî un om e ca şi cum ai tăia un pui de găină... A mai văzut şi geanta plină cu argint, crede că sunt averile lui Iov. Cum dracu' nu l-am întors îndată ce-am prins de veste c-a luat drumul prin pădure. Şi doar îndată am bănuir că-i ceva necurat la mijloc! Nu-i bine când cineva s-arată prea curajos! Numai de n-aş plăti scump nechibzuinţa asta.”

Merseseră prin pădure cam o jumătate de ceas; trecuseră de mijloc, simţea cum

Gheorghe încetinise din hățuri mersul cailor; aceștia parcă simțeau ceva, că fornăiau întruna.

— Ce le faci, măi, cailor, de nu-i lași să meargă-n voie?

— Știu eu ce au gloabele? Le miroase a vreo lighioană...

Deodată, se auzi un șuier; semn care cerea răspuns. Un răsunet prelung se auzi în liniștea nopții. Sunetul tăiase ca o săgeată întunericul. Todiriță simți tot sângele urcându-i în sus: un fior îi scutură tot trupul. Fără să se gândească, scoase revolverul. Un alt șuier mult mai apropiat îi tăie auzul: se cunoștea că vrea răspuns grabnic.

Vizitiul slăbise caii de la trap. Todiriță simți trezindu-se în sine o putere de apărare neînchipuită. Sări ca ars de pe scaunul trăsurii și punând țeava revolverului în spatele vizitiului, îi zise:

— Mână, hoțule, și nu crâcni, căntâi pe tine te culc la pământ!

Vizitiul, încremenit de această neașteptată amenințare, începu a da bice cailor și a mâna în neștire.

În asemenea moment de grea cumpănă, se poate zice că Mustea n-avea nimic deslușit în cap; să-și apere viața cu orice preț, aici i se concentrase toată puterea minții.

În urmă se auzeau fluierături tot mai îndepărtate. De la o vreme, neprimind răspunsul așteptat, pricepuseră că-i primejdie. Liniștea cuprinse iar desișul pădurii; părea că totul fusese o nălucă.

Când ajunseră în șosea, boierul simți luându-i-se o greutate de pe umeri. Obosit, zdrobit, căzu pe scaunul trăsurii. Mâna, încordată pe revolver, începu să-i tremure; degetele, încleștate pe piedică, nu le putea întinde. Trecuse primejdia, dar îi lăsase adânci urme de groază. Părea că ținuse un veac...

La câțiva pași se auzea scârțâitul unor care. Ce muzică plăcută și mântuitoare îi păru sunetul tânguitor al roților! Acum, boierul vedea în bieții cărăuși niște dragi și iubiți frați, gata în orice moment să sară și să-i scape viața, dacă

hoții ar mai îndrăzni să-l urmărească, ieșind la drumul mare, pe vreo potecă ascunsă.

Atât de mult îl înspăimântase pe conașul Todiriță primejdia, că ar fi vrut să sară din trăsură, să-i îmbrățișeze pe țăranii care mergeau agale pe lângă carele încărcate cu cherestea, luată de la târg pentru un proprietar vecin.

— în sfârșit, slavă Domnului! Nu mai sunt singur în desișul pădurii, zicea Mustea.

De-o parte și de alta se întindea câmpul mărginit în depărtare de dealuri acoperite cu păduri.

Vizitiul, de groaza glonțului, mâna din răsputeri. Și acum simțea în spate locul țevii. Caii gâfâiau din greu, scuturându-și capetele.

Todiriță, galben încă de primejdia prin care trecuse, privea cu mulțumire luna răsărind deasupra dealului din dreapta. Se uita la ea cu drag gândind: „Cât pe ce era să nu mai văd lumea cu ochii“.

Luna, sfioasă ca o fecioară, se ridica tot mai sus pe coasta

dealului, urcând agale suișul, până ce, mândră și falnică, își luă zborul, fermecând multe inimi și fiind martoră a multor nenorociri și crime. Lumina ei albicioasă împrăștia întunericul și, la razele ei palide, gândurile păreau mai însuflețite, mai dătătoare de speranțe; greutatea vieții, chiar suferințele, se arătau șterse.

Nenorocirea din care scăpase îi oțeli lui Todiriță sufletul, îl îmbărbătă să se lupte cu nevoile ce rânjeau la el. Un gând tainic îi șoptea că avusese noroc. Ca după o grea boală, prețuia mai mult viața. În fața morții, necazurile zilnice par nimicuri; iar nevoile și munca, petreceri plăcute.

Ajuns acasă, se simți obosit. În balcon îl așteptau nevasta și subprefectul.

—Credeam, frate, că nu mai vii, zise subprefectul, strângându-i mâna prietenos.

—Chiar era să nu mai vin!

—Cum așa? întrebă nevastă-sa îngrijorată.

—E o comedie, domnule

subprefect, n-avem nicio siguranță. în amurgul serii era să mă ucidă hoții.

—Taci, frate! Glumești?

— Ba nu glumesc deloc. De n-aveam prezență de spirit, se isprăvea cu mine.

—Dar n-aveai armă? zise subprefectul.

—Ce armă, când hoțul e pe capră?

—Ce spui? strigă nevastă-sa îngrozită.

Todiriță istorisi cu de-amănuntul toată întâmplarea cu hoții.

—Așa frică n-am tras de când sunt. Lucru curios, câtă vreme presupuneam că hoțul ma vândut, eram mult mai îngrijorat. îndată însă ce primejdia mi s-a arătat, m-am simțit mult mai energic și mai curajos.

— îndoiala e mai rea decât însăși primejdia, zise subprefectul. Ei, și ce facem cu hoțul?

—Ce să fac? Mâine îl socotesc și-l dau afară.

—Cum, fără să-l închidem?

—Ce folos? Are să nege și, până la urmă, ce dovezi am că era înțeles?

—Bine, dar cele ce le spuseși nu sunt prea de-ajuns?

—Mulțumesc lui Dumnezeu c-am scăpat. Nu vreau să mă răzbun.

—Așa face dumnealui întotdeauna. La noi, slugile n-au frică, zise nevastă-sa.

—îmi place să răsplătesc răul cu bine. Măine îi plătesc până la ultimul ban, îi dau și un bacșiș și-i zic: „Du-te, Gheorghe, cu Dumnezeu! Nu ești de mine“. N-aveți idee cum îl prostesti pe om când pentru rău îl răsplătești cu bine.

—Hei, coane Todiriță, ia seama: bunătatea dumitale să nu-ți rupă odată capul.

—Câți, fiind răi, nu și-l frâng?

— Dar se înnoptează de-a binelea și pățania dumitale nu-mi surâde deloc.

—Dumneata nu treci prin pădure și ai militari pe capră.

—Hei, dragă, dar câți dușmani am eu!

—Rămâi la noi!

—Nu se poate. Până-n ziuă trebuie să fiu în plasă. Am o anchetă: niște țărani au sărit să-l bată pe perceptor.

—Mulțumesc lui Dumnezeu, oamenii de pe moșia noastră numai de-așa năzbâtii nu se apucă. Se bat, cel mult, între ei.

—Asta-i de petrecere. Nu se poate sărbătoare fără bătaie. Poftă bună și, te rog, nu uita de ce te-am rugat.

—Te mai îndoiești!

Subprefectul ieși, strângându-le mâna prietenește.

—Obosit și flămând ca un câine; dar mulțumesc lui Dumnezeu că mă văd acasă,

zise conașul Todiriță. CAPITOLUL

II

Conasul Todirită

5

5

Sigur, cu toții ne dorim să-l cunoaștem mai îndeaproape pe eroul întâmplării de mai sus.

Conașul Todiriță Mustea era proprietarul Chin-deștilor, o moșioară în nordul Moldovei. Om în floarea vârstei: între patruzeci și cincizeci de ani. Bărbat înalt, bine făcut, cu fața veselă și deschisă. De câțva timp își lăsase barbă, ceea ce-i dădea o înfățișare și mai plăcută. Era dintre acei oameni cu care te împrietenești de la prima vedere: caracter deschis și inimă de aur.

Mustea, după cum am văzut din întâmplarea cu Gheorghe, era de o bunătate fără seamăn. Dânsul nu pricepea cum poate fi cineva rău. Proprietar sârguincios. Veșnic călare și veșnic pe câmp, vedea și povățuia cu blândețe și cu vorbe bune. Pe feciorii boierești îi sfătuia

să fie blânzi, zicându-le: „Vorba dulce mult aduce”; „Cu binele, mai curând îndupleci pe om la muncă. Cu răul, ți-1 faci dușman. Și eu, cu dușmani nu vreau să am de-a face”; „De omul rău, taie poala și fugi; cu el nu vreau să am nici în clin, nici în mănecă”.

Și, ce-i drept, sătenii îl iubeau: puțini erau cei care nu veneau să-și facă datoria. Cu toate acestea, afacerile lui Mustea nu mergeau deloc strălucit. Răul nu venea din pricina bunătății, ci dintr-o înlănțuire de fapte mult prea îndepărtate.

Mustea nu era boier de baștină, ci fiul unui vechil, ce se îmbogățise administrând moșiile unei beizadele ce stătea mai mult la Paris. Bătrânul se îmbogățise așa cum se îmbogățiseră mulți în acele vremuri vestite de belșug, cumpărase moșia Chindești și i-o lăsase fiului său. Pământ bun, cum e mai pretutindeni în nordul Moldovei, dar cam puțină pădure.

Cât a trăit bătrânul, nu l-a lăsat să schimbe nimic din modul vechi

de agricultură și contabilitate.

— Tu, zicea bătrânul, să faci cum știi după moartea mea. Contabilitatea nouă, un moft, ca să te poată înșela mai bine! Averile mari, dragul meu, s-au făcut pe vremea modei vechi, cu cei tari de vârtute și slabi de duh. Azi, când nu mai poți răsufli de cărturari, în loc să te îmbraci, mai tare te rupi. Să dea Dumnezeu, fătul meu, să poți păstra cu știința ta ceea ce am agonisit eu cu neștiința mea.

Vorbe din acestea spunea bătrânul mai în fiecare zi, când își lua cafeaua în balcon.

Curtea era așezată pe deal. Privea cu drag moșioara agonisită într-o viață de muncă și economie. Satul se întindea mai la vale. Nu avea mulți locuitori: la vreo șaizeci de familii, dar avea căsuțe curate.

Bătrânul era poznaș de felul lui: când vedea la vreun om casa dărăpănată și nevopsită, îndată trimitea câte un fecior boieresc cu o traistă de var.

— Bună ziua, lele, zicea acesta

intrând pe poartă.

—Mulțumim! răspundea femeia înfiptă.

Presupunea dânsa de ce venea omul boieresc.

— Apoi, lele, m-a trimis boierul cu niscaiva var, zice că să-ți spun că vine dumnealui mâine să te învețe a vărui, că poate oi fi uitat.

Femeia înghițea cu noduri, dar până a doua zi casa era văruită ca nouă.

Tot cam așa le făcea celor care țineau curțile nemăturate: le trimitea mături. Femeile îi prinseseră frica. De venea vreun om, duminica, la curte, neprimenit, boierul îl întreba:

—Măi, omule, ai tu nevastă?

—Am, conasule.

—Du-te și-i spune că o să-ți caut eu alta, care să te primenească de sărbătoare.

Așa, încetul cu încetul, se deprinseseră femeile gospodine și mersese vestea că oameni curați ca-n satul Chindești, mai rar.

Conașul Todiriță nu putea să iasă din voia bătrânului. În zilele când n-avea de lucru, Todiriță vâna, mergea la oraș, făcea ceva ștengării; încolo era băiat bun, ascultător de părinți; nu făcea datorii, ca alți tineri de seama lui. De la o vreme, bătrânul a început a zice că vrea să-l vadă însurat înainte să închidă ochii pe veci.

—Măi băiete, îi zicea el, însuratul de tânăr nu strică, și tu, slavă Domnului, ești flăcău tomnatic. Gospodăria, merge ea; dar tot se cunoaște că nu-i mână de femeie care să regleze și să vadă de toate. Altfel era când trăia biata maică-ta!

Un oftat adânc ridicase pieptul bătrânului; într-o clipă, o viață întreagă îi trecuse prin minte. Se vedea tânăr; aprig la muncă, muncind din zorii zilei până noaptea târziu. Și-n cadrul nevăzut al trecutului îndepărtat îi apărea ca o vedenie scumpă tânăra lui soție, sprintenă, alergând toată ziua după ale gospodăriei. Cum trecuseră toate! Năluci ale

amintirii, atâta tot! Și bătrânul oftase adânc, adăugând:

—Dar când voi muri și eu, ce va mai fi din casa mea? Nu! Trebuie să te însori, destul ai hoinărit.

—Mă însor bucuros, tată, dar să-mi aleg nevastă după gustul meu.

—Vezi bine, doar tu vei trăi cu dânsa. Dar ține minte vorba mea: „Surceaia nu sare departe de trunchi”. C-o fi bogată, c-o fi săracă, n-am nimic de zis, numai să nu fie dintr-un neam rău.

—Ce sunt vinovați copiii de faptele părinților?

—Nu sunt vinovați, dar e așa. Să nu pomenești vorbele mele. Eu ți-am găsit fată cu zestre, cu moșie, de neam bun. Ție nu-ți place! Treaba ta.

—Vezi, tată: omul o dată se însoară. Și-i bine să-și ia nevastă pe pofta inimii. Altfel, se nenorocesc amândoi.

—Ești destul de mare să pricepi.

—Așa-i obiceiul părinților, să aleagă nurori după gustul lor; de nu, îndată le scot cozi; dacă nu lor, cel puțin mamelor!

—Măi băiete, să nu te bucuri la femeia prea frumoasă, că n-ai parte de ea.

—Bine, tată dragă, dar de frica asta n-oi lua vreo ciumă.

— Aşa-i tineretul: suceşte vorbele

bătrânilor, fără a căuta înţelesul.

—Tătuţă, zisese conaşul Todiriţă, cum obişnuia să-l numească dezmierdător, fac tot ce vrei, dar să mă laşi să-mi iau nevastă pe gustul meu.

— Vezi bine că nu te-oi însura cu de-a sila; un singur băiat am şi vreau să fie fericit înainte de toate.

— Da, tată dragă, voi lua o fată săracă, dar s-o iubesc şi să mă iubească; să țină cu mine la nevoi şi la necaz.

—Pe cât văd, tu ai si ales-o.

—Da, am ales-o.

—Spune-i odată numele, să-mi ştiu şi eu odorul de noră.

— Matilda Călin, îngânase conaşul Todiriţă.

Bătrânul încreţise fruntea, încruntase sprâncenele şi,

clătinând din cap, zisese:

— Cine? Fata mazilului de blănar! Cât trăiesc eu, băiete, nu vreau să văd asemenea podoabă la casa mea. Mustea nu poate fi cuscrul lui Călin. Să-ți iasă din minte asemenea lucru.

— Dar el a murit, tată!

— Ei, si? îi trăiește numele! Eu să-i zic

⁷ ⁵ cuscră ⁵ femeii lui Călin? Să mă ferească Dumnezeu! Uită-te peste hotar, la Ciuculescu: fată de oameni, cu un petic de moșie. Ia-o și lasă târgovețele să-și mănânce-n tihnă covrigii. Nu te nenoroci. Să nu vii la vorba mea, dar prea târziu!

— Drept să-ți spun, tată, rău judeci. Fata e cumsecade, nu se aude nimic de ea. Nu știu

^J ce cusur îi găsești.

— Să mă lași în pace!

— Bine, nici eu nu mă însor.

— Aștepti să mor! Poate chiar dorești?

— Ba, să mă ferească Dumnezeu, tătuță, de așa gânduri

spurcate...

A ținut cearta un an întreg și, la urmă, bătrânul a trebuit să cedeze. Greu poate ține piept înțelepciunea bătrânească îndărătniciei tinerilor.

Cam de voie, cam de nevoie, bătrânul a mers la nuntă; și aduse noră în casă.

Sigur, își vor închipui cititorii noștri că bătrânul Mustea din interes bănesc nu voia să-și lase feciorul să o ia pe Matilda Călin. Sar înșela. Și de aceea suntem nevoiți să arătăm pricina care îl făcuse pe bătrân să se împotrivească acestei căsătorii un an întreg, crezând, în mintea lui, că, poate, Todiriță so lăsa de Matilda.

Cu tatăl ei, bătrânul Mustea n-avea nimic, doar c-a fost prost și-a pierdut averea și s-a lăsat dus de nas de femeie. Nu tot așa stătea treaba cu femeia lui Călin; pățania ei o știa tot orașul, ba chiar tot județul.

Oștile nemțești primiseră ordin de retragere din țară, după cea din urmă ocupare. Ofițerii și soldații stătuseră încartiruiți pe la case.

Femeia lui Călin era foarte frumoasă și mult mai tânără decât bărbatul, care pe atunci încă nu lepădase anteriorul și giubeaua; în schimb, ofițerul neamț încartiruit era tânăr, înalt și frumos. În asemenea împrejurări era inevitabil să se întâmple ce s-a întâmplat, ar zice filozoful nepărtinitor.

Nu tot așa judecă lumea.

Femeia lui Călin se amoretise de ofițer. În focul dragostei își închipuia că nemții n-or să mai părăsească țara: și gurile rele povesteau multe.

Într-o bună dimineață, Călin se simți rău de tot în urma dulceții și a paharului de apă pe care le lua în fiecare dimineață, după obiceiul moldovenesc. Scăpă, bietul, numai mulțumită untdelemnului și laptelui dulce pe care i le dădu repede servitoarea bătrână ce o avea în casă. Conița lipsea: era la

plimbare cu ofițerul.

Călin pricepu totul, dar avea copii, și mai bine ar fi murit decât să-și facă de răs casa și să-și dea femeia în vileag. A muștrat-o în ascuns: a amenințat-o cu despărțirea și cu închisoarea. Dânsa a căzut în genunchi, i-a cerut iertare, jurând că a fost o rătăcire diavolească. În realitate, femeia, în mintea ei proastă, voia să scape de bărbat, să pună mâna pe giuvaiere și bani, ca să poată fugi cu ibovnicul.

Peste o săptămână de la această întâmplare, nemții primiră ordin de plecare. Fu o zi de adevărată jelanie și nebunie pentru multe femei, nu numai pentru a lui Călin. Cele mai multe suferiră lovitura iubirii lor în ascuns, nevoind să se facă de răs. Vreo zece însă, între care și femeia lui Călin, fugiră după nemți, luând din casă bani și giuvaiere.

Era lungă frontiera, așa că administrația le prinse. Se povestește că ispravnicul, om hain, drept pedeapsă, le hrăni, în

mijlocul verii, numai cu pește sărat, nedându-le niciun strop de apă.

Femeia lui Călin, de rușine și de supărare, nu dădu pe acasă mai bine de un an. Se surghiuni singură la Mănăstirea Văratec, la o soră.

Toate acestea și multe altele le știa bătrânul Mustea de la o rudă din oraș.

Acum pricepe cititorul de ce s-a împotrivit părintele cu atâta înverșunare la căsătoria fiului său cu fata lui Călin. Bătrânii, fără a ști legile complicate ale moștenirii, cunoșteau de minune urmările-i nenorocite.

Matilda s-arăta blândă și supusă față de bătrân; nu prea știa gospodăria nici de oraș, darămite pe cea de la țară.

Bătrânul avea o jupâneasă veche, femeie bună, pâinea lui Dumnezeu; dânsa știa rostul gospodăriei.

Matilda huzurea de bine: avea totul de-a gata, nimic nu-i lipsea.

De la traiul pe sponci din oraș, ajunsese în belșugul proprietăresei de la țară. Destul de pretențioasă, știa să se ascundă în fața bătrânului. Conașul Todiriță nu putea crâcni nimic, căci bătrânul i-ar fi zis:

— Singur ți-ai ales-o, băiete.

În gândul ei, Matilda nu-l iubea deloc pe socru-său. Știa că de mare nevoie o luase de noră. Îl privea ca pe un spin în casă, de vreme ce nu putea să facă ce voia. Lingușitoare și prefăcută, știa însă să-l măgulească pe bătrân. Acesta, deseori își zicea:

— Uită-te cum își face omul păcat judecând copiii după faptele părinților.

Peste câțiva ani, bătrânul Mustea odihnea întru Domnul, alături de iubita lui soție, în cimitirul de lângă biserica satului. O cruce mare de piatră și un grilaj de fier arătau locul unde erau așezate rămășițele pământești ale bătrânilor.

O salcie plângătoare îi sădise fiu-său ca să-i umbrească mormântul,

semănat cu flori de mâna nurorii. Matilda l-a bocit ca pe un adevărat și bun părinte, care, pe patul de moarte, îi dăduse sfat înțelept:

— Să-ți iubești bărbatul și să fiți credincioși unul altuia. De la căsnicia pângărită, Dumnezeu își întoarce fața, dragii mei.

De jur împrejur se înșirau crucile
de lemn ale sătenilor morți:
bărbați și femei; tineri și bătrâni,
toți îl înconjurau pe boier la
odihna de veci, cum în viață îl
înconjuraseră la
muncă. CAPITOLULUI

Seceta

Conașul Todiriță era deja de mulți ani proprietar. Avusese planuri mari, dar toate ieșiseră în pagubă. Bătrânul parcă luase cu el norocul.

Când credeai că recolta va fi mai bună, atunci ieșea mai prost: ori ploi cu nemiluita, ori secetă și alte neajunsuri care, din an în an, tot mai mult bântuiau agricultura.

Anul acesta, în care se petrec cele ce le vom povesti, fusese o iarnă geroasă și fără zăpadă; de aceea grâul nu ieșise tocmai bun; ici rar, dincolo pârlit de ger.

— Dar ce să facem? zicea conașul Todiriță. Cu Dumnezeu nu ne putem bate! De vom avea o primăvară și o vară ploioase, nu murim de foame, ba mai astupăm

și câteva nevoi.

Primăvara plouase și nu prea, dar, cum fusese răcoroasă, nu se prea simțea nevoia ploii. Sosi însă iunie cu arșițe cumplite. Câmpul părea ars de secetă. Grâul, care dăduse în copt, se îngălbenise peste tot, înainte de vreme, mărunț la spic și pipernicit la bob.

Mai trăgeau, bieții oameni, nădejdea porumbului, așteptând ploaia din zi în zi.

Până și copiii se uitau mereu la cer, doar ar zări vreun nor binecuvântat, vestitorul unei ploi mult așteptate. Dar zadarnic! Spre deznădejdea mulțimii, cerul era senin și albastru spălăcit.

„O săptămână de nu mai plouă, suntem topiți“, era vorba ce-o auzeai de la bătrân până la copil.

„Pentru păcatele noastre ne pedepsește Dumnezeu!“ ziceau bătrânii.

„Prea s-a făcut lumea rea. S-ar mânca om pe om; copiii nu mai ascultă de părinți; oamenii au uitat de Dumnezeu și el ne-a uitat pe noi. El nu bate cu ciomagul, ci

cu foc și sabie."

„O să murim de foame și noi, și vitele", se văitau oamenii deznădăjduiți și neputincioși în fața secetei îndărătnice.

Frunzele verzi, late și frumoase ale porumbului se răsuciseră ca niște funii în arșița soarelui. Țărâna pe ogoare era roșie cenușie. Prin unele locuri, pământul crăpase adânc de uscăciune. Însetat, parcă deschidea mii de guri, cerând apă dătătoare de viață.

Toate bucatele arătau a jale, a sărăcie. Toate spuneau norodului: „Zadarnic, anul acesta nu veți avea parte de noi". Toate arătau ca un copil bolnăvicios, fără vlagă, căruia nu-i vezi bucuria: îi plângi de milă, văzând cum micuțul se luptă; cum întreaga lui ființă plăpândă e dornică de viață!

La imaș, jalea te izbea drept în inimă. Vitele se topeau de foame; le numărai coastele. Câmpul, din verde, era cenușiu, uscat ca piatra. Numai scaieții, pe care nici oile nu-i pot roade, se ridicau, din

loc în loc, falnici. Vitele, când zăreau suflet de om, începeau a mugi jalnic, muget ce parcă întreba: „Ce faceți cu noi? Ne prăpădim de foame“.

Unele vite mai deștepte fugeau din cireadă. Omul se trezea, la mijlocul zilei, cu ele la poartă. Părea că dobitocul venea să-i ceară seamă stăpânului - de ce îl supunea la cel mai groaznic chin: la moartea prin foame!

Pe cât primăvara verdeața câmpiei te îmbărbăta ademenindu-te la viață, pe atât acum priveleştea-i tristă îți da melancolie, îți arăta nevrednicia omenească.

Atâtea fapte nevinovate trebuia să sufere, și omul, regele tuturor, părea un pitic neputincios în fața naturii înverșunate.

Și tocmai anul acesta, conașul Todiriță semănase mult grâu și mult porumb.

Era într-o duminică, la vreo două săptămâni de la întâmplarea cu hoții.

Norodul tăbărâse, ca nicio altă

dată, la biserică. După ce preotul isprăvi sfânta slujbă, fruntașii satului îl înconjurară îndată ce ieși din altar.

—Ei, ce-i, oameni buni? Așa-i? Când v- ajunge cuțitul la os, v- aduceți aminte că-i o biserică în sat și-un Dumnezeu sus?!

—Nevoile, părinte, nu ne dau răgaz să ne aducem aminte mai des, păcătoșii de noi!

—Acum n-aveți mai mari nevoi? Cel ce-L părăsește pe Domnul, părăsit va fi de El.

—Părinte, zise un sătean, de nu plouă săptămâna asta, suntem topiți!

—Va trebui să lăsăm vitele în ogoare, strigă altul; imășul e ca în palmă, mănâncă bietele dobitoace pământ.

—Ce urgie pe noi! Ne-a uitat Dumnezeu, se vede! strigau femeile.

—Dumnezeu e bun, trebuie să ne certe ca să nu ne abatem de la calea Sa, zise preotul cu smerenie.

Sătenii nu mai erau ca altă dată, cu fețele vesele și semeți, ci

posomorâți, negri de groază și supărați, deși era un sat de oameni frumoși, înalți, chipeși, cu plete frumoase și chip ademenitor.

Preotul, tot vorbind cu ei, ajunsese în pridvor și le zise cam aspru:

—Ați uitat pe Dumnezeu și pe mine, robul său. Când am făcut clăci, n-ați venit nici zece inși în total. Bani, vă cred, n-aveți; dar vorba-i că nici bunăvoință nu aveți. Voi m-amăgiți pe mine. Dar pe Dumnezeu, care-i pretutindeni, nu-l vedeți? Șireți ca oamenii din satul ăsta nu mi-au dat ochii să văd! Dați cincizeci de bani de căciulă și ies. Nu-s toți pentru mine: să iau lumânări și untdelemn.

—Părințele, zău, n-avem, dar vom lua pe seceră și vom da.

—Cine vă crede?

—Să n-avem parte de ce ne rugăm lui Dumnezeu azi: de ne dă boierul, venim întins la Sfinția Ta.

—Numai de n-ar fi drumul până

la cârciumă mai scurt.

—Fă-ți pomană, părințele, cu noi și las' că vom fi și noi oameni!

—Să mai încerc și de data asta. De la mine trece mereu, de la voi, niciodată.

Părintele Biciușcă își netezi frumos părul pe cap, își puse potcapul, luă patrafirul, zicându-i dascălului să scoată prapurul, crucea și icoana Maicii Domnului. Flăcăii se grăbiră, care mai de care, să ducă icoana și prapurul. Procesiunea porni spre ogoare, în largul câmpului.

Bisericuța din marginea satului rămase pustie, fără să mai răsune de cântece și de vorbele oamenilor. Părăsită părea și ea ca și mormântul boierului bătrân, de care puțini își mai aduceau aminte.

Ajungând la ogoare, preotul citi rugăciunea de ploaie. Femeile și copiii băteau mătânii. Bătrânii făceau cruci zicând:

— Maică atotmilostivă, îndură-te cel puțin pentru pruncii nevinovați! Dă-ne ploaie și ne

mântuie de sărăcie. De n-am greși noi, robii tăi, cum ți-ai putea tu arăta nemărginita bunătate, nesecatul izvor de milă și îndurare?

La întoarcere, iată și boierul venea de la oraș.

—Pe cine ai îngropat, popo?

—Am îngropat seceta, cucoane.

—Prea târziu te-ai trezit.

— De, românul nu se pocăiește până nu-i ajunge cuțitul la os.

Trăsura porni, stârnind în urmă nori de praf.

Norodul își urmă calea, smerit, cu capetele goale.

Suferința nevoilor se răsfrângea pe fețele lor. Cine poate ști ce era în sufletul acestui norod îndurerat?

Aproape de amiază, văzduhul părea aprins de arșița înăbușitoare. Holde și câmpii arătau a jale, a pustiu; nici boare de vânt nu se simțea, nici așchie de nori nu se zărea la marginea cerului. Nu plouase de mai bine de o lună, dealurile nu se vedeau, ca altă dată, înverzind în depărtare,

ci roșii, păreau stânci sterpe și pustii.

Deznădăjduit, îngrozit de foamea ce-l aștepta, norodul plecă spre casă. El, făptura cea mai desăvârșită, părea smerit în fața Atotputerniciei neîndurate.

Fiecare își punea mereu zadarnica întrebare:

—Ce ne facem de nu plouă nici săptămâna asta?

—Pier vitele de foame și de sete. Seacă

fântâni și pâraie.

Seceta, aducătoare de neagră sărăcie, era stăpână netulburată.

Norodul smerit se închinase duminică, rugând cu lacrimi cerul să aibă îndurare.

Luni, de cu noapte, fetele din sat furaseră un știubei și-l aruncaseră în iaz. O babă le încredințase că, după această jertfă, trebuia să plouă. Altele, învățate de babe, făcură o păpușă, apoi, plângând și bocind, o îngropaseră la hotar, cu deplină credință că seceta va înceta.

În satul de alături, oamenii, într-o

clipă de deznădejde, uciseseră un cărămidar, presupus c-a legat ploaia cu vrăji. Duși la interogatoriu, unul dintre ei răspunse:

—Eu l-am bătut. Faceți cu mine ce voiți. Decât să moară o lume întreagă de foame, mai bine un nelegiuit ca el.

—De unde știți voi că a legat ploaia? zise subprefectul.

—Ne-a spus baba Dochița că, de când lumea, cărămidarii leagă ploaia.

—Ce le pasă lor de sărăcia noastră! Să ia alții aminte, să nu se mai apuce de pozne diavolești.

Subprefectul îl puse în fața cadavrului, vânat tot de ciomege: pe cap, pe față, pe trup - era bătut măr.

—Cum ai putut să bați un om până la moarte?

— Parcă numai eu! îngână văzând cadavrul. Toți l-am bătut. Fiecare credea că n-o pieri un soi rău ca dânsul cu două-trei ciomege.

—O să faceți pușcărie.

—Să trăiți, om face dacă dă legea. Dar parcă n-ar fi drept ca, pentru un dușman care n-a avut milă de o lume, să fim noi osândiți.

—Nu trebuia să vă faceți singuri dreptate.

—Să trăiți, Măria Voastră! strigă un bătrân. Până să faceți dumneavoastră formele, noi ne prăpădeam.

—Eu vă spun că rău ați făcut.

Toți cei învinuiți erau cu fețele senine, ca și cum ar fi împlinit o sfântă datorie. După mintea lor, era cea mai neauzită nelegiuire să-l știi pe cel care pricinuieste atâtea nenorociri, foamete mistuitoare, și să-l lași nepedepsit. De aceea, într-un moment de furie și de superstiție, năvăliseră la cărămidărie, dărâmaseră și stricaseră tot. Furia sălbatică și-o vărsaseră asupra singurului om ce se afla acolo.

—L-am rugat cu binele să dezlege ploaia. De ce n-a vrut? adăugă unul dintre oameni.

—Dar voi îl credeți mai mare decât Dumnezeu? spuse

subprefectul.

Românii nu ziseră nimic. Tăceau, dând din cap, deznădăjduiți, dar rămâneau tot în credința lor.

Ploaia mântuitoare însă nu se
zărea.

CAPITOLUL IV

Vizita

Conița Matilda, îmbrăcată într-o rochie subțire de batist mov, stătea în salon, de vorbă cu subprefectul și cu Iliescu, funcționar la tribunal.

Conașul Todiriță era un om primitiv. îl poftise pe Iliescu să vină la vânat pe moșie și să se abată pe la curte. „Te rog să vii! Ne faci mare plăcere mie și nevestei”, era veșnicul refren al lui Mustea ori de câte ori îl întâlnea. Conița Matilda îi și zisese să nu-1 mai poftească atâta: o intra omul la idei că-1 vânează pentru sorăsa, Maria, care stătea la dânsa.

Soarele arzător începuse a înfierbânta văzduhul.

În salonul cu ferestre deschise spre grădina umbrită de copaci mari era o căldură înăbușitoare. Din când în când, doar un vânticel răcoros adia de pe iaz. Salonul era mare, mobilat nu luxos, dar cu

gust. Perdelele lungi de damasc verde arătau că erau de pe vremea bătrânului. Jilțuri și canapele, mai mult ademenitoare la odihnă decât cum sunt azi. Într-o parte, o masă de jucat cărți, părăsită demult, stătea de formă. În mijloc, se afla o altă masă frumoasă de nuc, cu cele trebuitoare pentru fumat. Peste tot erau împletituri albe, elegante, lucrate de domnișoara Maria. Lângă fereastra ce dădea spre grădină, stătea deschis un pian. Pe jos, erau covoare frumoase de țară. Pe pereți, atârnavă câteva tablouri, între care un portret al beizadelei.

Fala salonului erau două oglinzi de Veneția, rămase din vechea mobilă a bătrânului. În ele, conșta Matilda își mlădia talia. Dintre toate, numai la acestea ținea Matilda. Pe celelalte, dacă ar fi fost după voia ei, demult le-ar fi schimbat.

Conașul Todiriță cu drag îi îndeplinea toate capriciile, dar anevoie s-ar fi înduplecat să schimbe mobila veche: era de la

bătrân și îi era dragă.

Fiecare jilț, fiecare scaun avea amintirile lui. De câte ori stătea singur în salon, Mustea îl vedea parcă aievea pe bătrân, stând în jilț ori culcat pe vreo canapea, povestind vreo istorie tristă sau hazlie din trecut.

Conașul Todiriță fusese singurul copil, foarte răsfățat de părinți și, în schimb, el îi iubea foarte mult. Când a murit bătrâna, credeau că vor înnebuni de jale și de urât; nu era seară să nu meargă la mormânt să-i ducă flori, tămâie și lumânări.

Ceasuri întregi, tatăl și fiul vorbeau despre bătrână, își aminteau de sfaturile și de vorbele ei. Adeseori, bătrânul, vrând să facă vreun lucru, își întreba fiul:

— Todiriță, dragă, oare cum ar fi zis maică-ta să facem?

Tânărul răspundea, cu siguranță, care ar fi fost voia maică-sii. Bătrânul nu schimba nicio iotă, chiar crezând că-i sfatul iubitei sale soții. Așa fiu nu se despărțea lesne de tot ce-i aducea aminte de

părinții iubiți. Blând și bun cum era, Mustea voia să-i îndeplinească dorința Matildei de a mobila din nou salonul, dar mereu amâna din toamnă în toamnă, când vor avea o recoltă bună.

În urmă cu un an spusese hotărât că va schimba mobila când le va fi fata mare; acum pentru cine s-o schimbe? Conița Matilda stătu câteva zile mânioasă, și-i trecu.

Musafirii din salon erau Iliescu și subprefectul, poftiți la dejun.

Iliescu, îmbrăcat în haine de catifea maro, anume pentru vânat, și cu botfori lungi de lac, înalt, cu părul negru și creț, cu mustața răsucită, avea aerul unui Don Juan. Ce îi atrăgea atenția la el erau ochii mici, strălucitori, bătând în galben, precum cei ai vulpii. Iliescu făcea parte dintre acei oameni îngâmfați, care își dau aere că știu tot și pot orice; tip nesuferit bărbaților, dar foarte simpatic femeilor. De câte ori trecea pe lângă oglindă, își admira statura și-și răsucea mustața. Mândru și doritor de a ajunge cât

mai sus, avea talent deosebit de a aduce mereu vorba despre președinte și de a se lăuda că-i iubit de acesta și mereu poftit acasă. La asemenea laude, subprefectul, căruia nu-i torsese maică-sa pe limbă, îi răspundea:

— Te-a scăldat moasă-ta cu năvalnic, măi Iliescule.

— *Parole d'honneur*, îi vezi pe alții lingușindu-se, gudurându-se și, în schimb, capătă lovituri de picioare; eu, mereu cu capul sus, și toți se dau în vânt după mine.

— Ce-ți spuneam eu! Ai lipici! zicea subprefectul zâmbind ironic.

Cu toate cusururile, Iliescu era băiat hazliu, glumea cu domnișoara Maria, cu doamna, îl certa pe Newton, credinciosul casei.

Conașul Todiriță îl privea pe Iliescu cu ochi buni, gândind: „De unde știi? O fi partidă bună pentru Maria. E băiat cu viitor. Maria, fără zestre, nu se mărită lesne”.

Iliescu le ghicea gândurile celor din casă și se folosea, venind cât mai des. La masa întinsă și bogată

nu trebuie multă poftire.

—Dar întârzie conașul Todiriță, zise Iliescu uitându-se la ceas.

—Ai flămânzit, domnule Iliescu? întrebă Matilda compătimator. De, păcatul dumisale, că uită de cei de-acasă când merge undeva.

—O să-i iau apărarea, zise subprefectul Muntenescu.

—Vezi bine. Corb la corb nu-și scoate ochii, spuse Matilda zâmbind.

—Când te prinzi în vârtejul afacerilor, uiți de oalele conitei.

Conița Matilda, înțepată foc, răspunse:

—Vrei să zici de-ale bucătăresei, domnule Muntenescu.

—Mă rog, respectele mele, dar oalele sunt ale conitei. Nu le poți lepăda. Trebuie să te ții de ele. Trebuie să le ții de coadă.

—Eu? M-a ferit Dumnezeu. Nici nu le-am ținut, nici nu le-oi ține!

Spre a scurta vorba, îi zise fetiței:

—Puico, du-te, vezi, nu vine papa?

Fetița, sprintenă, se repezi afară,

zicând:

—Newton, hai și tu cu mine!

Iliescu, oprindu-se din plimbare, se așează pe un scaun lângă Matilda și zise necăjit:

—Se usucă prepelițele mele, coniță.

—N-ai grijă! Casandra e meșteră. Ține să-ți intre în voie. M-a întrebat cine le-a vânat: conașul cel oacheș? spuse Matilda.

— Te crede că-i ești rudă, zise subprefectul.

—Te-nșeli, nu-s neam de boier, spuse Iliescu pentru a se răzbuna pe subprefect, care se pretindea de neam.

—Nimeni nu-și poate garanta originea; vorba cântecului: ***La donna e mobile.***

—Iar începeți a critica femeile, sfinților? întrebă Matilda.

— A! Coniță, pentru Domnia Voastră, respectele mele... Nu veți tăgădui însă, că sunteți ficele Evei și doar dânsa a pricinuit căderea neamului omenesc.

—Proastă recomandare vă faceți! Adam ori era prost, ori a vrut să se

lase înșelat.

—Da! Mulțumită lui suntem cu toții robii patimilor și jucăria femeilor.

—Sărmanii candizi!

—Ați fost ori nu aliata Satanei în opera de cădere a omenirii?

—Fecioara Maria ne-a șters păcatul; dar cu prostia lui Adam, cum rămâne?

—Muntenescule, pune-o în sac, zise Iliescu.

—Să lăsăm gluma și o rog pe conia să fie sinceră și să mărturisească singură, dacă, în căsnicie, mai totdeauna când nu merge, nu e femeia de vină?

—Tocmai fiindcă sunt sinceră. Am să-ți spun că-i din contră: fiecare bărbat are femeia pe care o merită.

—Spusa Domniei Tale e foarte adevărată, dar nu o schimbă întru nimic pe a mea. Femeile au fost de treabă de frică; dar, cu educația de azi, cu libertățile rău înțelese și nepotrivite cu moravurile noastre, ne-am dus dracului.

—Ești prea pesimist, zise Iliescu.

—Da, Domnia Voastră sunteți de modă nouă, nici n-ați avut, nici n-o să aveți cultul familiei. Și nici n-aveți de unde-1 avea, fiindcă n-ați văzut o familie cum era a bătrânului Mustea, de pildă.

—Sigur, femeia săruta mâna bărbatului, seara și dimineața, zise Matilda ironic.

—Da, îmi aduc și eu aminte de o mătușă care-i zicea lui bărbatu-său „bădiță”. Ha! Ha! Ha! Frumoase idealuri! zise Iliescu.

— Era dragostea unită cu respectul; familia era socotită un lucru sacru, bărbatul era respectat.

— Vorbești ca din carte, nene, las-o încurcată, zise Iliescu plictisit.

—Da, vouă, celor din tânăra generație, nu vă convine adevărul. La voi, azi, însurătoarea e zeflemea. De aceea, la tribunal vezi mai multe divorțuri decât căsătorii la starea civilă.

— Erai bun de episcop, domnule Muntenescu. Nu uita de pensia alimentară! Aceea mă amuză pe

mine.

—Nu-i vorbă de amuzat, e un lucru ce-ți dă de gândit: obiceiul se întinde și-n popor! Mai demult, țăranul zicea: „însurătoarea, fătul meu, nu-i măr să-l muști și să-l arunci". Azi îți vorbește și el de „divorț".

—Vrei să stea lumea pe loc? Se civilizează oamenii! zise Matilda.

—Adică luăm din civilizație ce-i mai rău. în Occident, rar se văd divorțuri.

— De văzut răul, nu-i greu: pricina și leacul sunt mai anevoie de găsit, zise Matilda.

— Pricina? Educația greșită a femeii. Bărbatul, când se însoară, e de bună- credință, el vrea să aibă mamă la copii, gospodină și tovarășă; dar cele mai multe nu vor să-și îndeplinească datoriile. Pentru dânsese, bărbatul e un bancher, dator să le dea fără socoteală, căsnicia o socotesc robie.

—Sigur, vorba dumitale, femeia să țină oala de coadă, zise Matilda.

—Tot mai bine decât să se țină de

intrigi. Să am o fată, i-aş da educaţie în casă. Să fie în puterea mea, aş închide toate pensioanele atâtor *marchand de soupe*. Mai rău ne smintesc fetele. Am nişte nepoate: când vin acasă, nu mai vor să pună mâna pe nimic. Toată ziua fac poezii, citesc romane. Ce soţii, ce mame vor fi?

—Dar ce vrei să faci, pentru Dumnezeu, să spele vasele? întreabă Matilda.

—Cum, la gospodăria de ţară n-are ce face o femeie? O să le mărite după un arendaş ori după un proprietar mic; n-o să aibă ce lucra?

—Frumos ideal pentru bietele fete! zise Matilda.

—Bine de noi, ăştia de la oraş, n-avem asemenea griji, făcu Iliescu.

—Bine v-am găsit sănătoşi! zise conaşul Todiriţă, intrând vesel, urmat de Puica şi de Newton.

—Bine ai venit sănătos! De mai stăteai mult, murea Iliescu de necaz ca piţigoii; i se usucă bunătatea de bătlan.

—Iar ai vânat? O să te dăm în

judecată. Bine, subprefect ești dumneata?! Să ți se calce legea sub nas? Ptiu! Ce căldură! Ce praf! Mi-e foame și nu prea, dar de sete mor. Oare sifon mai avem, dragă?

—Nu știu, întreabă-1 pe fecior.

Plecară cu toții la masă. Ferestrele sufrageriei dădeau spre grădină, umbrite de duzi stufoși.

Mirosul de iarbă cosită, adiat de vânt, aducea o răcoare plăcută.

Odaia, mare. Se puteau așeza în ea mese pentru cincizeci de persoane. În mijloc, o masă de stejar, într-o parte un bufet sculptat frumos, în care se vedea argintăria veche, rămasă de la bătrân, împreună cu bogatele servicii de cristal. Fața de masă, șervețelele, erau țesături de casă; toate de la bătrâna, care lăsase lăzi pline cu pânzeturi și velințe de toată frumusețea.

Bucatele, nu extravagante, dar din belșug, ca la țară: fripturi, ouă, smântână, brânză și unt de-ajuns.

Iliescu fusese la Expoziția internațională de la Paris, nu pentru a studia ceva folositor, ci,

ca mulți gură-cască, mersese doar să strângă material de vorbă pe zece ani. Oameni de teapa lui Iliescu nu au cugetarea lor proprie și, dacă nu ar vedea lucruri concrete, n-ar putea deschide gura.

—Halal de viața de la țară! Aer curat și poftă de mâncare, zise Iliescu.

— Și bucate din belșug, adăugă subprefectul.

—Atât ar mai lipsi, să n-avem nici ce mânca pe lângă atâtea alte necazuri, zise conașul Todiriță.

—Târgoveții cred că, la țară, câte ciori zboară, toate se mănâncă. Pardon, Iliescule, nu e aluzie la bâtlan.

—Poate să fie, că nu mă supăr.

—Și ce bine faci.

—Vezi, coane Todiriță, la țară ai lucruri naturale; în oraș, mai ales în orașele mari, totul e fals. Am stat o lună la Paris, credeam că mă ia dracul. Totul e artificial. îți dă, bunăoară, lapte, dar crezi că e lapte? Aș! Scrobeală goală. Untul e margarină curată; cafeaua, vinul,

piperul... false! Ce vrei, nene, au falsificat până și ouăle.

—Dar carnea, puii? Și astea-s false? întrebă subprefectul.

—Carnea e de cal. Orașul falsificărilor, nene, nimic natural!

—Dar sexul frumos, Iliescule?

—A! Mai cu seamă el e complet fals, făcu Iliescu, râzând vesel că a spus o vorbă de spirit.

—Poftim ce unt galben și bun, poți să dai 100 de franci la Paris că nu-1 găsești.

—Apoi... să nu mori de necaz? La Capșa aduc unt din Paris, zise Mustea.

— Așa suntem noi, românii. Ne disprețuim singuri roadele noastre binecuvântate, zise Muntenescu.

— Cum să înflorim noi, agricultorii, când produsele noastre sunt disprețuite în chiar țara noastră? Nu m-aș mira ca, mâine- poimâine, să aducă grâu străin. Nu le-or mai plăcea al nostru.

— Ce s-aducă? Dar nu se aducea până mai anii trecuți în București făină din Pesta? Ne vindeau

ungurii grâul nostru prefăcut, parcă făina noastră de Botoșani n-ar fi cea mai prima? Fideaua și macaroanele de Galați se vând sub firma că-s de Pesta, zise Muntenescu.

Se aduse friptura.

— A, bravo! Prepelițele pentru noi, bătlanul pentru Iliescu; vânătorului i se cuvine partea leului, zise subprefectul.

— Te-a luat rău în antrepriză Muntenescu, spuse Mustea.

Luă fiecare câte o prepeliță. Domnișoara Maria puse întreg bătlanul înaintea lui Iliescu, zicând:

— Poftim, ia dintr-al Domniei Tale, domnule Iliescu.

Iliescu spuse, zâmbind silit:

—De lepădat n-o fi el. Vorba rusului: ***Și toporul e bun cu borș, dacă-i pui ce trebuie.***

Aspect văd că are frumos.

— Asta-i meritul bucătăresei, nu al vânătorului, zise Muntenescu.

Iliescu tăie o bucată de picior și, cu neîncredere, o vârî în gură.

—Aici e artă, Iliescule. Să te văd

cum îl mesteci.

Ce-i drept, greu se poate închipui ceva mai câlțos și mai anevoie de mestecat.

Iliescu, de voie, de nevoie, înghiți o îmbucătură, dar nu mergea, îi stătea în gât.

—Merge anevoie, Iliescule, dar cu puțină bunăvoință îl mănânci tu.

—Nu-i rău. O carne cât de bună ar fi, când o mănânci prima dată, îți vine nu știu cum; așa am pățit-o cu broaștele la Paris.

—Ei bine, acelea erau artificiale; dar vezi, bătlanul e natural, bătlan pursânge, zise Muntenescu.

—La urmă, fîr-ar al naibii de morar, doar l-am întrebat: „Moșule, e bună la mâncare pasărea aceea de acolo?” „Bună, domnule, bucățică împărătească”, mi-a zis.

—Nu-i dat fiecărui târgoveț să înțeleagă spiritul țaranului. Și-a bătut moșneagul joc de tine. Dacă erai mai fin la pricepere, înțelegeai după intonație că te ia în răs, zise subprefectul.

—Asa rău nu-i el.

—Cel puțin ești sigur că-i bătlan autentic, garantat.

—Puteți gusta, doar e o pasăre ca toate păsările. Poftim, conică, domnișoară, de hatârul meu.

—Mersi, domnule Iliescu, nu facem haz de trufandale, zise Maria.

— Știi ce, Iliescule? Tot te iubește președintele. Du-i-1 cadou.

—Mai curând l-aș duce morarului, să i-1 vâr cu sila pe gât.

—Dacă vrei să mai capeți și salată pe lângă friptură, du-te! Pe mine să nu mă chemi. Din mâna morarului nu te scoate nici dracul, cât e de drac.

—Poate că și dumitale ți-e frică de el?

—Se prea poate, zise subprefectul.

—O să rămâi proverbial, domnule Iliescu, cu bătlanul dumitale, zise Matilda.

—Și dumneata, conică, mă amărăști? zise Iliescu privind-o galeș.

—De! Cum și-o face omul, nu i-o

face nici dracul! spuse subprefectul.

—Las-o încurcată, nene! Admirabil vin ai, coane Todiriță. Vechi trebuie să fie! Un asemenea vin am băut numai la un arhimandrit de la Mănăstirea Neamțului, un unchi după mamă... Bine mai trăiesc și călugării!

—Mănâncă și beau! Asta e fericire? Viața fără emoții, fără luptă zilnică, pentru mine nu face două parale, zise Muntenescu.

—Cine te crede, nene? spuse Iliescu.

—Fiecare are alt ideal de viață. Pe bietul tata îl ruga episcopul de la Zagavia să meargă să-i țină de urât măcar vreo lună. „Eu la mănăstire? Să n-am nimic de făcut?! Nici legat nu mă ții“, zisese bătrânul.

—Ține și de temperament. Iliescu, bunăoară, s-ar face stareț... la Gafton, la maici, zise Muntenescu.

Trecură cu toții în salon să bea cafeaua.

Maria începu să cânte la pian.

Iliescu, îndatoritor, începu să facă țigări pentru toți.

—Pe aici, văd eu, habar n-aveți de dietă, zise Iliescu.

—Bravo! Vânător te știam, dar doctor nu! Ia spune, ce rețetă vrei să ne dai? zise Muntenescu.

—Păi... după masă nu-i bine să stai, trebuie să te plimbi cel puțin o jumătate de ceas.

—Asta tot la Paris ai aflat-o? Eu, din contra, după masă stau un ceas și pe urmă încep munca.

—Bună trebuie să fie zmeura! Coniță, nu mergi? Ne plimbăm puțin și o gustăm.

—Coaptă o fi ori nu, dar artificială te asigur că nu-i. Astea sunt fructe pentru copii și conițe. Mergeți repede, Puica le culege pe toate.

—Eu nu-s coniță și-mi place.

—Ești copil.

—Mersi de compliment.

—N-ai pentru ce.

—Să-l trimit pe fecior; mai degrabă el le culege, zise Mustea.

—Așa!! N-are haz! Când le culegi singur, e mai cu gust. Conița,

domnișoara, nu mă întovărășesc?
Să nu mă pierd singur!

— Lucrul bun nu se pierde, zise
Muntenescu.

Maria se făcu că nu aude; Iliescu
ieși cu cucoana Matilda.

—Uf, am scăpat! zise
Muntenescu.

—E cam fălos, dar ne mai ține de
urât.

—Ce taclagiu! Nu l-aș primi în
casă, Doamne ferește!

—Am atâtea afaceri pe la
tribunal și e îndemânatic. Ce face
el, ce drege, îndată îți pune treaba
pe roate. Știi, pun moșia la credit.

—Ce să-i faci? Merge prost și
agricultura.

—Nu prost, dar infam.

—Munca la noi se zice că-i
ieftină, dar, fiindcă-i prost făcută,
mă crede că-i mai scumpă.
Exportul, ce să-ți mai spun, că-l
știi. Mai adaugă-i foncierele atât
de ridicate și mai ferește-1 pe
agricultor.

—Azi îți trebuie capital să poți
exploata o moșie cu folos.

— Mai încape vorbă?! Mașini,

semințe bune, vite de rasă, toate cer bani.

— Și la noi banii sunt scumpi. Ne exploatează străinii.

— Bunăoară, eu nu muncesc pentru procente?

— Ba, eu am arendat peticul de moșie al nevestei.

— Bine ai făcut! Pe mine, procentele m-au ucis. Mă doare inima că pun moșia la Credit, adică mă fac vechil, cu alte cuvinte, dar n-am ce face.

— Trebuie protejată agricultura, altfel ne ducem dracului și voi, proprietarii, nu înțelegeți, nu vă uniți să faceți un partid puternic.

— Crede-mă, nu-i de ajuns. Nu-i vorba numai de noi, marii proprietari. Trebuie să ne gândim și la nemernicul de țăran. Tu mă știi că nu-s dintre proprietarii răi; îmi iubesc sătenii, dar nu merge. Țăranul e rutinar; nu te ascultă, nu pricepe o muncă mai sistematică.

— Școala trebuie să le deschidă capul.

— Eu țin obiceiul tatei. Nu fac politică, dar cer de la guvern să

aibă oameni cinstiți și să se gândească și la noi. Doar în țara asta agricultura e totul. Apoi bine, nene, până acum s-a făcut totul pentru orașe, nimic pentru sate.

— Asta n-o poți zice. Căile ferate, șoselele, administrația, bună-rea, tot, socotesc eu, e ceva pentru agricultură.

— Ceva nu-i de ajuns, zise Todiriță.

— Explică-mi dumneata un lucru. Cu toate lipsurile pe care le are țăranul nostru, tot ducem lipsă de forță de muncă. Am angajat cincizeci de mazuri [persoană aparținând unui grup etnic polonez - n.red.] la seceră.

— Nu-i minune, frate! Munca agricolă e foarte deosebită de alte munci: ține câteva luni. Când ai dumneata nevoie de brațe, țăranul are de lucru la ogorul său. Ar trebui mașini.

— Și aici e anapoda. Blochezi mii de franci în mașini și lucrezi cu ele jumătate de lună pe an.

— Un lucru, frate, e sigur: noi nu putem fi un popor bogat câtă

vreme muncim atât de puțin.

—Cum puțin? zise Mustea răstit.

— Să vezi. Noi, ca popor agricol, muncim foarte puțin comparativ cu popoarele care, pe lângă agricultură, au și industrie mare.

—Asta-i paradoxal.

—îmi pare rău, frate, că nu gândești. Se zice mereu că țăranul nostru muncește, dar, dacă vei aduna ceasurile de muncă dintr-un an, cu păcat, nu muncesc mai mult de o sută de zile pe an. Atunci te întreb: se poate să fim tot atât de bogați ca poporul industrial, care muncește întregul an? Cum vrei să putem sta în rândul popoarelor bogate?

—Noroc că țăranul nostru se mulțumește cu puțin, zise Mustea.

—Zi nenoroc, nu noroc.

— Alt rău mai mare e că s-a început camăta la sate. Și ce camătă? Sută la sută, ceva de speriat.

—Mie-mi spui? Știi că pe cojocarul de la Călinesti l-au ucis? Se presupune că de unul pe care-l sărăcise cu camăta.

—Țăranii sunt răi și răzbunători.

— Ca orice om mai simplu: el n-are răbdare să aștepte dreptatea legii, zise Muntenescu.

—Eu văd un lucru: țăranul sărăcește și, cu dânsul, și noi. Care-i pricina, Dumnezeu o știe.

—Ar trebui o anchetă severă făcută de economiști pricepuți.

— Uite, era să uit. I-ai dat ordin primarului să-mi scoată oamenii la seceră?

—L-am îndrăcit. Zice că și dumneata ești de vină; îi lași prea moale.

—Mi-e milă de ei și mă doare de mine. Le-am zis să-mi trimită femeile și fetele la seceră; iar bărbații să meargă la prășitul lor.

—Sunt anapoda, frate; cum ți-or afla slăbiciunea, că ești moale la inimă, s-au dus boii dracului.

—Copii bătrâni! Știu numai de frică.

—Ce-i drept, ai avut și un primar moale de tot, zise Muntenescu.

—Să mă ferească Dumnezeu să mai fac socoteli și anul acesta cu dânsul. De oamenii mei n-am grijă,

ei știu că nu-i înșel cu un ban, dar erau câțiva de la leahul [polonezul — *n.red.*] milionar. Ce mi-a tras cu ei sufletul! De câteva ori i-am scos afară.

—Te cred, îmi dau sufletul până scoate oamenii la șosea. Dar n-am ce-i face: e protejatul lui Vasiliu de alături.

—Eu nu-i cer părtinire, să mă ferească Dumnezeu! O singură dată l-am prins pe vătaf că măsura fals. I-am spus hotărât: „Ascultă-mă, fie lui acolo, că nu vreau să mă fac milionar sărăcind satul. Mai bine sărac, dar curat“.

—Ce zgârie-brânză și Vasiliu! Pentru un car de fân și câteva kile de ovăz, vrea să-i fiu vătaf! zise Muntenescu.

— Dar cu omul cel mort din bătaia tâlharului de Negru, ce s-a făcut?

—Ce să fac? E chip să-ți faci datoria? Are proptele și pace!

—Ce talent de a se îmbogăți au, domnule, străinii.

— Iscusiți! Au credit în străinătate, la băncile și societățile

lor, de unde li se dau bani, cât le trebuie, în condiții bune, aproape de pomană. O să ne cucerească economic.

—Așa-i, frate. Mie, când îmi trebuie o mie de lei, trebuie să bat la ușile tuturor bancherilor. Și mă numesc proprietar!

—Ce te numești? Doar ești.

—Pe când un străin găsește credit când vrea...

—S-a luat taclagiul de Iliescu cu vorba; îi face capul conitei calendar.

—Las' că-i bine; altfel, mi-1 face ea mie. Ar vrea s-o trimit la Franzensbad!

—Timpuri de plimbări sunt azi, când eu, până găsesc o mie de lei mă căciulesc la toți cămătarii? Și doctorul e de vină! Ca să-i intre în grații conitei, îndată o trimite la băi! Mie de asta-mi arde?

—Dar de vreo cinci ani merge întruna?

— Așa sunt femeile: își crapă măseaua de necaz, și ea nu te crede; de-ai cedat o dată, ești pierdut.

— Ce-i drept, nevestei și copiilor nu-i bine să le intri în voie.

— Când te-ai însurat, aveai încă seu de la bătrâni.

— Bietul tata! Parcă a luat cu el norocul în mormânt. Dar ai crezare la femeie?

Femeia e ca și calul: ori îți ia frica,
ori io iei. Cu bine, coane Todiriță.
Respectele mele conitei! Merg la
primărie să văd ce boroboațe mai
găsesc pe acolo.

CAPITOLUL V

Matilda

Conița Matilda era una dintr-acele femei care vor, cu orice preț, nu numai să placă, dar să și robească inimile bărbaților. Îi plăcea să fie măgulită și să-i facă bărbații curte; altfel îi numea mojici, rău crescuți.

Femeia lui Muntenescu o cunoștea bine, de aceea nu voia să lege prietenie cu ea.

Matilda nu avea prietene:
cucoanele
moșierilor de primpregur se țineau
mai nobile decât ea; iar cu altele
se ținea ea mai sus.

Ca să-i țină de urât, o luase la ea pe soră-sa, Maria, cu care vorbea adesea și-și arăta principiile.

—De față cu bărbații, zicea ea

către Maria, trebuie să fii mândră și, chiar când n-ai dreptate, să nu te lași învinsă.

De la o vreme, presupunând că Maria ar avea oarecare înclinații pentru Iliescu, îi zise:

— Chiar de ai iubi un bărbat, nu trebuie să-i arăți lui patima ta; prin asta ai pierde orice farmec. O fată nu trebuie să sară la gâtul bărbatului la cel mai mic semn de dragoste. O femeie, fie chiar urâtă, poate robi un bărbat dacă știe să-i fure mintea.

Cât despre Iliescu, te sfătuiesc să nu-l iei în serios; e prea flușturistic și tu, prea serioasă. Ar fi o nenorocire să-l iubești.

— N-ai teamă, țăto, nu-l iubesc. De o vreme îmi e chiar antipatic; văd eu ce vânează el.

— Te sfătuiesc de bine și te rog să nu fii obraznică, adică cum vine vorba asta, că vezi tu ce vânează?

Maria era deprinsă cu asemenea certuri, de aceea tăcea.

Matilda fusese fată săracă, se măritase spre a-și asigura viața, nu din iubire. încă de la pension le

spunea colegelor că se va mărita din interes.

Povețele date Măriei nu le urma deloc față de Iliescu; mereu îi făcea ochi dulci și arăta mai mult decât o simplă cochetărie femeiască.

Matilda era dintre acele femei menite a cădea pradă iubirii la vârsta de mijloc, atunci când patima nu mai cunoaște margini și-i soră cu nebunia. Ce-i drept, la început, Matilda încercă să lupte cu ispitele.

Curtea lui Iliescu o lua în râs; deși uneori, pe nesimțite, rămânea visătoare, fascinată, la privirile pătimașe ale lui, iar alteori pleca ochii ca o vinovată.

Iliescu era prea deștept ca să nu priceapă că, până la urmă, tot o va birui pe Matilda. De la o vreme, ea nici nu mai încerca să se ascundă; voia numai să-i arate că-i stăpână pe sine.

Iliescu nu era dintre aceia care să se descurajeze; așteptând, avea totul de câștigat și nimic de pierdut. La masă, deseori, Iliescu o

atingea cu piciorul; atunci privirile dânsei spuneau mai mult decât vorbele.

Între asemenea bărbați și femei e o limbă vorbită din ochi, foarte bogată și cu multe înțelesuri.

Toți îl socoteau un prieten al casei. Nimeni, și mai puțin decât toți conașul Todiriță, nu se mira dacă îl vedea prea familiar cu Matilda: ea îi punea mâna pe umăr, îl lua de braț ori îi da peste mână în glumă; bărbatului îi părea că se poartă ca o soră mai mare cu fratele.

Pe Matilda o împingea la asemenea legătură tot mai mult urâtul, viața monotonă a femeii care are totul de-a gata, care nu ia parte la grijile bărbatului, nici nu vrea să-și facă din gospodărie o îndeletnicire plăcută și zilnică.

Zilele lungi, departe de vuietul orașului, de vizite, de clevetiri și mahalagisme, îi păreau nesfârșite.

Viața de țară îi ațâțase în ascuns nervii: era ca un foc acoperit, înăbușit sub un strat de cenușă;

ajungea un vânt să-l descopere puțin, ca focul să izbucnească furios.

Patimile omenești sunt ca unele boli: stau ascunse până vine ocazia prielnică; îndată ce aceasta se ivește, ele copleșesc, nimicesc chiar șubreda noastră făptură. În asemenea stare sufletească, toate simțirile și întregul scaun al minții e schimbat, toate sunt supuse ascultătoare ale patimii. Inima poruncește, iar mintea ascultă și făurește planuri de izbândă.

Conașul Todiriță n-avusese noroc să-i fie căsnicia binecuvântată cu vreo cinci-șase copii. Grija de aceștia, poate, ar fi scăpat-o pe Matilda de la multe căderi și păcate.

Copiii sunt deseori o binecuvântare cerească, o pavăză pentru fericirea căsnicilor.

Viața singuratică și trândăvia sunt în stare să ațâțe chiar și simțurile cele mai potolite.

În serile senine, când luna -

fermecătoarea de veacuri a îndrăgostiților - lăsa în drumu-i o dungă aurie pe lac, Matilda, cu priviri rătăcite, tot mai mult găsea viața pustie și lipsită de emoție!

Țârâitul greierilor adormea încet-încet prezentul, lăsând loc unor visări legate de viitor. Vai de femeia care se lasă pradă unor asemenea visări!

În unele zile, privea ceasuri întregi în zarea albastră, fără gândiri deslușite, și, adesea, întinzând mâinile înainte, ca semn al deznădejdiei, își spunea singură:

— Până când oare am să mai pot duce viața aceasta monotonă? Nicio emoție, nicio simțire plăcută! Trecută de treizeci de ani, când oare am să mai trăiesc? Mâncare și îmbrăcăminte au și slugile mele. Oare atâta mi-a fost idealul vieții? Aici se încheie fericirea unei femei? Să mă îngrop aici, între mojici! Dânsul, un nesimțitor, un egoist! Credeam că voi avea casă în oraș, voi primi lume în vizită și voi sta în rând cu oamenii de elită. Toată frumusețea și

tinerețea mea, închise aici, în pustietatea asta! Să nu simți farmecul ce-ți lasă în suflet admirația ce-ți insuflă frumusețea! E într-adevăr grozav. Toată fericirea, toată gloria femeii frumoase se încheie în această admirație. Aceea care n-o are, zadarnic a trăit și mai trăiește! Ce decepții ne păstrează viața!

Cam aceasta era starea sufletească a Matildei, când Iliescu începu să le vină în casă. Dânsa, văzând un târgoveț, îl primi cu multă plăcere.

E ceva curios în caracterul oamenilor deprinși cu traiul la oraș. Oricât de bună stare materială ar avea la sat, nu se pot deprinde cu viața de la țară. Nostalgia orașului! Simpatii,

chiar, greu se statornicesc între un orășean și un sătean. Cel din urmă, târgovețul, se crede superior săteanului. Săteanul, la rândul său, simte aceasta și-l biciuiește cu ironia lui.

Când îl văzu Matilda pe Iliescu, orășean ca și ea, simți îndată ceva

comun, care-i insuflă simpatia ce nu o putuse căpăta, într-atâția ani de viață, pentru bărbatu-său.

Orașul, cu vuietul, cu intrigile și mahalagismele lui, cu cancanurile și crimele lui amețește ca un narcotic plăcut viața târgovețului. Acesta, adus la sat, e ca un morfoman lipsit de injecția obișnuită.

Grădina curții, adevărat paradis, cu tei mari, stufoși, cu duzi răsfirați, cu aleile bine îngrijite, părea anume menită întâlnirilor intime ale unor amorezați.

Maria visase și ea adesea plimbându-se pe aleile grădinii, stăpânită de melancolia fetelor la optsprezece ani.

Cum trecură de prima alee, Iliescu îi dădu fără teamă brațul Matildei, strângându-i cu înțelese mâna lângă piept.

Matilda simțea o moliciune fermecătoare și, de la început, n-avu puterea să-și tragă mâna înapoi; amețită, ca de privirea unui șarpe, își lăsă capul pe umărul lui Iliescu. I se părea că ar fi mers

aşa, fără să i se urască, toată viaţa.

Intr-un colţ al grădinii se întindea o alee de zmeură, iar în vale se auzea şerpuit lin de pârâu în care răchitele verzi cu ramuri plângătoare îşi înmuiau crengile.

Încă nu-şi făcuseră destăinuiiri; vorbiseră numai limba ochilor şi a mâinilor. Deseori începeau cu banalităţi, spre a vorbi, ca să nu tacă.

—Uite, zmeura se coace. Păcat că nu-s şi fetele cu noi!

—Asta înseamnă că ţi se urăşte cu mine, zise Iliescu strângându-i şi mai cu putere braţul.

Matilda, cu acea şiretenie femeiască de a se face că nu vrea să-l ia în seamă, zise:

—încă nu-i bine coaptă.

—Mâncăm frunzele... Câţi şi câte, în dorul căpşunelor, nu se mulţumesc cu foi!

—Cât sunt de proşti! în viaţă e bine să ai deviza „Ori tot, ori nimic“.

—Frumos principiu, dar nu de îndeplinit în viaţa reală.

— Farmecele plăcerilor lesne căpătate sunt ca rouă: înviorează numai o clipă.

— Nu întotdeauna. în viața de zi cu zi, și în patimi, e ca la război: nu soldatul ce zace în șanțuri are beția gloriei, ci tocmai cei pe care soarta i-a păstrat mai la adăpost de gloanțe și foc.

— Când iubești, ce luptă începe? O furtună în sufletul nostru, dar împotriva căreia nu poți face nimic. Ca un căpitan stai cu pieptul înaintea propriei distrugerii, dar ți-i rostul pierdut, căci nu depinde de tine alinarea furtunii.

— Dar de cine? zise Matilda, adânc mișcată de vorbele prețioase ale tânărului.

— Cum de cine? Ai vorbit numai ca să zici ceva? De cine dacă nu de cea pe care o iubești?

— Cât de copil ești! Nu suntem jucării ale întâmplării! Eu, de exemplu, niciodată n-am făcut ceva după voia mea; mereu a fost cineva ori ceva care m-a împins, întocmai unei frunze pe lac; un

vânt o doboară, altul o mână, până ce, istovită, cade la fund. Nu ți se pare că soarta noastră, a femeilor, se aseamănă mult cu a bietelor frunze? Vai! Bărbații, tirani și călăi totodată! Când m-a luat, Todiriță s-ar fi aruncat pentru mine în foc. Acum nici de sănătate nu se îndură să mă îngrijească!

—Poate s-ar găsi și azi unii care să-și dea viața pentru o femeie, vorba e să știi dacă și ea te iubește, zise Iliescu.

—Vorbe goale! Mereu vorbe! Poate le-aș fi crezut la optsprezece ani, dar la treizeci nu mai merge.

—Rea buruiană e neîncrederea: ucide și cele mai frumoase sentimente. Dar sunt ființe cărora le place să se chinuie singure. Când au ocazia să fie fericite, fac totul s-o înlăture. Asemenea oameni se îmbată de nefericire ca alții de fericire.

—Da, fiindcă nu pot face altceva, deși, e adevărat, sunt și suferințe plăcute.

— Spune-mi și mie una, zise Iliescu, privind-o țintă în ochi.

—De când mi te-ai făcut duhovnic?

—Nu vreau să știu din curiozitate, ci ca să împărtășesc și eu acea suferință, cu atât mai mult cu cât zici că-i plăcută. De ce să nu simt și eu acea plăcere?

—Toată viața îmi pare pustie, lipsită de orice rost. Aș pleca departe, departe. Cel puțin de aș fi putut merge la băi! Singura distracție pe care o mai avem.

— De boala dumitale zac și eu. Cu diferența că aș vrea să stau neclintit aici.

—Ce, ești amorezat de Maria? Rea boală și dragostea!

—Cât de crude sunt femeile! Leoaica te prinde și te sfâșie, dar femeia simte o plăcere să te chinuie. Aici te lasă să crezi că ține la tine, aici te lovește de moarte! Adică nu pricepi că te iubesc? De ce mă chinui mereu?

—Ești copil! Departe te-ar mai duce iubirea pentru mine! Nostim ideal! O femeie măritată!

—Ei, și? De când iubirea se împiedică de legi?

—Cu cât te-aş iubi mai mult, cu atât nu te- aş sfătui să-ţi legi zilele de o femeie cu prea mult trecut, zise Matilda.

—Iar vorbe ca să-mi îndurerezi sufletul.

—Dar am datorii, am bărbat şi copil!

—Moartea şi iubirea nu cunosc datorii; înaintea lor, toate se închină.

Zicând aceste vorbe, îi cuprinse talia.

Iliescu avea următorul principiu: în iubire nu trebuie să se lungească prea mult. îndrăzneala hotărăşte şi mai totdeauna e încununată de succes.

—Iliescule, o să fim nefericiţi. Mai bine fugi! Du-te cât mai e vreme, zise Matilda cuprinsă de un sentiment moleşitor.

— Vom fi fericiţi, Matildo, ochii tăi îmi spun asta fără ca tu să vrei. Fericirea e cea mai sfântă datorie a omului; cine nu-i fericit nu-i poate face pe alţii fericiţi. Să fugi de fericire când o poţi avea e o crimă; sau cel puţin faci ca avarul,

care-și ține aurul închis, neajutându-se nici pe sine, nici pe alții.

— Fericire! Uite un fruct pe care nu l-am gustat în viață și nici nu cred că o să-l gust! E în lumea asta o soartă care îi prigonește pe unii și îi răsfată pe alții. Fată săracă, mam măritat ca să am cu ce trăi. Lumea credea că-s fericită. Todiriță, ce-i drept, mă iubea, dar eram eu de vină dacă nu-l iubeam? Zece ani de când îmi pare că trăiesc ca într-o mănăstire. Ce plictiseală! Ce viață monotonă! Am avut momente când apa lacului din față mă momea să m-afund în ea pe veci. Dar cât de ticăloasă să fie viața, tot găsește omul în ea ceva care să-l țină! Pe mine mă mai ținea fata. Așa a trecut an după an și am dus trai de vită, nimic mai mult.

— Dar acum ești vinovată. Te-ai învățat cu această monotonie și nu vrei să te smulgi din ea. Ai putea iubi și ai putea fi iubită, ai fi fericită și m-ai face și pe mine fericit.

— Când n-a fost, dragă, noroc la douăzeci de ani, n-o să fie la treizeci!

— Iubirea nu ne cere certificatul de naștere. Mult ești îndărătnică. Nu știi ce sunt în stare să fac! Și o să regreti.

La aceste vorbe, o tăcere îi cuprinse pe amândoi.

Sunt oameni care mint cu atâta energie, încât, pentru moment, cred nu numai alții, ci chiar și ei propria lor minciună.

Iliescu o iubea pe Matilda așa cum iubește orice bărbat o femeie frumoasă; un tip ca el nu era în stare să se sinucidă, dar, cum zicea el între prieteni, „dacă nu le-ai spune femeilor vorbe de-astea, nu cred că le iubești; femeii îi place să te vadă că mori de treizeci de ori pe zi. Numai atunci crede că ții la ea“. La fel și cu Matilda: era hotărât să simuleze chiar o sinucidere; lumea ar fi zis că-i din pricina Măriei.

Ca toți bărbații, își pusese ambiția în joc și voia să reușească. S-ar fi disprețuit, în sinea lui, dacă

n-ar fi fost biruitor din această încercare. La început, credea că o să cucerească mult mai lesne inima Matildei. Ce-i mai ușor decât să obții iubirea unei femei măritate?

Dânsa n-are nimic de pierdut și totul de câștigat. Lumea e foarte discretă. Chiar dacă știe, nimeni nu cutează să-i spună bărbatului.

Această îndeletnicire a Matildei o puneă Iliescu pe seama cochetăriei, dar era hotărât să învingă. Amorul lui propriu de băiat frumos era în joc și trebuia să reușească. Băieții de la tribunal îl și felicitaseră: „Nu de gustul rațelor, ziceau ei, se duce Iliescu în fiecare duminică la țară; a găsit el vreo găscă“. Și toți râdeau pe seama lui, îl felicitau că e băiat cu noroc.

Teii stufoși își întindeau crengile departe; un foșnet molcom se auzea, un murmur lin ca șoaptele iubiților, șoapte pline de înțeles, dar vai, atât de înșelătoare deseori.

Sub un tei umbros era o bancă. în

vale de tot se auzea un murmur de pârâu, cântec atât de plăcut amorezilor.

Matilda, gânditoare, se așează prima. Ea într-adevăr iubea; patima ei nu era o comedie jucată din amor propriu ori ca să treacă vremea. De aceea era îngândurată. Iliescu, plecându-se, o sărută pe grumazul alb.

— Ce înseamnă asta? Ești îndrăzneț, Iliescule! Purtarea mea nu ți-a dat dreptul la așa ceva. Mă tem să nu ne nenorocim unul pe altul.

—îndrăzneala prea mare ori te mântuie, ori te îneacă. Purtarea ta n-o mai pot suferi; acum pare că mă iubești, acum te arăți indiferentă. Hotărăște-mi să nu-mi mai calce piciorul în casă! Sufăr o dată și la urmă cine ce are cu viața mea? N-am pe nimeni. Nimeni n-o să mă plângă.

—Dumneata ești liber, ce-ți pasă? Dar eu, cu fapta mea, pot nenoroci pe mulți și, alergând după fericire, să nu dau de mai mari nenorociri.

—Nicio nenorocire nu se poate

pune în cumpănă cu fericirea ce ne-o dă un ceas de iubire.

—Eu și fericirea! Nici nu-ți dai seama ce ființă fără noroc sunt și cum îi nenorocesc pe toți cei din jurul meu! Todiriță mereu spune că, de când s-a însurat, îi merge ca la cei vrăjiți.

—Nu sunt superstițios. Ce-ți pasă de paguba mea? Eu te iubesc și pentru mine dragostea ta e o fericire. Dar se vede că femeile sunt asemenea copiilor. Prima vorbă e mai grea, ca și primul pas; pe urmă, totul merge de la sine. Poate îți vine greu să rostești cuvinte de iubire?

—Ce-i drept, nu le-am rostit niciodată în viață.

—Uite, zi după mine: „Te iubesc”. E atât de ușor să repeți după altul!

La aceste vorbe, spuse cu atâta îndrăzneală și fără înconjur, Matilda simți o moliciune plăcută; îi lipsea puterea de a mai rezista ademenitoarei iubiri, patimii ascunse ce o mistuia.

Iliescu o cunoscuse mai bine decât se cunoștea dânsa. De la

întâia vizită văzuse că femeia e plictisită de căsnicie, că nu și-a iubit și nu-și iubește nici soțul, nici casa. Iliescu, pe dată, simți că femeia aceasta n-a ajuns să păcătuiască numai pentru că n-a avut ocazia s-o facă. Dânsul avea și un alt principiu: un bărbat nu trebuie să se milogească mult la picioarele unei femei, îndrăzneala în iubire face minuni, ca și curajul în război. Uneori, e mai greu de cucerit o inimă decât o cetate; dar nu-i el bărbatul care să se descurajeze. Trebuie să știi să te folosești, la cel mai mic prilej, de slăbiciunea femeii. Primul pas odată făcut, poți fi sigur de biruință. E greu până când femeia îi dă un deget diavolului, pe urmă i se dă cu totul.

—Presupune c-am zis, ce-i cu asta? spuse Matilda, în vreme ce Iliescu îi săruta mâinile cu foc. Putem noi oare să fim fericiți?

—Desigur că putem, o să vezi. Dar ce ne lipsește? Uite, natura e atât de frumoasă. Voi veni oricât de des îmi zici. Și ce fericire, să te

vezi după o lipsă de câteva zile! Și când nu vom fi împreună: ce farmec să te gândești la ființa iubită, să știi că e pe lume cineva care mereu cugetă la tine!

—Ei, spune odată, cu toată inima, fără înconjur, zise Iliescu, cuprinzându-i talia.

—Te iubesc, dar ca pe un prieten al casei, ca pe o ființă ce mi-a înțeles viața pustie și monotonă pe care o duc. Bine ar fi dacă iubirea dumitale mi-ar aduce o rază de lumină în viața întunecată pe care am dus-o până acum.

—Am avut întotdeauna noroc și norocul meu l-am împărtășit și altora.

—Dar să știi, Iliescule, că m-ai ucide dacă m-ai înșela.

—De ce-mi întuneci cele mai frumoase clipe din viață? De ce te-aș părăsi? Nu ești tânără, nu ești frumoasă?

—Dar poate nu voi fi mereu frumoasă și, cu cât vor trece anii, cu atât mai geloasă voi fi de iubirea ta. Gândește-te, e încă timp să o rupem; zi că m-ai iubit și

m-ai înțeles ca pe o soră. Uită-te, Maria e tânără, fără trecut; dacă o iubești cât de puțin, ia-o de nevastă, cu ea vei putea fi fericit. E fată bună; eu sunt mai rea decât ea: trădarea nu ți-aș ierta-o niciodată.

—Dar ce, mă crezi copil? De când vin în casă, am avut tot timpul să-mi analizez inima și sentimentele. În iubire nu e calcul.

Nu te poți înamora de cine vrei, nici la comandă. Te rog, într-un moment așa de solemn, nu-mi vorbi despre astfel de lucruri. Nu-ți faci idee cât ne amărăște pe noi, bărbații, neîncrederea femeilor.

—Se vede că are vreun temei această neîncredere.

—Poate să aibă pentru alții, pentru noi, nu. Ai să-mi dai voie să rămân și în seara asta aici?

—De ce nu?

—După-masă o să te aștept aici. Ne întâlnim ca din întâmplare.

Cei din casă ne-or fi uitat; e
vremea să mergem, zise
Matilda. CAPITOLUL VI

Casa

Pe la mijlocul grădinii, Puica le
ieși înainte.

Fetița era bălaie, cu ochii
albaștri ca seninul cerului, de o
albeață străvezie, îi puteai număra
vinele cum se încrucișau sub piele.
Cu bucle mari și blonde, părea
aievea un îngerăș.

- Mama, știi ceva? Casandra s-a
îmbătat! Bucatele stau la foc
singure și ea doarme dusă în
hambar. O să-i roadă guzganii
nasul, zău așa, mama.

Fetița râdea în hohote.

- Șezi, ce râzi ca o proastă?

- Cum să nu râd? După ce că e
urâtă, cum o mai fi când n-o avea
nas?

Și fetița pufni iar de râs.

- I-am zis lui moș Iordache s-o
scoale și nu vrea. A zis: „De! Apoi
grija ei mă bate pe mine?” Vino și
trimite-1 mata.

- Și taci, gură bogată! Când

începi, nu mai isprăvești, zise Matilda.

Iliescu, văzând-o atât de veselă și de drăguță, vru s-o prindă și s-o sărute.

- Crezi că-s proastă să mă înțepi cu mustățile tale? Mersi, lasă! Mă sărută pe mine Maria și tatuca.

- E tare drăguță, diavoloaica. Îți seamănă, zise Iliescu.

- Mie? Aș! Tată-său întreagă.

Puica se întoarse iar.

- Mama, Raveica a întrebat de vreo două ori unde ești. Zice că nu știe ce să facă.

- Poftim poezia vieții mele de zece ani de zile!

- Pe lângă poezie, e bună și puțină proză. Casandra beată trebuie să fie o imagine foarte nostimă.

- Dar Maria unde-i?

- Citește în salon.

- Sigur! Dânsa nu trebuie să vadă de nimic! Totul se cere de la mine! Du-te de-i spune să meargă la bucătărie să-i arate toantei de Raveica la bucate.

- Nu-ți face inimă rea, dragă!

Rele sunt slugile și la oraș, e o zi prea fericită pentru noi ca s-o profanezi cu asemenea nimicuri.

- La oraș le poți schimba, aici ți se suie în cap. Todiriță are mania să nu le schimbe, parcă se cunună cu ele. Așa a făcut cu vizitiul, care era să-l omoare. Și crezi că-mi dă mie dreptate? Să vezi la masă! O să-l auzi: „Taci, soro, rău cu rău, dar mai rău e

fv ^ w cc

tara rau .

- Aici cam are dreptate. La țară e greu de adus servitori: nu vor să vină.

- Sigur! Ele au mai multă minte decât mine. N-or lăsa orașul pentru pustiul ăsta de sat!

- Și orașele au dezavantajele lor.

- Uf! Te rog, îmi faci rău vorbind așa. Cea mai fericită viață am trăit-o la oraș. Omul nu e animal să tină numai la mâncare. Ai

)

suflet, simți nevoia de distracție, de-o muzică, de-o grădină ori de-un teatru. Dumneata vii ca musafir, ce poți pricepe?

- Dacă privești din punctul ăsta de vedere, ai dreptate.

- Acum trăim chiar ca niște săraci: o

bucătăreasă bețivă; încolo ne slujim cu femeii din sat. Cu mine face economii, dar știe să-și ție fecior! Are, mă rog, tabieturi boierești și doar mai mult de un fecior de vechil [persoană care administra și

supraveghea munca de pe o moșie; om de încredere al unui moșier — *n.red.*] nu e. Cândm-a luat, ținea cămărășiță

[îngrijitoare a cămării, chelăriță, menajeră - n.rec/.]. La nevoie, vedea dânsa de bucate, îmi făcea dulcețuri, murături. Acum toate le-a lăsat pe seama mea. Măine-poimăine, mi-o pretinde să-i fiu bucătăreasă.

Conița Matilda simțea ca o beție plăcută să-l critice pe bărbatu-său în fața viitorului amant. Era răzbunarea crudă a omului mic de suflet, care vrea să-și ascundă mișelia prin clevetiri nemernice; învinuia spre a părea victimă.

- Oh! De știam toate astea, mai bine mă aruncam într-un lac.

La aceste învinuiri, Iliescu nu răspundea nimic. Poziția lui era prea falsă; vedea bine că are de-a face cu o femeie nervoasă care se amețește de primele vorbe și pe urmă vorbește vrute și nevrute. În sinea lui însă, tot simțea o plăcere ascunsă.

Ce poate dori un amant laș ca Iliescu decât să vadă că ura și înverșunarea tot mai mult se aprind între bărbat și femeie?

Matilda, fără să-și dea seama, exagera totul, părându-i că n-arată îndeajuns toată nemulțumirea pe care o simțea în căsnicie. Ori poate toate acestea erau ca să se dezvinovățească de fapta pe care o săvârșea? Iliescu era foarte vesel și mulțumit. Își îndeplinise planul, cel puțin în parte...

Pe la vreo cinci, Casandra s-a mai trezit, a căscat de câteva ori, s-a uitat la soare, s-a gândit puțin să-și aducă aminte dacă a pus ori nu bucatele la foc, pe urmă, încet-încet, a plecat spre bucătărie.

Era o femeie de vreo cincizeci de ani. Focul și munca bucătăriei o trecuseră, îi zbârciseră fața mai mult decât s-ar fi convenit. Cu hainele ponosite, cu-n șorț roșn, dar cu niște tălpari [papuci simpli — ***n.red.***] în picioare. Atâta ambiție avea: să spună că nu-i țărancă să umble desculță. Căscând mereu, se înființă în ușa bucătăriei.

Maria îi arăta Raveicăi cum să facă pui la frigare. Alături, supa clocotea.

- Na! Sâc! Așa! Să mai facă și cucoanele bucate! Casandra, biata, ostenește și ea, că, de, e om. Dar cine-o crede? Toată lumea, tot mujicul, are sărbătoare; ea nu! Când e o zi mare, atunci musafiri, atunci aține-te funie să nu te rupi: bucate, fripturi, ștrudele, de nu-mi simt seara oasele!

- Tare frumos! Acuși vine bădia la masă și
dumneata dormi.

- De, om sunt. Calul are patru picioare, nu ca mine două, și tot se

poticnește uneori. Bre! Halal supă o să mănânce boierii! Fierbe parcă-s cartofi! D-apoi friptura! Uite cum sa bășicat. Pârpăliți! Pe deasupra arși, înăuntru cruzi! I-ai uns, fa, Raveică?

- Cu ce?

- Cum cu ce? Cu unt, doar nu cu apă.

- Nu mi-a spus duduca.

- Asta-i vorbă! Dacă aș aștepta eu să mă învețe cucoanele, știu c-ar mânca boierii bucate! De când te învârți tu pe la bucătărie, n-ai văzut cum fac eu?

- Că pe mine grija să te pândesc pe dumneata mă bate!

- Vezi că prinde bine uneori și pânditul.

- Și dumneata altă zi de chef n-ai găsit? Tocmai azi, când sunt musafiri la masă?

- Cine? Sfrijitul ăla de flăcău? N-a mâncat destul la prânz? A rămas și pe seară, ucigă-1 toaca!

- Casandro, dacă te-ai îmbătat, nu te lega de oameni.

- Hei, duduie, ce știi mata! Pe oamenii ăștia mai bine i-ar scoate

boierul pe uşă afară.

- Văd că nu ți-a ieșit încă bine rachiul din cap.

- Lasă-mă, duduie! Banii mei i-am băut. Atât e al meu: cât beau și ce port. Bine că nu fur și nu fac alte lucruri.

- Eu mă duc. Vezi de bucate; pe urmă ai de împărțit cu țața.

- Dacă-s eu aici, nu rămâi flămândă.

După ce ieși Maria, Casandra scoase din buzunar tutunul și, făcând o țigară, zise:

- Du-te opt și cu a brânzei nouă! Nu mă-ndur eu de boier, dar pe voi v-aș lăsa mult și bine flămânde.

- Crezi că nu li se cade ciocolaicelor? Prea sunt ale dracului!

- Auzi, fa Raveică, chiar de necaz m-am îmbătat. Vine, mă rog, gălbejitul, cu mortăciunile și mă învață pe mine cum să le frig! Am făcut eu fripturi pentru alte fețe, nu pentru un golan ca dânsul, care n-a avut neam de neamul lui

bucătăreasă. Auzi covrigarul, nimeni n-are voie de vânat, și el vânează ca pe moșia lui taică-său! Cu mine nu se pun ele, iar am să le las să mănânce ouă fierte de moșneag până li s-o acri sufletul. Să mai frigă ele mortăciunile flăcăului. Friptură de bătlan! Dacă am mai auzit de când mama m-a făcut!

- Ce dracu' caută el toată ziua la curte? zise Raveica, privind-o pe bucătăreasă în ochi.

- Ce caută? Mâncarea bună, plimbări, vânat și, Doamne iartă-mă, să nu mai fie și alte cele. Diavolul nu face mănăstiri.

- Poate o lua-o pe duduca Maria.

- Ei, o lua-o! Când oi lua-o eu! Un sărăntoc ca dânsul nu se însoară. Are oare cu ce ține casă și femeie?

- Dar are slujbă, jupâneasă Casandră.

- Leafa nu-i ajunge pe haine. El caută zestre și duduca noastră e bogată ca și mine. Ba mai rău: eu muncesc și nu-mi pasă, dar ea nu știe nici să muncească.

- I-o da soră-sa.

- Proastă ești! Soră-sa nu-i tot săracă? Averea doar e a boierului, și lui nu-i merge tocmai bine. De când a murit bietul boier bătrân, nu mai e ce-a fost. Să fi văzut putini de unt și de brânză; păsări de nu le mai știa nimeni numărul; cămăările și pivnița gemeau cu de toate! Acum, uneori, trebuie să aștept găinile să ouă ca să am la dejun. Atunci veneau evreii și cumpărau cu miile.

- O fi ea fără noroc.

- A adus sărăcia din târg cu dânsa. Doamne ferește de mai rău! Ce știți voi, țărăncile? Noi, care umblăm prin curți boierești, multe auzim și multe vedem; numai vezi, boul are limbă lungă, dar nu poate grăi. Mai învârte puii. Unt ți-a dat de uns?

- De unde? Erau cheile la ciocolaică și se plimbă prin grădină.

- Cu sfrijitul, cu covrigarul? Doamne, Doamne! Lucrează fără unt! Mai încuie, se vede, sărăcia să n-o piardă. Moș Iordache, fugi

de cere o lingură de unt. Am mai slujit la o sărăntoacă în târg și-mi dădea un ou săi fac plăcintă.

- La târg mai zici, dar la țară?

- Ba și la târg; dacă-i săracă, să nu ție bucătăreasă. Eu, dacă n-oi lucra, îmi uit meșteșugul.

- Sunt ciudate unele.

- Eu le frec repede arțagul. Au nevoie ele de mine, nu eu de dânsese. Cucoană n-oi fi, dar bucătăreasă oriunde. Mai demult, cucoanele erau gospodine. Eu am învățat bucătăria de la una mare, nu ca asta. Nu lucra singură, dar le știa rostul la toate: nu ca mandrofica mea; vede că supa clocotește și nu zice: „Dă, femeie, oala mai la o parte”. Dar la masă știe s-o vânture cu lingura și să spună că-i slabă.

- Știu să mănânce, dar nu știu să facă.

- Dar ce, astea-s gospodine? Stau de hatârul boierului, săracul, sărac să fie de păcate! Tare-i bun! Ele stau la umbră, dar el arde în soare cât e ziulica de mare. Mâine face dulcețuri. Are ce mă cicăli cât

e ziulica de mare.

- Dumneata nu știi să le faci?

- Știu! Dar sunt nebună să spun? Las', mai dogorească-se și ele, că prea le e bine.

- Eu nu vin. Trebuie să fiu până în ziuă la măsură, altfel mă înșală vâtaful.

- Bine! Că de seceră nu vă mai satură naiba!

- Parcă de voie, draga mea, de nevoie. Sunt angajată de cu iarnă. Îngrijitorul mi-a spus că nu sunt coapte cireșele amare. Poate n-o face mâine.

- Proști sunteți voi, țăranii! De ce vă angajați de cu iarnă? Uită-te, acum ai lua un franc pe zi și mâncare. Vin mazurii și se umplu de bani și voi tot săraci.

- Dar îmi dai dumneata păpușoi? Ce era să fac? Îmi plângeau copiii de foame.

- Bărbatu-tău nu putea munci?

- Unde? Ce să muncească? În pădure nu mai e nimic de tăiat. Cazan de rachiu în sat nu-i. Boi să facem cărături, n-avem.

- Dar nu-i cazan în satul vecin?

- Cine vrea să-ți dea de lucru? N-are localnici? Te trimite unde-ai lucrat vara.

- Atunci muncește până te-o lua dracu' pentru mămăliga de astă iarnă.

- Și zic bogdaproste că mi-a dat.

- Decât așa gospodină, mai bine lipsă. Uită-te la mine: mănânc bine, beau bine, bașca leafă.

- Ferice de dumneata că n-ai copii.

- Chelului numai scufie de mărgăritar îi lipsește și săracului copii. Să le dea Dumnezeu celor care au cu ce-i ține și nu mai știu de bine; dar uneia ca mine, copii îmi trebuie?

- Și n-ai avut niciunul, jupâneasă Casandră? Nu le știi focul.

- Ba am avut unul și l-a strâns Dumnezeu.

- De, ce să le faci? Cu chin, cu nevoie cresc și ei. Fiecare cu norocul lui pe lume.

- Tot de copiii oamenilor nu încape bucătăreasa asta a noastră. Ține untul, uite parcă-i de furat,

zise moș Iordache dându-i lingura cu unt.

- Ce să-ți dea mai mult? Se teme că ai furat ouă și ti-oi face scrob.

- Atâta să mai trăiască ele cât as fura ouă,

să se țină toată viața sărăcia de mine.

- Că așa, mare bogat ești! zise Casandra.

- Nu-s bogat că nu vreau; dar ce, n-am pământul meu? Așa mi-e cheful! zise moș Iordache, punând un cărbune în lulea și ieși afară supărat.

- Auzi, moșneagul se crede bogat; dar i- am tăiat nasul. Să nu mori? Ii intrase în minte că l-aș lua de bărbat, zise Casandra.

- De! N-are și el suflet? Rău nu-i: are

patru hectare de pământ.

- Ce să fac? Să rod din el ori să muncesc ca dumneata cât e vara de mare și iarna să n-am ce mânca?

- De! Casa omului: și rai, și iad, vorba aceea! zise Raveica înțepată la rândul ei.

- Hei! Lele, își țin cu greu casa boierii, dar d-alde noi?

- Vezi, cine nu-i deprins prin ușile oamenilor face cum poate și tot trage la bordeiul lui...

- Apoi rămâi sănătoasă! mai zise

Raveica și plecă și ea,

bosumflată. CAPITOLUL VII

Pe gânduri

Era o dimineață frumoasă de vară; ploaia răcorise puțin pământul. Ciripitul păsărilor, aerul îmbălsămat dădeau o simțire plăcută și duioasă.

În zori, lumea pare mai blândă, viața fără de necazuri și patimile mai ațipite.

După o noapte de întuneric, lumina dulce se mărea pe nesimțite, luminând tot mai mult seninul albastru, ademenitor la viață.

Soarele se iveaua de după deal, roșu, aprins, în largul văzduhului. Cu cât se înălța pe cer, cu atâta lăsa o dungă aurie, tăind iazul ca o punte din povești: un pod de scânteii aruncat peste luciul albăstriu al apei.

Conașul Todiriță se trezise de cu noapte; grijile sunt cel mai bun

crainic. Venise în cerdac și stătea împietrit, privind frumusețea naturii. Priveliștea nu era nouă, 0 văzuse de mii de ori; dar cine se poate sătura vreodată de farmecul naturii?

Azi, natura părea mai frumoasă decât oricând. Conașului Todiriță i se părea că se identifică cu bătrânul, care, privind atâtea neîntrecute frumuseți, zicea că de nimic nu-

1 pare rău că moare, decât că n-o să mai poată vedea atâtea mândreți. Această senzație o avea și el, muncit, nu de frica de moarte, ci de teama de a nu pierde moșia.

Țigara i se stinsese demult; cafeaua adusă de fecior se răcise și puzderia de gânduri nu-1 slăbea deloc. Rând pe rând i se depănau în minte toate încurcăturile bănești, toate nevoile ce păreau atâtea guri de balauri, gata să-l înghită ca zmeii din povești.

Fără de veste, priveliștea măreață îi trezi amintiri din copilărie. Vremuri zburdalnice și

fără grijă, jocuri cu băieții din sat,
toate rămân în umbra amintirii!
Parcă ieri fuseseră toate! Doar
martoră neobosită era icoana din
față.

Deși nu era o fire poetică, tot îi
rămâneau în urechi versurile
poetului:

Iar noi locului ne ținem...

Cum am fost așa rămânem.

Numai omu-i trecător,

Pe pământ rătăcitor.

Pe poet îl cunoștea din copilărie,
moșia pe care crescuse acesta nu
era departe de a lor. Unul s-a
urcat la nemurire; altul fu menit
să i se stingă până și numele, după
o viață de suferințe!

La amintirile copilăriei, fața i se
însenină - parcă trăia din nou
acele vremuri, când grija moșiei o
avea tatăl său. Un nimic ajunge
deseori să strice farmecul
trecutului, în care pentru o clipă îl
trăim din nou. Și, vai, nicăieri
gândul drumeț nu se oprește mai
mult ca la prezentul trist și
amenințător.

Priveliștea din față îi aducea și

gânduri triste: o șoaptă ascunsă îi spunea că putea să vină vremea când va fi nevoit să se despartă de moșia pe care crescuse, de care-i erau legate cele mai prețioase amintiri.

Atunci, gândul dușman îi așternea înaintea toate polițele de plată, toate i se înșirau înaintea ochilor. Fâșii de hârtie cu linii subțiri și groase, cu date scrise cu „bun de plată“.

Trecea una și alta i se așternea în loc; se urmăreau ca niște năluci, de o mie, de cinci mii, de zece chiar. Nedumerit se întreba: Unde s-au dus atâția bani? Cum se poate ca pământul moșiei lui iubite să înghită atâta amar de avere?

Bău apă fără dulceață, mai mult instinctiv, pentru a stinge arsura grijilor. Sorbi și cafeaua de mântuială.

Gândul, călău neîndurat, nu-l părăsea o clipă. Acum își amintea de prețurile scăzute din port; chiar ieri un samsar i-a dat un preț de răs. Nu-i plăcea nici sămânța. îi

părea rău că nu l-a dat afară.

- Prețurile scăzute și polițe cu scadență peste câteva zile! Altul în locul meu și-ar pune capăt zilelor!

Îi trecu prin minte figura cuminte și chibzuită a bătrânului. Vrând-nevrând, se întreba: Ce iscusință avea, ce vrajă știa el? Niciodată nu luase bani pe credit, niciodată nu vânduse silit!

Îi vedea și acum pe samsari, umiliți, cu pălăriile în mână, rugându-l să vândă. „Mai bine să-mi pară rău că nu am vândut, decât să-mi mușc degetele c-am vândut”, era răspunsul lui Mustea.

Calul de mult aștepta la scară.

Gândul despre cum ar putea face față datoriilor, despre cum să mai amâne polițele, doar or urca prețurile, îl înțepenea locului.

„Sărmanul tată, dacă ar vedea că vreau să vând grâul de pe câmp, m-ar lega și m-ar trimite de-a dreptul la mănăstire, la Gorovciu”...

Dunga luminoasă de mult se stinsese în apele iazului. Conașul Todiriță, cu ochii țintă, o vedea

mereu! I se părea că e în mijlocul unei furtuni grozave. O singură scăpare i se iveaua în minte: împrumutul de la Credit. Dar trebuia muncă încordată, luptă zi și noapte, ca să poată trăgăna până atunci.

Avea sufletul gata de orice jertfe: să mănânce o dată pe zi, să umble cât de prost îmbrăcat; dar, vai, asemenea jertfe nu foloseau la nimic! Contra valurilor îndârjite, ce pot face brațele luntrașului? Și lucrul moșiei cerea bani! Polițele îl amenințau! Aceste două nevoi erau strigătoare la cer.

Nu de a economisi o sută ori o mie era vorba, ci mii!

La aceste gânduri simțea o slăbiciune morală, o lehamite, o deznădejde ca în fața morții. Avea senzația că stătea la patul unei ființe iubite, ale cărei ceasuri sunt numărate. Și-ar fi dat viața s-o scape, dar schimb de vieți nu se poate face!

Ființa iubită era moșioara, lăsată cu atâta grijă de tatăl său.

Nu doar pierderea îl chinuia, ci

și amara mustrare, nemernicia lui proprie față de bătrânul care fusese în stare s-o păstreze! El, care credea că va face din ea un rai de bogăție, acum era silit să-și zică: „Sunt un netrebnic, deși nu mă știu vinovat cu

• * l ct
nimic!

Cămătarii aflaseră că are de gând să facă împrumut la Credit și, care mai de care, căutau a-l strânge de gât; simțeau că le scapă oaia din mână. Mereu îi suna în urechi refrenul: „Banii sunt azi scumpi, dar sunt marfa noastră; scumpă o luăm, scumpă o dăm; cui îi trebuie o ia, cui nu, silă nu-i cădem".

În ultima vreme îi împrumutau mai mult, cum ziceau ei, de milă. În realitate, era jocul pisicii cu șoarecele: aici îl prinde, aici îl lasă, pentru a simți plăcerea prinderii. Minunată iluzie a minții: cu unul singur simte voluptatea ca și cum ar vâna o sută! Tot astfel, bancherii îi scădeau câte o mie, două, ca să-l apuce mai bine.

De câțiva ani muncea numai

pentru procente. în fiecare primăvară își zicea: „Un an bun să dea Dumnezeu și plătesc tot până la ultimul ban!” Cu momelile anilor buni, datoriile crescuseră mereu.

Un fel de lăncezeală îl apuca ori de câte ori se gândea la prostia pe care o făcuse cumpărând încă 150 de hectare.

„Petic blestemat! O să-mi înghită toată moșia!”

Planurile care îl mânaseră să cumpere acele hectare erau frumoase: rotunjea un colț al moșiei.

Anii buni pentru agricultură sunt însă mai rari decât câștigurile la loterie. Când e una, nu-i alta, când e alta, nu-s zece ori sunt toate la un loc. Aci secetă nemiloasă, aci ploi ce aduc deznădejde!

Intr-o primăvară era sigur că scăpase: mizase totul pe o singură carte; semănase vreo sută de hectare de rapiță. Era atât de frumoasă, că drumeții rămâneau în loc minunându-se, uimiți de

atâta frumusețe și bogăție.

Conașul Todiriță se vedea scăpat de datorii până la ultimul ban. în minte, pusese la cale toate treburile moșiei. De bucurie, hotărâse să meargă în străinătate.

„De atâția ani sunt robul moșiei. Mi se cade și mie să mă răcoresc puțin, văzând altă lume.”

într-o noapte dădu însă o brumă îngrozitoare și strică totul. în loc de pricopseală, trebui să are și să semene porumb. Agricultorul să nu-și facă iluzii; adesea pățește ca lăptăreasa din fabulă.

Avusese multe asemenea deziluzii de când murise bătrânul.

„Da, repeta el adesea, agricultorul trebuie să aibă răbdarea lui Iov. Te culci cu speranțe de bogăție și te scoli sărac lipit pământului!”

Pe lângă datoria cu peticul de moșie, mai avusese și alte încercări nenorocite. Tocmai când îngrășase vite de transport, se închiseseră granițele. într-un alt an îi pieriseră oile de gălbează. Și multe alte asemenea pagube care

par lucruri mici, dar, adunate la un loc, fac mii de lei.

Dacă ar fi vândut moșia, i-ar fi rămas de-

ajuns; dar patima⁵ lui era moșia.⁷ Nici în gând nu se putea despărți de ea. Născut și crescut la țară, o iubea fără să-și dea seama de ce.

El văzuse pe tatăl său cu ce sfințenie privea moșioara și cum citea în ochii bătrânului nespusa mulțumire sufletească de a-i lăsa copilului său o moșie, vis al tinereții, pentru care muncise o viață.

Nu o dată îi spusese s-o păstreze din neam în neam: „Multă muncă, multă strădanie și poate multe păcate sunt încheigate în ea.” Mereu îi sunau în urechi vorbele bătrânului: „De-aș ști că vei pierde moșia, azi aș face-o danie Sfântului Spiridon”.

Calul lovea mereu de neastâmpăr din copite...

Iliescu dormise la țară. Se sculă și el dimineață cu gând să plece.

- Bună dimineața, coane Todiriță, zise el venind prin sală.

- Bună dimineața! Te-ai sculat?
- Trebuie să plec. Slujba! Musai să fii la timp!

- Ei da; frica păzește grădinăria.
- Nu frică, dar vezi că, de nu-s eu, nu se poate face nimic. Președintele mă iubește cum n-ai idee. Aș putea spune o minciună, dar mai bine o păstrez pentru altă ocazie.

- Minciuna e totdeauna un prost paravan. Nu știu, n-am putut minți niciodată.

- Dar ai încercat?
- Numai prostul încearcă să facă ce nu poate. Credeam că rămâi cu noi la dejun.

- Nu! Trebuie să plec.
- Știi ce? Atunci am să te rog pe dumneata să vezi ce rezoluție a pus președintele pe hârtia mea. Mă scutești de un drum. Cu secera sunt foarte ocupat.

- De ce nu? Cu plăcere.
- Să treci și pe la Aronovici să-i spui să-mi pregătească numaimăcel pe joi ce l-am rugat.

Feciorul veni în balcon.

- Neculai să pună caii la trăsură

și adu o cafea pentru dumnealui. Eu trebuie să plec, dar nu ți-o fi urât; uite ce priveliște frumoasă ai în față. Târgoveții rareori văd lumea dimineața.

- Ce-i drept, la oraș te culci târziu și te scoli și mai târziu.

- Matilda, de atâția ani, și tot nu se poate obișnui să se trezească dimineața. Cine n-a văzut cum se îngână ziua cu noaptea, n-a trăit.

- Deprinderea e a doua natură...

Newton veni în cerdac, foarte grăbit, și începu să latre la Iliescu.

- Ce-i cu tine, măi Newton? zise Iliescu.

Câinele lătra și mai tare.

- Vezi? Un animal și tot caută să se arate cât mai zelos către stăpân. Ce-și zice el? Să m-arăt grozav.

- Curios! E un câine foarte deștept. Săptămâna trecută stăteam în balcon. Deodată, auzim un țipăt la iaz. Numai i-am făcut semn, zicându-i: „Newton, vezi ce-i!” Ca fulgerul s-a repezit. Ce era? Mai mulți copii din sat se scăldau;

o copilă se dusesese în adânc, copiii țipau arătând spre locul unde se îneca fata. S-a repezit, domnule, înot, ca un om, și într-o clipă a fost cu fetița afară.

- E rasă bună, zise Iliescu.

- L-am cumpărat de la un francez cu trei sute de franci; nu l-aș da nici c-o mie. E deștept, simțitor, lucru mare.

- Un câine deștept e cel mai bun tovarăș.

- Mai e vorbă? Dovadă Gheorghe care mă vânduse. Trebuie să plec. Murgul și-a pierdut răbdarea. La revedere, domnule Iliescu. Duminică sper c-o să veniți?

- Mai încape vorbă? zise Iliescu
pregătindu-se să bea cafeaua cu
lapte. CAPITOLUL VII

Crima misterioasă

Newton era un animal foarte deștept, dar foarte capricios. Uneori rămânea acasă, alteori se lua după stăpânul său și, oricât 1-ar fi alungat, nu voia să se întoarcă acasă. Îl apuca și pe el gust de plimbare, cum zicea Puica.

În dimineața asta, Newton se luă după conașul Todiriță. Acesta, ca să ajungă mai repede la lanul pe care îl pusese la secerat, apucă pe o cărare ce trecea printre pământurile oamenilor. Cărarea venea de la cel mai apropiat han și ieșea drept în celălalt capăt al satului.

Cam pe la mijlocul cărării, Newton se repezi adușmecând spre stânga într-un tufiș, unde era o fântână părăsită de mult. Nimeni n-o mai îngrijea: muriseră toate rudele celui ce-o făcuse să-i fie spre veșnica pomenire.

Pământul fusese vândut de primărie și stăpânul cel nou nu se mai îngrijea de fântână, deși le-ar fi fost de mare folos oamenilor pe vremea lucrului: românului nu-i arde totdeauna de pomeni.

Conașul Todiriță trecând deseori își amintea de copilărie: cum umblând pe acea cărare băuse apă de la fântâna lui Sandu. Își zicea singur: „Curios lucru se petrece la noi! Până și acel sfânt sentiment de datorie către cei morți s-a pierdut la țărani! Cu ce sfințenie îngrijea bietul Sandu de fântână în fiecare primăvară! Aș fi curățat-o eu, dar te poți lua la ceartă cu bețivul de Coțofană?”

Tocmai când gândea acestea, Newton se repezi spre fântână lătrând. Conașul Todiriță nu-l băgă în seamă. Newton se repezi înaintea calului, lătrând și aținând calea, umblând de colo colo, de parcă ar fi zis: „Oprește-te!” Iar alerga spre fântână și iar venea înapoi în fuga mare, lătrând într-un chip anumit, așa cum lătra el când afla ceva nou și grav de tot.

Conașul Todiriță cunoștea de altfel graiul lui Newton, care, într-adevăr, avea multe intonații deosebite. Intr-un fel lătra când venea un străin; altfel când venea un sătean pe care-l mai văzuse; altfel când afla ceva nou și altfel când era o primejdie.

Așa, anul trecut, când hoții spărseseră gratiile de la sufragerie, pe dânsul din întâmplare îl închiseseră în antreul din față. Conița era la băi, iar boierul lipsea de acasă. Câinele făcuse atâta scandal, lovise cu labele în geamul de la ușă să-l strice, încât hoții, de frică, au lăsat argintăria legată și au fugit.

Conașul Todiriță trecuse înainte, punând totul pe seama capriciilor lui Newton. Dar câinele îl urmărea c-o stăruință neobișnuită, mai-mai să apuce calul de picioare ori de bot.

- Ei taci, astâmpără-te, Newtoane, că merg să văd: poate ai descoperit vreo comoară.

Zicând aceasta, întoarse calul.

Câinele, mulțumit de reușită,

mergea înainte mândru, parcă zicând: „O să vezi acuși că am dreptate! “

Apropiindu-se de fântână, căci acolo îl duse Newton, observă că buruienile călcate și crengile care acopereau fântâna fuseseră date în lături. Uitându-se înăuntru, zări sumanul și picioarele unui om încălțat în opinci. Conașului Todiriță îi sări inima din loc. „Un om înecat! Cine să fie oare?“

De vreo săptămână lipsea din sat Matei Coțofană. Oamenii ziceau că și-a luat lumea în cap de beție. Femeia și feciorul dăduseră de știre la primărie, dar nu aflaseră nimic.

Cine să-și bată capul?

Un bețiv care-și bătea nevasta și-și asupra copiii, nevrând să le dea partea lor de pământ. Fetele rămăseseră nemăritate și flăcăul nu se putea însura: „Osul gol nici câinii nu-1 rod“, vorba românului.

Pe tot ce punea mâna, Coțofană bea cu ibovnica. În ultima vreme se zvonise că era în vorbă c-un chiabur al satului să-i vândă

pământul.

- Ei, bravo ție, Newtoane, ești bun de primar ori de polițai. Ce n-a putut nimeni descoperi ai aflat tu.

Câinele, la aceste vorbe măgulitoare, vru parcă să-și arate și mai mult destoinicia, scotoci printre bălării și aduse un capăt de brâu rupt.

- Bun. Ești fain de tot. Ai putea să fii judecător de instrucție. Acum stai colo, să nu te miști până nu mă întorc.

Ii făcu semn să stea lângă fântână, iar conașul Todiriță pomi în galop îndărăt spre primărie. Ii spuse primarului să vestească Parchetul și ceru un milițian să păzească locul.

La întoarcere, își luă câinele și plecă spre lanurile unde începuse secera.

Soarele era sus de tot, feciorii boierești se mirau cum de boierul, atât de harnic de obicei, nu-i încă pe câmp.

Până să meargă el la primărie, câteva femei care întârziaseră pe

acasă pregătind copiii ajunseseră și ele tot pe cărarea dintre lanuri. Zărind câinele boieresc lângă fântână, uneia dintre ele, mai sperioasă, îi fu frică și dădu să fugă. Alta, care mergea des pe la curte și știa că nu-i câine dintre aceia care se dau la om să muște, curioasă să știe de ce o fi stând câinele acolo, se apropie de fântână, uitându-se în toate părțile.

Câinele mârâi la femeie, dar o lăsă să privească în fântână.

- E un om înecat, fă, zise femeia speriată și fugi cât o țineau picioarele.

Sosind pe lan, răspândiră zvonul despre omul înecat în fântâna lui Sandu. Feciorii boierești le împrăștiu mereu să nu stea de vorbă.

- Ce dracu'? Nu mai isprăviți? N-o să-l înviați voi. Cine o fi... s-o vedea.

5

Fiecare își dădea cu părerea. Unele erau sigure că-i Coțofană și, pe când conașul Todiriță ajunse la lan, vestea se împrăștiase.

- Dați zor, fetelor, grâul e uscat și trebuie să mergem repede.

- Au înnebunit muierile, coane, zise un fecior boieresc. A venit una c-o minciună că l-a văzut pe Coțofană înecat în fântâna lui Sandu.

- Lăsați minciunile pe duminică, zise conașul Todiriță, nevrând să întărească zvonul.

A doua zi întârziară cu dejunul: îi așteptau pe judecători, care veniseră la anchetă.

La masă fu vorba numai de crima de la fântâna lui Sandu.

- Ce credeți, domnule procuror, cine să-l fi înecat? întrebă Matilda foarte curioasă.

- Greu de pronunțat, conică, crima pare foarte misterioasă. Foarte dibaci pungaș: nu s-a putut constata nicio urmă.

- Poate s-o fi înecat singur, adăugă ea. Bețivii au asemenea manii.

- S-au găsit semne de violență pe gât, se pare c-a fost târât, zise judecătorul.

- Sunt convins că-i violență și

crimă la mijloc. Problema e: cine a avut interes să-l ucidă? Furt nu-i la mijloc; la cârciumă băuse pe datorie.

- De o săptămână femeia și copiii îl caută și-l bocesc pe toate drumurile.

- Curioasă crimă! Deocamdată, am trimis agentul la cârciumă să mai culeagă din auzite.

- La mine în sat n-a fost, de când țin eu minte, nicio crimă. Orașele i-au stricat.

- Când e vorba de crime, dă-mi voie să-ți spun, domnule Mustea, că numărul lor e mai mare la sate decât la orașe și mai greu de descoperit, zise judecătorul.

- E lucru firesc, ***mori cher***, țărani sunt mai impulsivi, mai nedresați cu frica legilor, zise procurorul.

- La sate e greu de făcut instrucție și o crimă nedescoperită nu ne facem idee câtă demoralizare aduce în spirite. Martorii azi jură una, mâine tăgăduiesc tot.

- De aceea, deseori pedepsiți pe

cine puneți mâna, zise Mustea în glumă.

- Aș! Asta nu merge. Nu vezi cu uciderea leahului? Nici până azi n-am descoperit criminalul.

- Ei, domnule, îl știe un sat întreg și Domnia Voastră nu-l știți, fiindcă nu se vrea să se știe, fiindcă nu-i mai mare orb decât cel ce nu vrea să vadă.

- Pardon, domnule Mustea, sunt bănuieli, nu certitudini. E vorba de Andrei Pușcașul. Nu l-am închis? Dar a trebuit să-i dăm drumul fiindcă nu sunt dovezi, și principiul justiției e: mai bine să scape zece vinovați decât să condamni un nevinovat, zise judecătorul.

- Dar glonțul din inima lui Smolenschi era tocmai un glonț de calibrul puștii lui Andrei.

- însă eu îți găsesc în plasa asta încă zece puști de același calibru.

- S-o lăsăm încurcată, domnule judecător, zise Mustea.

- E grea datoria noastră, domnule Mustea, dacă ai ști că nu poți dormi noaptea, când ai cea mai mică îndoială c-ai condamnat

un om fără vină! Și cât e de greu de descoperit vinovatul în unele crime! Bunăoară aici: a plecat de la cârciumă singur, după mărturisirea cârciumarului, a pornit, se vede, pe cărare ca să ajungă mai curând acasă. Femeia și copiii l-au așteptat ce l-au așteptat și s-au culcat. Intr-un târziu, femeia, trezindu-se și văzând că n-a mai venit, l-a trimis pe flăcău să vadă ce face la cârciumă. Flăcăul, obosit și somnoros, n-a vrut să meargă. Plângea biata femeie istorisind: „Du-te, măi băiete, o cădea iar în vreun șanț și l-or sluți niște porci; o da peste el vreun câine turbat. Du-te, doar ți-i tată!” Băiatul a zis: „Ce a căutat, o găsi” și adormi din nou.

- E o adevărată problemă: cine a avut interes să-l ucidă? De plăcere nu face nimeni moarte de om! zise procurorul.

- Eu cred că e răzbunare, zise conașul Todiriță. Era foarte arțăgos.

- Pentru ceartă nu se ucid, zise

judecătorul.

- Ba cum să nu! zise Mustea.

Intre timp, intră și subprefectul.

- Poftă bună!

- Mersi, ziseră mesenii.

- Bine, domnule subprefect, are loc o crimă în plasa dumitale de o săptămână și nu înștiințezi Parchetul?

- Să am pardon, domnule procuror, nu se constatare crima. O simplă plângere că un om a dispărut din sat. Dacă vom aviza Parchetul pentru toți bețivii care se duc să facă chefuri pe la oraș, oare v-ar conveni? Femeia s-a plâns, ce-i drept, primarului: acesta a luat lucrul în glumă, fiind vorba de un soi rău, de un bețiv de teapa lui Coțofană: „Las’, femeie: drac pierit a mai văzut cineva vreodată? S-o fi dus să încerce rachiul din alt sat“, i-a zis primarul.

Mesenii începură a râde în hohote de povestirea vioaie a subprefectului.

- Ce-i drept, s-a mai dus el așa odată cu ibovnica lui. A vândut o

vacă si a stat în oraș

până a băut cu ea toți banii, zise Mustea.

- Va să zică era berbant [afemeiat - ***n.red.***] răposatul Coțofană? Atunci ce ne mai cântați moralitatea de la țară? zise judecătorul.

- Bine, pădure fără uscături nu se poate, zise Mustea.

- Adică, spuse judecătorul zâmbitor, cum s-ar zice, avea o amantă? Om cu flăcău și fete mari!

- Da, o muiere fără pereche. L-a smintit pe român. Pe ce ban punea mâna, la ea îl ducea. Biata nevasta lui muncea omenește,

țesea, torcea și de câte ori nu s-a jelit că vine tâlharul în puterea nopții, o bate și-i ia banii? Intr-un rând era s-o gâtuie de nu sărea flăcăul de pe prispă.

- E drept, mi s-a plâns și mie deseori: venea la curte și îi dădeam de tors, zise Matilda.

- Trebuie să trimiteți, domnule subprefect, pe cineva s-o aducă pe amantă la primărie. Bărbat are?

- Are un pierde-vară. Toți

oamenii din sat muncesc, se angajează; el doarme și se plimbă, zise Mustea.

- Bre! Dar ne-am civilizat. Va să zică și la sate se găsesc specii de ***maquereaul*** Frumos! La asta nu m-așteptam, zise judecătorul.

- Nu generalizați. Ticăloși au fost de când lumea, câte unul; dar, altfel, eu mă pot făli cu sătenii mei. Nu sunt nici bețivi, nici stricați.

- Mi se pare c-am pus punctul pe „i“, zise judecătorul.

- ***Cherchez la femme***, zise procurorul.

- Cu atât mai mult cu cât între oamenii cu care a băut văd că, după depoziția cârciumarului, a fost și Lazăr, bărbatul ibovnicei, zise subprefectul.

- Vorba e că Lazăr a plecat cu vreo două ceasuri înainte.

- Dar l-o fi așteptat la pândă. Cârciumarul a spus că s-au certat. Lazăr îi bănuia: de ce nu vinde pământul. îi zicea că se teme de femeie. N-are din el niciun folos, doar mămăligă pentru golani de-

acasă. Cu banii ar putea cumpăra oi și alt câștig ar avea. Iar bețivul i-ar fi zis: „Păi văd eu ce planuri aveți voi: să-mi mâncați banii“. Atunci Lazăr ar fi zis: „Bine, cumetre, de ăștia îmi ești? Las' că te judec eu!“

Judecătorul de instrucție rămase mult pe gânduri, pe urmă adăugă:

- Toate probabilitățile sunt împotriva lui Lazăr, noi să-i dăm mandat de arestare.

- Dovezi sigure n-aveți, zise Mustea.

- Pagubă mare de el nu-i. Un leneș mai puțin în sat, zise subprefectul.

După micul dejun plecară la primărie. Luară iute un interogatoriu lui Lazăr și femeii. Pe dânsul îl arestară.

Femeia se jura că-i nevinovată; c-a venit acasă înainte să răsară luna.

Satul avu de vorbă o lună întreagă.

Pe Coțofană îl îngropară la o margine a cimitirului. Femeia, fetele și feciorul îl bociră cum era

obiceiul.

Lipsa lui Lazăr din sat nu le lăsa însă pe femei să uite crima.

- De ce adică l-ar fi ucis el? Doar de ani de zile Lazăr știa că Marghioala-i ibovnica lui Coțofană.

- Eu nu cred că l-a ucis el, ziceau câteva femei.

Dumnezeu știe cine, ziceau altele.
Doamne ferește de minte proastă!

CAPITOLUL IX

La seceră

Trecuseră câteva zile de la crima descoperită; satul tot nu se liniștise. Unde se întâlneau doi oameni, numai despre asta vorbeau. Unii îl criticau pe Coțofană, zicând că așa i s-a cuvenit; prea își bătea joc de nevastă, prea nu avea milă de copii!

Era într-o marți; secerișul era în toi.

Conița Matilda, ca să treacă mai pe nesimțite zilele săptămânii, hotărâse să meargă la câmp. La seceră e întotdeauna o priveliște impunătoare. Hotărâse chiar să se scoale de dimineață ca să meargă pe răcoare. Hotărâre zadarnică, de vreme ce Matilda nu se putea niciodată scula dimineața.

Pe la 8 ieși în balcon într-o rochie de casă de batist alb. Ochii înconjurați de cearcâne negre,

fața-i palidă și buzele subțiri arătau că era foarte ațâțată.

Soarele era sus și razele-i arzătoare cădeau asupra balconului.

Matilda trase nervoasă de stor și rămase cu sfoara în mână.

- Toate sunt putrede în sărăcia asta.

Și, privind-o chiorâș pe Maria, care stătea într-un colț unde soarele nu năvălise încă, adăugă:

- Bine că stai la umbră, ce-ți pasă c-o să vin la cafea? Arz-o focul de broderie. Acum ai mire, numai zestrea îți lipsește!

Maria nu zise nimic. Știa că Matilda e năbădăioasă dimineața.

Puica era absorbită de împodobirea păpușii: nu-i putea potrivi rochia și era foarte necăjită.

Feciorul aduse cafeaua.

Maria, tăcută, se duse, ca de obicei, să toarne. Matilda, din răutate și spirit de contrazicere, strigă răstit:

- Te rog, te rog, mi-o torn eu.

Nu-mi trebuie serviciile tale.

Maria, jignită, se opri locului. Rareori o rază de veselie îi lumina fața. Fată săracă, grozav o umilea statul în casa soră-sii. Deseori se întreba ce viitor o aștepta.

Matilda gustă din cafea și făcu o grimasă de neplăcere.

- Alexandre, ți-pă dânsa ascuțit, ce fel de lapte ai fiert?

- De bivoliță, duduie.

- Gogomanule, te spăl pe cap cu el. Ți-am spus să-mi fierbi smântână de la Tirolea.

- S-a acrit smântână.

- Gogomanule, n-a fost oala curată! Ai merita să-ți dau palme, să te scald cu laptele ăsta. Ți-s gândurile la ibovnice? Și tu, Marie, nu observi nimic. Visezi toată ziua, nu știi ce.

Maria încreți sprâncenele și sorbi cafeaua goală: durerea o strângea de gât. Un cuvânt să fi zis, s-ar fi încins o ceartă nepomenită, din care tot ea, fată săracă, avea să iasă umilită.

Adeseori se întreba de ce o privea soră-sa atât de sever. Nu de

cheltuială putea fi vorba la țară, unde nu se cunoaște dacă e unul mai mult ori mai puțin la masă.

Maria, bună la inimă, nu putea înțelege ce plăcere ascunsă simțea Matilda făcând-o să sufere aproape în fiecare zi.

- Ce-mi stai ca o stafie la spate? Mergi de zi să pună caii!

Feciorul, bucuros c-a scăpat cu atâta, ieși repede.

Cu o zi înainte, conașul Todiriță îi zisese neveste-sii să vină să vadă ce grâu mândru e pe lanul de la Cetate, singurul lan cu adevărat frumos.

Pe la vreo 9, conița Matilda, elegant gătită, plecă la câmp cu Maria și Puica.

Lanul se întindea în zare, galben-auriu, scăldat de razele soarelui. Paiul era înalt până la brâu; spicele pline de boabe se legăneau formând valuri gălbui, mânându-se unele pe altele, zorite să scape de secera furioasă ce le culca la pământ. Din loc în loc, snopii zăceau pe miriștea albă.

Fete, neveste și babe erau

răzlețite prin lan, secerând pe nerăsuflăte, cu fețele arse de soare, cu basmale pe cap. Cămășile lor albe, de bumbac, făceau contrast frumos cu fustele viu colorate, verzi, roșii ori albastre. Tinere și bătrâne stăteau încovoiate, apucând cu o mână grâul și tăind cu secera, fără milă, mănunchi după mănunchi. Din când în când, secerătoarele își îndreptau șalele înțepenite și trupurile lor păreau mlădioase, zvelte, neschimonosite de corset, dar nici îngroșate de grăsimea ce o dă lenevirea de la orașe.

Feciorii boierești, umblând de colo până colo, le cercetau pe cele mai bătrâne, glumeau cu cele mai tinere, dând porunci în dreapta și în stânga, îndemnând, când cu bine, când cu rău, la hărnicie.

Maria și Puica se dădură jos să culeagă de pe marginea lanului garoafe sălbătice, care străluceau în bătaia soarelui ca nenumărate mărgelile roșii. Matilda nu vru să se dea jos, c-o supărau la picioare tulpinile țepoase de grâu. Se

minuna cum secerătoarele alergau cu picioarele goale pe miriștea ghimpoasă.

Cu mult necaz privea Matilda veselia fetelor și a nevestelor, care alergau pe miriște ca pe un covor moale. Fiind singură nemulțumită, Matilda avea necaz că-i vede pe alții veseli și fericiți, chiar în neajunsuri. Mai că nu zicea cu glas tare: „Cât de tâmpite și de nepăsătoare trebuie să fie aceste ființe, de le vine să râdă și să glumească cu așa viață chinuită⁴⁴.

Conașul Todiriță veni la trăsură.

- Să-mi fi dăruit Dumnezeu toate lanurile cu așa roadă, mă vedea norocul!

- Veșnicul tău cântec. Speranțe deșarte!

- Cu astea trăiește agricultorul. De nu le-ar avea, și-ar pune capăt zilelor.

- Cam puțini secerători. Și muierile mai mult râd decât lucrează, zise Matilda cu răutate.

- Ce vrei? Sunt tinere! N-o să le călugăresc eu!

- Dacă râsul e semnul fericirii,

atunci sigur sunt fericite; dar, mai curând, cred căi al prostiei.

- Trăiești de atâția ani la țară și n-o cunoști pe țarancă. Nu-i deloc proastă, dovadă că nu-și face inimă rea când poate să nu și-o facă.

- De ce să le cunosc? Doar nu-mi trăiesc viața între ele ca tine!... Suiți, fetelor, să mergem la căpiță. M-am plictisit! Uf! Ce zăduf! Ce căldură! Și-i de-abia zece, zise Matilda, uitându-se la ceasul scump de aur ale cărui diamante sclipeau în bătaia soarelui.

Căpița se întindea pe alt lan, secerat. Văzând-o, simțeau bucuria belșugului, urmată de jalea ce-ți aducea gândul că atâta podoabă și frumusețe a câmpului, o primăvară întreagă, a încăput într-un morman de câțiva metri. Vrând-nevrând, prin minte îți trecea gândul: poate tot astfel de puțin rămâne din gloria unei generații. Din acel munte de spice, poate niciun fir nu era menit să dea roade!

Lanul, trist și sterp, acoperit de

miriște ghimpoasă, se întindea cât vedeai cu ochii. Din loc în loc, spiculețe bicisnice, scăpate de secera sorții, se ridicau stinghere, clătinate de vânt, aidoma oropsitului de soartă căruia i-au pierit rude și prieteni.

Păsările năvăliseră ca pe un câmp de luptă.

Sus pe căpiță stăteau oameni cu furci, așezând mereu snopii aruncați de jos.

Glasul vătafului se auzea răgușit:

- Dați zor, băieți! înălțați muchia din stânga; umpleți bine mijlocul, să nu se lase! Măi Ghiță, muchia nu-i bună! Vai de mama care te-a făcut, că prost cap ți-a croit! Măi Gheorghe, tu nu vezi că pieptul e strâmb ori ai nevoie de lumânare? Lucrați ca oamenii, ori pe toți vă ia dracul! Ați înțeles? Nu vă bateți joc de lucrul boieresc! Uite, vine și boierul, dați voi de ziua necazului!

Conașul Todiriță sosi să vadă de nu-i chip de isprăvit căpița înainte de masă.

- Măi, dar încet mergeți! Ce vă pasă vouă? Nu vă grăbiți deloc!

Curat vorba cântecului: „Treci zi, vină noapte, apropie-te moarte!"

- De, conașule, zise feciorul boieresc, îi sudui îndeajuns! Vezi că nu-nțeleg de vorbă.

- V-ați înmuiat, flăcăi, de tot la treabă, ia luați-o repejor! Două vedre de rachiu îs ale voastre, de isprăviți înainte de toacă, zise Mustea.

- Să trăiți, conașule, zise unul mai guraliv. Până veniți dumneavoastră la masă, e gata.

- Bine. Să văd, știți să vă țineți de cuvânt?

- Cum să nu, boierule? Doar pe unde iese vorba are să ne iasă și sufletul, zise un țăran

^A ^A ■ ^V
in varsta.

- Dacă le făgăduiți rachiu, dau ei zor, doar asta așteaptă, zise feciorul.

- De! Isprăveam noi și fără rachiu. Dar ce? îți pare rău dacă boierul e bun și ne dă?

- Nu-mi pare rău, dar vă deprinde cu nărav.

- Hei, bade Gheorghe, învățul are și dezvăț, și doar nu facem de

zece ori pe an căpițe!

Conașul Todiriță veni la trăsură,
arătând niște boabe de grâu.

- Grâul de la Cetate e curat,
vorba aia: „în spic ca vrabia, în
bob ca mazărea".

Ce folos, dacă nu-i pretutindeni
aşa! zise Matilda. Noi plecăm; să
nu întârzii la masă.

CAPITOLUL X

Cearța

Era într-o vineri dimineață.
Conița Matilda, după ce-și bău
cafeaua, îi zise răstit feciorului:

- Ia-o mai repede de aici. Nu știi
să faci nici măcar o cafea.
Adevărată zeamă de prune!
îngrijitorul a adus cireșe?

- Da.

- Cine scoate sâmburii?

- Casandra și Anica.

- Spune-le să se grăbească; dau
acuși cu sfânta cruce de ele.

Alături de casa boierească se
întindeau în șir bucătăria,
spălătoria, odăi pentru servitori și,
hăt mai departe, grajduri și
hambare, acareturi din vremurile
bune. Azi toate priveau cu jale
spre trecut, spre acele vremuri
când nu lipsea din loc niciun cui.
Acum, dărăpănate, țineau și ele
isonul unei jalnice decăderi.

Anica și Casandra stăteau pe prispă și scoteau, tacticos, sâmburi.

- Bată-le vina lor de dulceturi! Ce mai muncă! Până alegi de o chilă, ți se urăște; scoteam o albie de cămăși! Adicătelea cu sâmburi n-ar fi bune?

- Da, bată-le focul de cireșe! Uite, vine și duduca să ne ajute, făcu Casandra.

- îmi pătez mâinile pentru o lună de zile, zise Maria.

- Dar la mâncat nu pătează limba? vru să știe Casandra.

Era slugă veche și avea îndrăzneală.

- Ce ai acolo, moș Iordache? întrebă Maria, văzându-1 pe moșneag venind dinspre poartă.

- Ia, niște prune: n-oi mânca de dulce și vinerea, ca păgâna asta de bucătăreasă.

- Unde le-ai găsit? în livadă nu sunt deloc. Dă-mi și mie.

- Și mie, strigă Puica. îmi plac că-s acre.

- Le-am găsit la prisacă, da-s

foarte acre, strepezesc dinții.

- Tocmai pentru că-s acre ne plac.

- Nu le-aș mânca așa acre, nu știu ce să- mi dai.

- Dar de ți-ar da o moșie? zise Puica râzând.

- Ce să fac eu cu moșia? Patru hectare am

avut și le dau de pomană, dar încă o moșie? Ce bătaie de cap! Ce mai grijă, Maica lui Dumnezeu! Nu-1 văd eu pe boier, bietul? Nu se prinde nici somn, nici mâncare de dânsul!

- Unde face cineva cu mine șaga asta! S-o mai vezi pe coana Casandra! zise bucătăreasa veselă.

- Tăceți! Vine conița!

- Ei, leneșelor, aveți vreun chil? Tingirea [vas adânc, de aramă sau de fontă, în care se gătește mâncarea - ***n.red.***] e curată? Fă, Iordache, foc afară, repede. Leapădă luleaua din gură. Ți-o vâr pe gât, zău! Dar asta ce mai e? Ce baltă e acolo?

- A curs polobocul [butoi — ***n.red.***], coniță.

- Păcătosule, nu plătești nici mămăliga pe care o mănânci. Mă scoți din sărite. Am să-i bat doagele cu capul tău. Marie, mergi și dă- i lui Alecu o căpățână de zahăr din cămară, cântarul și vanilia...

Bucătăria era cu fața spre asfințit. Cu toate acestea, o căldură înăbușitoare se simțea de dimineață.

Conița Matilda stătea pe un scaun, la o parte, supraveghind fierberea dulcețurilor. își făcea vânt c-un evantai, dând ordine. De la o vreme i se urî cu ordinele și cearta și începu să vorbească. Plictiseala e cel mai bun leac împotriva îngâmfării.

- Anico!

- Poftim, ducă!

- Tu trebuie să știi ce-a făcut păcătoasa de Aglae. S-a dus doică?

- A lăsat copilul cu baba și a plecat. Ce era să facă? Murea de

foame lângă el.

- Ce fete fără de rușine sunt în satul ăsta!

- Dar, coniță, ce-i ea de vină? Fata tânără nu-i greu de scos din minți. N-ar mai ajunge ticălosul de notar, care a fost aici, să n-ajungă!

- Tronc de nuntă că mâine-i horă. Coșcogeamite muiere! Ce? Era copiliță? A scos-o din minte? Of! Când v-aud, mor! N-o vedeam eu, când venea la curte, cum îi sticleau ochii când îl zărea pe conaș ori pe vătaf? Arză-le focul! Așa li se cade. Prea se dau oarbe la bărbați. Și pe urmă se plâng că le-au scos din minți!

- Naiba s-o știe! Ție-se de dânsa! Când o veni Ilie din armată, n-o mai ia.

- Ce? Erau în vorbă?

- Cum să nu? Păcat, frumoasă fată! înnebunea flăcăii la joc. Cât ținea hora, ei nu-i mai stăteau picioarele.

- Dar bețiva de soră-sa ar trebui să vină la îngrijit cancelaria?

- E la târg, la cărămidărie.
- Cum, și-a lăsat bărbatul?
- Lăsat... de la Paște a fugit! El și-a găsit alta.
- Bravo lui!
- Ce să facă, bietul? Ce să mai aștepte? A văzut că nu-i de ținut casă c-o nebună. Și doar bătaie ce-a mâncat femeia aceea, Maica lui Dumnezeu!
- Fă, lucrul rău nu se îndreaptă, de l-ai bate cu toată pădurea, zise Casandra, care se săturase de tăcut.
- Soi rău și pace! zise Matilda. Noroc că voi repede vă luați și mai repede vă lăsați.
- Când nu-i noroc, fie boier, fie țăran, nu-i și pace.
- Dar nevasta lui Coțofană ce face?
- Ce să facă? Ii face parastasele lui bărbatu-său. Păcat o fi având ori nu cel care l-a ucis, dar pomană cu dânsa și copiii știu că are, zise Casandra.
- Mare ticălos era, zise Matilda.
- Să ferească Dumnezeu! La așa

bărbat, nu-i păcat să-i frigi ochii ca la urs. A spart lada femeii când nu era acasă; i-a luat pânza și a dus-o la ibovnică!

- Era fermecat.

- Cât a umblat biata pe la vrăjitoare să-l desfacă! Degeaba!

- Și doar era om bătrân.

- Cu flăcău de însurat și cu fete mari. Munceau tuspătru ca niște robi, ca să aibă bivolul ce bea cu ibovnica.

- Dar a dat ticălosul de Lazăr de ziua necazului, zise Casandra.

- Nu știu ce o zice legea, dar eu cred că s- or fi luat tustrei la bătaie, că se băteau uneori ca orbii, și cine știe cum l-or fi lovit pe moșneag și, fără voie, l-au omorât. Pe urmă l-au târât de gât la fântână, printre lanuri. Casa lor este cam într-o margine a satului.

- Ar trebui s-o închidă și pe dânsa, zise Matilda.

- Ea tot umblă pe la avocați să-l scape. Are bani muierea.

- N-are copii?

- De unde? Soiurile rele de

seama ei au copii? De fată a fost o poamă rea.

- Mă rog, și-i frumoasă încă? zise Matilda.

- E frumoasă și se ține bine. Parcă muncește, ca mine, ori are grija copiilor? Aș! Bine mănâncă, bine doarme și petrece.

- Ei, și-ți pare rău că nu ești și dumneata ca dânsa? zise moș Iordache.

- Ba să mă ferească Dumnezeu! Binele ei să se țină de dânsa. Crezi că are vreo cinste undeva? Doar bărbații muieratici de-i dau ziua bună.

- Că ea tare-și face sânge rău! Am fost duminică la crâșmă să-mi iau tutun. S-o fi văzut ce mai juca... își dăduse basmaua pe ceafa și rupea pământul jucând c-un soldat, zise Casandra.

- Femeie dezbrăcată de rușine! Bărbatu- său la gros și ea petrece, zise Anica.

- Mă tem că după-amiază plouă. Uite diavolul de mătă cum se spală! zise moș Iordache, aranjând

tăciunii.

- Pușchea pe limbă! Că boierul nostru mai are de cărat, zise Anica.

- Apoi, cum o vrea Dumnezeu, doar el știe mai bine...

Cu vorbă, cu ceartă, făcură vreo două fierturi.

Conița Matilda asculta poveștile Anicăi, care era ștafeta satului. Dânsa mergea la preot, la primar, la învățător și la vătăf - era doar spălătoreasă - și afla tot ce se petrecea; și purta veștile de colo colo.

- De unde le știi tu, Anico, pe toate?

- Doar de, mi-a dat Dumnezeu ochi și urechi; o vorbă de aud, ajunge; pricep eu mai încolo tot.

- încet, orbule, că sufli ca niște foaie; toată cenușa sare-n dulcețuri. Casandro, mai vezi de pui. Nu se ard? Mario, aduceți dulceața la cămară. Tu, Anico, zorește cu scosul: după-masă mai facem câteva chile, zise Matilda plecând.

- M-a amețit cu dulcelețurile ei! Tu, Anico, na douăzeci de bani, dă o fugă la crăsmă de adu niște rachiu. M-a apucat la mațe. Vezi să fie de drojdii!

- Bine, jupâneasă Casandră, numai de n- ar fi conța în cerdac.

- Dă-o dracului! Zi că te repezi până acasă să vezi ce-ți fac plozii. Săptămâna asta m-au înnebunit de cap; lanț se țin de duminică: musafiri peste musafiri, dulcelețuri și parcă-1 văd mâine-seară pe sfrijit că vine iar să ucidă păsări.

- Ce ai dumneata cu oamenii boierești? zise moș Iordache.

- Ce-ți pasă ție?! îți ies bacșișuri și mie îmi ies ochii la foc și fum.

Feciorul puse masa.

Până să vină boierul, conța Matilda luă să citească un roman. Nu prea avea spor la citit, de aceea sărea descrierile și se interesa mai mult de intriga romanului. Cât despre frumusețea descrierilor, despre eleganța stilului, despre limba aleasă în care scria autorul, habar n-avea.

Cu atât mai mult nu-și bătea capul cu psihologia persoanelor, nici cu analiza caracterelor.

Ori ar fi citit un roman de cel mai bun autor, ori ar fi ascultat-o pe Anica povestind o intrigă din sat, pentru dumneaei era tot una.

Când o vedea pe Maria citind cu luare-aminte un roman, însemnând cu creionul bucățile frumoase, comparațiile și figurile nimerite, nu mai putea de necaz.

- Ce? îl înveți pe de rost, soro? zicea ea în bătaie de joc.

În gând o numea proastă și tare de cap. Adesea se lăuda: „Eu citesc un roman în câteva ceasuri. Maria îl citește câte o săptămână .

Soră-sa tăcea, căci nu se putea certa cu Matilda, care nu se sfia s-o numească în fața lumii proastă ori mojiică.

- Romanele, zicea ea, sunt ca să treacă vremea, numai proștii scot moralitate din romane. Întâi că toate sunt inventate.

- Ba romanele naturaliste ale scriitorilor de azi sunt adesea

copii după natură; mie, citindu-le, mi se pare că văd aievea persoanele descrise, întâmplări din viață!

- Dacă n-or fi proști ca tine, n-or fi nici romancieri mari. Cum îți închipui tu că un Zola, care a scris atâta vreme, a văzut el toate persoanele lui?

- Crezi că un scriitor mare, un talent chiar, are nevoie să le vadă? Lui îi ajunge o faptă, o vorbă a unui om ca să-i creeze tipul.

- Fleacuri!

- Dar geniile mari, ca Shakespeare, nu te uimesc prin puterea de viață, prin zugrăvirea patimilor omenești?

- Apoi tipuri dintr-acelea nici nu sunt, nici n-au fost; acelea sunt curat ca holera sub chip de femeie, care umblă prin sat.

- Dar ce frumoase sunt comparațiile lui! Așa, bunăoară, când vorbește Hamlet de mamă-sa, că nici bine nu i s-au ros papucii cu care l-a dus pe soț la mormânt, și acum se mărită; ori că

face nunta repede, din economie, pentru ca bucatele de la praznicul soțului dintâi să fie și pentru masa cea mare de la nunta a doua! Ce ironie adâncă pentru necredința femeii!

îndată ce venea discuția despre necredința femeii, Matilda schimba vorba. Azi Matilda citea un roman pe care Maria i-l dăduse. De aceea, din când în când, își spunea cugetarea cu glas tare.

- Ce prostie, ce roman prost!

Maria nu zicea nimic, vedea că soră-sa căuta ceartă înainte de masă. Pregătea fragi cu smântână și tăcea. Puica țâra cotoiul de coadă, iar el, fiind melancolic, nu voia să se joace.

- Puico, șezi bine, n-o să capeți fragi.

- Ce-ți fac eu, Marie? Dracul de Frumosu' nu vrea să se joace!

- Trage-1 tu mult de coadă și o să vezi.

- Ce-am să văd?!

- Cum o să te zgârie.

- Atunci, o să-l trag de mustăți.
- Si el o să te muște.
- A! Uită-te, papa! Cât e de plin de praf! Parcă și-a dat hainele cu pudră galbenă. A mamei e albă.
- Am să-ți împung limba cu ace, să nu mai poți vorbi atât, zise Matilda aruncând cartea.

Conașul Todiriță intrase de-a dreptul în sufragerie; era plin de pleava de la treierat.

- Alecule, pregătește-mi de spălat și altă bluză. Ce praf! Ce vânt! Te-neacă, nu alta! De n-ar ploua. Marie, dejunul e gata?

- Gata tot.
- S-apuc ce-oi putea și fug.
- Ca vântul vii, ca vântul te duci, zise Matilda privindu-l chiorâș.

- Nu merg de plăcere. Nu ești de față, toți se lasă moale. De se mai fură din cât e, halal de câștig!

La masă, conașul Todiriță mânca cu foarte multă poftă. De la 4 dimineața numai cu o cafea neagră și până la amiază, avea omul dreptate să-i fie foame!

Mersul călare, poruncile și mai

ales încordarea minții de a observa să nu se facă greșeli, îl făceau să uite până și grija polițelor.

Mancă și bău cu poftă, ca în vremurile cele bune, când, la făcutul clăilor și la treierat negustorii îl rugau cu bani peșin.

Necazul e necaz; dar stomacul de la o vreme își cere dreptul!

- Cât iese la probă? întreabă conia.

- Mare lucru nu-i. Părere înșelătoare. Bine c-a închis ochii bietul tata în vremuri mai bune! N-a mai ajuns să vadă pricopseala noastră. Când să te dregi, mai tare te rupi.

- M-așteptam! zise Matilda.

- De câțiva ani, agricultura asta îmi pare o haină strâmtă, atât de strâmtă că mă înăbuș. Dar anul ăsta mă strânge de gât. Mare om ar fi cel ce-ar putea-o îndruma pe alte căi! Se vede că așa nu mai merge! Ce minunată recoltă se arăta! De nu da rugina pe grâu și seceta în porumb, scăpăm de

datorii și mai puneam și deoparte. Ce grâu la Cetate, unde-i pământ gras și umbrit de pădure!

- Lasă, frate! De câțiva ani mi s-a urât cu același cântec! Mai schimbă-1, prea-i monoton!

- Cine n-are speranțe, dragă, nu poate fi agricultor! E mare curaj să pui o avere în pământ și să te uiți la cer până ți se strâmbă gâtul, zicând „Ce-o vrea Dumnezeu!” Nicio altă activitate nu-i așa de riscantă ca agricultura. Ce-i pasă fabricantului ori negustorului? De foc, se asigură; de pleacă marfa cu corabia, tot o asigură; dar bietul agricultor pune bani și muncă în pământ, so face ori nu s-o face, nu știe; nădejdea numai la Unul Dumnezeu.

- Cu tot necazul, dar poftă de mâncare știu că ai, zise Matilda.

- Poate se și cuvine: de aseară și până acum e vreme si muncă. Să vină cei de la oraș să vadă cum se muncește ca să le dai lor de-a gata.

- Nici eu n-am mâncat. Ce-mi tot

scoți ochii cu munca dumitale?
Ești sănătos, ce-ți pasă de mine?
Mi-a rânduit doctorul băi și
sezonul s-a isprăvit.

Conașul Todiriță tresări ca din
vis și lăsă pulpa de pui pe farfurie.
Vorbele nevestei îl readuseră la
adevăărata realitate a vieții.
Ștergându-se de sudoare pe
frunte, zise:

- Bine, dragă, iar începi? Ți-am
spus: duminică mi-a ieșit sufletul
până am găsit o mie de lei. Secera
nu se face fără bani! Am dat
treizeci la sută să pot găsi două
mii. Și nam găsit. Ca să amân
niște polițe de două mii, am dat
încă una de o mie. Atunci, de unde
să scot trei mii ca să mergi tu la
băi?

- Bine, bine, știu! Când e vorba
de sănătatea mea, ești falit,
mofluz.

La cuvântul „falit”, conașul
Todiriță se îngălbeni. Realitatea,
cât de grozavă să fi fost, nu-l lovea
așa de cumplit ca vorbele neveste-
sii. Un sunet pustiu de calicie îi

vâjâia în urechi. O săgeată veninoasă i-ar fi pricinuit, în acest moment, mai puțin rău decât cuvântul fatal. își sprijini fruntea cu mâna, atât îi părea de greu capul. într-un târziu zise:

- Credeam că pot vinde. E lesne de zis, dar greu de făcut. O! Cât de grozav e să spui că n-ai! Atâtea guri îmi strigă: bani! Și deseori nu pot avea o mie de lei! Când am avut, am dat. Dărnicia la mine a fost o patimă. Pe cât te simți de mândru când dai, pe atât ești de umilit când trebuie să-ți mărturisești calicia. N-am fost risipitor, dar am avut patima să-mi plătesc datoriile, și când ai mei mi-au cerut, mi-a plăcut să le dau. Ar trebui să pricepi cât sufăr. Nu-ți închipui cât mă costă cuvântul „N-am!” Avar n-am fost cu nimeni.

- Și ce-mi spui mie toate acestea? Doar nu cu luxul, nici cu petrecerile mele ai făcut datorii! Slavă Domnului! Stau de-atâția ani, ca o toantă, aici, în sălbăticia asta. E mai fericită femeia unui

cenușar de la oraș: face cum poate și seara tot iese la o cofetărie, la o grădină; dar nu tot socoteli, tot cărat, tot grija moșicilor! Mi s-a acrit.

- Vai, dragă, și, cu toate astea, de pe urma moșicilor trăim!

- Da, îți lucrează de pomană! Mai rău ca într-un harem. Iarnă și vară ți se împăienjenesc ochii uitându-te numai pe dealuri. Mai grozav decât la temniță. Aveam și eu o lună de distracție la băi. Mai vedeam lumea, să nu mă sălbătesc. Azi nici atât nu mi se cade! Toți banii s-au dus pe seceră, pe prășilă și dracu' mai știe pe ce, dar-ar un foc în toate să dea!

- Lasă-mă, soro, nu mă ucide cu zile! Mă fac danie și dracului numai să-ți dau.

- Curat vorba țiganului:
„Lungește-i,
Doamne, boala, până s-o coace poama". După atâta scandal nici nu mai vreau să merg.

- Atunci, de ce-mi spui cazanii?

Ai și tu milă de nevoile mele. Nu se va putea, nu-i merge. Eu, de când te-am luat, n-am pășit hotarul țării; tu ai mers mai în fiecare an.

- Ei, și ce-mi scoți ochii? Ce ai cu mine? Te-am oprit eu? Un bărbat care ține la nevastă n-o lasă singură! Hei! Știu eu de ce rămâneai, sfântule! Ți-am aflat eu isprăvile. Mă crezi proastă?

Și începu nervoasă a frământa șervetul, pe urmă îl aruncă pe masă, unde căzând sparse un pahar.

- Taci, soro! N-am destule pe cap? începi cu altele? Te-au enervat dulcețurile. Mai bine nu le făceai!

- Ce crezi? Dacă m-ai luat fără zestre, o să-ți sufăr mojiciile?

- Ce ți-am zis eu? spuse Mustea încercând să se stăpânească.

- îmi ajunge cum te porți. Dacă ești falit, spune-o. Mi-e cugetul curat, nu te-am calicit eu. Frumos credit o să ai când o ști lumea că n-ai avut nici cu ce mă trimite la

băi. Cum să mai dau ochii cu doctorul? Ce să-i zic? N-a avut bărbatu-meu bani? Suntem săraci lipiți pământului? A trecut ieri Chioara subprefectului, m-a măsurat din cap până în picioare. A aflat că n-ai cu ce mă trimite la băi și triumfă. El, un sărac de slujbaş cu traista în băț, are cu ce o trimite.

- Cine ți-a spus? Nu se duce femeia nicăieri, ți s-a părut.

- O fi! De priceput ce ești, ai dat toate pe râpă. Frumos viitor pentru fată!

Se sculă, izbi scaunul, care se răsturnă, și ieși trântind ușa. Conașul Todiriță, amețit de necazurile bănești și de nădufurile pe care i le făcea zilnic nevasta, fuma nervos o țigară. Era o fire închisă, care își îneca veninul în suflet, fără a zice o vorbă. Puține zile senine avusese în căsnicia lui. își închipuia că așa e însurătoarea; așa sunt femeile! înțelegere nu poate fi între bărbat și nevastă așa cum nu poate exista între apă și

foc.

În minte își zicea: „Femeia n-are griji serioase, nimicurile îi umplu viața și le dă însemnătate. Din nefericire, toate cad în capul bărbatului”⁴.

La asemenea gânduri, un oftat îi ridică pieptul.

- Ce molimă, își zicea el, a cuprins oare lumea, de toate, toate merg anapoda?

Prin minte-i trecea figura blândă a mamei sale; parcă o vedea umblând toată ziua după ale gospodăriei; mereu înconjurată de femei, la lucrul lânii, al inului ori al cânepii. De dimineața până în seară, purtând grija păsărilor, a grădinii, lăptăriei și a întregii gospodării casnice. Niciodată nu auzise ceartă între maică-sa și taică-său.

Ce viață simplă, dar cât de fericită? Să muncească și, pe cât se poate, să facă binele, era singura lor ambiție. Cununau și botezau din belșug. La sărbători, casa se umplea de fini și cumetri.

Uimit, se întreba Mustea: „Cum de se poate atâta schimbare de la o generație la alta?” Aceste gânduri aduceau altele mai grozave: „Cum va fi oare fata lui? Cine să-i dea educația de bună gospodină, de femeie harnică, de soție iubitoare?”⁴ La această întrebare simțea un pustiu fără sfârșit.

O va trimite la un pension unde va învăța o mulțime de mofturi, lucruri nefolositoare și apoi va fi și dânsa piaza rea a unui bărbat, cum e Matilda pentru el. Nu comitea oare o crimă pregătind pentru altul tortura pe care o suferea el? Dar ce putea face?

De la începutul căsniciei, conștientă Matilda îl privea pe bărbat nu ca pe un tovarăș iubit, ci ca pe un datornic care trebuie să-i împlinească toate capriciile. Adesea, zicea nervoasă: „I-a trebuit femeie, să-mi țină rangul. Când m-am măritat, am știut că iau bărbat bogat, nu sărac. Să mă fi lăsat cu sărăcia mea. La mama

n-am fiert un ou măcar. La bărbat să fiu chelăriță, jupâneasă și vătaf de curte? Auzi! Să priveghez câte putini de brânză i-a dat chelarul? Duminică îmi cere, în fața lumii, batistă. E cu putință să nu te cerți cu așa mojić?⁴⁴

Caracterele acestor doi oameni erau cu totul potrivnice.

Matilda avea un spirit de contradicere înnăscut: orice ar fi zis Mustea, dânsa zicea tocmai din contra. Conașul Todiriță, mai slab de caracter, ori tăcea, ori ieșea din casă. În primul an, când se luară, era de o gelozie nebună. Nu suferea o fată ori o nevastă prin curte. Mereu îi scotea ochii că a avut în harem pe toate femeile din sat. Până ce, uneori, scos din sărite, zicea și conașul Todiriță:

—Bine, dragă, sfânt n-am fost; o să-mi iei capul pentru trecut? îmi pare însă rău că voi, târgovețele, aveți așa idei rele despre țărânci. Te asigur, nu sunt mai rele decât femeile de la târg.

—Fie cum or vrea, nu-mi bat

capul de ce faceți nici tu, nici ele.

Cu toate acestea, iscodea babele, mergea adesea pe neașteptate la câmp. Se uita chiorâș la fetele mai frumoșele; îl întreba cum le cheamă. De-1 punea păcatele să le spună numele, cearta era gata.

— Sigur, le știi și ce ochi au, ce mărgele poartă la gât; poate sunt cumpărate de tine. Niște rele, umblă cu farmece să te amețească, doar și-ar căpăta fuste și broboade.

De obicei, toate aceste discuții se petreceau la masă, căci zicea:

— Numai la masă îl pot prinde să mai vorbesc; ori e pe câmp, ori la cancelarie, ori doarme ca un somn.

Conașul Todiriță uneori se blestema singur, simțea că un vânt rău suflă asupra casei lui. Cu anii, Matilda se mai liniștise, Mustea nu era bărbatul care să aibă grija femeilor. „Am fost și eu zburdalnic la douăzeci de ani, dar toată viața să ai numai grija strengăriilor, nu face.”

Matilda găsea însă motive de ceartă. O enerva văzându-1 că mănâncă prea lacom ori că soarbe prea tare cafeaua sau că bea un pahar de vin mai mult decât credea ea că se cuvine. Sughițul ori strănutatul bărbatului o enervau și fugea din casă. Alteori îi găsea cusur că nu știe să se îmbrace, nu știe să vorbească, nu știe să fie om de lume cum înțelegea dânsa. Scena de la masă putea părea grozavă numai celor ce nu le cunoșteau viața.

Conașul Todiriță, deși deprins cu asemenea purtare, suferea destul, pe tăcute.

Matilda știa întotdeauna să-i pună un ghimpe, să-i facă o rană nouă ori să deschidă una veche, care să-l usture mai grozav decât dacă l-ar fi ars cu fierul roșu.

Avea un meșteșug, un farmec deosebit să-l jignească, să-l facă să sufere.

Acum îl lovise în inimă ca o săgeată veninoasă cuvântul „falit“, repetat de două ori. Nu mai

așteptă cafea, poate și uitase dacă a băut-o ori nu. Luându-și pălăria, ieși fără să spună vreun cuvânt.

După fiecare ceartă se întreba cum a început-o și mereu se chinuia cu gândul dacă n-ar fi fost chip s-o evite. Ar fi voit să se găsească vinovat; dar nu putea afla firul vinei sale, cum într-un ghem încâlcit nu poți afla capătul. Descurajat, fără putere de a lupta cu nevoile, plecă. Asemenea certuri îl paralizau mai rău decât își amorțește păianjenul victimele.

Maria și Puica rămăseseră tăcute; cearta le întrista neînchipuit de mult.

Feciorul, care fusese de față la întreaga scenă, strângea farfuriile gândind: „Iar a apucat-o necuratul. Să fie a mea! Maica lui Dumnezeu, Doamne, ce pui de bătaie i-aș mai trage. S-ar face muierea blândă ca mielul. Boierul, zău, e prost de bun! Degeaba, femeia, dacă n-o bați, sare să te bată ea, caută bătaie cu lumânarea!... Scornește ceva din

senin. Nu-1 lasă pe bietul om nici să-i tihnească mâncarea! Maica Domnului, să-i ardă câteva crăvașe coale, potrivite la spinare, Doamne, mamă, ar alerga ca o pisică pe clavier!”

Puica, uitându-se spre bufet, zise:

- Am uitat să mâncăm fragii și bietul papa s-a dus supărat.

Matilda parcă-i plătită, la masă le stârnește pe toate.

Newton, supărat, stătea într-un colț privind cu jale la toți. În asemenea ocazii, nimeni nu se gândea la el. El însă îi observa pe toți și părea că le ghicea tuturor sentimentele.

Știi ce, Marie? Să-l luăm pe
Newton și să mergem la iaz; acolo
e liniște, nimeni nu ne ceartă,
suntem singure stăpâne. Mama
acuși vine și începe cu noi. Zău!
Mărioară dragă, să mergem, și
sări de gâtul fetei s-o
sărute.

CAPITOLUL XI

Furtuna

Era pe la vreo două după-amiază.
Nori de praf se ridicau în înaltul
cerului. Vântul frământa întreaga
fire, răscolind câmpii și păduri,
cum durerea și grijile ne răscolesc
sufletul. Din seninul albastru nu se
mai vedea nimic. Nori de praf se
ridicau pe înaltul cerului.

Un vâjâit asurzitor, ca un vaiet
deznădăjduit, umplea întreg
văzduhul.

Frunze, crenguțe rupte, paie și
fulgi zburau ca mânate de un duh
rău. Natura întreagă era înfuriată.
În acest potop de vânt și vijelie se

auzi un zăngănit de geamuri.

- Le-ai câștigat, Alexandre! zise Casandra feciorului, care mânca.

- Nu le-am deschis!

- Și tot o să le plătești.

- Ciocolaica le-o fi deschis, când s-a dus îndrăcită de la masă.

Copacii se încovoiau cu ramurile la pământ, care aici se ridicau furioase ca niște valuri, aici se plecau smerite. Frunze uscate de secetă zburau nebune. Crengile, izbindu-se unele de altele, scoteau un vuiet amenințător, părea scrâșnetul naturii în turbare. Se auzeau pârâiturile ramurilor rupte.

Vântul dușman, ce părea ca ielele din povești, se năpusti asupra copacilor, rupându-i fără cruțare și fără milă. Salcâmi fragezi aici se încovoiau învinși, aici biruitori, se înălțau lovind și mai cu furie văzduhul.

Un cenușiu întunecat, urât și furios îmbrăcase cerul. Văzduhul vuia de un zgomot înăbușit, de un vuiet ce venea în bubuit de valuri.

Un vuiet mai slab era urmat de unul mai tare: tunete cu ecouri prelungite zguduiau zarea. Părea că și în ceruri clocotea o răzbunare groaznică.

Al doilea potop se pregătea. Fulgerele aruncate de urgia cerească umpleau văzduhul. Animalele însele păreau îngrozite: caii nechezau de o tainică presimțire.

Rândunelele și vrăbiile, grăbite, năvăleau la cuiburi; cloștile speriate adunau puii, fugind spre șuri; chiar și rațele, iubitoare de apă, părăsiseră iazul, prefăcut de furtună în clăbuci.

O furie nestăpânită cuprinsese cerul și pământul. Printre frunzișul copacilor vântul fluiera ca mii de balauri. Furtuna amenința să nimicească totul. Nimeni nu se putea împotrivi: puterea omenească era nimic în fața atotputernicei naturi.

Cerul părea că se năruie asupra pământului, ca munți uriași ce-și prăvălesc pietrișul în văile neocrotite și supuse furiei lor.

- Doamne, apără-ne, ce sărăcie de grindină vine! zise Casandra și se repezi afară să înfigă toporul în pământ.

Deodată, o lumină sclipitoare orbi vederea; văzduhul întreg scăpără. Un trăsnet năprasnic bubui cutremurând cerul și pământul, asurzind întreaga fire.

Toți încremeniră de spaimă și, numai după o clipă, începură a-și face cruce.

- A trăsnit undeva aproape, zise Casandra. Bine c-am apucat să înfig toporul în pământ, poate s-o duce pe pustii afurisita de piatră.

Și ochii îi străluceau de bucurie că a făcut o faptă bună: își închipuia că ea, nemernica, e în stare să oprească furia naturii!

- Și-a făcut iar cineva samă, zise moș Iordache punând un cărbune în lulea.

- Trei zile o să țină vântul și furtuna, zise feciorul.

- Ba ține și nouă, dacă nu i-or găsi trupul să-l îngroape.

- Doamne ferește de mintea proastă! Necuratul are parte de

sufletul lui, zise feciorul.

Deodată, un ropot puternic izbi acoperişurile de şindrilă; se auzea un zornăit de pietre amestecate cu ploaie; cădeau cu furie parcă fuseseră încătuşate până acum. Se acoperi pământul cu o pătură de gheaţă. Apa în clăbuci curgea la vale, ducând frunze şi crengi rupte fără cruţare. Groaza din aer coborâse pe pământ. Cât de nemernică părea făptura omenească în faţa urgiei cereşti! Omul, în nemernicia lui, trebuia fatal să-şi închipuie că numai duhurile rele sunt în stare să săvârşească atâta grozăvie. Firea frumoasă, bună şi blândă e turbată şi schimbată numai de suflete nenorocite şi răuvoitoare. Din ropotul puternic rămăsese încet-încet un zâzâit trăgănat; numai pâraiele mai curgeau în spume.

Natura părea un uriaş înfuriat, care-şi vărsase mânia turbată. Din urgie abia se mai auzeau slabe icniri nervoase.

Cerul se curăţase ca prin minune de norii cenuşii, potopul de apă îl

spălase lăsându-1 senin și limpede. Dealurile verzi păreau mai aproape și un miros ușor, ademenitor de viață, se răspândea pretutindeni; după atâta urgie, din vântul turbat rămase o adiere domoală și blândă. Nori mici, răzleți, fugeau prăbușindu-se mereu pe bolta nesfârșită.

Soarele, blând stăpân al lumii, ivindu-se sfios asupra dealurilor, scaldând cu raze calde văzduhul, părea că-și zice graiul de veacuri:

„Vântul turbat mi-a întunecat lumina, a ridicat ocean de praf, spre a-mi mânji fața, norii mi-au ascuns razele strălucitoare; apele mării s-au răzvrătit să-mi stingă căldura și, în furia lor nebună, au desfrunzit codrii, au rupt copacii, potop de grindină a făcut pământ podoabele câmpiilor, raze calde să n-am pe ce-mi așterne. În eternitatea strălucirii mele, zvârcolirile de pitic nu mă înspăimântă. De mii și milioane de ani străbat aceeași cale și voi străbate-o încă. Vânt turbat am înfrânt, furtuni am împrăștiat,

inimi zdrobite am înviorat.

A trecut încă o furtună; iată-mă vesel și dătător de bucurii. Așa-i viața voastră, așa-i soarta mea!

Fără de furtună, cine ar mai prețui seninul și razele calde? Fără necazuri, fericirile n-ar avea preț."

Nu trecu mult și conașul Todiriță, ud până la piele, veni acasă. Ploaia străbătuse prin manta și pălărie. La câmp, potopul fusese și mai mare, oamenii se vârâseră pe sub care și hărăbaie, iar conașul Todiriță se adăpostise sub o aripă a clăii. Dar la asemenea ploaie poate fi adăpost? La câmp, grindina fusese atât de deasă, încât se părea că stătea în mijlocul norului; nu mai era ploaie, ci adevărată rupere de nori.

Mustea era negru de supărare. Cu sprâncenele încrețite, dus pe gânduri, muncit de griji, nu mai era stăpân pe sine. Prea multe lovituri primea de o bucată de vreme.

Deznădejdea cea mai amară începea să se încuibeze în sufletul lui: „Prea sunt fără noroc. E vreun

blestem strămoşesc care mă urmăreşte. Mai sunt şi alţi agricultori, dar n-au atâtea nenorociri ca mine; mie şi binele mi se întoarce în rău şi natura mie e veşnic vrăjmaşă".

Muncit de-aşa gânduri, descălecă de pe calul rebegit de ploaie. Moş Iordache, cum îl zări, alergă la scară să-i ia calul şi mantaua.

- N-aţi murit, moşule? Că nouă era să ni se ducă neamul de râpă.

- Vai, Maica lui Dumnezeu, urgie a fost şi pe-aici!

- Zi-i vizitiului să-mi pună caii. Şi vezi traista cu grindină, pune-o în fân la trăsură.

- Maica lui Dumnezeu, cât oul de porumbel! Pe aici n-a fost tot aşa, făcu moş Iordache plecând grăbit să împlinească ordinele stăpânului.

Coniţa Matilda stătea în balcon legănată de vuietul apelor ce se scurgeau la vale în iaz; vuiet ce-i amorţea prezentul, lăsând cale deschisă fanteziei.

La vederea bărbatului, trezită ca dintr-un vis frumos, zise:

- A stricat rău piatra?
  - Porumbul s-a dus și doar la el îmi era nădejdea! Să mă taie cineva, n-ar curge sânge din mine!
  - Doar sunt asigurate?!
  - Ce folos? Cât dau ei nu ies cheltuielile. Toate merg anapoda!
  - Singur ți-ai făcut-o! Ce-ți trebuia sărăcia de petic, ți-am spus c-are să-ți rupă gâtul, dar vorba femeii niciodată nu se ia în seamă, parcă ar fi lătrat un câine!
- Conașul Todiriță, deprins cu asemenea molifte, nici n-auzea, răspundea mai mult gândurilor sale.
- Doi ani buni, numai doi ani să fi avut și plăteam tot.
  - Cu vorba asta am îmbătrânit auzindu-te! Claia era terminată?
  - Îi făcuseră piept, dar a vânzolit-o și a stricat-o de pe margini. Credeam că ne omoară acolo pe loc. Trăsnetul a căzut pe un copac, la zece metri; de era mai aproape, ardea claia până la pământ. Noroc că nu mam adăpostit sub el! Era un cal priponit de copac, l-a ucis.
  - Și nouă ne-a stricat geamurile

la salon, zise Matilda c-o nepăsare vădită.

- Plec la oraș să-i vestesc pe cei de la asigurare; să nu mai spună ca anul trecut ca fost o iluzie grindina și că mai curând se vor fi jucat niște copii prin grâu! La luat, lupi nesățioși; dar când să-ți dea despăgubire, câte șicane sunt pe lume, toate le născocesc agenții de asigurare. Nu una ne sapă pe noi, agricultorii, dar o sută!

- Să-mi iei apele minerale. Ori poate nici pentru ele n-ai bani?

- Mereu îmi dai otravă; nici când sunt amărât n-ai milă!

- Cum n-au nici alții de mine!

- Le știu, soro, pe de rost, nu le mai începe. Bune lecții îi dai fetei. Uite-o cum ascultă.

- Decât să aibă norocul meu, mai bine să moară!

Mustea, ca să isprăvească, luă altă vorbă.

- Puico, ce să-ți aducă tata?

- Ce vrei tu, dragă papa, zise copila cu glas blând.

Fusese de față la întreaga scenă; nu pricepea tot, dar înțelegea că

tată-său e supărat. Simțea cu inima mai mult decât pricepea cu mintea.

În bucătărie, Casandra făcea sarmale în foi de viță și se certa cu moșneagul că i-a adus lemne verzi și nu-i aduce legume.

- Mai adu-ți și singură, că doar oarbă nu ești, zise moș Iordache punând tacticos un cărbune în lulea și așezându-l cu unghia.

- Zău? Atâta să mănânce boierii cât oi aduce eu!

- La Sfântul Ilie îmi împlinesc anul și pe aici mi-e drumul. Care mai de care mă ia la rost! Ciocoaica să mă ia în unghii! Am stat anul ăsta numai în hatârul boierului. „Că rămâi, moș Iordache, rămâi că ne-am deprins cu dumneata și dumneata cu noi”; dar mai departe, să-mi dea o sută de galbeni nu stau, zău nu!

- Să rămâi când te-oi ruga eu. De când teamă apucat, tot călător ești și tot pe loc stai.

- Tot nu m-am îndurat de boier.

- Eu, când oi zice că ies, numai colb îmi zăriți în urmă, zise

Cassandra.

- Ce mai de geamuri s-au stricat, soro! zise Anica venind de sus c-o mulțime de cioburi.

Boierul e negru de supărare. La câmp a făcut pământ tot, tot. Ce neagră sărăcie!

- Vorba mea: în casa cu pricaz [pagubă însemnată, nenorocire - ***n.red.***] nu mai e Doamne-ajută. De la Paști nu-i duminică lăsată de Dumnezeu să nu vină sfrijitul la cenușar! zise Cassandra.

Moș Iordache ieșise tot suflând în lulea; nu-i plăcea s-audă fleacuri femeiești.

- Și doar destul om e boierul nostru, zise Anica.

- Vezi el, sărmanul, are necazuri, n-are când să-i toace verzi și uscate, nici să-și rânjească mereu dinții la dânsa. Pe omul cu griji, nici mâncarea nu-l prinde. Dar ea, de gospodărie nu vede, copiii n-o supără! îi zburdă de bine!

- Cum de nu pricepe, cum de n-o află el? Vorba aceea: „Ce știe satul nu știe bărbatul”, zise Anica mai cu jumătate de glas.

- Ciocoaicei ăsteia i-ar trebui să-i facă cum i-a făcut un boier, Mere-Acre, conitei lui.

- Dar ce i-a făcut, jupâneasă Casandro?

- Doamne apără de-aşa ruşine! Şi-a prins nevasta, aşa bunăoară cum e ciocoaica noastră, cu ibovnicul. I-a uns pe amândoi cu păcură şi i-a presărat cu puf de găscă. Se înţelege că i-a lăsat goi, cum i-a făcut mă-sa;

le-a mai pus câte un căluş în gură şi le-a dat drumul pe uliţă, cu mâinile legate de-un par aşezat pe la spate, ca să nu-şi poată scoate căluşul.

- Mare comedie! Ce ruşine!

- Hei, las' că aşa se cade. Auzi? De bine nu mai ştiu de ce s-or apuca!

- Conaşului nu-i arde de aşa fleacuri. Duminica nu se poate răsufli de oameni. Mare lucru să nu bată toba la curtea noastră, cum a bătut la Dorneni! zise Anica.

- Despre dânsa poate s-ajungă ca mine, că nu mi-ar părea rău! Mult

și-a bătut, calica, joc de slugi! Numai bietul moșneagul ăsta câte a tras! Mai ieri - nu ți-am spus? - căzuse un păianjen în apa de spălat. Feciorul nu era acasă; l-a trecut păcatul. Ce crezi? I-a turnat bietului moșneag ligheanul cu apă în cap. Cum îi el cu plete, se scurgea apa pe cămașă; nu știai să râzi ori să plângi.

- La început era foc, bătea spălătoresele cu cămășile peste cap. A slujit aici una, Domnica, a murit săraca, îi ducea, draga mea, cămășile călcate, coală de hârtie, nu altceva, și, te miri cum, găsea, poate, una cu vreo îndoitură: pe toate le făcea boț și o puneă să le spele din nou! zise Anica.

- Mare vrăjitoare, mănâncă inima din slugi. Nu tot din pricina ei am ieșit rândul trecut, dar să ții minte de la mine: femeia asta, cucoană ori ce mai e, n-o să sfârșească bine.

- Ce crezi, Dumnezeu nu bate cu ciomagul, dar rău mai arde și ustură bătaia lui.

- Acu' s-a mai pocăit, dar spunea

Pachița că în anii dintâi era foc ciocolaica! Avea un bucătar...

- îl știu, bietul Anton, cam surd...

- Da. Era dintre argații rămași de la boierul bătrân și de, vorba dumitale, vara muscă nu-i - nici împăratul nu se poate păzi de ele, cât e el de împărat. Până a adus fata supă sus, că n-avea fecior, a căzut o muscă. L-a chemat, soro, și i-a turnat supă în cap, așa fierbinte!

- Să te ferească Dumnezeu de săracul îmbogățit și de țiganul turcit, zise Casandra făcându-și cruce. Ascultă, Anico, repede-te tu la dugheană și-mi adu de zece bani rachiu și de cinci un sfert de pâine. Zău, calica numi lasă o bucată de pâine la masă, iar eu mămăligă, Dumnezeu să mă ierte, chiar de ar fi pe toate cărările, n-o pot mânca. M- apucă mațele.

- Mă reped într-un suflet, numai de nu mă striga sus.

Casandra luă din cui masa de aluat și începu să frământa niște făină cu ou, bombănind singură:

„S-au deprins

cu

bucățele bune. Aluat la fiecare masă, și toate numai în unt și lapte! Hei, Doamne, să nu se întoarcă roata norocului; bogăția vine în cârje, dar sărăcia are aripi; nici nu te aștepti când sosește. Mai bine de una ca mine: nam fost bogată și nu-i știu dulceața. Un lucru ce nu l-ai avut nu-1 poți pierde și nici rău nu-ți pare, că n-ai după ce“. Așa gândea Casandra, aruncând câte o bucată de lemn verde pe foc, apoi: „Bat-o s-o bată de Anică, nu mai vine“.CAPITOLUL XII

Meșteșug femeiesc

Era răcoare, chiar rece de-a binelea, cum e când bate piatra. Praful se potolise, iar șoseaua, cu drumu-i albicios de piatră, se întindea cât zarea ochiului, mărginită de o parte și de alta cu

șanțuri.

- Mână mai repede, Ilie, să nu ne apuce noaptea la întors.

Biciul vâjâia în vânt, caii dădeau din cozi și o luau la goană.

Conașul Todiriță își pierduse privirea pe dealurile roșietice, altădată verzi.

Privirea pierdută la infinit, nefiind ca altădată oprită de frumusețea câmpului, îi insufla o jale adâncă, o melancolie neînțeleasă. De ani de zile bătea mereu acest drum și din ce în ce este mai muncit de griji; necazurile care mai înainte rânjeau departe, acum îl strângeau tot mai aproape. Își aducea aminte cum, cu un an în urmă, se legăna cu speranța zicându-și: poate de acum înainte într-un an voi fi scăpat de nevoi! O! Ce n-aș da să-l văd trecut.

Când omul e la necaz, cu drag ar jertfi un an și doi și zece din viață, numai să se vadă la liman. Mustea, cu suflet jalnic, număra anii trecuți și viața din ce în ce mai plină de griji, moșia lui

scumpă, mai amenințată decât oricând. Și poate oare fi mai mare durere decât văzându-se trecut de jumătatea vieții, cu rostul aproape pierdut?

Dacă fericire și pricopseală n-au fost în floarea vârstei, vor fi oare când aceasta-i în cădere? Mustea nu voia să se mai înșele cu speranțe deșarte. Și nici n-ar fi putut; sufletului prea amărât și înșelat de iluzii îi vine o vreme când nu mai poate spera. Toate aceste gânduri îi încleștau inima.

Ar fi vrut să nu gândească nimic, să meargă, să fugă prin viață fără să se oprească; poate atunci nu l-ar mai fi ajuns grijile și gândurile negre.

Avea senzația marinarului aflat în mijlocul furtunii. Atât îl urmăreau de la o vreme nenorocirile, încât ajunsese superstițios: „Toate, dar absolut toate mi se întorc în rău. Mi se pare... Ce mi se pare?! Presimt că și împrumutul de la credit va fi numai o ghiulea agățată de gâtul meu. Toate par menite să mă târască în adânc. Și

doar cu nimic n-am greșit. Munca nimănui n-am răpit, crime n-am făcut. Mereu m-am străduit să muncesc și, prin osteneală de zi și noapte, să-mi măresc avutul“.

În asemenea momente, năluca sărăciei, atât de fioroasă pentru cel ce a avut odată belșugul, își arăta colții și îl înspăimânta mai grozav decât moartea.

Tot ce-l înconjura îl făcea să simtă că i se ducea vaza de proprietar. I se părea că dealurile, pădurile, câmpiile nu-l mai priveau cu respectul datorat stăpânului!

Mintea prea ațâțată îi arăta în toate pierderea lui apropiată: era ca acel copil care dă viață lucrurilor ce-l înconjoară; le dezmiardă ori le lovește, după cum e vesel ori furios, după starea sufletului său. În viață sunt un nămol de lucruri mici, care nu te înșală.

După primirea pe care i-o făceau bancherii vedea că-i dus dintre proprietari. Înainte îl primeau mai mult decât politicos, îl petreceau

până la trăsură cu vorbe măgulitoare; acum, abia îi dădeau ziua bună nu numai bancherii, care deseori nu mai erau acasă pentru el, dar chiar și slujbașii lor.

Va să zică persoana lui, ca om, nu-i nimic în fața acestor adoratori ai vițelului de aur! Și atunci, în minte îi veneau cuvintele bătrânului rostite cu glas profetic: „Băiete, băiete, îi binecuvântat părintele ce lasă avere copilului, dacă îi lasă și destulă minte s-o păstreze; iar de nu, mai bine nu i-ar lăsa nimic“.

Intr-adevăr, nu-i mai mare nenorocire pe lume decât cel ce a avut și nu mai are. Numai ambițioșii ținesc să aibă ceea ce n-au mai avut, omul modest se mulțumește cu viața lui obișnuită.

Dar căderea din ceea ce ai fost - iată ce nu poate mistui nici cel mai de rând om; te învinuiești, îți blestemi soarta, până ce, zdrobit, cazi tot mai jos.

Nenorocirile sunt ca furnicile - unde năvălește una, dau năvală o sută.

La gândul sărăciei, simțea adevărata nebunie:

„Dacă azi, cât mă țin încă în picioare, nu mai sunt respectat, ce va fi când sărăcia mar doborî la pământ? Prietenii îmi vor întoarce spatele, cunoscuții mă vor ocoli de frică să nu le cer un franc! E grozav! Hoțul cu bani să fie mai stimat decât acela ce a sărăcit din prea mult simț de dreptate și cinste!”

La aceste gânduri i se făcea negru înaintea ochilor. De mii de ori se întreba: Oare va fi în stare să încheie creditul? Ori poate numai îi va lungi agonia?

„Procentele ne ucid pe noi, proprietarii. Concurența Americii ne dă mereu lovituri de moarte. Pe ei produsele îi costă mai ieftin; eu, dacă vând cu cât vând ei, dau în pagubă. Zic unii că luxul ne-a ucis pe noi, agricultorii; dar eu n-am făcut lux, n-am jucat cărți.”

Din când în când, câte un vânticel dulce și un miros de frunziș al pădurii îi răcorea fruntea, liniștindu-i nervii prea

ațâțați. Atunci, gânduri
mângâietoare îi mai alinau grijile.

Chiar în cele mai mari
nenorociri, coarda durerilor nu
poate sta mereu întinsă. Nervii
slăbesc și o liniște aparentă, o
mângâiere falsă vine de la sine;
jalea, ca și veselie, se ucide
singură; cea mai mare veselie,
odată izbucnită, a murit. Cea mai
mare durere, ajunsă la paroxism,
moare; chiar dacă se repetă, nu
mai are aceeași putere, e ca un
răsunet al celei dintâi.

Veșnicul refren, veșnica speranță
a tuturor agricultorilor, îi venea în
minte: „Numai doi ani buni cu o
recoltă ca în anul când a murit
bietul tata și aș pluti deasupra
nevoii”.

Mult așteptatul an bun, acest
miraj înșelător al tuturor
agricultorilor în nevoi, îl legăna de
ani buni pe conașul Todiriță.
Acum, asemenea speranțe rar le
mai avea în adâncul inimii; nu mai
credea în steaua sa.

Pentru Mustea, mult doritul an
murise de mult, avea impresia că

parcă l-ar fi îngropat odată cu bătrânul. Nu-și putea explica bine situația, dar simțea instinctiv că vremuri

bune nu mai puteau învia pentru el, cum nu putea învia iubitul său părinte.

„Ce jertfe n-aș face să pot salva moșia! Din nefericire, e prea târziu! Bietul tată avea o presimțire.”

La această amintire scumpă, o descurajare îi strânse inima și pieptul, durerile sufletului, ca valurile, acum cresc, acum se sting pentru o clipă, dar apoi iar se îmbulzesc mai cu furie. Astfel e sufletul omenesc, cuprins de necazurile vieții.

„Oh, dacă n-aș avea fata! M-aș împușca ori m-aș duce în lume, să nu mă cunoască nimeni și mi-ar fi mai ușor decât aici.” Omului bolnav de necaz toate i se par potrivnice.

„Creditorii, gândea Mustea, dau ca hăitașii năvală, slujbașii te amărăsc, te pradă; țăranii, atât de pașnici mai de mult, stau să te

omoare, să-ți dea foc pentru un bănat de nedreptate. Dar acasă! Acolo e mai rău decât în iad. Neconținut certuri, veșnică nemulțumire. Orice aș face e rău; orice aș zice nu-i de seamă. E soarta fatală ce-i urmărește pe unii! Mi-a rămas avere, aș fi putut trăi fericit, nefăcând nimic! Alerg de ani de zile după fericire și ea fuge de mine ca întunericul de soare!"

În răstimpuri, privirile i se pierdeau în văzduhul nemărginit și, ca hipnotizat, rămânea în negândire. Creierii zbuciumați își luau singuri odihnă, răzvrățiți, parcă, împotriva acestui chin fără de folos.

Cu sufletul bătut de gânduri a ajuns în oraș și s-a dus întins la biroul societății de asigurări. Le-a răsturnat traista cu grindină în mijlocul casei:

- Poftim, domnilor, să nu mai ziceți că sau jucat băieții în grâu.

- Ce sunt alea? Ouă de porumbel? zise un funcționar.

- Grindină, domnule. Suntem

pierduți.

- Mai rău de noi decât de dumneavoastră.

- Asigurarea încasează de la mii și dă la unul.

- încasează cu mâna și dă cu banița. în sfârșit, mâine-dimineață suntem la dumneata.

Conașul Todiriță s-a dus pe la farmacie de a luat apele nevesti-sii și de acolo la cofetărie să ia bomboane pentru fată.

„E copil și trebuie să-i fac câte o bucurie. E vârsta cea mai fericită! Ce bine îmi părea când venea bietul tata de la oraș și-mi aducea covrigi și turtă dulce! Parcă-1 văd cum, uneori, voind să mă necăjească și văzând că-i sar înaintea, zicea: «Ei poftim, Smărăndiță, am uitat covrigii și turta dulce pe masa jidanului». Iar biata mamă, văzându-mă cum mai nu plâng, zicea: «Doamne, frate, tare-ți mai place să chinui copilul! Du-te, Todiriță, și caută, că trebuie să fie ascunse în fân, la trăsură. Nu-i bine, dragă, să strici inima copilului, că scade!»“.

întotdeauna când cumpăra ceva pentru Puica, îi veneau în minte aceste amintiri sfinte și duioase. La cofetărie îl întâlnește tocmai pe Iliescu.

- Bună ziua, domnule Iliescu! Nu vii cu mine? Măine-dimineață mai mare dragul să vâneze vreo două rațe.

- Am dat pușca la curățat.

- Vânători să fie, găsesc eu pușcă.

- Atunci, sunt al duminică; tot e sărbătoare mâine.

Mustea era bucuros să aibă musafiri, mai ales pe Iliescu, care-l ajuta la reglarea actelor moșiei. Se mai bucura de venirea lui și pentru că nevasta nu prea făcea scandal în fața străinilor.

Conașul Todiriță, ca orice om blând, era slab de caracter; certurile îl ucideau, cădea într-o toropeală de nu mai putea vorbi. În asemenea certuri, dânsa, crezând tot mai mult că are dreptate, îl provoca mereu zicând: „Răspunde, dacă ai ce!”

Mustea, scos din răbdări, fugea

de acasă, poruncea să i se pună șaua și pleca pe câmp în neștire. De aceea, când îi intra un om în casă, îi binecuvânta sosirea. Pe drum vorbiră de una, de alta. Iliescu îi povesti că a venit în oraș o trupă de balerine și-l îndemna să vină și el într-o seară.

- Zău, vino, domnule Mustea, să le vezi ce nostime sunt.

- Dă-le naibii! Mai mult decât niște muieri stricate nu-s.

- Ptii, domnule, dar vă sălbăticiți de tot dumneavoastră, agricultorii. Noroc că nu-s toți ca dumneata. Erau vreo doi vecini de-ai dumitale și credeam că li se rup palmele aplaudând fetele.

- Niște stricați!

- Ei, lasă-mă, domnule Mustea, doar n-o să te călugărești de pe acum.

- Eu sunt părinte de familie și nu-mi plac berbantlâcurile. Asta-i pentru băieți ca dumneata.

- Hei! Ce vorbești?! Cei însurați petrec mai dihai ca mine! Zău, vino într-o seară, îi tragem o petrecere numărul ***ainț*** [Eins (unu,

în germană), - n.red.]. Sunt două nemțoaice, fir-ar ale dracului, că bine joacă, ca șarpele se mlădiază și se învârt parcă-s de criță [oțel - **n.red.**], domnule!

- Ți-a rămas gândul la ele, nu?

- De, inimă nu-i! Zău, vino sâmbătă seară, tocmai e reprezentație și zici acasă c-ai înnoptat și, după istoria din pădure, ai rămas în oraș.

- Ce vorbești, frate? Aș lăsa eu nevasta acasă o noapte să nu știe ce-i cu mine? Dar petrecerea ceea m-ar arde!

- Nu ești om de companie, coane Todiriță. Și minciuna-i vorbă.

- E drept: nu ți-ai găsit omul.

- Adicătelea cum, domnule Mustea, dumneata când vezi o femeie frumoasă, nu te încălzești deloc?

- Ascultă, nene, eu m-am însurat din dragoste și, de, nevasta o fi având multe cusururi, dar eu o iubesc. O femeie frumoasă mi-e drag s-o văd, cum îmi place un bărbat frumos ori un copil. Mai zilele trecute a venit la curte o

femeie cu un copil de vreun an. Era atât de drăguț! întindea mâinile să-l iau în brațe. L-am luat și nu mă săturam să-l sărut. Un înger! Doi lei aveam la mine și i-am dat să-i cumpere papuci.

- Bine, că ești familist înfocat, știu eu de mult; dar credeam că asta nu împiedică să guști o plăcere deosebită, ca mulți alții! Adică nici țărăncile de pe moșie nu-ți fac cu ochiul? Privește-le pe cele două cum își spală picioarele în iarbă. Cât îs de cochete, uită-te, râd și se uită spre noi. Zi femeie și pace!

- Hei, vere! Mi-a trecut soarele de amiază și grijile au pus cruce la toate!

- Nu te mai preface motan călugărit! Halal de viața de țară! Aer curat, hrană bună, fete tinere și voinice!

- Ți-a rămas gândul la fetișcana cea bălaie? Te mai șterge pe bot; e fata consilierului, cel mai fruntaș țăran din sat.

- Aș! Tot se uită ea mai cu jind la un boier de la oraș decât la flăcăii

din sat.

- Te înșeli, prietene. Se uită, care se uită, dar nu toate. Nu știi cum își bat ele joc de târgoveți! Din covrigari și sărăntoci nu-i scot.

- Le cunosc și eu, sfinte nu-s.

- Nu-s ușa de biserică, dar nici cum le credeți voi.

- Când nu vor de voie, vor de nevoie. Am mai fost eu prin alte sate și am văzut cum se petrec lucrurile.

La asemenea vorbe, spuse cu atâta cinism, Mustea, care nu fusese în tinerețe cine știe ce sfânt, rămase uimit și dezgustat de așa tovarăș de drum.

Conașul Todiriță avea o educație simplă, dar călcarea legilor morale statornicite, cel puțin în principiu, de veacuri, îi părea o crimă. Îl înțelegea pe făptaș ca o fatalitate; dar lauda, fala și cinismul crimei ori al desfrâului nu le putea admite. După el, asemenea oameni erau cei mai primejdioși.

Tăcu și privi, dus pe gânduri, pădurile deasupra cărora, ca un vâl, plutea ceața albăstruie a serii.

- Grăbește, Ilie, ne-așteaptă acasă cu masa și înnoptăm.

- Luna răsare mai târziu, zise Iliescu doar ca să spună ceva.

Mustea, cufundat în gânduri, nu-i răspunse.

Încă nu se înserase și trăsura se opri la scară. Conița Matilda se plimba prin balcon. Iliescu, sărind sprinten din trăsură, sărută mâna conitei zicând:

- Bucuroși de oaspeți?

- Cum de nu? Ne-a cântat cocoșul în prag și-i așteptam.

La masă mâncară și băură bine.

Plăcintele Casandrei erau minunate. Avea dânsa un meșteșug: le făcea cu urdă dulce, încât, vorba lui Iliescu, se topeau în gură. Matilda atâta îl poftea pe Iliescu, încât trecea marginile politeții.

- Lasă-l, nevastă, că o să-l îmbolnăvești pe creștin. Faci curat ca românul din poveste.

- Ce-i drept, la asemenea plăcinte faci o crimă să-l mai poftești pe om, zise Iliescu.

- Mama, când eu nu vreau să

mănânc, îmi zici că „mireasa vede masa“. Apoi lasă-1, doar nici Iliescu nu-i orb.

- Ești obraznică și am să te dau afară de la masă.

- Chiar mă duc să mă joc cu Newton, că m-am săturat.

După masă ieșiră cu toții în balcon.

- Marie, tu cântă la pian și noi te ascultăm de afară, zise Matilda.

Conașul Todiriță, de politețe, stătu până ce fumă o țigară și plecă să le dea porunci vătafilor.

Balconul era ca pe vremea veche, pătrat, mare și încăpător; o canapea era așezată spre perete.

Matilda, cu aer de oboseală și plictis, se așeză pe ea.

Iliescu, cam alene, ca după o masă îmbelșugată, târî un scaun alături.

- Aveam o presimțire că vii, zise Matilda.

Spunea adevărul, se gătise ca pentru

musafiri. Părul creț, așezat pe frunte, o arăta și mai albă; ochii negri, scânteietori de mulțumire, îi

dădeau o expresie de tinerețe și patimă. Rochia roșie cu care se îmbrăcase îi colora puțin fața palidă. Veselia îi descoperise chiar puținele cute de la gură, așa de vădite în certurile cu bărbatul.

Conașul Todiriță o privise cu plăcere și nu-i venea să creadă că dânsa-i viespea de la prânz. În gând își zicea: „Curioase ființe sunt femeile! Pe noi, bărbații, durerile ne istovesc, certurile cele mai mici ne lasă urme pentru zile întregi; femeilor într-un ceas le trece. Un praf de pudră peste obraji uzi de lacrimi și fața le strălucește de veselie. Asemenea ființe sunt de neînțelese!”

Uimit, o privise cât era de calmă cu toți la masă. În asemenea momente, nici el nu credea că Matilda e așa de rea.

Conștient ori inconștient, femeile știu că bunătatea, veselia și râsul le înmiesc frumusețea. Matilda părea de o sută de ori mai tânără, mai frumoasă. Conașul Todiriță, vrând-nevrând, compara momentele de acum cu cele de la

prânz, și se gândea: „Cât de fericit e bărbatul ce are liniște în casă! Poate viața va fi plină de furtuni, căsnicia fericită e limanul unde uită, unde bărbatul capătă puteri de luptă".

Nu știa, sărmanul, că tot acel decor nu era pentru el.

Iliescu își apropie tot mai mult scaunul de canapea și îi cuprinse talia Matildei; dânsa, rezemându-și capul de umărul lui, oftă:

- Ce? Nu-ți pare bine că am venit? Știi că nu-mi sunt dragi femeile triste.

- Știu... Când te văd, caut să fiu veselă; dar e peste puterea mea ca veselia acestor momente să nu fie întunecată de gândul că n-o să țină mult! Mâine pleci?

- Dacă vei fi veselă și bună cu mine, voi sta și mâine.

- Am să fiu, numai rămâi. Nu știi cât de urâtă mi-e viața fără tine!

- Fii veselă când ne vedem. Ce folos ca și în ceasurile fericite să ne gândim la neplăceri? Cu moda

asta ar trebui să plângem mereu. Veselia ne lungește viața. Când au murit tata, mama, am plâns o zi, două și basta! Morții nu învie și fatalitatea n-o putem schimba. Idealul e să fii vesel și să petreci.

Zicând aceste vorbe, o sărută apăsător.

Puica se ivi de după ușă, privindu-l curios pe Iliescu.

- Mi se pare că te-a văzut fata, șopti Matilda.

- Ei, aș, ce pricepe ea!

Iliescu se repezi s-o ia pe Puica pe genunchi.

- Să nu te apropii de mine, că te zgârii.

- De ce, Puico?

- Pentru că nu te iubesc.

- Dar de ce?

- Știu eu de ce.

- Puică, du-te la Maria să te culce. Nici mie nu-mi sunt dragi fetele obraznice.

Luna se lupta între nori, acum se iveau strălucitoare, acum se făcea iar nevăzută. Deseori, ea iese biruitoare, noi mai anevoie. E greu de luptat cu dușmanii lăuntrici!

Deodată, discul galben ieși biruitor în largul senin al cerului. La razele albe ale lunii, Matilda părea și mai frumoasă. Iliescu o privi un moment cu adevărată patimă.

- E o seară minunată! Adevărata seară pentru amănți! zise el.

- Păcat că nu putem avea multe de acestea, zise Matilda.

- Iar vorbe melancolice! In lume, dragă, să iei lucrurile cum sunt. Bucură-te și de cele mai mici plăceri prezente, pândește să nu scapi niciun prilej de a fi fericită. Combină să înmulțești pe viitor fericirea și uită trecutul. Iată o rețetă ce nu dă niciodată greș.

- O fi bună pentru cine poate s-o urmeze.

- Trebuie să poți.

- Ești prea ușurel, Iliescule. Tare regret pasul pe care l-am făcut; poate nici nu mă iubești pe cât te iubesc eu?

- Așa sunt femeile, neîncrezătoare. Tu le- ai întrecut pe toate! Ce dovezi vrei?

- Nu știu, dar eu pentru tine m-

aş arunca în apă, n-aş cruţa nimic, aş pune foc în cele patru colţuri ale lumii.

- Poate o să vină vremea; vom vedea care din noi va fi capabil de jertfe mai mari!

- Crezi că nu m-aş despărţi? Măine, să-mi zici, l-aş lăsa.

- Puţină răbdare; nu trebuie să facem lucruri de care ne-am căi.

- Orice aş face pentru tine, nu mi-ar părea rău.

Mustea dăduse poruncile şi veni să mai stea de vorbă.

Iliescu, auzindu-i paşii, o mai sărută pe Matilda; repeziciunea şi primejdia sărutării îi dădea nespus farmec. Abia îşi desprinsese mâna din jurul taliei Matildei şi conaşul Todiriţă intră zicând cu glas plin de mulţumire:

- în sfârşit, am isprăvit. Să te potriveşti treburilor, nici noaptea nu le-ai găta. Ce seară frumoasă! îţi vine să nu te mai culci.

- Conaşul Todiriţă e ori poet, ori amorezat! Numai aceştia sunt lunatici, zise Iliescu râzând.

- Mai ştii păcatele, nu zadarnic o

fi umblând noaptea pe câmp, zise Matilda cu ironie.

- întotdeauna mi-a plăcut natura cu lună, cu stele, cu soare, cu tot; cât despre aluziile răutăcioase, știu că nu le credeți. Câte griji am eu acum, numai amorezat ar lipsi să mai fiu!

- Nu te mai face sfânt, ce pereche de ochi ți-a aruncat țărâncuța bălaie!

- Dumneata spui în glumă și nevasta le ia de bune. Nu mă sili, că te părăsc ce mă îndemnai pe drum... Las' de nu te-o scoate pe ușă!

- Te-ai îndura, conică, să izgonești un suflet de creștin la vreme de noapte?

- Ba bine că nu. Vă dați de gol unul pe altul ca hoții la interogatoriu. Zi bărbați și te mântuiești.

- „Vorba multă, sărăcia omului.” Mâine o să mă scol în zori. Haide la culcare! Somnul este cel mai bun prieten al omului, când nu te trădează. Adesea, grijile îl alungă

și mustrarea de cuget îl sperie.

- Nu te mai plânge, dormi uneori ca un buștean.

- Când te răzbește oboseala, ce vrei? Chiar acum sunt zdrobit de osteneală, zise Mustea.

CAPITOLUL XIII

Dorințe neîmplinite

A doua zi, conașul Todiriță îi așteptă pe cei de la asigurări.

Până au venit, până au stat la dejun, căci, vorba lui Iliescu, omul flămând nu lucrează bucuros, a cam trecut. După dejun au plecat cu trăsurile la câmp.

Era adevărată jale să vezi cocenii verzi, goi de frunze strivite, atârânănd jalnic în jos ca niște zdrențe sfâșiate de nevoile vremii.

- Priviți, domnule, nici de nutreț nu mai sunt buni și doar erau atât de frumoși! Ce recoltă era să am!

- Aș! Recolta porumbului e pierdută de secetă.

- La mine nu era pierdută. La săteni, da; ei seamână târziu și pământul lor e rău lucrat. Am

semănat în Postul Paștelui și arătură adâncă; priviți ce strujan gros are.

- Deseori, grindina pentru agricultori e o mană cerească.

- Nu în cazul de față, domnule controlor; înțeleg să apărați interesul societății, dar fără a jigni din cale afară pe al clienților; altfel faceți o crimă.

- A! Noi suntem nepărtinitori; doar nimic nu ne intră în pungă.

- Credeți-mă, creând nemulțumiri, îndepărtați clienții și pierdeți înzecit. Țăranii ar prinde gust și s-ar asigura pe un cap.

- Orice am crede, domnule Mustea, dar asta nu. Țăranii nu vor să asigure nici case, darămite recolte. Sunt prea fataliști: din „ce- o fi să fie” nu-i scoți; țăranii din Occident, da: chiar cei din Ungaria; dar la noi va mai trece mult.

- E greu, dar se va începe și la noi pe încetul.

- Datoria proprietarilor este să-i îndemne.

- Cum să-i îndemni? Când îmi

dați mie niște despăgubiri de răs,
ce-o să le dați lor?

- Tot e mai mult decât nimic.
Dumneata acum o să fii
despăgubit de jumătate din
recoltă. Anul acesta societatea
pierde foarte mult; au fost atâtea
localități bântuite de grindină că
ne-a luat groaza.

- Vorbe, domnule; când ne-ar da
nouă agricultura frumoasele
dividende ce le dă societatea
acționarilor, am fi prea mulțumiți.

La aceste cuvinte, controlorul
rânji machiavelic.

Se întoarseră la cancelarie și se
mai certară asupra sumei de plată.

Necazul era că un lan stricat de
grindină nu fusese asigurat; a
trebuit să dăscălească, de cu
seară, feciorii, să spună că lanul
neasigurat se numește așa cum se
numea cel asigurat, dar nestricat.

Experții, cu nasul lor de copoi,
simțiră ceva și mereu se
întorceau, doar or vedea oameni
pe care să-i întrebe cum se
numește lanul cutare ori cutare.
Fiind sărbătoare, țăranii erau pe

acasă ori la cârciumă; la câmp veniseră numai feciorii boierești. În sfârșit, după multă târguială, scoase de la ei, ca din gura lupului, jumătate din paguba pe care o pretindea.

Pe la vreo trei abia putu pleca la oraș să ia banii pe care un samsar îi făgăduise să-i găsească.

Iliescu, prieten al casei, rămase la moșie să mai cerceteze niște hârtii pentru Credit.

În oraș, oricât s-ar fi silit, nu putu termina curând.

Samsarii căutau să-l convingă că nu-i bine să pună moșia la Credit, că-i vor găsi bani ieftini să plătească creditorii și să rămână ca singură ipotecă.

„De unde știi? ziceau dâșii. Dă Dumnezeu un an bun și plătești tot.”

Mustea era sătul de planurile samsarilor, dar îi asculta dând din cap, semn că se va mai gândi. Trebuiau trăgănați până va termina cu Creditul.

După ce plecă Mustea, Iliescu trecu în biroul acestuia.

Conița Matilda se îmbrăcase destul de elegant. Dacă tinerețea are cochetării nesfârșite, apoi vârsta mijlocie e chiar creatoare de măiestrii neînchipuite.

La această vârstă, femeile sunt într-adevăr cunoscătoare de puterea pe care o au asupra bărbaților, dar își cunosc și cusururile și caută să le înlăture. Sunt atâtea nimicuri care pot mări, dacă nu frumusețea, cel puțin șicul unei femei.

Matilda le cunoștea pe toate, deși nu le întrebuințase de mult. Asemenea priceperi femeia nu le uită niciodată, după cum nu le învață niciodată, căci se naște cu ele.

Matilda îl iubea pe Iliescu; îl iubea cu patima femeii care vede că s-au dus anii tinereții și-i prinsă de furie la gândul că una de optsprezece i-ar putea lua iubitul.

Adesea era geloasă chiar pe soră-sa. De aceea îi și spuse că nu-i potrivită cu Iliescu, că sunt caractere opuse și ar fi nenorociți.

— Tu, zicea Matilda, ești învățată

să trăiești bine și un biet funcționar ca el n-o să-ți poată da trai bun.

Maria nu mai era copilă, înțelesese toată purtarea soră-sii. Dacă de la început, ca orice fată, simțise pentru Iliescu oarecare atracție, acum căuta s-o înăbușe și nici nu-și mai bătea capul despre planurile unei căsătorii cu el. Abia îi răspundea la întrebări. Pentru a scurta vorba, cânta la pian ori fugea din casă.

Matilda o crescuse în pension pe cheltuiala sa, adică pe-a lui Mustea. Maria n-ar fi vrut niciodată să i se arate nerecunoscătoare. Fata, cu mult bun-simț, nu putea însă, cel puțin în gând, să nu-i critice purtarea și să nu-1 compătimească pe cumnatu-său, un ideal de bărbat, cum îl numea ea. Maria n- auzise de la el niciodată o vorbă rea ori vreo aluzie cât de mică pentru că o ținea și a cheltuit bani cu ea.

Uneori, stând în grădină, o lovea plânsul fără să-și poată explica de ce.

Pe de o parte, dragostea de soră o oprea; pe de alta, cugetul o muștra că mănâncă pâinea unui om pe care soră-sa îl înșală și-l disprețuiește.

I se părea că și dânsa e tovarășă la această mișelie. Sufletul ei nevinovat nu putea înțelege patima nebună care o ardea pe Matilda. Când venea Iliescu la masă, i se puneă un nod în gât. Câteodată, o apuca furia să se tot ducă. Simțea o durere nespusă că nu putea ea găsi un loc în largul lumii unde să fugă, să nu mai vadă ceea ce vedea.

N-avea pe nimeni însă. Niște mătuși în oraș abia se țineau pe ele.

Uneori era atât de ametită, încât avea

aproape halucinația că-i o pasăre închisă în colivie, care mereu își lovește capul de gratii fără a-și putea lua zborul.

În asemenea stare sufletească se afla într-o zi și, ca o nebună, se repezi de dădu drumul unui canar din colivie, zicând: „Cel puțin tu să

nu suferi ce sufăr eu“.

Deseori vorbea singură: „Mamă, dragă mamă, de ce m-ai lăsat străină, de n-am suflet cui să-i spun focul ce mă arde?“

Simțea nevoie de spovedanie, cum simte păcătosul văzându-și apropiatul sfârșit.

Când îl întâlnea pe cumnatu-său, nu-l putea privi în ochi. Mustea își închipuia, văzând-o tristă, că-i amorezată de Iliescu. Tot așa își explica și vizitele dese ale acestuia. Mustea îi zisese Matildei să nu-i prea lase singuri.

- S-o ceară și să-i logodim. Nu trebuie să se compromită fata. Târgoveții sunt cam schimbători.

Singură Puica îi mai alina Măriei durerea. O cuprindea în brațe, o săruta și plângea când o vedea plângând.

Într-una din zile îi spusese că-l văzuse pe Iliescu sărutând-o pe Matilda.

- Ei și? Ce lucru mare? Pe tine nu te sărută?

- Eu am să-i scot ochii dacă mai încercă.

- Copiii nu vorbesc despre cei mari. Dacă te-ar auzi bădia, s-ar supăra.

Copila, gânditoare, adăugă:

- Dar de ce nu te sărută Iliescu pe tine?

- Tot spui prostii! Vezi mai bine: știi lecția la pian?

Asemenea vorbe ale copilei o puneau pe Maria pe cărbuni. Se întreba dacă Matilda e în toate mințile, de nu se păzește cel puțin să-și ascundă nelegiuirile, să n-o vadă fata.

Uneori se disprețuia pe dânsa că tăinuiește faptele surorii sale. În asemenea momente simțea și mai mult amarul singurătății. Să- neci totul în suflet și niciunui duhovnic să nu i te poți destăinui! De câteva ori se pregăti să fugă. Dar încotro?

Casa cumnatului, atât de iubită odinioară, atât de plină de belșug, viața ademenitoare de țară, toate acum îi erau nesuferite.

Se gândea să meargă într-un oraș necunoscut, guvernanta. Pâine amară, dar sfințită prin muncă: „Odată pe zi să mănânc,

dar să nu fie pâinea trădării!" N-avea însă energie și tărie de caracter pentru a-și croi o carieră atât de grea.

Putea plânge nopți întregi, să muște perna de turbare, dar să părăsească locul unde crescuse, să meargă între străini, nu. Pentru asemenea hotărâre trebuia caracter; iar ea nu-l avea.

Adesea era silită să înfrunte până și privirile disprețuitoare ale slugilor. Citea în ochii lor un fel de dispreț și amenințare. Glumele lor cu multe înțelesuri îi dădeau junghiuri.

Odată, Iliescu, găsind-o în salon singură, o apucă de bărbie. Maria se îngălbeni și cât pe ce să leșine.

Nu semăna la fizic deloc cu sorăsa. Maria era blondă, de statură mijlocie, avea ochii albaștri, blânzi și nespus de duioși; părea că toată viața ei de copil orfan, crescut de pomană, lipsit de gingașele dezmierdări ale mamei, se oglindea în ei. Gura avea o expresie de bunătate și duioșie. întreaga înfățișare te ademenea s-

o iubești ca pe o soră.

Servitorii mai mult de hatârul ei nu dădeau totul la iveală.

Uneori, dusă pe gânduri, spera că Iliescu poate nu va mai veni și că soră-sa va deschide ochii și va vedea spre ce prăpastie mergea. Socotea ca mare fericire vremea când n-ar mai veni. Altădată dădea vina pe Mustea, zicând: „La ce l-a mai adus în casă?”

Chiar moartea lui Iliescu n-ar fi supărat-o! „Ce pagubă de o canalie?”

Nu vedea originea răului, ci răul imediat. Dintre toți, Maria suferea cel mai mult; slăbise grozav. Conașul Todiriță văzuse: presupunea că-i amoretată. Conița Matilda

O credea geloasă și se purta foarte aspru cu ea.

Maria, în nopțile când rămânea Iliescu la țară, nu închidea ochii toată noaptea; cu mintea înfierbântată, avea adevărate vedenii: i se părea că aude pași, uși deschizându-se, deși toate erau amortite în tăcerea nopții. Și nu o

dată o apucau furii de nebună: îi venea să meargă, în puterea nopții, să-l trezească pe cumnatu-său, care dormea obosit de alergătura zilei, și-n genunchi să-i ceară iertare pentru soră-sa, îndemnându-l să alunge din casă hoțul care-
1 fură cinstea și liniștea.

„El e bun și, sigur, de hatârul fetei ar ierta nebuniile mamei.”

În serile senine o biruiau melancolia și dorul după timpul trecut când, cu toate certurile dintre Matilda și bărbatul ei, tot mai erau și momente de liniște. Atunci o putea privi pe soră-sa în față, dându-i chiar dreptate. Între ele, cel puțin, era dragoste și înțelegere; acum, Matilda o privea chiorâș, iar ea suferea.

Copila, precocă cum era, simțea și ea ceva. Stătea gânditoare și mereu întreba lucruri curioase, după care se vedea că și un copil știe să-și ascundă pe jumătate gândurile.

Într-o zi, când îl văzu pe Iliescu că vine, zise:

- Mario, ai vrea tu să te măriți cu Iliescu? Să-i zic eu să te ia? Ai face nuntă ca Domnica; mama și tata te-ar cununa.

- Ți-am zis, Puică, să nu vorbești prostii.

Copila plecă rușinată. își găsea de joacă ori cu păpușa, ori cu Newton.

În mintea ei, micuța, își zicea că Maria n₇^{S 7} 9 are dreptate.

„Eu văd c-ar fi bine; dar ce să faci? Când ești mic, toți te cred prost. De ce-ar sta mama de vorbă cu Iliescu? Mai bine ar lăsa- o pe Maria. Și dânsa ar sta cu tata. Am să-i zic eu lui Iliescu. Dar ce să-i zic? Când ești mic, e greu de vorbit cu cei mari! Spune-mi tu, Newtoane. Ori nu știi? Vezi că și tu ești prost? Așa-i când ești mic!

Las', am să-i fac eu ceva lui Iliescu să nu mai vină! De când vine el, mama nu mă mai dezmiardă. Am să-l rog pe tăticul să-l dea frumos afară ca pe Gheorghe al Smarandei."

Toate acestea le vorbea Puica

tare cu Newton; de multe ori era așa de afundată în vorbire, că nici nu își dădea seama că Maria o auzea.

Măriei îi păreau zilele grozav de lungi. Dorea să vină iarna, crezând că va aduce vreo schimbare. Sigur, Iliescu nu va mai veni. Cu vremea, Matilda va uita. Liniște și fericire va fi pentru toți!

Numai conasul Todirită,
zbuciumat de nevoi, nu pricepea
nimic. Vai! Dorințele Măriei aveau
oare să rămână pe veci dorințe
neîmplinite?

CAPITOLUL XIV

înecareea copilei

Pe la vreo 3 după-amiaza, Iliescu plecă să se plimbe prin grădină, trecând de-a dreptul din balcon, pentru a nu fi observat. Se înțeleșese cu Matilda ca dânsa să vină pe portița din dos. Copila nu înțelegea adâncul acestor manevre, dar le simțea cu instinctul, nu cu mintea. După cum cățeeii credincioși observă când stăpânii se gătesc de plimbare și, fiindcă știu că o să fie închiși în casă, fug înainte și așteaptă la poartă, tot așa Puica simțea că Matilda se duce cu Iliescu și ar fi voit să fie și ea cu ei.

5

își luă deci mingea și plecă înainte, la portiță. Când veni

Matilda, îi zise:

- Merg și eu cu tine, mama!
- Să mă scutești! Nu voi să te ții de mine ca scaiul.
- De ce?
- De ce, de ne ce! Fiindcă nu voi!
- Ba eu vreau să merg.
- Vezi că nu vreau eu. Te poftesc să nu fii obraznică.
- Știu eu de ce nu vrei!
- Cum știi tu? Nu ți-i rușine? Să te văd ce știi?
- Da, știu, fiindcă vrei să te plimbi singură cu țiganul de Iliescu.

Matilda o apucă de mână, ca un uliu, și o ținu în casă.

- Lasă-mă! Ce mă târăști? Să nu mă bați că te spun tatei.

La aceste vorbe, Matilda o ținu și mai cu furie. Ajungând în casă, începu să o bâte cu palmele peste cap, peste spate. Copila nu mai zicea nimic, nici nu se văita, nici nu plângea.

- Viperă! Cine te învață să-mi spui asemenea vorbe?

Copila, răzbită de durere,

îngâna:

- Iartă-mă, mama! N-am știut că te superi.

Matilda, ca o adevărată furie, începu și mai cumplit să o lovească.

Maria, auzind zgomot, intră pripită.

Când văzu fata trântită jos, iar pe Matilda lovind-o cu furie, se îngălbeni și, repezindu-se spre dânsa, vru s-o ocrotească.

- Pentru Dumnezeu! Ce ți-a făcut fata? Vrei s-o omori?

- Da, eu am făcut-o, eu o omor!

- Dar ce? Ce s-a întâmplat?

- Lasă-mă, lasă-mă, zic, vreau s-o omor! Să-mi spună asemenea vorbe, să mă amenințe cu tată-su? Am să-i rup limba. Șarpe veninos!

Maria pricepu.

- Te rog, iart-o! Orice-ar fi făcut, iart-o!

- Poate tu îi dai asemenea lecții! Și tu ești o canalie. Cu toții mă urâți!

Și, zicând aceasta, voise să se repeadă din nou la copilă.

- Lovește-mă pe mine! Lovește-mă, zic, până-i obosi, până te-ai răcori de furia ce te mistuie, dar lasă copila. Vrei s-o apuce spasmele?

Maria își încordă toate puterile, o luă de mâini și o trecu în camera de-alături pe Matilda.

În acest timp, copila se făcu nevăzută din casă.

Maria căuta s-o liniștească pe soră-sa.

- Dar, soro, ce ți-a zis? Să văd și eu. Să te înfurii? Ce știe ea? E doar un copil răsfățat.

- Am s-o învăț eu minte! Dacă tată-su o face să mi se suie în cap, o s-o duc eu pe calea cea bună.

- Hai, liniștește-te! Te văd slugile, vor spune bădiei.

- Și ce? Mi-i frică? Să știe, să mă cunoască de mamă!

- Bea puțină apă și te liniștește; mă duc să văd ce face fata, pot s-o apuce spasmele; doar nu-i copil deprins cu bătaie; era vânăta de emoție.

Maria trecu în camera de alături

și începu a striga, nevăzând copila.

- Puică, Puicuță dragă, unde ești?

Fata nicăieri.

Maria se întreba: unde s-o fi dus atât de repede?

Ieși în curte, îi întrebă pe servitori dacă n-au văzut-o. Nimeni n-o văzuse, parcă intrase în pământ.

Matilda, în vremea asta, își aranjă părul și plecă în grădină, de-a dreptul prin balcon.

- Unde-o fi, țăță, fata? zise Maria ieșindu-i înaintea.

- S-o fi ascuns undeva. Nu-ți fie frică, n-o ia dracul.

- Ba trebuie s-o caut, să nu i se întâmple ceva.

- Drac pierit ai mai văzut? Las-o că vine ea!

- Merg s-o caut în grădină, să nu se culce undeva s-adoarmă și o poate mușca un șarpe ori poate răci.

- Ba te poftesc să mergi în casă; tot e descuiat.

Maria plecă în casă, dar cu inima îndoită. Avea ca o rană în cap.

„Ce i-o fi zis, Doamne, s-o bată așa de rău? De când e, n-a pus nimeni mâna pe dânsa!”

închise ușa la antreul din dos și se duse pe balcon să mai vadă de nu vine fata de undeva.

Maria presupunea că Puica, în nevinovăția ei, i-a făcut vreo observație despre Iliescu, ia spus lucruri pe care le vedea, dar nu le pricepea. La vârsta aceasta, copiii sunt adevărați papagali, vorbesc lucruri prinse din vânt, le leagă și le dau o formă pe care nici n-o înțeleg.

Maria avea presimțirea unei nenorociri, întocmai ca acele păsări care prevăd furtuna. Neliniștea o mistuia; ca un leu închis în cușcă, se plimba de colo până colo prin balcon.

După vreo jumătate de ceas de la întâmplare, stătea ca pe foc.

„închid ușile și mă duc să caut fata. Ce nebunie! Să bată copila orbește! Dar ce i-a făcut? Ce

patimă ticăloasă s-a încuibat în sufletul femeii ăsteia? Doamne, de s-ar sfârși într-un fel! O să-mi iau viața!"

Plecă pe o portiță care dădea în grădina de zarzavat. O găsi deschisă în lături. „Sigur, gândi Maria, s-a dus pe aici."

Știa că fata avea obiceiul să meargă, aproape în fiecare zi, să vadă niște cuiburi de pepeni; pe unul mai mare își scrijelise chiar numele. Se duse într-acolo, o strigă încet; nimeni!

Mai știa că avea obiceiul de a merge la zmeură. Nici acolo n-o găsi.

Era un boschet de liliesci, acolo se ascundea și se juca împreună cu Newton. Grăbită, abia ținându-și răsufierea, plină de supărare și grijă, plecă într-acolo.

Furtuna trecută și seceta răriseră frunzele de liliac. De departe îl zări pe Iliescu sărutând-o pe Matilda. La această lipsă de atenție și patimă neînfrânată, Maria aproape ameți.

Se întoarse repede. Îi era rușine de rușinea lor. Fugea ca o vinovată, de parcă ea ar fi fost făptașa. Își frângea mâinile de durere.

„Se vede că patima îl înnebunește pe om de-a binelea. Nici frică, nici rușine, nimic! De peste gard de la Maranda o văd și copiii! Nu, nu, femeia asta nu iese la capăt bun. Dar ce mă fac, unde-i fata?”

Deodată, o idee stranie îi veni în cap: „Oare nu s-a dus la iaz?” Acum o lună se înecase o fată din sat. Când au scos-o din apă, erau și ele acolo.

Puica mereu întreba:

- Oare de ce s-a înecat, lele?

O femeie îi răspunse:

- De ce? Zice că se certa mereu cu mamă- sa vitregă și, cum îi muierea ceea nebună, ia tras vreo două făcălețe peste cap. De altfel, spun vecinii că mereu o ocăra și-o bătea. I-a dat, săraca, spațiu; n-a mai avut ciuma pe cine bate.

Puica asculta, după obiceiul ei,

cu luare aminte, toate vorbele femeii și parcă i se săpau în suflet.

Cei bătrâni uită de vremea când au fost copii, și-i închipuie pe aceștia prea proști și nepricepuți.

Cât de amar se înșală!

Fantezia la copii e mult mai puternică, mai vie decât la oamenii mari. Pentru copii, lucrurile sunt atât de vii și cu-n colorit puternic; cuvintele au puterea imaginilor reale; poveștile și credințele nu sunt slăbite de îndoială! Pentru ei, orice e cu putință.

Puica era foarte deșteaptă. încă nu știa carte, dar ce bogăție de cunoștințe în capul ei! Știa poveștile pe degete, precum și toate credințele despre cer, stele, lumea cealaltă, suflete, rai și iad. Știa că sufletele copiilor se fac îngeri sau, cel puțin, că merg în rai. De aceea, de multe ori, când îi lipsea ceva, ar fi dorit să moară.

N-auzea ea pe femei în fiecare zi cum îi fericeau pe copiii morți?

Pentru Puica, feții frumoși, caii și

câinii năzdrăvani erau o realitate.

În mintea ei, uneori, când îl vedea pe Newton așa deștept, se întreba de nu-i cumva și el năzdrăvan. Poate și el avea s-o ducă pe cea lume, s-o facă fericită.

Puica, plecând din casă, era muncită de-un singur gând: să scape din viața asta în care toți o cred proastă și nimeni n-o iubește. Chiar tată-su, de când are griji, n-o mai iubește ca înainte, nici n-o dezmiardă. Maria zicea mereu care să se ducă în lume. Atunci, cu cine rămâne ea?

Așa vorbind cu gândul, plecă urmată de Newton, pe portița pe care Maria o găsisese deschisă. Sări un pârleaz și fu pe malul iazului. Sărise pârleazul sprintenă, iar câinele, ca un credincios, o urmă.

Soarele arunca o lumină aurie pe lac, apa era liniștită și de un albastru închis. Părea un cer ademenitor, te momea să te aventurezi în tainele lui.

Puica n-auzise de la Casandra că sub apă sunt oameni care au

biserică și case, cărora de Paște li se trimit găocile de ouă ca să știe și ei că pe pământ e Paștele? Niște oameni cărora li se zice „blajini“.

De ce n-ar merge și ea? Poate acolo o fi mai bine.

Având încă lacrimile pe obraz, se apropie de lac și, întorcându-se către câine, zise:

- Așa-i că-i frumos lacul, Newtoane? Tu mergi cu mine; acolo nimeni nu ne bate!

Câinele, parcă răspunzându-i, lătră încet.

Puica, fără a sta un moment pe gânduri, intră în apă, îmbrăcată.

Câinele era deprins s-o vadă scăldându-se. Se uita mereu la ea, cum merge încet prin apa caldă; intră și dânsul, până îi trecu apa de genunchi, pe urmă se opri.

Puica privea mereu înainte, ademinită de luciul albastrui al apei; credea că Newton vine din urmă. Se minuna și de rochiță, care plutea în jurul ei. I se părea că zboară, căci o bucată de vreme plutea deasupra apei.

în mintea ei nevinovată credea că așa o să meargă până o ajunge pe cealaltă lume. Nu înțelegea prea bine ideea de moarte. I se părea că-i un somn: adormi pe lumea asta și te trezești în lumea cealaltă.

5

Deodată, hăinuțele, fiind tot mai îngreunate de apă, și copila, fiind la adânc, se cufundară.

Câinele, care stătea cu ochii țintă, credea că-i un joc.

Deseori Puica se ascundea prin iarbă, strigând „Cucu”; iar câinele alerga și scuturând-o de rochiță o scotea din

9

ascunzătoare.

Copila avea în câine un adevărat tovarăș de joc. Lipsită de compania altor copii, de vreme ce cu mojiții din sat n-avea voie să se joace, dresase câinele în așa fel să-i țină loc de tovarăș de joc.

Puica ascundea ceva și Newton trebuia să găsească.

Alt joc era de-a ascunselea: se ascundeau, când copila, când

câinele, și se căutau unul pe altul. Astfel petreceau împreună ceasuri întregi.

Câinele, deocamdată, crezu că s-a ascuns. Ca de obicei, lăsa câtva timp și pe urmă se repezea s-o caute.

Tot așa făcu și acum: deși era ceva nou, niciodată Puica nu se ascunsese în lac. Dar și-o fi închipuit și Newton că-i vreo fantezie nouă de-ale copilei.

Odată nu s-a suit în pod la bucătărie și, ca să-l necăjească pe Newton, n-a tras scara după ea? Umbla bietul Newton, schelălăind în jurul bucătăriei, văzând cum l-a păcălit Puica...

Cu instinctul de câine deștept, se repezi înot, se cufundă de două-trei ori și, deodată, pluti victorios deasupra apei și, ținând copila cu botul de rochiță, înoată repede spre mal.

Dânsul simțea că-i ceva rău. De obicei, când o găsea, Puica bătea din palme, râdea, îl dezmiarda și făcea o gălăgie cât zece copii la un

loc; acum nimic, nici nu mișca.

Ajungând la mal, o lăsă jos și începu a lătra a pustiu.

O femeie care se afla mai la vale văzuse ceva din cele ce se petrecuseră. La lătratul câinelui se întoarse și alergă într-o clipă. Când văzu că-i copila boierului, înlemni.

Repede o întoarse cu fața în jos, o scutură și, fără să mai stea o clipă la îndoială, o luă în brațe și plecă la curte cât putea la goană, plângând. Dădu pe poarta din dos și intră drept în bucătărie.

Cassandra, văzând copila în așa stare, înmărmuri.

- Doamne, apără, dar asta ce-o mai fi?

O trimise pe Anica după coniuță în grădină.

Cassandra și cu femeia o dezbrăcară, o întinseră pe pat, îi descleștară gura.

Notarul, care tocmai se întâmplase să fie la curte, alergă la bucătărie; vestea se răspândise în toată curtea. Cum intră, îi ceru

Casandrei să înfierbânte cârpe, să-i pună copilei la picioare și la inimă, iar el începu a-i trage încet și regulat limba.

- Domnule notar, o să-i rupi limba.

- Maica lui Dumnezeu, fă ce-ți spun că te cârlesc!

În vremea asta sosi și Maria galbenă, cu buzele încleștate: nu putea rosti o vorbă; picioarele i se tăiau de la genunchi.

- Nu vă temeți, acuși începe inima a bate, o simt: pe câți n-am scăpat eu, zicea notarul trăgându-i ritmic limba ca să stabilească respirația.

Casandra freca mereu picioarele copilei cu cârpe calde.

În vremea asta, Anica striga cât o ținea gura peconiță, care se drăgostea cu Iliescu.

Matilda, auzind-o, își închipui că-a venit cineva; plecă spre casă, cu toată stăruința lui Iliescu de a se face că n-aude și de a mai rămâne.

- Coniță, duduca s-a înecat, țipă

Anica speriată.

Matilda făcu ochii mari, zicând:

- Cine, Maria?

- Nu, duduca mică.

- Ești nebună?

- Ce nebună, a adus-o Pachița.

Hai, fuga, e în bucătărie.

Matilda se îngălbeni ca lămâia și, șovăind, ajunse în ușa bucătăriei.

Notarul trăgea mereu limba copilei, rostind refrenul:

- Nu vă temeți, începe a răsufila; numai răbdare.

Matilda se repezi înăuntru; văzând copila palidă, ca moartă, avu un moment de uitare de sine, sentimentul de mamă se trezi în toată puterea lui.

- Puica mea dragă!

Și, cuprinzând-o cu mâinile, o ridică în sus. Copila scoase un oftat ușor.

- A scăpat, zise notarul.

- Slavă Domnului! Dumnezeu m-a adus la curte. Parcă-mi zicea cineva să vin și doar știam că nu-i acasă conașul.

- S-o ducem înăuntru, zise

Maria.

Matilda duse copila în casă învelită în cerga de la bucătărie și o așează în pat.

Copila începea a răsufila din ce în ce mai normal.

Notarul, care voia să facă pe doctorul, zise:

- Cum s-o mai dezmetici, trebuie să-i dați ceai cu rom; să n-o prindă niște friguri rele. De la așa primejdii, mulți rămân betegi. Dar oare cum s-a înecat? întrebă el.

- De! E copil. S-o fi jucat ori s-a scăldat, cine mai știe? zise Casandra, care adusese o cărămidă caldă să o pună la picioare.

- Noroc de câine, spuse femeia, că el a scos-o. Ce deștept!

Newton stătea la ușă cu ochii țintă la copilă.

- Să nu trimitem după doctor? zise Maria.

- Aș! Ce să mai facă doctorul? Am scăpat- o și fără dânsul, zise notarul.

Iliescu nu știa nimic, se tolănise pe o bancă și privea cerul.

Moș Iordache, cum zări trăsura conașului, ieși înainte la scară.

- Duduca e cam rău, dar să nu vă speriați, a scăpat-o notarul.

Mustea se repezi în odaia fetei.

- Ce-i cu fata?

- Bine, coane Todiriță! Ce a fost s-a trecut. Se înecase, dar a scăpat, spuse notarul.

Todiriță, văzând copila galbenă, era să cadă jos de nu-1 prindea notarul.

- Maica lui Dumnezeu, boierule, ține-ți firea, doar ești bărbat, am scăpat-o eu. Uită- te, răsufă, îi bate inima.

- Marie, vezi să fugă îndată după doctor, țipă conașul Todiriță.

- Nu-i nevoie, Maica lui Dumnezeu, dacă- s eu; doar eu am scăpat-o, se îndesa notarul.

- Să fugă într-un suflet; lasă-1 să vină degeaba.

Conașul Todiriță s-apropie și sărută fata pe obraz. Copila deschise ochii.

- Tata! îngână ea zâmbind.

- Vezi, vezi ce-ți spun? Are copila noroc! Dumnezeu m-a mânat să vin la curte. De nu eram eu, cu dobitoacele de femei murea copila cu zile: îi tot îndesau lumânarea în mână. Conițele nu erau.

- Va să zică, dumneata ai scăpat-o, domnule notar! Cum să-ți mulțumesc? Asemenea faptă nu poate fi plătită. N-o să mă ții în nume de rău!

Și, fără multă gândire, scoase din buzunar câteva hârtii de câte o sută.

Se cunoștea de pe față că-i atât de nervos că nu știe ce face. Si voi să i le dea notarului.

»

5

- Nu, coane Todiriță, mă vei ajuta și dumneata vreodată; nu primesc, să mă omori. Pentru așa ceva nu se iau bani. O datorie de creștin. Hei, coane Todiriță, o îndatorire la dumneata are procent bun, bun de tot. Maica lui Dumnezeu! Nu iau nimic. Eu nu-s vrednic să mulțumesc tuturor sfinților că m-au trimis înapoi. Ba

încă primarul zicea: „Bre Neagă, nu te mai duce, că boierul nu-i acasă. Hai mai bine de fă o cinste, doar ai băiat". „Ba nu, zic eu, mă duc mai bine să-l aștept." Și așa, cum sunt eu, când apuc înainte, o țin ca Neaga. Când intru pe poartă, aud țipete. „Mă, zic eu, o fi luat foc la bucătărie", și o iau repede. Când intru, o văd pe duduca moartă. Le dau în lături pe femei și cu metoda mea o înviez. Maica Domnului m-a ajutat!

Conașul Todiriță îl îmbrățișează cu lacrimi.

- îți botez eu băiatul!
- Să trăiești, coane! Drept să-ți spun, chiar de asta veneam.

Copila respira din ce în ce mai bine. Cum s-a înecat a rămas un mister pentru conașul

Todiriță. CAPITOLUL XV

Cărturăreasa

Era pe la Sfânta Maria Mare.

O zi frumoasă, nici prea caldă, nici prea rece; pe ferestrele de la salon aburea un vânt mirositor a sulfină. Subprefectul venise la o constatare; ca de obicei, se abătu pe la curte. Iliescu, oaspete nelipsit, îl dezmiarda ori, mai curând, îl hărțuia pe Newton. Câinele nu voia deloc să-i primească dezmierdările, mârâia mereu, parcă-i zicea: „Șezi bine, nu mă pun eu cu unul ca tine; nu sunt câine de zece uși. Să pot vorbi, ți-aș arăta eu; dar am ochi și n-am grai. Ia seama să nu mă fac într-o zi turbat și să nu fie vai de pielea ta!”

Îl privea urât de tot pe Iliescu, se holba cu o nespusă ură, arătându-și, din când în când, colții. Idei n-o

fi avut bietul Newton, dar avea sentimente, avea alte mijloace de a înțelege lumea. îl iubea pe conașul Todiriță; de câte ori îl vedea că se ceartă cu nevastă- sa, începea să urle a pustiu și să se gudure pe lângă stăpân; simțea că Matilda era rea cu cel care-1 iubea pe el. Și, în mintea lui de câine deștept, își zicea: „Acesta-i prieten cu ea, sigur e un răufăcător pentru stăpân“.

Puica, mânată de vechea ei antipatie pentru Iliescu, îl asmuțea neconținut: „Mușcă, Newton, mușcă!“

- Curios animal si câinele! Uită-te cum mă

5

iubește, și eu vin mai rar, nu ca dumneata care ești prietenul casei, zise subprefectul apăsând, cu înțeles, cuvintele din urmă.

- Aici, Newton!

Câinele alergă mulțumit, fluturând din coadă și ciulindu-și urechile, în semn de supunere.

- De! Dumneata ești bun de pus pe rană, de aceea ai vârât groază

în oameni când cu omorul de la Dumești.

- Așa cere slujba, conia. Și tot am primit reproșuri de la prefect. Mi-a zis: „Cum? Are loc un omor, ziua în amiaza mare, în plasă la dumneata, și nu dai de urma ucigașului?”^{4*}

- Ce ești de vină? A fost doar și procurorul!

- Da, a fost, însă de la mine se cere tot; trebuie să-i dau concurs.

- Halal concurs! zise Iliescu ironic.

- De, n-avem mijloace ca în străinătate, nici polițai iscusiți. Trebuie să lucrăm așa cum se poate aici.

- Atunci, nu te lăuda că ești bun.

- Prin „bun”⁴⁴ eu înțeleg să nu ne încălcăm niciodată îndatoririle, zise subprefectul

îndesat și privind țintă la Matilda.

Matilda caută să schimbe vorba și zise:

- Tot nu-i sigur cine l-a ucis pe Coțofană?

- S-au încurcat ițele. Bucata de

brâu pe care a trimis-o conașul Todiriță dă cu totul altă față chestiei.

- Adică să nu fie Lazăr? Cine l-a ucis pe Coțofană? Doar nu s-o fi ucis el?

- Deocamdată, s-a ivit un indiciu și încă unul puternic. Bucata de brâu, care, desigur, s-a rupt când îl țâra la fântână, este din brâul feciorului.

- Curios! Cum se poate explica?

- Aceasta trebuie s-o explice justiția. Feciorul tăgăduiește mereu. Mă-sa zice c-a fost toată noaptea acasă băiatul.

- Atunci?

- Atunci se poate să fie înțeleși. Coțofană le făcea zile amare, bea tot câștigul lui și al femeii, ba chiar munca fetelor și a feciorului. În ultima vreme se lăuda chiar că intrase în vorbă să vândă pământul și să cheltuiască banii cu mangosita [toantă, neghioabă, păcătoasă - n.red.] de muiere. Disperarea se poate, nu zic sigur, să-l fi împins la păcat, zise

subprefectul.

- Dumnezeule! Pe tată-său? Dar oamenii ăștia sunt mai răi decât tigri, zise Matilda.

- Hei, coniță, e rău când patimile îl stăpânesc pe om. înaintea lor, morală, frică de legi, totul dispare.

- Eu cred că trebuie să fie vreo fantezie a judecătorului de instrucție, zise Iliescu. întreabă-mă pe mine câte comedii stârnește ăla.

- Ce fantezii? Câtă vreme nu a fost bucata de brâu, Lazăr era bun vinovat.

- Și când te gândești că bucata de brâu a fost găsită de bietul Newton! zise Maria, care ascultase până atunci cele vorbite.

- E bun să-l facem polițai, zise Iliescu.

- Bădia nu l-ar da pe nimic în lume! Doar el a scăpat-o pe Puica.

- Dar cu moartea lui Smolenski, nimic? A intrat în pământ?

- Vina a căzut pe Andrei Pușcașul, el nimerește pasărea în zbor. Sunt autori morali în acest

omor, persoane prea mari și prea sus puse; ne lipsesc însă dovezi ca să ne putem lega de ele.

Nu se omoară un om așa cum se împușcă o cioară, pentru plăcerea de a ucide. Au găsit în pădure culcușul ucigașului, sticle, hârtii unse, sâmburi de măsline, coji de usturoi și de ceapă.

- Se pusese individul pe trai, zise Iliescu ironic, și poate postea.

- Aveau ciudă pe leah vreo trei proprietari vecini; prea se îmbogățise, el... un venetic. Le lua vara lucrătorii și se lăuda că are să-i

5

înghită pe toți.

- Și o făcea leahul, era activ, n-aveți idee, dar și priceput, zise Matilda.

- N-ajunge norocul, trebuie minte. Cine până la dânsul a mai văzut pe meleagurile astea vite de rasă, pământ îngrășat cu gunoi, mașinile cele mai noi? Am rămas uimit de gospodăria lui. Păcat, în loc să-l ucidă, mai bine s-ar fi pus cu el la întrecute. Asemenea om,

mai rar! Foarte capabil în afaceri, nu fitecine, poate face avere și încă din nimic, zise subprefectul.

- Se zice că a început ca simplu vechil.

- Da, conică, ca simplu vechil, și azi averea lui se ridică la două milioane.

- Păcat, zău păcat! La autopsie, doctorii declarară că atâta-i era organismul de sănătos, că ar fi putut trăi încă patruzeci de ani.

- Ce tâlhărie! L-a țintit drept în inimă. Spunea feciorul că abia a putut zice: „Iisus... Maria!” și a fost gata? Vai! Ce poate răutatea omenească! M-a apucat un tremur când am auzit, zise Matilda.

- îl cunoșteți personal? Frumos bărbat!

- Da, a fost de câteva ori în chestia unor mazuri, care fugiseră de la el.

- Era foarte galant cu doamnele.

- Cum sunt toți polonezii.

- Da. Leahul, când îți trage o palmă, zice: ***Proși pane, padam do nog.***

- Cel puțin, nu ustură așa tare, zise Iliescu ironic.

- Eram la primăria de pe moșia lui, când 1- au adus. Era pe la vreo patru. îngrozitor! Să plece cineva de acasă bun teafăr și să ți-1 aducă mort! Femeia leșinase; el, galben, numai cămașa pătată de sânge. Te luau flori văzându-1 mort în floarea vârstei. Păcat, făcea cinste agricultorilor români! Eu tot nu mi-am pierdut speranța că o să pun mâna pe ucigaș. El o să-i dea în gât pe cei de la spatele lui. Cel puțin viața trebuie să ne fie sigură. De bandiți se păzește omul și nu pleacă noaptea, dar de asemenea dușmani! Auzi, n-ai voie să te îmbogățești! Am eu o pistă și aștept numai prilejul potrivit. Se iartă multe în țara noastră, dar omorul nu. Ai ucis, trebuie să-ți iei pedeapsa!

- Crezi? zise Iliescu sceptic.

- Atât lucru mai cred încă și, în ziua când n-aș crede nici atât, m-aș expatria!

- Tot e bine, dacă ai iluzii.

- S-apropie vremea dejunului și conașul Todiriță nu vine. Apropo, ai vânat ceva rațe, găște? Bâtlanii or fi acum grași.

- Gâștele le las pentru domnul subprefect.

- Așa-i românul: greu s-apucă și lesne se lasă. Altădată vânai mai mult. Care să fie oare pricina? întrebă subprefectul cu o intonație caracteristică în glas, clipind din ochi și privind-o pe Maria, care se îngălbenise.

- Mă conformez legii. N-ai văzut tabla cu „Vânatul oprit”?

- Bine, oprit, oprit, dar nu pentru domnul Iliescu, prietenul proprietarului Mustea.

- Disprețuiesc favoritismele.

- Dar de când? Dă-mi voie să nu te cred; poate pe unele, dar nu pe toate, zise Muntenescu ironic.

Puica intră zicând:

- Mama, o țigancă vrea să ne vrăjească.

Iliescu, spre a isprăvi cu glumele subprefectului, zise:

- Hai să vedem ce ne-o spune

faraoanca, mai râdem și noi.

Matilda ieși cu Iliescu.

Subprefectul începu să se plimbe prin casă și, mergând la Maria, care cânta la pian, o apucă de bărbie.

- Ești drăguță ca o cireașă, fata nenei.

Maria se înroși.

- Te rog să mă ierți, nu obișnuiesc asemenea glume.

Subprefectul era un om înalt, zdravăn, ca de vreo patruzeci de ani, cu fruntea mărită din cauza pleșuviei. Barba și mustățile castanii ascundeau gura cam prea mare; avea ochii mici, dar foarte vioi, mai ales când privea femeile.

Nu era atât de ștrengar pe cât părea; îi plăcea să glumească cu fetele tinere.

Era însă foarte cinstit în căsnicie. Avea o nevastă model de gospodină și cinste, care știuse, chiar dintr-un bărbat ușurel, să facă om de treabă.

Cu câțiva ani în urmă,conița Matilda îi cam făcea

subprefectului cu ochiul, de aceea nevasta lui Muntenescu se hotărî să nu mai intre în casa unei asemenea femei; el îi luase apărarea, dar acum văzuse că nevastă-sa cunoscuse bine pe Matilda.

În balcon, ȝiganca se pregătea de ghicit; nu era nici tânăără, nici bătrână și era legată la cap cu o basma ponosită; i se vedeau cozile negre, împletite cu bani, atârând pe piept, o adevărată colecție:
irmilici

[monede

turcești de argint care au circulat mai ales în Moldova, în prima jumătate a sec. al XIX-lea — ***n.red.***], carboave [vechi monede rusești de argint — ***n.red.***], sorocoveți [vechi monede de argint care au circulat în Țările Române începând din sec. al XVIII-lea - ***n.red.***], puișori [monede vechi, în Moldova, care valorau 15 parale - ***n.red.***] și vreo doi galbeni [nume dat mai multor monede străine din aur, care au circulat în Țările

Române încă din Evul Mediu — ***n.red.***] șterși.

Cămașa cu altițe [porțiune ornamentată prin alesătură sau prin cusătură în partea de sus a mânecilor iilor - ***n.red.***] și gâtul plin de mărgele o făceau chiar frumoasă, cu toată culoarea arămie a feței. Catrința [obiect de îmbrăcăminte ce face parte din portul popular, servind ca fustă sau ca șorț — ***n.red.***] veche o ridicase de-un colț în brâu, de se vedeau picioarele arse și prăfuite.

Ceea ce te lovea, la prima vedere, erau ochii peste măsură de negri și scânteietori: cu privirea ei pătrunzătoare simțeai că-ți citește gândurile. Când spunea ceva, te fixa atât de puternic cu privirea, încât sigur nu-i scăpa nici cea mai mică și mai fără de voie contracție a feței celui cu care vorbea; această mare putere de observație îi ajuta în arta ei minunată.

Fruntea era destul de mare, mărturisind că-i deșteaptă această odraslă a unui popor pribeag, în

care poate stau ațipite nenumărate cunoștințe ale unui neam ce a fost odată civilizat.

Cu multă vioiciune scoase din desagă o pereche de cărți soioase, le așează pe scara lată de la balcon, ștergând mai întâi locul cu mâna.

Ochii ei, ca de șarpe, n-o slăbiseră nici pe Matilda, nici pe Iliescu; vedea dânsa cum el îi tot șoptea la ureche.

Țiganka dintr-o privire ghicise tot.

- Ai noroc, mâncați-aș ochii, noroc berechet! Omul de roș vă aține calea cu bani, o groază de bani! Dar te paște cu vorbe grele, dumneata le dai la spate. Cine-o fi? Ți-i rudă ori soț... Ai să faci un drum și ai să te pricopsești; o să fie adunare, nuntă, petrecere și o să fii mărită... Cam stai la îndoială, dar tot o să-l faci. La așternut, puțină boală... Un om de negru îți aține calea cu vorbe dulci, te iubește. Ți-o fi frate ori drăguț, ori prieten, nu știu, dar ține la dumneata... Parcă te-ai îndoii,

parcă nu... dar el cade mereu în casă.

Conita Matilda asculta cu luare-aminte. Vorbele țigăncii pentru dânsa erau adevăruri netăgăduite. Credea în descântece și farmece; nu odată bătuse drumurile pe la vrăjitoare vestite. Iliescu asculta sceptic, fără să-și dea seama de a înțelege dibăcia țigăncii, și-apoi scoase jumătate de franc și i-l aruncă.

Puica ascultase cu luare-aminte, dar nu înțelesese nimic.

- Coniță, mâncați-ar baba ochișorii, dă vreo băsmăluță, vreo bucată de pâine babei. N-am mâncat de ieri!

Și, în semn de supunere, sărută stâlpii balconului.

Matilda îi zise Măriei, care tocmai venea, să aducă o bucată de pâine.

La masă, toți erau veseli, în afară de Maria.

- Ce stai, domnișoară, supărată, parcă nu ți-s boii acasă? zise subprefectul.

- Aşa am poftă! zise Maria înţepată.

- Nu ştii cât se fac de urâte fetele supărate?

- Las-o, Muntenescule, ce necăjeşti fata? Aşa-s domnişoarele: când prea vesele, când prea triste, zise conaşul Todiriţă.

- Se vede că a intrat în anul măritatului. N-am avut de lucru, i-am făcut puţină curte şi s-a supărat foc!

- Are dreptate. Tu eşti de curte? Bou bătrân cu baieri roşii...

- Să mă vedeţi la baluri ce cavalier sunt.

- Bine că te lasă madam Muntenescu, zise Matilda.

- Ce să-i faci! Lupul îşi schimbă părul, dar năravul, ba!

Văzând că prea se întrec cu gluma, fiind cam după masă, ori mai bine după vin, Maria plecă.

- Bre, Iliescule, cât ai să trăieşti tu ca un cuc? De ce nu te-nsoari? Te cununăm eu şi cu conişa Matilda, zise Muntenescu. îţi găsesc fată cu zestre.

- Sutele mărită slutele! Cât vrei la sută? zise Iliescu.

- Nu, ***mori cher***, aş face-o din prietenie pentru... pentru tine.

- Se poate, dar îmi place libertatea. Unde merg, de unde vin, sunt slobod ca banul Ghica, nimeni nu-mi cere socoteală! Dumneata, care eşti însurat, sigur invidiezi această libertate; e aproape povestea câinelui cu lupul.

- Ba deloc! Dispreţuiesc viaţa de boem. Mai sunt datorii sociale pe lume, mai vine bătrâneţea.

- Până atunci mai e.

- Dacă nu s-ar cimenta prietenia şi dragostea între femeie şi bărbat mai la tinereţe, apoi când îi lua-o numai ca să-ţi facă ceaiuri, frumoasă căsnicie! Atunci ai femeie pentru alţii.

- Bree, dar bun eşti de staroste, măi Muntenescule, zise conasul Todirită.

- Bine, dragă, tineretul din ziua de azi e mai rău de cum am fost noi, de o mie de ori! De, mă iartă

conița, la douăzeci de ani om fi avut și noi veleități de ștengării; dar ne-am băgat mințile în cap, ne-am însurat, avem copii, ne facem datoria către alții, cum și-au făcut părinții către noi.

- Ai mare dreptate; ei văd însă lucrurile altfel, zise Todiriță.

- Vedem cum sunt femeile. Luxul și cheltuielile căsniciei sunt prea mari, zise Iliescu.

- Nu le face! Intinde-te cât ți-i plapuma. Omul poate trăi și cu mult, și cu puțin, depinde cum știi să-ți reglezi viața.

- Dar te lasă conița?

- Te rog, nu tot dați vina pe femei. Femeia e precum calul, ori îi ieși frica, ori ți-o ia. Dacă vrei să fii bărbat de la început, să-i zici: „Cucoană! Asta se poate, asta nu!“, zise Muntenescu.

- Domnule, iar ai început cu teoriile dumitale contra femeii? Cine nu te cunoaște ar crede că cine știe ce grozav ești. Și, pe cât se pare, cam știi de frica papucului!

- De-ar fi toate femeile ca a mea, ar fi halal de țara românească.

- Atunci, dă-le voie și celorlalți bărbați să creadă tot așa despre femeile lor.

- Să creadă, coniță, numai dacă pot. Din nefericire, cei mai mulți bărbați cred ce le spune femeia, dar nu ce văd cu ochii.

- Atunci, de ce mă îndemni la înșurătoare?

- Tare ești chinez la cap. Eu nu le învinuiesc pe femei, ci pe bărbați. Ei sunt proști. Femeia e cea mai adorabilă ființă, dacă știi s-o drezezi.

Matilda se sculă nervoasă și ieși.

- Să le lăsăm în plata Domnului, că nu o să le facem nici mai bune, nici mai rele, zise Mustea.

Nu voia ca să creadă Iliescu că subprefectul vorbește în preajma Măriei; de aceea o schimbă pe politică.

- Și zi, la toamnă iar alegeri? Mare pacoste e pe noi, plugarii, politica! Eu nu m-amestec la alegerea de primar de la mine din

sat și credeți că merg la oraș?

- Ai să mergi, frate, de hatârul meu. Cine vrei să facă politică dacă nu plugarii, care, de fapt, sunt totul în țara asta?

- Totul și nimic!

- O să fie și mai rău, dacă nu vă veți amesteca și-ți lăsa politica pe mâna slujbașilor. Trebuie să fii în horă ca să joci.

- Nestabilitatea asta nu-mi place.

- De acum nu mai pot fi guverne care să stea la putere câte doisprezece ani! Vremuri grele! Care, cum nu-i merge, tot în guvern lovește: ăsta, de la un timp, nu mai poate suferi și cade ori îl răstoarnă.

- Ori călduț, ori răsturnat, nu-i totuna? zise Iliescu.

- Vezi bine, doar și una, și alta duc tot la opoziție, adică mai aproape de putere.

- Cum aproape de putere? zise Mustea.

- Fiecare zi de opoziție te apropie tot mai mult de putere, iar pe guvern de cădere, după cum,

îndată ce te naști, ești tot mai aproape de moarte.

- Muntenescule, vorbești ca un evreu talmudist ce venea la noi pe când trăia tata; dacă-1 întrebai, când venea de afară, „Jupâne Leiba, plouă?“, îți răspundea: „Când eram afară nu ploua“.

- Dar să revenim, domnule Mustea, la politică. Trebuie ca agricultorii să se amestece cât mai mult, să-și spună cuvântul lor, să-și arate durerile spre a găsi leacul.

- Cum vrei să-mi las nevoile și să alerg după politică? Pe urmă, eu sunt bolnav, nu pot fi și doctor.

- Dar poți să-ți arăți durerile.

- Cui să le arăți și cine te ia în seamă? Oamenii politici au atâtea rațiuni de stat, că nu te mai înțeleg. Cât n-am țipat, cât n-am alergat, când ni s-au închis granițele. Am păgubit dintr-un condei zece mii de franci: „Domnule ministru, le-am zis, băgați de seamă, se ucide una dintre principalele ramuri ale

agriculturii. Când, în Postul Mare, trimiteam vitele la Viena, aveam bani cu ce lucra moșia în primăvară, când scapără măseaua agricultorului după bani”.

- Ce se putea face? Ungurii ne-au mâncat.

- Trebuia să lovim și noi mărfurile austriece mai rău de cum le-am lovit.

- Grea-i o dușmănie fără folos.

- Cu asemenea considerații, o să ne roadă și oasele străinătatea. Dumneata zici că nu facem noi, agricultorii, politică! întâi că, dacă nu fac eu, fac alții; dar nu-i aici răul: n-avem diplomați șireți. Domnule, eu știu un lucru: guvernul îndată ce a văzut că n-o să putem vinde, trebuia să zică: dacă n-o să vindem, n-o să avem nici cu ce cumpăra. Dar publicul e prost: datoria mea e să opresc să nu iasă banii din țară; deci taxe vamale pe toate lucrurile străine, afară de uneltele agricole. Pe pânzeturi, bumbac, lânuri, pe tot. Țăranca să semene cânepă, în și să

țeasă, să-și lucreze lâna de la oi în loc să vândă la evrei, care o trec în străinătate și

pe urmă o plătim cântărită cu aur.

- Ai perfectă dreptate. Ar fi trebuit spuse toate astea, zise Muntenescu.

- Cine te ascultă, nene? Ei se bat ca orbii pe chestii naționale, adică zise naționale. Ba le arde de școlile din China, ba de bisericile din Africa, și noi, agricultorii, primim lovituri peste lovituri. Uită-te, am grâu de vânzare și râd samsarii de mine. Nu-mi dau nici costul seminței, dar polițele trebuie plătite, impozitele de asemenea; azi-mâine vine cu toba. Se întreabă guvernele, fie albe ori roșii, de unde să ia bieții creștini bani? Să-i facem cu ciocanul? Umplem pușcăria. Banii la noi sunt scumpi, lucrul câmpului îl plătim scump; căci nu ne dă mâna să vâram capital în mașini. Agricultură e anapoda, vezi dumneata! Fabricantul, dacă vârmă un capital în mașini, lucrează cu ele tot anul,

deci rentează; noi lucrăm o lună, încât, cum o întorci, tot rău. Americanii au mașini ieftine și capitaluri: le putem noi face concurență? O să ajungă agricultorii să emigreze ca evreii.

- Lasă, ***mon cher***, nu le vedea pe toate atât de negru; mai ieri vorbeam cu alt proprietar și știi ce-mi zicea? „Agricultura să trăiască! Nu te lasă nici gol, nici flămând, bașca pe deasupra tot dă zece și doisprezece la sută!”

- Să fii mulțumit când îți ies cheltuielile cu ce să poți urni din loc lucrul anului viitor! Dădea când dădea; generația noastră a ferit- o Dumnezeu!

- Să mă ierți, uite, dumneata trăiești regește; la oraș n-ai putea trăi așa lejer și în belșug cum trăiești nici cu o mie de franci pe lună. Asta n-o numeri?

- Asta n-o numără nimeni.

- Rău! De ce să n-o numeri, nu face bani?

- Găina se hrănește de unde scurmă.

- Bine, dar comerciantul, fabricantul nu numără? Altă chestie e că proprietarii prea se țin să vândă numai cereale.

- Dar ce, vrei să mai cultive și spanac? zise Iliescu urându-i-se cu atâta politică.

- Doar n-o să facem concurență babelor din sat să vindem ouă și pui, făcu Mustea.

- Vezi? Asta-i o greșeală. Eu nu sunt proprietar, cu toate astea nevasta a scos cheltuiala casei din ouă, păsări, unt și brânză. Stau lângă lac și am scos câteva sute de găște; mi le-a luat astă toamnă negustorul de acasă. Sunt lucruri mici, nimicuri muieresti, cum le numiți dumneavoastră, proprietarii, dar asemenea nimicuri pot să te urce la venit cu câteva mii de lei pe an.

- Mai demult mergeau; azi nu merg. Astă toamnă mi-au pierit la magazie o sută de curcani și de găini; nu rămăseseră nici de sămânță.

- Bre! De la politică ați ajuns la

găini, zise Iliescu.

- Gluma-i glumă, dar de data asta nu scapi, votezi cu noi. Un vot la Colegiul I, plătește mult.

- Deseori te face să reușești, zise Iliescu ironic.

- Ba bine că nu!

- Cine știe ce nevoi or fi pe mine în ziua alegerilor?!

- Nu zic, dacă e în joc un interes mare personal, nimeni nu pretinde.

- Vezi, aici e aici: guvernul nu-mi ajută la plata polițelor, cel mult mi-ar da un loc de subprefect. Bineînțeles nu pe al tău, că nu 1-aș lua. Oricât aș ajunge de nevoiaș, n-aș putea să-mi sap un prieten, și nici chiar pe alții.

- Vai, dragă! Cei mari sunt ingrați cu cei mici. Deseori... Ce zic deseori? Chiar totdeauna reușita lor atârnă de unii sau alții ca mine. Câte servicii nu le-am făcut eu în opoziție! Și, când să fiu răsplătit, primesc postul ăsta de subprefectură! Dar tu, Iliescule, cu cine votezi?

- Votul e secret, stimabile.
- Nu pentru cei cu zgardă! Puțini își riscă osul.

- Tocmai de asta votez cu cine trebuie să fiu bine. Pentru moftul c-o fi Stan ori Bran nu mi-oî risca bucata de pâine. Am păpat o dată pâinea opoziției și de-atunci am prins minte. Facă politică de opoziție cei care au oase de căpătat.

- Cea mai hidoasă breaslă e a cenușarilor. Și eu sunt cu zgardă, dar nu renunț la ideile mele. Bine, nene, clasa cea mai inteligentă, excepție tu, Iliescule, să meargă la vot ca oile la strungă? Nu, asta n-o admit. O țară are nevoie de oameni de caracter și, vorba aceea, dacă nu sunt înseamnă că nu-i are.

- Da, oameni de caracter îi trebuie neapărat unei nații ca să se ridice, dar aceștia se nasc, nu se fac, vorba țăranului: „Din coadă de câine nu faci sită de mătase“, zise Mustea.

- Noi am avea oameni de

caracter, dar îi strică de tineri mediul. Doar acele familii boierești, vestite în istorie prin energie și înțelepciune, n-au murit fără urmași. Să zicem că se stinge numele, dar sămânța rămâne.

- Vorbește în dumneata boierul, zise Iliescu.

- Se prea poate, după mamă sunt boier de viță, după tată răzeș, adică tot nobil.

- Da, caractere trebuie! zise gânditor Mustea.

- Nenorocirea e că în generația de azi s-au cam împutinat. Lipsa de credință și de morală a ucis și caracterul. Azi, fratele nu-1 mai iubește pe frate; nu numai că nu-1 ajută la nevoi, dar, dacă poate, îl prăpădește. Știu un caz nou: cel mai mare a rezolvat atât de bine averea fraților, încât n-o să le rămână mai nimic.

- Dar prietenia, dar cinstea, adăugă Mustea, nu mai sunt! îmi aduc aminte, eram copil, nu mai mare ca fata mea, și a venit într-o zi un boier de alături cu un săculeț

de galbeni; mergea la o judecată și se temea să-i lase acasă. Tata zicea să-i pecetluiască măcar. „Ba deloc, chir Mustea; la dumneata sunt mai siguri decât la mine.”

- Fă azi așa ceva. Te dă afară, îți ia banii și te scoate și nebun, zise Muntenescu.

- Ce vorbești, nene? Azi dai prin tribunal, cu tot soiul de ipoteci, și, până îi scoți, cheltuiești pe jumătate cu judecata, zise Mustea.

- Alte vremuri, domnule, alte moravuri, zise Iliescu.

- Lasă, domnule, orășenii ne otrăvesc și

moravurile de la sate; dar tot țăranii sunt de-o mie de ori mai cinstiți. Un exemplu: mai zilele trecute vine la mine un țăran. „Conașule, zice el, o să te întreb ceva.” „întreabă, bre”, zic eu. „Am luat arvună de la Nicolae Bârză să-i vând 20 de prăjini de loc și acum s-a răzgândit. N-ar mai lua, zice să-i dau arvuna îndărăt. Eu i-aș da, dar muierea zice să nu i-o dau. Dumneavoastră ce ziceți?” „De,

moşule, zic eu, fă şi dumneata cum îţi zice cugetul." „O să-i dau când m-oi angaja. Cum să-mi încarc sufletul cu munca lui?"

- Vezi? Țăranul a stat la îndoială şi n-a căzut în ispită. Pe când târgoveţul, numai departe, ştii care-i principiul lui? „Pe orbul cu ochi nu-i păcat să-l înşeli", zise Muntenescu.

- Dar bine-i caracterizaţi pe orăşeni, n-am ce zice. Prea vă credeţi sfinţi la sate, zise Iliescu. Dar oraşele sunt menite a civiliza satele.

- A civiliza, dar nu a strica bunele moravuri.

- Ce vrei, dacă una fără alta nu se poate?

- Nu zic eu că-i om cu minte cel care nu face politică? Nu de alta, dar n-ai cu cine. Țăranii, naivi şi simpli, de unde să înţeleagă ei mecanismul politicii? Ei ştiu una: că boierii pot face, boierii pot desface. Orăşenii, ca să fim drepti, or fi zece la sută oameni cu caracter, încolo o droaie de

pungași, de tălpi sparte, care aleargă jumătate de zi doar ar prinde un orb cu ochi. Elementul productiv și muncitor din orașe e străin.

- Ești prea pesimist, ***mori cher*** Todiriță. Generalul bun se bate, oricum ar fi soldații pe care îi are. Politica trebuie făcută cu elementele pe care le ai, liber s-alegi, să faci selecție de oameni mai cinstiți, mai destoinici și mai inteligenți. Politica dumitale de abținere o face orice babă din sat, zise Muntenescu.

- Dacă sunt pesimist în politică, apoi sunt din pricina urmărilor politicii făcute. Cu mine să nu faci pe politicianul, ci să fii franc. Agricultura e sau nu baza, nu numai a satului, dar a întregii noastre existențe naționale? Răspunde, ce taci?

- Ei da! Cine zice că nu? spuse subprefectul.

- Ce s-a făcut pentru dânsa?

- Cum? Tot s-a făcut ceva, zise Muntenescu.

- Ce ceva? Fii sincer. Nimic! Ba i s-a făcut chiar rău. Dovadă... halul în care am ajuns de la boieri până la opincă.

- Ia seama, ***mon cher***, că dai în ridicol. Dacă nu plouă, guvernul e de vină; dacă plouă prea mult, tot el. Să mă ierți! Sunteți voi de vină că nu vă organizați vânzarea, că nu vă faceți bănci, nu faceți societăți de canalizare și irigații!

- Așa-i, domnule Muntenescu, ai dreptate, zise Iliescu.

- Bine, nene! Guvernele care au fost rând pe rând v-au dat o țară liberă dintr-un pașalâc turcesc; v-au asigurat avutul. Ce mai vreți? Să vă dea la fiecare câte o rentă viageră?

- Dar independența politică n-ajunge, mai trebuie și cea economică. Nu mă sperii eu de tiradele politice. Azi lupta economică joacă tot atât de mare rol ca și războaiele în vechime. Sub turci nu stăteau nici țăranul, nici boierul mai prost, zise Mustea.

- încă un clișeu obișnuit, făcu

subprefectul.

- E un fapt.

- Fie, dar altele sunt pricinile. E concurența Americii, o secătuire a pământului, e lucrarea proastă, e lipsită de capitaluri; iar coroana tuturor e neiscusința și starea de înapoiere a agricultorilor noștri, zise Muntenescu.

- Ce putem face, nene?

- Trebuie inițiativă privată. Statul n-o să vă ducă de subsuori mereu.

- Dar când ne-a mai dus? Ce ne-a mai făcut? Ce tot îi dai cu făcutul?

- V-a făcut căi ferate, șosele, docuri, înlesniri de transport, legi de protecție etc. etc. Mai mișcați-vă singuri. Nu vă trimiteți băieții la Paris să faceți din ei funcționari, doctori, avocați și câte în lume. Trimiteți-i în școli de agricultură și comerț, de unde să vină buni agricultori practici și pricepuți desfăcători ai produselor.

- Eu n-am băieți să-i trimit.

- Vorbesc de cei care au. Boierii au fost și sunt inteligența nației, odraslele lor se fac slujbași, iar

agricultura o lasă pe mâna arendașilor străini. Ei, cum vrei să meargă?

- Vezi, de aceea nu fac politică. Prin gura dumitale au vorbit guvernele. Nu se face nimic pentru noi! Certuri politice și nimic practic! zise Mustea.

- Vorbă de clacă, domnilor. Două lucruri sunt rare pe lumea asta: cioară albă și adversar convins, zise Iliescu.

În vremea asta, conia Matilda intră îmbrăcată de plimbare.

- Ce Dumnezeu, tot nu s-a isprăvit cu politica? Văd eu că până nu vă bateți nu vă lăsați. Cine merge cu noi la vie?

- Eu unul m-am înscris de mult, zise Iliescu.

- Unde, pe listele electorale?

- Bravo! Vrabia mălai visează.

- E vorba de mers la vie.

- Așa? La vie? Petrecere bună! Fug pe la primărie și plec.

- Eu am socoteli, zise Mustea.

- Dați bir cu fugiții! Noroc de domnul Iliescu! zise Matilda

afectată.

Da, bietul om, îl plâng și eu, zise

Muntenescu. CAPITOLUL XVI

Hora

În drumul spre vie treceau pe lângă hanul de lângă șosea.

O casă mare, cu poartă la mijloc, așa cum sunt hanurile din Moldova. Cu ferestre mici, pătrate, întărite cu gratii. Ținut în stare proastă, îți făcea impresia unei proprietăți de mult părăsite, întocmai ca toate acareturile de pe moșie.

Înainte-i se întindea o pajiște de troscot verde. Un șanț îl despărțea de țarinile oamenilor.

Câmpul roșiatic, porumbi cu coceanul galben, șoseaua plină de praf, toate îi dădeau sufletului melancolia toamnei. Deși era cald și frumos, te simțeai trist, abătut; iar zborul cocorilor, plecați la drum lung, te obosea și te mâhnea.

Strigătul pribegilor părea un jalnic marș funebru.

Maria, privind acest convoi călător în largul cerului, simțea și

ea un nespus dor de ducă. Și ea s-ar fi dus fericită în alte țări, să nu vadă toamna posomorâtă și iama cu viscolul asurzitor.

Gingașa plutire în văzduh și fâlfâitul aripilor neobosite măreau în sufletul Măriei tot mai mult dorul de ducă în alte lumi, c-o veșnică primăvară și cu suflete neîntinate de patimi rele.

În asemenea stare sufletească, tovărășia lui Iliescu o ucidea, în vreme ce privirile inocente ale copilei îi sfâșiau inima.

Cochetăria de femeie trecută a Matildei îi insufla un sentiment de dispreț și de milă. Pentru ea, sorăsa era o nebună iresponsabilă.

Făptașul adevărat, vinovatul fără iertare, era Iliescu.

Mintea ei, deși neobișnuită cu întâmplările vieții, îi spunea că o asemenea purtare nu putea să aibă un final fericit. În unele momente îl învinuia pe cumnatu-său că era atât de simplu la minte și că nu pricepea.

Uneori, îi trecea prin minte să-i scrie o scrisoare anonimă ori să-l

roage pe Muntenescu, vechi prieten, să-l îndemne pe Mustea să nu-l mai primească în casă pe Iliescu.

Toate aceste gânduri se nimiceau unele pe altele; niciunul nu părea vrednic de a fi pus în practică. Aflându-se în acea stare sufletească, vedea cât de slab e uneori omul în fața împrejurărilor.

Furtuna nemiloasă de gânduri îi zbugiuma mintea fără niciun folos.

Privirile pătimase și neînfrânate ale soră-sii, aruncate lui Iliescu, îi produceau un dezgust îngrozitor. îi venea să sară jos din trăsură și, ca o nebună, s-o ia razna pe câmp.

Ajungând în dreptul hanului, Iliescu îi zise vizitiului să oprească trăsura la joc.

Nevestele și babele stăteau pe marginea șanțului umbrit de salcâmi; vorbeau de toate, criticând vecinele, jelindu-se între ele de necazurile vieții, să-și mai ușureze sufletul. Cele pizmașe scoteau cozi și ponoase fetelor și flăcăilor. Gospodarii se cinsteau în cârciumă, iar tineretul juca de

rupea pământul.

Fetele erau îmbrăcate cu fuste crețe de lână și cu cămăși albe de bumbac; altele, mai târgovețite, cu bluze, făceau contrast neplăcut cu portul țăranesc. La gât le străluceau șiragurile de mărgele. La cap erau împodobite cu flori roșii de târg. Toate, vesele, vorbeau cu flăcăii glumind și râzând.

Flăcăii, gătiți și ei în cămăși albe, cu busuioc și crăițe la pălării, încercau să le ia fetelor basmaua ori inelul.

Mamele, mulțumite, se uitau, fiecare, la odorul ei, părându-le cel mai frumos și mai mândru la joc.

Liniștea duminicii înăbușise focul nevoilor; necazurile erau lăsate în umbra zilelor trecute, uitate pentru o clipă. Veselia tinereții se făcuse doamnă și stăpână pe fețele flăcăilor și fetelor. Părea atât de fericit tineretul, încât și cel mai trist trebuia să se molipsească de fericirea lor.

Bătrânii, trecuți prin focul vieții, se simțeau și ei un moment prinși

în mreaja veseliei și, zâmbind, priveau și ziceau: „Acum e clipa lor. Zi tinerețe și pace“.

Se părea că pe acești copii ai naturii nu-i impresiona deloc melancolia toamnei; pentru ei, fiecare anotimp avea farmecul lui. Toamna sunt clăcile vesele; iarna, lungile șezători cu povești și cu păcălelile flăcăilor! Toate se succed inevitabil, toate trebuie să fie. Atunci, la ce bun păreri de rău, la ce bun melancolii bolnave?

Pe pajiște, mai deoparte, stăteau tolăniți băiețandrii care nu ieșiseră încă la joc. Priveau cu jînd și așteptau cu nerăbdare să le vină și lor rândul: până atunci încercau să cânte doine și hore din fluier.

Maria, privind acele figuri sincere, acea fericire cinstită, se simțea mai calmă, parcă uita situația. Toată această liniște sufletească abia dacă ținu un moment; egoismul, oricât de umil, se arată și la cele mai blânde fapte: prinse a fi geloasă pe fericirea celorlalți tineri. Îi părea rău că nu făcea și ea parte dintre

ei.

„Dânșii, gândea ea, sunt la locul lor, mulțumiți și fericiți de soarta lor. Un viitor necunoscut nu-i amenință; și n-au o poziție falsă ca a mea. Ce sunt eu față de ei? O nenorocită! O declasată! învățată să trăiesc bine, n-am nici avere, nici puțință de a-mi câștiga bunurile vieții. Fiecare are un petic de pământ, din care poate avea belșug muncindu-1. Eu? Nici hainele de pe mine nu sunt ale mele; nu sunt câștigate din munca mea. Sunt din pomana rudelor! Oh! Și cum sufăr, cum mă doare această nemernicie a mea!”

În vreme ce aceste gânduri îi frământau mintea, tresări la vorbele lui Iliescu:

- Să știi că nu-s urâte țărăncuțele conașului Todiriță! Privește-o pe cea bălaie, cât îi stă de bine cu mărgelile albastre la gât. Cum râde cu haz la flăcăi și ce gropițe nostime i se fac în obraji! A sărutat-o nănașă-sa la botez. Flăcăul trebuie să fie drăguț!

- Toate-s niște dezmățate! Fete ca

în satul ăsta... să ferească Dumnezeu, zise Matilda cu ură.

- Las', țăță, că prea le înnegrești! Joacă, glumește cu un flăcău și pe urmă o ia de nevastă. Ei nu știu fățarnicia. Ce au în inimă au și în gură.

- își fac și ei curte. Altfel, cum or ști c-au fost tineri? zise Iliescu.

- Frumoasă curte! Mireasa joacă în joc și plodul îi plânge pe cuptor.

- Mata, țăță, întotdeauna exagerezi. S-a întâmplat cu una, scoți lege că așa fac toate. Afară de Lisaveta Marandei, arată-mi alta!

- Te rog să nu te amesteci unde nu te pricepi. Mereu mă contrazici. Te crezi mare filosoafă.

- Ia priviți ce sprinten joacă fetișcana cea cu fustă verde, parcă nici nu atinge pământul. Ce trup mlădios! Ce ochi are drăcoaica! Verzi și gene lungi. Asemenea ochi te vâără în răcori.

Patima îl orbise intr-atât încât nu vedea că Matilda, de gelozie, făcea fețe-fețe.

- Flăcăul o soarbe din ochi,

adăugă tot Iliescu.

- După ce o ia, o zvântă în bătai, tot din dragoste. A venit ieri una la curte, avea tot trupul vânăt ca postavul, zise Matilda.

- De, îi era omului dragă. Nu știi vorba lor: femeia nebătută, ca moara neferecată, zise Iliescu.

- Sărmanele! Nu destul muncesc în câmp și în casă și au câte patru-cinci copii! Ticăloșii le mai și bat încă, zise Maria.

- Las' că femeile caută uneori bătaia cu lumânarea. Fie boier, fie țăran, femeia trebuie să știe de frică, zise Iliescu râzând.

- Cât de nesuferit e un bărbat când susține asemenea teorii, zise Matilda.

- Uite bălaia din mijlocul horei. Știi că-i drăguță?

- Care, cea roșcată? Ce mai gust! Să mergem! zise Matilda răstit.

- Să mai stăm, mama! Cine știe când o să mai vedem o horă frumoasă?!

- Așa, așa, Puică, zi-i să mai stăm, zise Iliescu.

- Muzica asta cu cobză mă

enervează! Dacă vă plac atât țărăncile, rămâneți aici, vă iau la întoarcere, zise Matilda înțepător.

- Știi că nu-i rea ideea? zise Iliescu. Tragem o horă, domnișoară; țăranii sunt foarte măguliți când boierii intră cu ei în horă.

Maria se temea să nu înceapă o ceartă și zise:

- Am plecat la vie, nu să jucăm hore. Mână, Gheorghe, mai repede!

Tot drumul Matilda nu mai vorbi nimic. Simțea un gol nespus în piept. Parcă-i spunea cineva că Iliescu nu ține la dânsa așa cum ținea ea la el. Să se amețească până- ntr-atât la vederea câtorva țăranți urâte foc!

„Oh! bărbații, toți sunt niște ticăloși. Nu sunt vrednici de sentimentele noastre. Ar merita s-o rup cu el. Dar o să am curajul? De câte ori m-am hotărât să rup? Unde o să mă ducă iubirea lui?”

Tot drumul nici nu-l privi în față. Iliescu observă supărarea Matildei, dar își zise: „Capriciul

are să-i treacă! Pretenții! Să nu spui de-o fată că-i frumoasă! Femeile astea mai în vârstă sunt prea geloase. Noroc că nu le ține mult mânia!"

În uruitul trăsurii, fiecare își depăna gândurile potrivit cu starea sufletului. Iliescu, stând în față și voind s-o calce pe Matilda pe picior, o nimeri pe Maria, care, ca arsă, își trase piciorul. Impresia îi era de parcă ar fi atins-o un șarpe. Blestema ceasul în care au plecat și își zicea că, de-acum, numai moartă ar mai pleca în așa urâtă tovărășie. Să fiu eu caiafa lor? Să fi mers cu el singur. Să văd, îi dădea mâna? Din când în când, fără să vrea, arunca niște priviri urâte spre Iliescu.

- Dar ce-mi arunci așa căutături binevoitoare, domnișoară? Te-ai supărat pe mine?

- Eu? Dar ce am eu cu dumneata? Cine știe ce gândeam și, fără să vreau, mi-a căzut privirea pe dumneata!

- E trist dacă inima gingașă a unei domnișoare poate avea

gânduri care să se reflecte în asemenea priviri. Și noi, care vă asemuim cu îngerii!

- Domnule Iliescu, ești un izvor de ironie, dar nu ți-ai găsit omul.

- Bine, la drum, omul mai glumește; altfel îi pare calea prea lungă. Dumneata te uiți urât; conțineți s-au înecat corăbiile; până și Puica stă de parcă a înghițit bastonul.

- De, vezi? Noroc că ești dumneata vesel, zise Matilda.

- Oamenii veseli trăiesc mult și eu nu vreau să mor. Bunica mea a ajuns la optzeci de ani și a murit râzând.

- Să ai parte să-i semeni, zise Matilda zâmbind silit.

- Ei, vezi? Tot eu, săracul, v-am mai scos din tăcere, altfel adormeam în trăsură. Omul la drum e mulțumit fie și dacă are cu cine se certa. N-oi uita în veci doi inși în tren: vreme de trei ceasuri s-au certat, mai să se bată; iar la despărțire și-au strâns mâna, mulțumindu-și unul altuia pentru companie.

- Se vede via, Marie, zise Puica veselă.

Via se întindea pe o costișă. În toate părțile se vedeau coline acoperite cu păduri, în vale se așternea livada cu pruni și nuci înalți.

Paznicul, un bătrân sfătos, le ieși în întâmpinare, domolind câinii care lătrau cât îi țineau gurile, dădeau să rupă, nu alta. Iliescu sări jos și-i dădu mâna Matildei; Maria coborî, ajutând-o apoi pe Puica.

- Tăceți, potăilor! Să fie niște hoți, v-ați ascunde de rușine, făcu paznicul.

- Bine te-am găsit, moșule. Copti sunt strugurii? zise Maria.

- De! Așa și-așa: încep a fi pe ici, pe colea câte unul pentru cine le știe rândul.

- Baba ți-i voinică? Nu mai vine pe la curte, zise Matilda.

- Apoi dă, a mai îmbătrânit și ea; tot se vaită de picioare. Acum a luat-o o fină în Răstoci, să-i descânte un copil, poate i-ar da de leac.

- Tot nu s-a lăsat de vrăji?
- Ea nu vrăjește, descântă. Când vine și o roagă muierea că-i moare copilul, poate să nu meargă? E o pomană. I-a mers vestea căi cu leac la mână și nu te slăbesc muiерile, musai să meargă! Poftim de ședeți pe prispă, parcă am știut de-am așternut scoarță. Eu merg să v-aleg struguri.

- Noi nu i-am găsi! zise Iliescu.
- Nu știm pe unde-s copti, zise Matilda.

Maria și Puica se plimbau prin livadă,
bucuroase că au scăpat de mutra lui Iliescu.

Moș Gheorghe, cât ai bate din palme, aduse struguri și câteva pere.

- Acestea-s din hultioanele [altoi - ***n.red.***] puse de boier. Se topesc în gură; nu mai cad pe jos.

Erau niște bergamote [pere -
]
galbene ca lămâia.

Iliescu luă una, care era mai galbenă, gustă și i-o dădu Matildei

zicând:

- Gustă, să vezi cât e de minunată.

Puica tocmai atunci sosi.

- Mama, ziceai că-i mojie să muști din pară și să dai altuia! Bravo, Iliescule, ești mojie!

- Taci, obraznico! zise Matilda privind-o crunt.

Maria și Puica luară câțiva struguri și plecară.

Matilda, sprijinită de brațul lui Iliescu, plecă în altă parte.

Tufele verzi de vie păreau buchete mari de frunze; strugurii atârnav greoi, dându-ți un sentiment de belșug, de veselie.

Un miros puternic de verdeață răcorea aerul.

De jur împrejur, zeci de nuanțe de verde se armonizau de minune cu albastrul cerului. Era o vale, un cuib de verdeață și plăcere. În această armonie de culori, doar omul făcea discordantă.

Iliescu, otrăvit de aerul orașului, simțea o adevărată beție în aerul îmbălsămat al viei.

- Ah! Ce aer, ce aer! Tot să

trăiești, zicea el, răsufând adânc.

- Când vii rar, poate. Dar când vezi mereu tot aceleași dealuri și văi, tare te mai sature. Iarna îmi vine nebuneală. Ah! Ce monotonie! Ce pustietate!

- Hai atunci la oraș!

- Cum să merg? N-a mers el când stătea bine.

- Vino cu mine! zise Iliescu glumeț.

- Cu leafa ta nu putem trăi amândoi. La oraș sunt toate scumpe și eu sunt deprinsă cu belșugul. Oh! Să fi avut zestre, de mult îl lăsam. Cu toate astea, uneori aș apuca încotro m-ar duce ochii, să trăiesc numai cu pâine uscată, atât îmi e de nesuferit de la o vreme. De aș fi sigură de iubirea ta, nu știu de ce jertfe n-aș fi în stare. Dar mi-e teamă: ești ușuratic. La tine iubirea asta e o pierdere de vreme, nu patimă, ca la mine.

Iliescu tăcu puțin și, deodată, parcă răspunzând unui gând tainic, zise:

- Știi că trebuie să rămân câteva

zile, să-i lucrez niște hârtii pentru Credit. Am văzut și socotelile. Stă prost Todiriță al dumitale.

- Dar, fie al dracului, nu al meu! Ce blestem să trăiesc cu un bărbat când nu-1 pot suferi!

- Și mai ales când iubești pe altul, zise Iliescu cuprinzându-i talia și sărutând-o.

Matilda rămase pe gânduri.

Iliescu era unul dintre acei oameni îngâmfați de purtarea lor, oricare ar fi fost aceea. Avea să ajungă ceva și cineva.

Fecior de văduvă, cu chiu, cu vai, făcuse liceul; pe urmă, neputând merge mai departe, intră scriitor la tribunal. Aici, cu lingușiri, cu plecăciuni, reuși să fie bine privit. Cu toții ocărâm lingușirea, dar fiecăruia din noi i-e mai drag unul care măgulește decât prietenul care spune adevăruri crude. Lingușirea e otravă dulce, dar sigură de efect.

Nimeni n-avea despre el cine știe ce părere bună; dar pe toți știa să-i ia așa de bine cu momeli, încât nu-i puteau rezista și treburile și le

făcea.

Se insinuase în inimile tuturor, îndatorându-i, cu plan să capete și el altele în schimb, dar, firește, mult mai mari.

Cu Mustea făcuse cunoștință tot îndatorându-l, când cumpăraseră peticul de moșie care avea să-i rupă capul. De atunci era nelipsit de la masă și de la vânat. Destul de chipeș, avea talentul de a robi inimile femeilor. Cu privirea îndrăzneată și elocventă, din ochi le spunea el multe și toate îl înțelegeau de minune. Avea uneori priviri puternice și victima trebuia să-și plece ochii învinsă; priviri înfocate care simulau perfect iubirea.

El, triumfător, zicea: „încă una“.

Femeile adesea răpesc multe inimi cu ochii lor; sunt însă bărbați ale căror căutături sugestive le înmărmuresc pe sărmanele femei, întocmai ca ale șerpilor.

Vai de femeile care nu pot să reziste! Asemenea priviri avea Iliescu și le știa puterea.

Matilda, de la întâia vedere, a

fost fermecată de-a binelea.

La început credea că totul se va liniști c-o strângere de mână. O iubire platonică, imaginară, cu care se îmbătau așa de multe femei! A uitat că păcatul cu ochii și cu gândul e tot atât de vinovat ca și păcatul săvârșit; de la gând la faptă e, deseori, numai un pas pe care nu ajungi să-l faci doar pentru că lipsește prilejul.

Nu e vorbă goală de înțeles rugăciunea de la morți: „Prea Bunule Dumnezeu, iartă păcatele robului tău cele făptuite cu gândul, cu vorba ori cu fapta“.

Da, gândurile sunt calapoadele pe care se croiesc faptele.

Tot astfel, Matilda simți mai întâi o plăcere neînțeleasă, inocentă chiar, de a sta cu Iliescu de vorbă: „Sunt om și mi se acrește să vorbesc numai cu Mustea de cărat, de arat și de mojicii lui! Mai afli câte ceva de la oraș; te mai distrezi puțin“.

Și poate s-ar fi oprit acolo, dacă privirile lui Iliescu n-ar fi fost din ce în ce mai provocatoare, datul și

strânsul mâinilor mai cu înțeles, iar vorbele ademenitoare.

Iliescu nu avea niciun plan clar și nici vreo patimă aprinsă pentru Matilda; era obișnuita combinație a burlacilor de a vâna femei măritate, fiindcă nu risca nimic. Nicio răspundere, secretul garantat, dragoste sigură și, la părăsire, niciun fel de scandal.

Iliescu, de la început, nu se aștepta la reușita ce i-a fost dat să aibă. Îi plăceau însă mesele boierești. Se săturase de rasolul metamorfozat în mușchi, de sărmăluțele și chiftelele de la birt. Ca un bun jucător de șah, înainta încet, dar sigur.

De câteva ori nu veni duminicile spre a vedea ce efect va avea lipsa lui: sonda patima Mațiidei. Pe urmă era atât de stăpân pe patima ei, încât uneori îi era lehamite de stăruințele ei. Dacă nu venea într-o duminică, Matilda îl amenința că o să se înece în lac. Femeie orbită de patimă, pierdea orice prudență și deseori îi făcea scene bărbatului ei că n-a trimis trăsura după

Iliescu.

- îți pare că prea multă lume ne deschide ușa? Trăim ca urșii. E om de societate, purtat în lume, mai povestește ce-i pe la oraș.

3

Lui, după ani de căsnicie, nu-i trecea prin minte să-și bănuiască femeia. Era un om prea cinstit ca să poată avea bănuieli despre un prieten. Cu Matilda nu fusese gelos când era tânăr, cum era să fie acum? Mustea era prea necăjit cu alte nevoi ca să-i treacă așa ceva prin cap.

Iliescu era cu cugetul împăcat:

„Ce să-i fac dacă ține femeia la mine? S-o las, și-ar face seama! N-aș fi atunci om fără inimă? Să duc o ființă omenească la disperare? Un an, doi, pe urmă i-o trece. Iubirea, ca toate-n lume, are un sfârșit; neom plictisi ori ea, ori eu. Cred că și cel mai mare moralist, în așa fel ar face cu mine.

Între păcatul înșelării și al unei morți de om, alegi pe cel dintâi. Un rigorist poate să zică lesne: «îți place? Ia-o!» Dar o femeie deprinsă în belșug, cu ce s-o țin?

Ar însemna s-o ucid. Poți zice că-i o întâmplare nenorocită, dar n-am încotro. Așa cum procedez acum e relativ moral. Moralitate absolută nu poate fi pe pământ.

Ce, sunt eu de vină? Nu i-am zis să mă iubească. Cui i-ar fi putut trece prin gând că o femeie ca ea, cu un trecut ireproșabil, s-ar putea amoreza după zece ani de căsnicie? Am fost cavaler, așa cum trebuie să fie cu o femeie orice bărbat bine-crescut. Pentru niște păreri închipuite nu era să fiu moșic! Păcătos e bărbatu-său că n-a știut să se facă iubit.

Oarbă fatalitate! Numai de mi-ar servi la ceva! Ce-mi pasă? Când aș vedea ceva, cumva, adio! Nu mai vin. Dar până acum nam motiv. Prostul de bărbatu-său mă crede amorezat de fată. Cu traiste goale, frumoasă căsnicie!

Nu zic, fata e drăguță, deșteaptă, bună și onestă, dar toate aceste calități nu țin nici de foame, nici de frig. Cu «drăguță» nu sature stomacul, nici nu te îmbraci. Leafa mea... Abia trăiesc eu. O găsi ea

vreun bătrân chiabur, ăluia îi dă mâna s-o ia, pe mine să mă ferească Dumnezeu. Trece luna de miere și încep anii de venin, dreși cu pelin. Nu văd eu ce pătesc tinerii însurăței? Câți cunosc eu, toți s-au despărțit până la anul. Ce plin de iluzii era Ghițulescu când sa însurat! «Să cerem amândoi la pod și nu ne lăsăm unul de altul». Și acum se scuipau prin tribunal. Nu, nu, eu nu fac prostii de-astea!”

Astfel judeca deseori Iliescu. Pe de altă parte, Matilda avea și ea gândurile ei, sfetnici nepoftiți ai omului, și, vai!, deseori atât de primejdioși! Se gândea la viața trecută fără niciun rost, lipsită de plăceri îmbătătoare.

Se mira cum a putut trăi lipsită de patima iubirii, fără de care, gândea dânsa, totul e pustiu pe lume!

Era dintre acele femei la care iubirea e cu atât mai pătimașă, cu cât se aprinde mai târziu.

Când îi atingea brațul lui Iliescu, o apuca tremuratul de plăcere.

Adesea nu puteau să-și ascundă patima în fața copilei, care, cu mintea ei precocă, începea să observe unele lucruri mult mai cu stăruință decât înainte. Deși nu zicea nimic, avea, uneori, niște priviri atât de pătrunzătoare, încât pe Maria o treceau florii.

Matilda era mânată de patimă, așa cum un vas șubred e mânat de vântul turbat și, dacă în cale se lovește de stânci furioase, de valuri ucigătoare, îi e peste putință să se apere.

Iliescu însă mergea ca un om ce se plimbă liniștit, alegând drumul drept spre țintă, neoprit de piedici, ca morală, cinste și mofturi, cum le numea el, bune de speriat pe cei slabi de înger. El își mânuia drumul pe unde era sigur.

„Numai proștii cred în noroc și nenoroc. Viața e ca un joc de șah; jucătorul cuminte și dibaci știe să iasă cât mai în frunte“.

Pentru moment, simțea o mare plăcere săi arate Matildei ruina de care îi era amenințat bărbatul.

- Zici că rămâi aici câteva zile?

întrebă Matilda ca trezită dintr-un vis urât.

- Rămân, m-a rugat să văd ce-i cu socotelile.

- Și ce crezi, stă el oare atât de prost pe cât se căinează mereu?

- Mai prost decât îți închipui. Cum a reușit omul ăsta să încurce averea, nu

pricep! Bețiv nu-i, cartofor nu-i, ștregar deloc și, cu toate astea, e rasol.

- Oh! Să am zestre, cum l-aș lăsa! Decât să se mărite o fată fără zestre, mai bine să nu se fi născut pe lume!

- Când te-a luat stătea bine. De ce n-ai stăruit să-ți asiguri o zestre?

- Ce știam? Fată de optsprezece ani! Mama s-a bucurat că-i moșier.

- Da, moșier. Azi, dator putred. Crezi că scapă cu banii de la Credit? Dacă n-ar fi dintre cei cu crucea în sân, ar lăsa o parte din creditori până la Sfântul Așteaptă. Vrea însă să dea până la ultima para; pe urmă, câteva rate neplătite și, din moșier, ajunge

inginer de pavele.

- Și tocmai acum, când fata începe a fi mare, se cer cheltuieli: trebuie să-i dăm educație, s-o trimit la pension, doar n-o să învețe cu dascălul din sat. El poate ar vrea, dar nu vreau eu.

- Ce pension? N-o să aibă de tutun, de nu se va gândi bine. Creditul e ceva, dar, când ești atât de înglodat, e balonul de oxigen care prelungește agonia un ceas, o zi, o săptămână și la urmă tot mori. Ai să vezi vorba mea: n-o duce doi ani. Păcat de tine și de fată! Să n-ai nimic! O să-ți vândă creditorii și hainele din dulap. Câte de-astea nu văd zilnic la tribunal! Trebuia să treci mobila cel puțin pe numele dumitale, dar acum nu se mai poate face nimic... E prea târziu orice măsură; căci s-ar dovedi că-i fals și simulare.

5

- Cu nebunia lui de a plăti tot, are să ne lase pe drumuri! Oh! Cât am fost de nenorocită! Mai bine muream de mică. Ce întâmplări grozave! Mă iubești și nu-mi poți da niciun sfat, niciun sprijin.

- Da, e îngrozitor să fii sărac. Să am avere, te-aș lua. Și ce ne-ar păsa?

- N-ai nici tu, nici eu! Când mă gândesc la atâtea suferințe, îmi vine să-mi fac seama.

- Trebuie să ai curaj: n-aduc anii ce-aduce ceasul. Așteaptă și suferă omul ani de-a rândul și mântuirea e lângă el, numai n-are glas să-i spună: „întinde mâna și mă ia“, făcu Iliescu.

- Mângâieri deșarte! Sunt pe lume oameni meniți a fi veșnic nenorociți. Pe mine toți mă credeau fericită când m-am măritat. Prietene de-ale mele, care mă invidiau, nici nu se puteau stăpâni să nu-mi zică: „Ce noroc pe tine!“ Auzi noroc! Să ai de mâncat și de băut!

- N-ai avut noroc, fiindcă n-a avut cine să te sfătuiască. Acum, însă, mă ai pe mine. Eu gândesc mereu și poate găsesc o soluție, o mântuire. Din foc caută omul să scape ce poate și cum poate.

- Vai, dragă! Din foc tot poate omul scăpa ceva; din apă nimic: te

înece și singur.

- La nevoie dai din mâini, te agăți de-o scândură și tot, dacă ești energic, scapi, zise Iliescu.

Un plan drăcesc se urzea în mintea lui lipsită de orice morală.

- Nicule dragă, numai pe tine te am! făcu Matilda mai însuflețită.

- Am să-ți propun ceva și, totodată, va fi o dovadă de cât mă iubești. Cred că am găsit un mijloc care să te scape de sărăcie și să ne facă pe amândoi fericiți.

Puica alergă, având câțiva struguri în mână.

- Am găsit struguri busuioci; îi duc tatei. Mama, tata a zis să nu stăm mult că i-e foame.

- Mergeți înainte la trăsură, v-ajungem din urmă, zise Matilda.

Copila plecă.

Matilda, rezemată de brațul lui Iliescu, se cobora gânditoare.

- Nu poți să-mi spui și mie planul?

- Nu se poate, până nu voi fi sigur.

- Și când vei fi sigur? Mult o să treacă?

- îndată ce voi vedea socotelile.

De la vie spre casă se vedeau colinele verzi de umezeala toamnei, cu vârfurile acoperite de păduri de fag și mesteacăn. Răcoreala văii dădea o simțire plăcută. De sub pădure se cobora la vale cireada de vite a satelor vecine; tălăngile răsunau înăbușit. În depărtare se auzi un fluier de tren.

- Trece trenul de la Costești, zise conia Matilda. Ce mai pricopsiți suntem și noi! Nicio linie ferată n-a fost în stare să aducă pe moșia noastră. Face și el politică pentru alții; când e vorba de interesul lui, nu pricepe o boabă.

- Cum crezi, țăță, că se poate face tren pe lângă moșia fiecăruia?

- Iar mă contrazici? Eu nu zic pe lângă a fiecăruia, ci pe lângă a noastră. Atâția alții au reușit să-și aducă, ba să le facă și stații, închipuie-ți acum c-ar trece trenul. Am sta, am privi și tot e o distracție. Și nu mi-e atâta de asta, dar de nepriceperea omului de a se pricopsi: atunci se ridică și

prețul moșiei, aveai de dus produsele la o stație apropiată, dar nu să te coste cărăușii o groază de bani. Când însă ești lasă-mă să te las, n-o să vină nimeni să-ți rupă mânecile.

Puica oftă: nu pricepea mult, dar vedea căi împotriva tatălui pe care-1 iubea.

- Nu vă mai certați pe datorie. Astea-s lucruri ce nu se pot schimba. Ascultați mai bine ce doină trage băietanul cu vitele.

Valea răsuna de fluierul ciobanului.

Pe la apusul soarelui, în natura sălbatică, doina, tânguire de veacuri a românului necăjit, era cu adevărat feerică. Poate că un iscusit în ale muzicii n-ar fi găsit niciun fel de virtuozitate în cântul ciobanului, dar notele, bine cadențate și duioase, îi făceau pe simplii muritori să nutrească un sentiment duios și jalnic de apartenență la un popor simplu, nesigur de ziua de mâine, jelind ziua de ieri și temându-se de cea de azi.

Toți din trăsură ascultau cu sfințenie; până și caii își înmuiaseră pasul spre a nu se îndepărta prea mult de cireada care se deplasa ca un convoi pașnic. Cine s-ar mai îndoi că animalele din cireadă nu-și ascultau cu drag stăpânul?

- Vedeți, boierilor? zise Gheorghe de pe capră. Văcarul ăsta nu poartă ghioagă. E o minune flăcăul. Toată ziua doinește și vitele îl ascultă, parcă le-ar grăi pe limba lor. îl dăduse, mai an, satul afară și n-a fost chip! Vitele umpluseră țarinele; a trebuit să-l ia înapoi.

- Se vede că-i meșter de ne-a fermecat și pe noi, zise Iliescu.

- Au venit și boieri de la târg să-l asculte cântând. Voiau să-l ducă la oraș. Dar n-a vrut, prostul. Zice că el poate cânta numai în sat la dânsul. Unde nu-s eu în locul lui?

Soarele, cu cât se pleca spre asfințit, cu atât fugea mai repede, doar n-ar mai vedea mișeliile omenesti. Nici frumusețile naturii, nici doinele melancolice ale

flăcăului nu erau în stare să-l oprească. El, stăpân al lumii, fugea mereu, fugea roșind ca focul de atâtea nelegiuiri, de atâtea păcate.

Când au ajuns acasă, conașul Todiriță îi aștepta în balcon; feciorul pusese masa. Era o seară liniștită. În față se întindea iazul lin, o imensă bucată de marmură albastră. Nicio cută nu-i încrețea fața; numai marginea de sub deal părea încadrată cu verde, de papura ce se reflecta în apă.

- V-ați săturat de struguri și ați uitat de mâncare; mie știu că mi-e foame.

- Mai așteaptă și dumneata, zise Matilda.

Conașul Todiriță, spre a nu încinge cearta, tăcu din gură.

Era o seară de toamnă nespus de frumoasă, de aceea și stătură la masă în balcon. Deși nu se înnoptase încă de tot, dar o lampă ardea pe masă. Nu aburea nici pic de vânt. Cu toții tăceau, parcă n-ar fi voit să strice pacea care domnea.

Conița Matilda, deodată, scoase un țipăt. O broască mare, frumoasă, de o culoare verde-galbenă, cu dungi închise pe spate, cu căpșorul pătrat și labele groase, se uita fix la lumina lămpii. Părea că observă ceva cu mare atenție; făcea câțiva pași și iar se oprea nedumerită.

La țipetele Matildei rămase nemișcată. Conașul Todiriță și Iliescu se repeziră spre Matilda, întrebând-o: ce-i? Maria se repezi cu-n pahar de apă.

- Uite, uite! Vezi faptele tale. Îndrăznesc muierile să-mi trimită farmece. Ai să mă omori! Privește, îi e gura cusută cu mătase roșie. Uite cum stă pocitania!

- Nu-i nimic, soro! O sărmană broască. De cu ziuă umblă pe lângă balcon. Ce-ți faci spaimă?

- Ba sunt farmece, blestemățiile ibovnicelor tale! Vor să mă omoare. E fapt, e moarte! Mario, cheam-o pe Anica s-aducă cenușă fierbinte să toarne pe unde a călcat. Dacă nu te-or duce țărâncile astea și călare pe prăjină,

să nu-mi zici pe nume. îți spun de atâta vreme că găsesc tot soiul de băboane și nu mă crezi.

- Matildo, de ce-mi aduci învinuiri? De ce presupui lucruri ce nici prin minte nu-mi trec? Așternutul deseori mă arde ca focul de

5

griji; nu pot dormi nopți întregi. îmi vine să-mi fac seama la gândul că n-aș putea scăpa moșia și vom fi aruncați în sărăcie. Știi tu cât e de îngrozitor să treci de la belșug la sărăcie? Să vezi că n-ai pentru a doua zi de pâine ori de carne! Să n-am ceea ce azi au servitorii mei? Și-n asemenea zile de grea cumpănă, tu-mi amărăști sufletul cu fleacuri? Cu ce ți-am greșit? Omul acesta e prietenul casei, va fi nepărtinitor, spune-i să ne judece: nu te-am insultat, nu te-am înjosit; am muncit ca să ai belșug.

- Frumos belșug! Dar ce să-mi mai faci decât ce singur mărturisești? Se poate mai mare crimă decât să-ți arunci femeia și copilul în sărăcie prin neghiobiile tale?

La aceste vorbe, un fier roșu vârât prin inimă nu i-ar fi făcut mai mare rău.

- Îți spun starea mea sufletească. Eu mă lupt, mă lupt cum nimeni nu-și poate închipui și cred că nu-i totul pierdut. Bun e Dumnezeu și-mi va ajuta! împrumutul de la Credit poate să mă scape. Dar lasă-mi mintea slobodă să pot lucra. Nu știi cât mă seacă toate certurile cu tine! Ceasuri întregi îmi simt capul greu, nefiind în stare să leg două idei. Uneori sângele în mine zvâcnește, îl simt că-mi zdrobește tâmpilele, îmi vâjâie ca o adevărată vijelie; de n-ar fi copila, mi-aș face seama.

- E lucru ușor să te liniștești cu un glonț, lăsând femeia și copilul în mizerie. Asta o face oricare laș, nu-i o bravură.

- Dar, pentru Dumnezeu, ai milă, nu mă duce în disperare!

- Mai bine-mi legam o piatră de gât și mă dădeam de râpă, zise Matilda plângând Și fugind în casă.

- Să fiu al dracului de pricep tot

acest scandal, zise Mustea enervat.

- Aşa sunt cucoanele, nervoase. Nu mai băga tot în seamă!

- Dar numai azi? Asa-i totdeauna. Acum e

liniștită și, deodată, când nu te-
aștepți, îi sare țandăra. învinuiri,
insulte, nimic nu-i pare prea greu
să mi le spună. Ce sufăr eu de zece
ani nu se poate închipui. Tot
credeam că poate e tânără, s-o
cuminți. Aș! Din ce în ce mai rău.
Pentru Dumnezeu, până când? Ce
morală capătă fata? Ce educație?
Mă înspăimânt gândindu-mă că și
copila mea va fi pentru alt bărbat
ceea ce mă-sa a fost pentru mine.
Mă ia groaza că altul n-o să rabde:
îi dă o bătaie soră cu moartea și ți-
o trimite acasă. Femeii ăsteia îi
trebuie un bărbat care s-o bată cel
puțin o dată pe lună. Să mă
despart! Dar fata? S-o las cu totul
pe seama ei? Să mă ferească
Dumnezeu! Dacă mai am curajul
de-a munci, numai pentru copilă
muncesc.

- Prea exagerezi. Pentru certuri

și nervi de cucoană, nu se desparte un bărbat cu minte. Te-a văzut că prea ai la inimă istericalele dânzei. Fă-te mai nepăsător și să vezi cum o să-i rupă harțagul.

- Nu vezi? Până acum mai avea rușine de

străini, dar începe și în fața lumii,⁹ a slugilor. Se vede că o nenorocire nu vine niciodată singură. De-o bucată de vreme se poartă cu mine îngrozitor; dar fata, ce lecții vede?

- Prea le duci departe. Femeia e slabă!

- O, nu-i mai ține parte. Femeia asta a fost o adevărată piază rea pentru mine. Plâng unii zănatici soarta femeii, dar e de plâns a bărbatului. El n-are odihnă; muncește zi și noapte, viitorul familiei de el atârnă, de iscusința lui. Și, când furtuna amenință vasul, nu de viața lui se îngrijește; cu drag ar jertfi-o să o poată scăpa pe a altora!

- Prea multă conștiință îl nenorocește pe om, zise Iliescu.

- Ce vremuri nenorocite! Azi,

dușmănia cea mai mare domnește mai în fiecare familie. Educația e ticăloasă. Fetele învață numai fleacuri, învață a spune prostii franțuzește; dar nu să aibă inimă, să creadă nevoia bărbatului, să fie bune gospodine și să-și iubească copiii. Nu, așa ceva nu-nvață!

- De la cine vrei să învețe, de la străini? Dumneata ai idee din ce fel de femei se recrutează guvernantele noastre?

- Tată, mama plânge. Ce-o fi având ea de-i mereu așa nu știu cum? Tu mă lași să te sărut?

Conașul Todiriță sărută cu drag copila, zicând:

- Acum du-te de te culcă, draga tatei. întâi te închină și te roagă lui Dumnezeu să-ți dea minte și sănătate.

- Ție și mamei sănătate, da?

- Da, puiule. întâi să zici „Tatăl nostru”. îl știi?

- Cum de nu? M-a învățat Maria.

Maria plecase de cum începuse cearta. Era sătulă să audă asemenea scene și încă în fața lui

Iliescu, pe care îl știa că-i dușmanul casei, nu prietenul, cum îl numea Mustea; dânsa era sigură că el simte bucurie ascunsă, cu cât vede că tot mai mult slăbește căsnicia lui Mustea.

Iliescu n-avea încă planul tocmai limpede, îi lipseau elementele pentru a-1 limpezi.

Aerul curat, hrana bună, toate erau ceva, dar n-ajungeau ambiției lui. Ar fi vrut să fie el stăpân pe toate astea, să fie în casa sa. De câte ori nu-1 privea cu ură pe Mustea?

„Un ramolit, își zicea el, și se bucură de așa bunuri!" Uneori îi era atât de zguduită moralitatea, încât, dacă s-ar fi realizat fabula cu unchiul care ar fi în China și ar fi vorba numai de apăsat un buton de sonerie și unchiul să fie pe loc mort, iar milioanele să-i rămână, n-ar fi stat un moment la îndoială și ar fi apăsat fermecătorul buton. Ar fi făcut el bucuros o crimă care să-l îmbogățească, dar să nu-i mânjească mâinile, nici să-l expună la temniță.

Uneori, în rătăcirile ambiției lui, își zicea: „Să i se întâmple lui Mustea un accident, cum a fost când cu hoții, ce noroc ar fi pe mine! Aș lua-o pe Matilda, aș administra averea și iată-mă, din simplu slujbaș, proprietar!" El n-ar fi prost ca Mustea: ar ști cum să întoarne coțcăriile.

Mesele îmbelșugate, luxul de la Mustea, plimbările cu trăsura, dezlănțuiseră în el toate patimile. Nu mai putea înghiți mâncarea de pe la birturile de mâna a treia, își crease omul cerințe și trebuia să caute mijloacele să și le poată mulțumi.

Când se întorcea în camera închiriată cu luna, cu mobila sărăcăcioasă, îl apuca o furie, o ură de moarte pe cei ce trăiau în lux și belșug. În asemenea momente, nicio crimă nu-i părea lucru prea mare. „E o lașitate să vrei să ai ceva și să n-ai curajul acțiunii. În lume învinge cel care știe să se lupte pentru sine. E o lege a naturii care a dat creanga de curmal celor care au știut să

mănânce mai bine, să iubească și să petreacă; mișelul pierе în lupta de toate zilele și, decât să mă las mîncat, mai plăcut e să-i mîncînc eu pe alții".

A! morala e făcută de cei cu poftele satisfăcute. Și lupul, dacă e sătul, trece pe lîngă stîna fără să se abată. Noroc că morala are atîtea porțițe dosnice prin care poți ieși, dacă ești dibaci.

De aceea, în scena de mai sus, el vedea că, fără voia lui, i se limpezește o parte din plan.

„Cu cât traiul Matildei va fi mai nesuferit în casa lui Mustea, cu atît mai cu siguranță ea va fi unealtă în mîna mea. Cu atît mai mult Matilda îmi va fi un aliat sigur întru îndeplinirea planurilor."

CAPITOLUL XVII

Ispita diavolească

Conița Matilda abia ațipi spre dimineață. Nu se dumirea ce o să-i spună Iliescu. Tot soiul de închipuiri îi treceau prin minte; dar niciuna nu se oprea, nu lua

veșmântul, nici umbra unui adevăr. Enervată, muncită de o curiozitate nemărginită, se îmbracă cochet.

Rar se găsesc dureri suficient de mari care să înăbușe în femeie simțul cochetăriei. Femeia are chiar grijă, cât e încă în viață, să spună cum să fie împodobită după moarte. Ce e strălucirea culorilor pentru flori, același lucru e podoaba pentru femeie.

Iliescu lucra în cancelarie.

Matilda, deși obosită după o noapte de insomnie, își luă o înfățișare veselă și intră zicând:

- Bonjur, dragă Iliescule! Lucrezi?

- Am început.

- Le dai de rost?

- Eu să nu le dau? Cum ai dormit?

- N-am închis ochii, dar tu?

- Mă gândeam la enervarea dumitale.

- Ei, ai văzut ce om e?

- Mojic!

- E chip de trăit cu așa om?

-De!

- Nu, de. Răspunde, sfătuiește-

mă ce să fac? O să ajung la disperare. Aseară mi-a venit să mă arunc în lac.

- Zic să ai răbdare!
- Da, lesne e să dai sfaturi.
- Ce de nereguli în hârtiile lui!
- Ca în toate. Un neisprăvit.
- Trebuie avut răbdare să facă împrumutul.

- Ei, și pe urmă?
- Pe urmă vom vedea.
- Ce să mai văd? Ajung zece ani de suferință. Voi fi plătit toate păcatele.

- Te asigur, dragă Matildo, că eu compătimesc și sufăr pentru tine; zi și noapte mă gândesc la o soluție pentru binele tău.

- Ai zis ieri că o să-mi spui ceva. Spune, te rog. Toată noaptea m-am gândit. De n-o fi chip de scăpare, mă înec.

Ochii Matildei erau amenințători. Patima ucisese într-însa orice rațiune.

Vorbele bărbatului său, oricât de blânde, purtarea oricât de cuviincioasă îi erau nesuferite. Casa îi era un iad. Nu-și mai vedea

de gospodărie nici cât înainte. Risipa cea mai desăvârșită domnea în toate. Cămara, pe mâna feciorului. Albiturile, fără nicio rânduială. Chelarul de la hambare dădea cum credea. Maria nu se putea amesteca: la cea mai neînsemnată măsură pe care o lua, o învinuia că-și dădea aere de stăpână. Conașul Todiriță nu putea supraveghea tot.

Era adevărată jale în gospodăria bietului Mustea: să fi înviat bătrânul, ar fi murit pe loc de supărare. De la putinile cu unt de altădată, acum ajunseseră de cumpărau din sat! Tot așa cu puii și cu ouăle. Când îi cerea conașului Todiriță bani pentru asemenea cumpărături, el, sărmanul, dădea din umeri, gândind: „Sărmana mamă, unde e să vadă în ce hal de risipă sunt! Avea dreptate, biata, când mi-a zis: «Băiete dragă, să nu iei fată de la târg; acelea se scoală pe la amiază, se tem ziua de soare și noaptea de vânt. Vacile împung, găinile ciupec, focul strică fața și

munca mâinile. Gospodăria lor e în pungă, dacă au; și camera la piață!» Acum vedea cât de mult greșise neascultând sfintele povești ale mamei-sii.

Tinerii se cred întotdeauna mult mai înțelepți decât bătrânii; puterea vieții le e atât de aprinsă încât își închipuie că poate să covârșască îndelungata experiență a bătrânilor. Dar, după cum durerile mari au drept leac numai vremea, tot așa experiența vieții se capătă numai cu timpul; dacă sfaturile blânde și înțelepte ale părinților ar fi avut darul de a convinge îndărătnicia aprinsă a copiilor, poate fericirea ar fi azi mai mare pe pământ.

Conita Matilda numai de-1 vedea cam

9

posomorât, că îndată începea:

- Poate nu-ți place? Ori m-ai luat să-ți fiu găinăreasă? Menajul și cât îl fac mă enervează. Dacă-ți place; dacă nu, te las aici.

La asemenea vorbe, Mustea strângea din umeri și nu zicea nimic.

Iliescu o privi lung, parcă să se încredințeze dacă e destul de pregătită pentru propunerea lui. O întrebă scurt, dar cu mult înțeles, deși el știa mai bine ca dânsa:

- Când ia banii de la Credit?
- Ce-i cu asta?
- E mult. Ar fi ceva de făcut, dacă te-ai hotărî.

Matilda tresări. Parcă începea să înțeleagă. Ca prin sită, întrezărea tot planul.

- De nu mă-nșel, peste o lună. Dumneata nu știi?

- Chiar dacă aș ști, nu aș putea face nimic.

- Dar eu?

- Dumneata poți.

- Ei, cum? Spune. Sunt gata de orice, numai să scap.

- Eu văd o singură scăpare!

- Care, cum? Ce? Spune odată!

- Poate îți va părea cam grea de împlinit, dar la boli grele trebuie mijloace eroice.

- Da, sunt bolnavă, ah, cât nimeni nu crede; otravă chiar mi-ar părea un medicament binefăcător.

- Parcă ziceai aseară că numai lașii se omoară!

- Dar când te silesc alții, aibă-te pe cuget. Spune odată, nu mă chinui.

- Vezi, soro, sunt împrejurări în care scrupulele prea mari devin adevărate crime.

- Numai moarte de om nu-s în stare să fac. Alte celea, orice, zise Matilda din ce în ce mai hotărâtă.

- Nu-i vorba de moarte, e ceva mult mai simplu, zise Iliescu.

- Paharul e plin; de-ar fi în el venin, l-aș goli tot. Nu-ți închipui câte pot face când iubesc pe cineva, dar și când îl urăsc. Nici Dumnezeu nu i-ar putea sta pavăză! Spune, te rog, odată, ce să fac și fac tot, zise Matilda cu ochii aprinși de o hotărâre pătimașă.

- Să mă mai gândesc.

- Vezi că sufăr! Sfaturile tale sunt pentru mine adevărata mântuire. N-am niciun prieten. N-am suflet de om care să țină cu adevărat la mine și care să mă înțeleagă.

Străină în casa mea, nimeni n-are

milă de mine. Chiar copilul meu mă spionează. Și chiar sora mă urăște.

- Prea le exagerezi, draga mea, dar eu zic un lucru: trebuie cu orice preț să te asiguri; după atâția ani de viață cu el, poate ți se cuvine ceva.

- Nu de viață, de suferință!

- Cu atât mai mult. Păcatul mi-l iau asupra mea.

- Când curmi o suferință nu poate fi păcat, zise Matilda.

- Numai să ai curaj!

- Dar spune-mi odată, cum?

În ochi i se citeau dorința și frica poftelor neîmplinite, nesigură de reușită. Îndoiala criminalului de va găsi ori nu aurul dorit, după săvârșirea crimei.

- Lucru e ușor, după ideea mea, când ia banii de la Credit să-ți asiguri câteva zeci de mii. Cu cincizeci de mii plătește ipoteca, iar cincizeci va lua în numerar ca să plătească creditorii și să mai oprească pentru lucrul moșiei. Are planuri mari, vrea să îngrășe cu gunoi o mulțime de lanuri.

- Da, altă nebunie de care îmi vorbește de mult.

- O să arunce banii pe gunoaie.

- Tot l-am oprit. Acum e însă nebun de legat: nu ascultă nimic, face după cum îl taie capul.

- Când o avea bani, sigur își pune planul în aplicare.

- Ce-i pasă lui de suferințele mele?

- Pui mâna pe bani și părăsești domiciliul.

Matilda rămase un moment pe gânduri. Ar fi vrut să se sfătuiască și cu conștiința, dar nu o mai avea. Din moment ce-și înșelase bărbatul cu atâta ușurință, fapta ce-i propunea Iliescu era nimic. Deseori luase ea câte o sută și două din casa de fier, când îi cădeau cheile la îndemână.

- Sigur, altfel mi-i ia și mă și bate. Văd eu că o să ajungă și acolo.

- Nu te poate da în judecată, nici închide; între soți nu-i furt, oricât ai lua.

- Vezi bine, e dreptul meu. Fată frumoasă și tânără, nu se cuvenea să-mi constituie o zestre?

Iliescu studiase, în aceste câteva momente, toată impresia pe care o făcuseră vorbele lui. Văzuse el că propunerea e primită destul de bine; dar, pentru a o hotărî și mai mult, adăugă:

- Intr-un an ești divorțată și ne luăm.

La aceste vorbe, Matilda îl îmbrățișă.

- Tu ești îngerul meu! Poate voi avea și eu noroc o dată! De cum ai venit în casă, am avut o presimțire că ai să-mi fii prietenul cel mai adevărat. Dragă, cum o să-ți fiu eu recunoscătoare de atâta bine și fericire?

- Să mă iubești și să mă asculți.

- Dar te mai poți îndoii?

- Cu o parte din bani facem o casă frumoasă. Am un loc rămas de la o mătușă. Dar loc minunat, colț de stradă, în centru, aproape, și mare; face, desigur, cincizeci de mii de franci. Ce crezi? Nici eu nu-s așa golan! Restul îl dăm cu procente mari. Scoatem sută la sută. Cu douăzeci de mii câștigăm încă pe atâta. Trăim regește.

Matildei îi străluceau ochii de mulțumire. Toate petrecerile orașului, de care n-avusese parte, i se arătau ca într-un caleidoscop.

- Dar vezi, mai am și alte planuri; averea n-ajunge, trebuie și titluri și rang. Vom merge în străinătate și, în trei luni, mă întorc avocat.

Matilda era cu desăvârșire zăpăcită. Iliescu îi părea un erou din povești, un bărbat cum nu-i dat fiecărei femei să întâlnească. Fericitățile făgăduite erau atât de mari, încât i se părea că visează. Din nou îl îmbrățișă.

- Iliescule dragă, tu nu ești un înger, tu ești un zeu! O, e cu putință ca eu să ies vreodată din pustietatea asta? Să mai trăiesc în lume? Să mai văd oameni de seama mea?

- Vezi bine că o să trăim în casa noastră, mobilată după ultima modă. O să primim vizite și o să dăm soarele. De cununat ne va cununa președintele. De îndată intrăm în societatea bună.

- Nu-mi vine a crede că o să ies din mlaștina asta, plină de friguri

și dintre mojicii de aici.

- Chestia e să fii destul de dibace. Să-l vezi de nu are cumva de gând să n-aducă banii acasă. Atunci am fi pierduți; toată fericirea noastră s-ar năruși ca un castel de cărți. Trebuie din vreme lucrat, fin și pe departe, să-l convingi s-aducă jumătate din bani, spre a se chibzui bine ce să facă și cum să-i împartă. Va trebui să te porți mai bine cu el.

La aceste vorbe, Matilda rămase pe gânduri. Femeile nervoase trec repede de la o stare sufletească la alta. Deseori, în ele se luptă cu înverșunare două personalități: una mai bună, alta mai rea.

Din ce în ce mai mult o robea ceva neînțeles, un fel de neliniște neplăcută, o strângere de inimă, o apăsare pe piept. Un tremur nervos o apucă la gândul înșelării lașe, a amăgelilor prefăcute și a furtului; căci un cuget lăuntric îi zicea: „Oricum vrei să-l numești, e furt ispita la care te îndeamnă amantul".

Iliescu observă schimbarea și

adăugă:

- Ce, nu-ți vine la socoteală să-l lingusești? Află, dragă, că linguirea, pentru noi, ăștia fără avere, e ca veninul pentru șarpe; lui nu-i face niciun rău, iar pe victimă o ucide. Natura i-a dat fiecăruia o armă! Să-i fim recunoscători și să ne folosim de ea,

dacă vrem să nu ne zdrobească alții capul.

- Da, văd, sunt momente când trebuie multă voință.

- S-o ai. Viața e veșnic război: ori biruiesti, ori ești biruit; multe de ales n-ai! Ori te hotărăști să suferi mizeria neagră, cum ți-a spus el singur aseară, ori faci ce te îndemn eu.

Matilda tăcea. Vorbele lui Iliescu erau un ferment care avea nevoie de nițel timp spre a avea efectul dorit asupra minții.

El iubea pe Iliescu, așa cum iubește un bolnav sănătatea și, oricât ar fi de amare medicamentele, le ia numai să-i aline durerea. Sfaturile lui Iliescu

erau veninoase, dar Matilda era bolnavă de-așa boală, de care omul, ca să scape, își răpune chiar viața. Ațâțarea și încordarea spiritului le fuseseră atât de mari încât tăceau și unul și altul.

Lumea toată pentru Matilda era în umbră; punctul luminos, luceafărul, era Iliescu. Încolo nimic, o desăvârșită nesimțire pentru toți.

Iubea așa cum iubește o femeie în amurgul tinereții. Onoare, sentiment de mamă, datorie de soție, toate sunt călcate în picioare de atotputernicia patimii.

În ochii ei negri și pătimiși se citea focul inimii ce nu fusese potolit de dragostea tinereții la douăzeci de ani. Pe față se vedea dorința, ambiția de a-și croi o viață nouă. Năzuința către o fericire închipuită. Veșnicul mariaj, după care aleargă atâtea femei, până ce, istovite de puteri, cad pradă nebuniei lor.

Strălucirea pătimașă a ochilor era din când în când stinsă de grija

eșecului, de frica instinctivă pe care i-o dădea necunoscutul. Dar asemenea clipe trec repede peste un suflet aprins ca al Mațiidei.

Planul lui Iliescu era, ce-i drept, o scăpare. Dacă el putea să-i lovească pe alții de moarte, ce le păsa lor?

Leul și tigrlul nu se îngrijesc de moartea victimei, ci de îndestularea poftelor lor.

Tăcerea se prelungea mereu; stăteau alături, dar teama complicilor îi despărțea.

Cugetul căuta să arunce umbre asupra acestor planuri ce păreau atât de luminoase în mintea lor. Licăririle conștiinței, la asemenea oameni, sunt licăriri de stele căzătoare: o clipă și totul se stinge în noianul patimilor.

Iliescu, plictisit de tăcere, zise:

- Poate că planul meu strică dieta dumitale de moralitate?

Matilda oftă. Lui Iliescu i se păru că Matilda, cu toată aparența hotărârii de la început, se lupta cu îndoială. De aceea, trebuia să lovească și mai tare.

- Gândește-te, el tot iese la covrigi; iar tu și fata rămâneți pe drumuri. Făcând ce-ți spun, v-asigurați amândouă. Dacă fapta e - poate — nu tocmai morală față de bărbat, e sublimă, prin înălțimea jertfei și prin devotament, față de copilă. Datoria de mamă te împinge la aceasta. Cum? Poate oare fi imoral să împiedici un zevzec să umple pungile cămătarilor care l-au supt ca niște lipitori? Știi oare că a plătit, uneori, sută la sută? E ceva îngrozitor cum și-a bătut omul ăsta joc de avere.

- Nici milă de copilul lui n-are, zise Matilda spre a-și face curaj.

- Dacă n-are el, cel puțin ai dumneata. Nu, nu poate fi moral să iei pâinea din gura copiilor și s-o dai câinilor. Atunci prefer să fiu imoral, dragă Matildo.

Aceste argumente părură Matildei puternice.

Niciodată nu se înduioșase atât de mult la numele de mamă; parcă-1 auzea pentru prima oară: i se părea atât de răsunător și de

puternic, încât i-ar fi fost iertat să făptuiască orice în numele acesta sfânt. Acest nume îi da drept chiar la crime, credea ea. Cine nu se înduioșează până și de leoaica ce sfâșie spre a duce puilor?

Da, cuvântul „mamă”, cuvânt atât de scump întregii firi, îi răsuna mereu în minte. I se părea că i se strigă: „Ai datoria să-i asiguri pâinea și fericirea copilului, fie chiar cu prețul vieții și, vai, chiar al cinstei! Iți iei dreptul din ghearele cămătarilor”.

Și, cu o energie de nebun, cugetul rău îi striga tot mai tare: „Dacă tatăl e smintit și nu se gândește la soarta copilului, ești datoră să te gândești tu”.

Ca frunza clătită de vânt, atât de șubredă e morala! Iată cum, în numele datoriei și al celui mai sfânt nume, numele de mamă, se făptuiește sau cel puțin se urzește o crimă mișelească: trădarea soțului și furtul averii lui.

Dreapta conștiință amuțise, ea n-avea puteri să strige: „Numele de mamă nu dă drept la crimă; pâinea

nelegiurii e otravă pentru copil.
Mai presus de hrana trupească e
cea sufletească".

Cădea-va, oare, Matilda în ispita furtişagului, după ce căzuse într-a adulterului?CAPITOLUL XVIII

Moartea Tirolicăi

Era de Sfânta Mărie Mică, zi în care Matilda îşi sărbătorea ocrotitoarea.

Musafirii, tot cei obişnuiţi: Iliescu venise de cu seară, ca de obicei.

Era o dimineaţă răcoroasă de toamnă; o rouă bogată căzuse pe florile tomnatice de o frumuseţe rară: margarete de toate

nuanţele, rozete, gherghine şi tufe de busuioc. Vlăstarele verzi de rozete dădeau un miros îmbietor.

Iliescu se duse dis-de-dimineaţă în grădină şi culese un buchet frumos. îl aduse şi-l aşeză pe masă, în salon, alături de o bombonieră îmbrăcată în brocart albastru, culoarea la care ţinea Matilda, având deasupra o iniţială elegantă de fildeş. Un singur M.

Matilda nu ieşise încă. îşi făcea

toaleta cu deosebită atenție, ca întotdeauna când venea Iliescu. Rochii de mătase și dantelării avea destule din vremurile bune, când nu se auzise încă de criză și de atâtea nevoi, când aur curgea mereu pe Dunăre, oprindu-se în porturile țării, atras ca de magnet de câmpiile rodnice.

Matilda se sculase foarte târziu, iar cafeaua o luase în pat. Avea toate șiretlicurile femeilor cochete: a sta cât mai târziu culcată e lucru obișnuit cucoanelor pentru a nu părea obosite.

Veni în salon pe la vreo unsprezece. Iliescu o aștepta, îi strânse mâna; fiind singuri, o îmbrățișă, dându-i buchetul și bomboniera.

Matildei îi strălucea fața de bucurie și fericire.

- Ah! Ce atenție plăcută!
- Un nimic, dragă Matildo!
- Numai tu te-ai gândit la mine!
- Să nu mă gândesc? Ar însemna să nu mai trăiesc!

- Nicio buruiană nu mi-a adus nimeni. Cu totii au uitat că e ziua mea.

- Ce frumoasă ești! Ce farmec ai tu de a te face cu fiecare zi care trece și mai încântătoare?

- Ei, aș!

La aceste vorbe intră și Maria. În schimb, dânsa nu se gătise deloc. De ce-ar fi fost nevoie să se gătească pentru niște oameni pe care nici nu-i iubea, nici nu-i stima? Nu voia să le insufle nici dragoste și nici plăcere.

Bucuroasă ar fi stat în camera ei, să nu mai vadă toate cochetăriile surorii sale, dar era silită să iasă, altfel Matilda ar fi crezut cine știe ce.

Pe fața Măriei se așternuseră jalea și teama unui apropiat dezastru. Căsnicia cumnatului îi amintea de un bolnav condamnat de doctori, căruia îi sunt numărate zilele.

Ființele nervoase, ca Maria, au presimțirea viitorului; le sunt de ajuns câteva date pentru a-1

prezice. Din nefericire, Maria știa prea multe ca să se fi putut zice că făcea numai false prorociri.

Fără să audă o vorbă, după căutăturile Matildei și ale lui Iliescu înțelese că între ei era un complot. Nu pricepea ce, dar presimțea că numai ceva bun nu putea fi.

Mii de presupuneri îi treceau prin minte, dar nu se putea opri la niciuna. Adesea era aproape să cadă în ispita spionării și anume să asculte la ușă când soră-sa, închisă cu Iliescu, puneau la cale vreo intrigă; dar această înjosire o dezgusta. „Nu, fie ce va fi, dar eu nu voi apela la asemenea mijloace; primul păcat e mai greu de realizat, pe urmă cine știe ce mai fac.” Poate în ruina acestei căsnicii vedea și propria-i nenorocire. Fată săracă, încotro va trebui să apuce?

Gânditoare, Maria se așeză la pian. În vremea asta, veni un taraf de lăutari.

Feciorul le spuse că boierul nu-i

acasă și nu primește. După dânsii veni preotul satului, părintele Biciușcă, un preot de țară roșcovan, cu fața arsă de soare cum îl știm. Se cunoștea că nu stătea numai la umbra altarului, ci muncea pentru a agonisi traiul unei familii numeroase cu care era binecuvântat, ca mulți preoți.

- La mulți ani, coană Matildo, soacră mare!

- Să dea Dumnezeu, părinte!

Preotul n-o uită nici pe Maria și-i zise:

- Să te văd mireasă în curând, duduie Marie!

Maria îi mulțumi din politețe, abia înăbușindu-și un oftat. Fată săracă, cine avea s-o ia? în inima ei deznădăjduită, această felicitare părea tot așa de cu neputință de a fi împlinită ca și cum i-ar fi dorit să ajungă regină ori împărăteasă.

Deși avea abia nouăsprezece ani, avea credință că nimeni în ziua de azi nu ia o fată

săracă, nimeni nu se uită azi nici la frumusețe, nici la caracter. Cea

dintâi întrebare e: „Ce zestre are?” Şi pe urmă: „E frumoşică?” Toate astea le cugetase de multe ori Maria, în singurătatea ei.

De aceea, la urarea preotului, Maria zâmbise neîncrezătoare. Conaşul Todiriţă veni şi el în salon.

- Să-ţi izbândească toate după dorul inimii, coane Todiriţă, îi zise preotul strângându-i mâna din toată inima.

- Să te audă Dumnezeu, părinte, zise conaşul Todiriţă.

Preotul, mulţumit că urase fiecăruia aşa cum credea el de cuviinţă, se așeză pe scaun, după ce îi făcu o plecăciune lui Iliescu.

Îl cunoştea el, căci satul întreg îl ştia pe domnul Iliescu, prietenul casei domnului Mustea; dar nu-i plăcea să dea mare însemnătate acestor „covrigari”, care se cred plămădiţi din alt aluat decât „noi, sătenii”, zicea preotul în gândul său.

- Ce mai faci, popo? Voinic? mai zise Mustea pe ton familiar.

- Trăiesc și eu, boierule, pe lângă cei voinici.

- Cum îți merg nunțile cu legea asta nouă; mișcă ori tot pe loc?

- Aș! Ce vor să știe sătenii de legi? Când le zici hăis, ei fac cea!

- Se aude, părinte, c-o să se facă o lege prin care să vă oblige să țineți predici regulat și să-i dați povețe norodului cum să scape de nevoi.

- Predici doar am ținut și până acuma, dar de nevoi, de, dacă am ști le-am goni întâi de la noi. Mare meșter ar fi cel care ne-ar

⁵
învăța așa solomonie și mare pomană și-ar face!

- E vorba să dați exemple cu faptele, îngrijind bine vitele, lucrând cum trebuie ogorul... și multe au ei la rubrica popilor și învățătorilor.

- Să dea Dumnezeu, coane!

- Ba nu, zău, părinte, dumneata nu crezi că, dacă țăranul ar mai fi avut, te-ar plăti mai cu toată inima?

- Așa-i, coane, dar cum să se

îmbogățească dacă nevoile i-au pus zăbala în gură și-l țin cum vor ele?

- Eu cred că se poate să-l deprindem a fi mai harnic, mai deschis la cap, mai priceput la muncă și mai cu spor.

- Toate astea sunt bune, dar pentru copiii din școală. Pentru cei în vârstă, e greu. Să înveți cal bătrân la umblat? Se poate?

- Să se deprindă mai cu dragoste de biserică. Vezi? El mai curând aleargă la descântecul babei decât la rugăciunea popii.

- Baba ține loc de doctor; îi pune buruieni și câte oblojeli; credința în descântece nu i-o scoți țăranului din cap.

- Poate chiar Sfinția Ta, în loc să mergi la doctor, alergi la descântece.

- De! Cum se întâmplă.

- De aceea nu vin țăranii la biserică și merg de cu noapte la târg ori la crâșmă.

- Sunt adevărate, boierule, toate câte le spui. Dar să stăm strâmb și

să-i judecăm drept pe blestemații
ăștia de țărani, cum le zic unii.
Merge la oraș? Dar musai să
meargă; îl mână nevoia dindărăt.
Să-i vorbesc eu cât de frumos, că
nu mă pot pune la întrecere: eu cu
vorbe frumoase și nevoia cu
harapnic de foc. Da, cei de la
orașe scriu frumos pe hârtie, dar
mai bine ar veni aici să vadă
nevoile țaranului; ce se lovește
pentru el și ce nu. Sfaturile,
cucoane, sunt ca hainele: dacă nu
sunt potrivite pe om, mai tare-1
sluțesc. Vorbe frumoase pot spune
și eu, dar ele n-au darul de a-1
hrăni pe cel flămând; nici nu te
încălzesc, nici nu te îmbracă.

- Nu-ți vine, popo, la socoteală
că te pun la muncă.

- Alei, coane! Dar eu nu țin
predici? Dar eu nu muncesc?

- Din Paști în Paști cu predicile.

- Nu le citesc din Evanghelia în
fiecare duminică?

- Trebuie predici pe care ei le
înțeleg.

- Muncă ne dau îndeajuns, știu

eu, dar plata?

- Plată la Dumnezeu.

- Vezi că nu-i frumos pentru mine, preot, să mă târguiesc cu țăranii ca la iarmaroc.

- Aici ai dreptate: preotul trebuie plătit de comună; la noi, nu-i țăranul atât de luminat să-și plătească popa, învățătorul ori doctorul.

- Vezi bine că am dreptate; dar cine ridică glasul pentru noi?

- Prea adevărat. Dacă nu s-ar plăti învățătorul, de la țăran n-ai vedea un ou. Eu nici nu mai socotesc pe venitul sătenilor; dacă vor, dau; dacă nu, îi las în plata Domnului. Se căinează că n-au și n-au.

- Cum n-au, când e vorba de plătit datoriile? Pe țăărănci le văd destul de îmbobocite, ziseconița Matilda cu răutate.

- Doamne,coniță! Să nu judeci pe român după haine; el e mândru de felul lui și, de-ar mânca o săptămână încheiată numai mămăligă cu zeama ei, tot se

îmbracă mai curăţel, mai ales la zile mari!

- Are dreptate părinţele, doar e vorbă că „pântecele fereastră n-are“, zise Mustea.

- Dacă n-ar bea, ar putea şi să mănânce şi să se îmbrace, zise Iliescu.

- Beau ei, dar nu toţi. Beţia ţăranului nostru e o poveste a târgoveţilor.

- Poveste adevărată, zise Iliescu.

- Eu sunt sigur că în oraşe se bea de zece ori cât la sate de cap de om. Dar aţi luat-o înainte cu ţăranul că bea şi o ţineţi, Neaga, doar să le mai puneţi o coadă.

- Uite popa cum apără băutura, zise conaşul Todiriţă.

- Beau ei, nu zic că nu beau; la o nuntă, la o cumetrie se poate să nu bei? Dar până a fi drept să-i scoatem ponos ţăranului că-i beţiv, mai trebuie. Aşa-i lumea, vede gunoiul din ochiul altuia.

- Eu n-am zis niciodată că-s beţivi, dar beau şi le cade vina năpaste, zise Iliescu.

- Spune dumneata, coane Todiriță, câți țărani bețivi avem noi în sat? Doar pe Axinte!

- Dar Coțofană ce era? Dar Lazăr și femeia lui? zise Matilda.

- Ei, tocmai, știți că s-au complicat lucrurile? Se pare că nu l-a ucis Lazăr, zise Mustea.

- Nu că se pare, e chiar sigur, zise Iliescu cu autoritate. Bucata de brâu e a feciorului; l-au găsit chiar încins cu brâul. A mărturisit tot. L-a ucis el sigur, cu știrea mamă-sii. Procesul s-a judecat.

- Ce câine! zise Matilda.

- Țăranii sunt fiare, zise Iliescu.

- Dar și om al dracului era Coțofană! De câte ori n-a venit la curte femeia bătută măr! zise Mustea.

- Să pună pe fecior să-l ucidă? zise Matilda.

- Doamne ferește de deznădejde și de îndemnul diavolului, zise preotul.

- Să vedeți. Deodată tăgăduiau. După câteva zile de închisoare și de morală, cum știu ei să le facă,

au mărturisit tot. Dar plângea bietul flăcău, de-i sărea cămașa de pe el. Femeia îl blestema pe Coțofană, de ți se încrâncena carnea, zicând: „Pentru un câine ca el să putrezească băiatul în temniță? Tartorul aibă parte de sufletul unui tată așa de blestemat!"

- Ei, și cum l-a omorât? zise Matilda.

- A stat băiatul până târziu de vorbă cu mă-sa, pe urmă ea l-a trimis la cârciumă, zicând: „Du-te, dragul mamei, de vezi ce face bețivul de tată-tău. O da vreo hârtie, ne-o vinde pământul de-om rămânea săraci". Băiatul s-a dus. Când, pe drum, s-a întâlnit cu Coțofană, beat. „Bine, tată, n-o să te lași de muierea ceea? Nu ți-i rușine că ai fete?" „Am să vă dau pe toți dracului!", a zis el. „Om vedea. Deocamdată, să-mi dai partea mea de pământ că voi să mă însor". „Pământ, trei coți, atâta ai tu." „Bine, dar de când muncesc eu la casa dumitale, nu mi se

cuvine nimic?" „Tot o să beau și o să mănânc. Cui îi trebuie pământ, să muncească la boier, că are mult!" „La asemenea vorbe, boieri dumneavoastră, mi s-a făcut negru înaintea ochilor, m-a prins o furie ca de nebun; îmi venea să rup cu dinții din el. M-am repezit și l-am apucat de gât, zicând: «O să-mi dai pământ?» El m-a lovit cu ciomagul; atunci l-am strâns și mai tare; mâinile mele parcă erau clește pe gâtul lui; cât a ținut nu știu, dar m-am trezit cu el în mâinile mele mort. Atunci m-a prins o frică și un tremur de nu mă puteam ține în picioare. Am descins brâul, l-am legat de gât, știam că puțul e aproape; l-am târât și l-am aruncat înăuntru."

- Ceva îngrozitor, zise Matilda.

- Ispita diavolului l-a nenorocit, zise preotul făcându-și cruce.

- Știți ce-a zis când l-a întrebat judecătorul dacă îi pare rău? „Să trăiți, domnule judecător, bătrânul era așa de câine la inimă că nu-mi pare rău; voi putrezi în ocnă, să-mi

ispăşesc păcatul; dar cel puţin mama şi surorile vor trăi în tihnă şi vor avea pământ de hrană. Că multe băţai am mâncat noi şi ea de la dânsul! Iar dacă o mai da Dumnezeu şi-oi scăpa vreodată, oi avea şi eu o bucăţică de pământ, din care să- mi scot pâinea! Să- mi pară rău? Nu. De nu-1 sfârşeam de zile, avea să vândă pământul cum a vândut boii de i- a mâncat şi băut cu ibovnica. Luase arvună pentru pământ. în zodie aşa mi- a fost scris să- l ucid; acum faceţi cu mine ce vreţi, să- mi ispăşesc păcatul." A ascultat condamnarea şi n- a vărsat o lacrimă. Mă- sa şi surorile plângeau în hohote.

- De jalea lor nu l- au condamnat pe viaţă, zise Matilda.

- Gândeşte- te, soro, că el a fost provocat prin purtarea ticăloasă a tatălui. Nu- şi face idee cel ce nu-1 cunoaşte pe ţăran, ce înseamnă la dânsul bucata de pământ! Şi dacă bătrânul vindea pământul, pentru băietan era ca şi cum i- ar fi luat zilele!

- Dacă n-ar fi fost criminal, n-ar fi putut face ce-a făcut, zise Iliescu.

- Si dacă ar fi avut un tată ca lumea, n-ar fi ajuns niciodată criminal, zise Maria.

Deodată, se auzi un vuiet și un muget dureros. Conașul Todiriță se repezi afară:

- Ce-i, bre Vasile? Ce fugăriți vaca?

- A scăpat în otava de trifoi și s-a umflat bute, zise argatul.

- Păcătoși! Ce păzea ticălosul de văcar?

- De, știu eu? Am găsit-o zăcând lângă țarină.

Era o vacă roșie de Svițera [Elveția - n.red.], cu coarnele cam încovoiate, plecate spre frunte. Părul pe trup, cafeniu deschis și lustruit regulat, fir cu fir. Era cea mai frumoasă vită din cireada boierească. O cumpărase cu trei sute de franci, anume pentru lapte de cafea și pentru prăsilă. Vițelul, când o auzi mugind, dădu cu capul în clanța de la grajd, alergă ca

fulgerul scâncind și zburdând ca un copil alintat. Vaca se trântise pe un pâlc de troscot, în mijlocul curții. Vițelul îi dădea ocol mereu, îndemnând-o să se scoale.

Ea, sărmana, abia răsufând, mugea atât de duios, parcă ar fi zis: „Nu mă lăsați, că mor!” Cu ochii mari și blânzi căta jalnic la vițel. Acesta, din vesel, se făcu tot mai îngrijorat și mai trist. Mereu o ocolea răgând. Simțea el că bine nu-i cu mă-sa. Aici lăcomia învingea, îngenunchea să poată suga, aici se ridica speriat de mugetul vacii, și răgea și el deznădăjduit.

Veni chelarul și străpunse stomacul vitei umflate. Se auzi un şuier ascuțit și frunze de trifoi tășniră afară. Vaca păru ceva mai ușurată un moment; deodată însă începu a răsufli iar mai greu.

Puica alergase auzind vuietul din curte. Aplecată pe capul vacii, o dezmierdă, netezindu-i fruntea cu mânuța ei gingașă și albă.

- Tirolică dragă, ce ai tu? Ce te

doare, draga mea, spune? De ce ai fost, drăguță, lacomă? Uită-te Vinerel cum plânge; tu nici nu-l vezi. Cine o să-i dea lui lapte, drăguțul de el?

Animalul, simțind dezmierdările, lungi și mai tare gâtul, așteptând ușurare și ajutor. Mai scoase un muget înăbușit, apoi altul nespus de dureros. Lungi printr-o convulsie picioarele dinapoi, parcă voia să se ridice și-și dădu cea din urmă suflare, rămânând cu gura căscată; voia să soarbă mereu aer. Ochii mari, deschiși, lăcrimau rugători. Vițelul mugea jalnic, dându-i târcoale.

Puica, văzând scena duioasă, începu și ea să strige:

- Moare, moare Tirolică și nimeni nu-i dă ajutor. Cum nu-i puteți face nimic? Sunteți păcătoși!

Și izbucni în lacrimi, sărutând vaca pe cap. Până acum nu văzuse pe cineva murind. I se rupea copilei ceva din inimă.

Tirolică plecase de dimineață

veselă. Cu drag își lungea ea vițelul, îl spăla și netezea. „Uită-te, acum stă nemișcată, nu simte, nu simte nimic; nici dezmierdările mele, nici plânsul vițelului.”

Apropiindu-se de Vinerel, îl netezi pe cap zicând:

- Nu plânge, drăguțule, las' că tata are să-ți cumpere altă mamă.

Anica veni și o luă cu de-a sila de lângă vacă.

În bucătărie, Casandra cam luase luleaua neamțului [s-a îmbătat - .], cum avea obiceiul la zile mari.

- Ce-i, Anico, a crăpat vaca?

- Îi gata.

- Păcat! Ce odor de vită!

- Ți se rupe inima de jalea vițelului. Bietul boier a fugit să n-o mai vadă. Vițelul nu se da dus, abia l-a târât Gheorghe de lângă vacă.

- Ascultă, fă, nebuno, vorba mea. Îs femeie bătrână și am văzut multe. În casa cu piază rea, dracul e stăpân, el stă grecește pe toate.

îngerul fuge de-și scoate ochii. Apoi, spune și tu, de la necuratul la ce să te aștepti? La bine știu că nu! Să-mi scot leafa și mă duc, opt și cu a brânzei nouă! Ne prăpădim și noi! Multe de-astea am văzut eu!

- Că bine zici, jupâneasă: vezi că nu mi-a plătit de patru luni leafa.

- Hei, vine vremea de lași tot și te duci iute, te duci.

- Vezi bine!

- Slujea, fa, un biet bucătar la una ca a noastră. Ce să vezi? Nu i-a lua ducă-se pe pustii o mână și un picior? Bucătar bun! Cruce de aur în casă! S-a sculat creștinul bun teafăr, a început să pregătească dejunul, cum e treaba asta; și nu l-a mai isprăvit.

- I-a luat mâna?

- Și mână, și picior, și gură!

- Doamne apără! zise Anica, bătându-se peste gură.

- Când nu știi, calea-valea, dar când știi, iei parte la păcat!

- Dar ce avem noi cu boierii?

- Ba nu-i așa: mâncăm pâinea

lor; urgia ce cade peste ei ne lovește și pe noi. N-ai văzut cum a trăsnit deunăzi bradul de lângă bucătărie? Drept în două! Ce odor de copac! Ce umbră și ce miros ne da! Dumnezeu nu bate pe om deodată, îi tot dă de veste, doar s-ar pocăi.

- Așa-i, vezi, prea multe s-au legat de bietul boier! Astă primăvară n-au ieșit doi boi pe brazdă?

- Ce boi!

- Dar calul de mai acum două săptămâni?

- Dar piatra? Nu vezi? Se țin lanț! Hei, Doamne, să învie cel bătrân, ar muri din nou de supărare.

- Știi când m-a trimis ciocoaica la primărie după chinină?

- Ei, si?

- Vorbeau notarul și cu primarul, între ei. Atâta am prins cu urechea: „E rău, rău; încap moșiile pe mâna străinilor. Tare-i sunt numărate ceasurile și conașului Todiriță”.

- O fi drept! Prea-s supărați cu toții de la o vreme încoace.

- Îmbătrânește bietul boier văzând cu ochii. Cum strică, fa, grija, nu strică nimic pe om. Parcă-1 văd, când era holtei! Ce mândrețe de om! Nu te mai săturai de uitat la el.

- Ea l-a mâncat. Mare vrăjitoare! Nici la masă nu poate sta de gura ei.

- Ce știe ea? O calică! Cel ud de ploaie nu se teme. Cât are, l-o mânca, l-o bea; de unde n-o aveam găsește altul.

- Vezi c-a și găsit.

- Să dea Dumnezeu s-o văd cumpărând făina cu chilul și să mănânce un ou la două mese.

- Mă tem că a pus ceva deoparte. Numai giuvaiererele și hainele, câte are, îi ajung să trăiască un veac de om.

- Vezi, jupâneasă Casandră, m-am ținut să-ți spun, de, mintea dumitale a văzut multe. Ce-o fi oare, de o bucată de vreme, merge des la târg: duce geamantanul

greu și-l aduce ușor?

- Hei, fată, cară casa boierului. Să nu ne trezim la temnită tot noi. Ea fură și-or zice

că am prădat noi.

- De-ar da Dumnezeu să-mi iau banii, vorba dumitale, mă duc să nu mi se mai vadă urma.

- Hei, fată! De trei lucruri să se roage bărbatul să-l ferească Dumnezeu: de foc, de apă și de femeia dușmană. De cele dintâi tot mai scapă câte ceva, dar de femeia rea, nimic. Să aducă bărbatul cu carul, dacă femeia risipește cu pumnul, tot îl întrece.

- Lasă, jupâneasă, Dumnezeu nu bate cu ciomagul! Cum și-o face omul, nu i-o face nici dracul. Are să-și muște ea degetele de ce-a făcut, dar prea târziu. Crezi că un marțafoi ca ăsta e de dânsa? Hei, până o pune mâna pe odoare și pe ceva bani; pe urmă, îi dă o bătaie și o lasă pe drumuri.

- O pățește și ea ca baba din poveste. I-a legat babei ochii și a înconjurat cu ea casa. Pe urmă i-a

zis c-a sosit în țară ungurească,
dar el și-a cătat de drum.

- Dragostea prosteste și nu prea
la tinerețe; dar la bătrânețe îl face
pe om nebun de legat.

- Cea mai bună dovadă: nu l-a
înebunit muierea lui Lazăr pe
Coțofană? Gospodar, om bătrân, și
îl vedeai de gât cu rânjită la
crâșmă, zi și noapte.

- Doamne, iartă-mă! S-a văzut ce
a pățit. Ca un câine a făcut, ca un
câine să piară.

- Păcat de flăcău!

- L-a scos din răbdări. De câte ori
n-a sărit cu toporul la femeie s-o
ucidă fiindcă nu voia să-i dea
pânza din ladă, țesută de femei,
zestrea fetelor? Vine o moarte și
să nu-i găsească în ladă un vâl,
două, de pânză! Ajunsese femeia
să-și țină lucrurile pe la vecini.

Eu să fi fost în locul judecății, i-aș
fi dat drumul flăcăului, zise
Casandra. Arză-i focul de bărbați,
să mai capete frică!

XIX

Plecarea Măriei

Zilele treceau una după alta, lungi, nesfârșite, cum par departe de vuietul asurzitor al orașelor. Zvonul, gălăgiile străzilor cu mii și mii de nimicuri, crâmpeiesc timpul, duminică viața noastră, a orășenilor, în mici fărâmi.

Plăceri și nenorociri trec cu iuțeala fulgerului.

La țară toate se petrec mai agale. O zi seamănă cu alta; omul nu face deosebire între ieri și azi.

În bucătăria conașului Todiriță, aceleași certuri între Iordache și Casandra. Și tot aceleași cârtiri pe seama stăpânilor. Oricât ar fi gătit de bine Casandra, destul de iscusită în ale bucătăriei, conitei tot nu-i plăcea.

Dimineața, pe la nouă ori zece,

venea regulat la bucătărie și-i dădea fiecăruia porția de ocară. Sus, feciorul primea întâiul atac. Oricum ar fi fost cafeaua, tot nu era bună, adică nu-i plăcea cucoanei. Ori era prea rece, ori era prea slabă. Conița Matilda avea nevoie să-și descarce nervii și, fiindcă bărbatu-său, spre fericirea lui, nu era acasă, și-i descărca pe servitori. Dânsa zicea că vedea de menaj:

- Cu asemenea dobitoci îmi scurtez viața! Si asta se cheamă trai!

Dobitocul cel mai mare era Mustea, fiindcă nu-i schimba. Așa gândea și chiar spunea în gura mare adeseori.

- îmi înveninez viața pentru averea lui! Ce am în schimb? Mai puțin decât o servitoare, care își ia leafa regulat.

Maria căuta s-o întâlnească din ce în ce mai puțin.

Copila, de când cu bătaia și cu înecul, se răcise cu desăvârșire. Când scăpa de lecțiile cu Maria, fata dădea fuga la Casandra.

- Ghici, Casandro, ce am aici? îi zise odată dânsa, arătându-i ceva învelit în hârtie.

- Ce ai, duduca mamei? întrebă ea. Dă-mi- 1 dудuiță, azi n-am avut o țigărușă de leac.

- Dar îmi spui poveste?

- Care poveste, mamă? Ți le-am spus toate.

- Ba să mi-o spui pe cea cu maștera. Maștera [mama vitregă - **n.red.**] m-a tăiat. Tata m-a mâncat. Surioara m-a îngropat. Și a treia zi am înviat.

-Apoi... ți-am spus-o de zece ori până acum.

- Mai spune-o, tare-i frumoasă. Sărmanii copii! Ce rău e, Casandro, când ai mamă rea.

Câtă vreme Casandra povestea, Puica asculta și tot mereu ofta. Nu zicea nimic, dar dânsa era încredințată în inima ei că Matilda e mașteră. Intr-o zi, după ce-i dădu Casandrei porția de tutun îi zise:

- Casandro, știi una?

- Știu, duduie, dacă mi-i spune.

- Uită-te aici, am un franc.

- Ei, și ce e? Vrei să mi-1 dai mie să mă- mbăt?

- Ți-1 dau, dacă te juri că ai să- mi spui ceva drept.

- Ei, zău că-ți spun. Să n-am parte de ochi, nici de ce mă rog la Dumnezeu.

- Tu știi de mult, de mult pe tata?

- De mult.

- De când se zice că trăia tata bătrânul?

- Ei, da.

- Spune drept: așa-i că nu-s a mamei ăsteia? Eu trebuie să fi avut altă mamă, care a murit, ca a copiilor din poveste.

- Ba zău nu. Conița te-a făcut.

- Minți și tu ca și Maria. Nu-ți dau francul.

- Fă cum vrei; dar nici nu mi-oi încărca sufletul pentru un franc...

Dezordinea desăvârșită domnea în toată casa. Când feciorul se întorcea cu tava de sus, Casandra îl întrebă:

- Ce bacșiș ai căpătat pe ziua de azi? Are multi draci?

- Eu nu-mi fac sânge rău. O las să-și descarce hachițele, să fiarbă,

până o lua-o dracul, în borșul ei. Numai să nu pună mâna. Din gură zică până i-o duce-o necuratul la ureche, ca lui Vasile „Gură strâmbă”⁴¹!

- Ieri credeam că acuși, acuși te cârpește.

- Dacă n-a împins-o păcatul! Pomenea și țâța pe care a supt-o. Am fost eu la una tot așa de nebună ca și asta. Stau o lună; văd că nu-i chip să mai fac alta. Mă duc la boier; el, bun, să-l pui la rană. Zic eu: „Conașule, să- mi dați leafa”. „Dar ce, vrei să ieși?” „Ba nu, dar îmi trebuie să trimit acasă.” Bietul boier îmi dă. Ea nu știa nimic. în luna a doua și mai foc. Credea că n-am luat leafa, că boierul mi-a zis: „îți dau, dar să nu spui conitei”. Așa, gândesc eu, va să zică e drept, că dumneaei are obiceiul să țină feciorii o lună și pe urmă îi bate și-i dă afară, ca să nu le mai plătească leafă? A doua zi, ea spune o vorbă, eu două; ea la mine cu gura, eu la dânsa și mai și. Ne nimeriserăm în sufragerie; în toată casa, nimeni. Dânsa ia o

farfurie să-mi dea în cap, eu haț de coc și de mâini. „Stai, coniță, că ți-ai găsit omul cu mine. îți trag o bătaie de te las lată. Eu leafa am luat-o, lucrurile le-am trimis de ieri; cu mine nu merge ca și cu ceilalți!” „Hoțule, tâlharule, te duc la primărie.” Făcea spume de necaz că nu mă are în mână cu leafa. Când a venit boierul, eu îi ies înaintea. „Ce vrei, Gheorghe?” „Apoi, să trăiți, conașule, eu mă duc.” „De ce, bre?” „Conița are, ducă- se pe pustii, boala copiilor; a apucat-o în sufragerie. Abia i-am ținut mâinile și capul, voia să și-l spargă de pereți; a făcut și spume la gură. Eu, de, conașule, sunt sărac și mă tem: se poate prinde de mine. Am stropit-o cu apă și, după ce s-a mai liniștit, vorbea așa de urât.” Boierul n-a zis nimic; el s-a dus în casă și eu pe poartă. Am aflat pe urmă, de la alți feciori, că nu mai bate slugile.

- Mă, dar bine i-ai făcut!
- Șșșt! Că vine...
- Ce miroase aici, Casandro?
- Ca la bucătărie, ducă.

- Eu ți-am spus că la bucătărie vreau să fie mai curat decât în salon.

- E curat, ducă; numai parfum n-am de unde să-i torn.

- Ce-mi întorci vorba? Te cârlesc cât ești de bătrână.

Când certa mai cu chef, iată și găinarul de la coșare. Un bătrân cu plete lungi, albe, îmbrăcat urât, ținea într-o mână căciula și cu alta se scărpină în cap de emoție. Se opri în ușa bucătăriei.

- Ce vrei, omule? zise răstitconița.

- Apoi... sărut mâna. Am adus niște pui de curcă. Pier pe capete. Nu știu ce au. A trecut boierul și a zis să-i aduc la dumneavoastră, poate cu bucățele mai bune, cu brânzișoară, să se îndrepte; or rămâne barem de sămânță.

Și începu a scoate din sân niște pui slabi, prăpădiți, cu capetele mari, cu gâturile și picioarele lungi, adevărați monștri.

- Ieși, ieși cu dânșii afară! Ce? Poftești să ți-i cresc eu? Bucătăria

mea nu-i găinărie, mangositule, dobitocule!

- Nu, coniță, sărut mâna, boierul a zis.

- Ieși când îți zic! Ai noroc că ești bătrân. Doi mangosiți nu pot vedea de niște păsări. Nu plătiți nici mămăliga.

Conița, înfuriată de mânie, fugi sus.

- Bietul moș! Apucându-l pe dânsul la ceartă, ne-a uitat pe noi, zise Casandra.

- Să trăiești, moșule! Nu uita să vii și mâine, te cinstim noi, zise feciorul glumeț.

După ce isprăvi cu rânduiala pe la bucătărie, veni sus la Maria. O bănuia că nu se ocupă de fată și o lasă toată ziua de se prosteste cu slugile.

- Nu pricep, Marie, atâta nepăsare și nerecunoștință! Eu m-am jertfit, am făcut și fac tot pentru tine; tu, în schimb, n-ai ochi să mă vezi. Fugi de mine, parcă-s ciumată, îmi țiuie urechile de singurătate. Cu toții mă urâți, până și fetei îi inspirați răceală tot

voi. Sigur, copilul face cum îi vede pe toți.

- Țațo, eu sunt tot ceea ce-am fost. Mă știi că lingușirea nu-mi place. Cu Puica fac regulat câteva ceasuri de pian, o pun de citește și pe urmă o las de se mai joacă; e copil, se plictisește să lucreze toată ziua.

- Sigur, mai am eu la voi dreptate! O proastă! O toantă! E de mirare că nu mă duceți la Gorovei.

- Mata ești nervoasă, zici să te lăsăm

^a singură; nu e vina noastră.⁷

- Da, eu sunt vinovată de mojicia voastră. Te văd eu de mult în ce ape înoți! Ții cu pricopsitul de cumnatu-tău.

Maria strânse nervos din umeri. Asemenea învinuiri o înnebuneau.

- Dar s-o isprăvi! Să te văd atunci de te mai ține, măcar că de el ți-i milă. îl compătimești pe cumnățul!

- De unde știi asta? M-amestec eu

⁵ vreodată în certurile voastre?

- Se cunoaște! Numai o inimă de cățea, ca a ta, poate să țină cu străinul, și nu cu soră- ta. Sora, orice ar face, tot soră trebuie să rămână.

- Dar cine zice altfel?

- Crezi că sunt oarbă și proastă? Nu văd eu cum îl îngrijești la masă?

- Dar bine, soro, vine omul trudit, dumneata ești nervoasă și vrei să stai ca o momâie? Îi mănânc pâinea, doar.

- A cui? A cui? A lui? El te ține? Dar să nu fiu eu, te-ar ține un ceas? Mie-mi datorezi tot; eu te țin, cu suferințele mele, nu el. Auzi? Nerecunoscătoare! Poate mata ai planuri! S-au mai văzut case stricate de surori. Să-ți fie de bine, poartă-1 sănătos!

- Să știi, de azi plec din casa dumitale, zise Maria izbucnind într-un plâns sfâșietor.

- Ei și? Dacă pleci, n-o plânge satul după tine. Călătorie sprâncenată!

- Dar ce-am făcut să merit asemenea insulte? Ce am făcut?

Și într-un suspin nervos rupea cu dinții din basma. Matildei nicio învinuire nu i se părea destulă ori prea aspră. Era de o cruzime neînchipuită. Pe cine prindea dânsa ură l-ar fi învinuit că mănâncă și carne de om, atât era de rea la suflet. Cu cât putea mai mult amărî sufletul omului, cu atât era mai mulțumită.

În tinerețe fusese de o gelozie nebună: cuvinte grele, învinuiri, toate curgeau ca o ploaie mănătă de furtună asupra lui Mustea.

La început, asemenea scene îl impresionau grozav, avea uneori chiar accese nervoase. După ce vedea că l-a adus în așa hal, începea să se îmbuneze. Același lucru crud îl făcea acum cu Maria, dar nu mai căuta împăcare.

Știa că învinuirile sunt nedrepte. Dar o gelozie ascunsă o chinuia. Maria avea farmecul celor optsprezece ani și deseori îl observa pe Iliescu privind-o cu o oarecare patimă. Ba mai mult, într-o convorbire cu Iliescu, acesta socotea că și Maria va sta cu ei.

Acest gând, poate nedeslușit, o făcea să fie și mai rea cu Maria. Chiar în acel moment îi trecu prin minte gândul că nici cu Iliescu nu va fi singură mereu. În această ceartă vedea un mijloc de a o rupe cu soră-sa. „E destul de mare să-și facă singură loc în lume. N-o s-o duc tot eu în spinare.”

Ieșise un moment, dar, ca o furie, mânată de aceste gânduri, se întoarse îndărăt, făcându-și de treabă la un dulap.

- Ce, crezi că faci rău? Să te mai țină și mătușa. Te-am ținut destul. Sunt datoare? Ce, mi-au dat părinții zestre? E și interesul tău. În oraș te-oi mărita. În pustietatea asta poți să mai stai încă o sută de ani!

Maria nu răspundea nimic. Ce-ar fi răspuns unei femei lipsite de inimă și mânate de patimă? Plângea, biata Marie, plânsul copilului orfan, jalea sărmanului înstrăinat, fără părinți și fără avere.

„În sfârșit, va trebui să plece, tot la pâinea rudelor. Vai ce pâine

amară! De ce-ar mai fi pe lume oameni fără rost? Nu era oare mai bine să fi murit de mică?"

E îngrozitor acest proces care i se face trecutului, chiar de către cei mai deștepți oameni. Omul, neputând ști viitorul, neputându-l croi după voie, întoarnă și răstoarnă trecutul, această neființă a ființei noastre, din care nimic nu se mai poate schimba! Cu atât mai grozav, mai neîndurat, cu cât îl vezi, îți stă icoană aprinsă în minte, miraj diavolesc ce te momește neconținut să-l privești fără să te poți atinge de el — ca de un lucru fermecat!

Maria se gândea mereu la vremurile trecute, când Iliescu nu venea încă în casă și Matilda se purta altfel cu ea. În hohotul plânsului se întreba mereu de ce-ar mai trăi, dacă nu-i în stare să-și agonisească bucata de pâine zilnică?

„O lucrătoare, o slujnică — tot sunt mai fericite decât mine." De ce nu i-ar fi dat și ei

o creștere să-și poată agonisi

viața? Din ce în ce tot mai mult vedea cât era de amară pâinea rudelor.

Puica intră repede.

- Mamă, a zis Gheorghe să pregătească după dejun trăsura?

- De câte ori ti-am zis să nu zici **mamă**, ca o mojiică, ci ori **mama**, ori **maman**? Proasto!

Copila se uită crunt și tăcu, pe urmă adăugă:

- A zis că-i joi și mergi. A venit o panoramă, mi-a spus că-i așa de frumoasă! Ia-mă și pe mine!

- Frumos te crește tanti de ai când sta de vorbă cu servitorii!

- Ia uite, Maria plânge. Ai certat-o? Vrei să se înece și ea? Mereu cerți pe toată lumea.

- Ieși afară!

- Ei, as! Zici că cine-i rău se face urât. Uite

^{y 9}
ce încrețituri ai!

- Iar te bat.

- Acum nu mai sunt proastă să stau!

Copila fugi pe ușă. Matilda ieși zicându-i

Măriei ca după-masă să plece.

Maria rămase singură. Plânsul o îneca tot mai mult. își încleștă mâinile în păru-i blond; ar fi voit să-l rupă. în hohot de plâns rostea mereu: „Mamă, mamă, la ce mi-ai dat zile?”

Să-și pună capăt zilelor, n-avea curaj. Toate îi păreau haos, vederea îi era tulbure. Trebuia să plece din casa soră-sii. De mult răbda, ar fi răbdat și acum toate muștrările; dar îi spusese pe față să plece. Voia să-și găsească o vină; atunci purtarea soră-sii nu i-ar fi părut atât de crudă. Se întreba: ce va zice cumnatu-său la dejun? Trebuia să-și ia ziua bună.

O cuprinse jalea copilului sărac și orfan care, privind în juru-i, vede că nimic nu-i al său, deși se deprinsese cu toate.

Pustiul sărăciei îi umpluse tot sufletul. Privirea rătăcitoare îi căzuse pe un cufăr vechi de școală, în care își ținea nimicurile: ochii i se opriră asupra lui, ca la un vechi dar uitat prieten. O jale și mai mare o prinse; din toate lucrurile din casă numai el,

uitatul, era al ei.

Își adună puținele schimburi pe care le avea, câteva haine și le așează în el.

Golul n-are nevoie de multă găteală, nici pleșuvul de multă pieptănare. Nu sărăcia o amăra atât de mult pe Maria, ci străinătatea, lipsa de un suflet care s-o înțeleagă și s-o iubească.

Starea ei sufletească era îngrozitoare, n-avea cui să-i vorbească, nu era nimeni să-i înțeleagă inima. Ca într-un pustiu, înconjurată de oameni cu care nu se potrivea nici la vorbă, nici la simțiri. Și totuși, acum i se părea că merge într-un loc mai străin; va fi și mai înstrăinată.

Dintre colegele de la pension, unele se măritaseră, altele uitaseră prietenia din școală; fiind bogate, nu aveau să trimită scrisori unei sărăntoace.

Mătușile la care mergea erau una paralytică și alta surdă. Trăiau dintr-o pensie. Una avusese un fiu ofițer de geniu [armă militară care cuprinde trupe specializate pentru

executarea lucrărilor de fortificații, a drumurilor, a podurilor etc. - n.red.], care murise ca un erou în Războiul pentru independență. Femeie bună și blândă odată, de când cu moartea singurului ei copil iubit se făcuse rea și supărătoare. Pe urmă, damblaua o făcuse și mai rea, și mai cârtitoare. Cealaltă avea mania că toți o furau.

Ce era să facă? Tot mai bine la ele decât în drum.

La mătuși n-avea să fie nimeni geloasă pe ea și n-avea s-audă învinuiri crude. Gelozia soră-sii o durea. Sufletul curat și neprihănit al Măriei simțea oroarea aceste învinuiri, mai grozavă decât dacă ar fi învinuit-o de- un omor.

Cu ochii în lacrimi își luă rămas-bun de la tot ce o înconjura: petrecuse anii iluziilor acolo și greu îi venea să se despartă, dar trebuia. La masă nu voia să meargă, dar o strigă cumnatu-său:

- Mărioaro, vino să-ți spun o bucurie! Vino curând!

Maria, c-o înfățișare de liniște

silită, tăcută și cu sufletul pătruns de jale, merse în sufragerie.

- Știi că sunt superstițios, zise Mustea. Când am început împrumutul la Credit, am făgăduit că, de voi reuși să-l fac în condiții bune, o să vă cumpăr la fiecare ce-ți vrea. Aproape am reușit, mi s-a acordat cât am cerut, a trecut și prin consiliu, în sfârșit e gata. Ei, tu ce zici să-ți cumpăr? Spune, ce stai ca o mireasă?

- Tata, zise Puica, Maria de multe ori zice că, de-ar avea bani, și-ar lua un ceas, zău, fă-i tu cadou un ceas.

Maria nu răspunse nimic, simțindu-și fălcile încleștate.

- Ce-i, Mărioară? Iar te-ai certat cu soră- ta? Acum tu n-o știi că dânsa ne ia cu ziua pe fiecare la rând? Nu-i nimic, e nervoasă; mai răbdăm și noi.

- Adică eu sunt nebună? Frumoasă cinste de la bărbat! strigă Matilda. Dumneaei vrea să plece la târg; s-a săturat de pâinea de aici și îmi caută mereu ceartă; stă tot cu nasul umflat. Când îi zic

ceva, îmi întoarce vorbele.

- Ei, vorbă să fie, unde-o să plece?

- Unde? La mătuși.

- Șezi binișor, Mario! Cum să te las eu să te duci la niște biete văduve?

- Eu nu-i voi săruta mâinile să rămână. Sărută-i-le tu. Poate ești deprins. Prea îi ții parte. Mai știi păcatele? Țin șarpele la sân.

Maria scoase un țipăt ascuțit și vru să zică: „Țațo, de ce mă insulti?” Abia îngână însă vorbele, se lovi cu capul de speteaza scaunului, cu mâna atinse o farfurie care căzând jos se sparse. Leșină.

De dimineață o ducea, biata fată, într-o tulburare. Cuvintele din urmă ale Matildei sigur îi provocaseră o criză de nervi. Era răbdarea silită a omului care e în luptă cu neegalul său, înaintea căruia nu poate spune tot ce are pe suflet.

Conașul Todiriță se repezi, o stropi cu apă și o puse pe canapea.

Conița Matilda ieși, trântind nșa cu furie. Femeia asta părea cu totul fără inimă de când îl iubea pe Iliescu.

Puica începu a plânge și o dezmierda pe Maria.

- Sărmana! De dimineață o ceartă mama.

Copila, de necaz, îi zicea anume ***mamă***, nu ***mama***, pentru a-i face și ei o neplăcere.

- Marie dragă, trezește-te, nu muri și tu ca Tirolica. Marie, auzi odată!

Maria își veni în fire. Fusesse un leșin de un minut, venit din prea mare încordare, din nevoia de a se stăpâni. Dar insulta adusă în fața cumnatului o indignă atât de mult, încât ar fi voit să moară pe loc.

Puica o dezmierda mereu, mângâind-o pe frunte, si zicând:

- Mărioară dragă, poate n-ai gând să mori. Mai bine mor eu în locul tău, sunt mai mică!

Atât auzea ea pe femeile din sat văicărindu-se când le murea câte o fată mare: „Să fi murit plodul

nescos din nevoi, dar nu cogeamite fată, care îmi era mâna dreaptă". Așa zicea și ea.

- Nu, dragă Puică, zise Maria cu ochii în lacrimi, tu să trăiești; ai tată și mamă, eu nam pe nimeni; de mine ferice ar fi să mor.

Toate astea nu le înțelegea Puica și, cu glas de copil alintat, strigă:

- Mă ai pe mine, nu vreau să mori!

- Nu mor, dar acuși plec.

Matilda nu veni la masă, feciorul aduse bucatele; copila și conașul Todiriță, supărați de cele întâmplare, se așezară la masă.

- Du-te, Puică, și poștește pe mama la masă.

Puica se duse.

- Ce-a fost, Mărioară, între tine și soră-ta?

- Nimic, dar trebuie să plec.

- Tu nu știi că mătușile trăiesc greu?

- Ai văzut ce vorbe-mi spune. Mai bine să mănânc o dată pe zi decât să rabd ce am răbdat azi.

- Doamne, ce vremuri! Două surori să nu se înțeleagă!

Puica veni tristă.

- Mama a zis că nu mănâncă.

- Ce comedii [situații neașteptate, surprinzătoare, dar și bazaconii - ***n.red.***] Și eu care venisem c-o veste bună, să-i bucur pe toți și să mâncăm veseli!

- Maria și-a făcut cufărul, tata, eu cu cine raman ?

- Rămâi, Mărioară! De hatârul fetei.

- Nu mai pot, bădie! Vrei să mă-nec într-o zi?

Conașul Todiriță, trist, scoase o hârtie de o sută de franci și i-o dădu Măriei.

- Ține, dragă Mărioară, cine știe ce nevoi o să ai! Poate încălțăminte, poate o haină.

- Nu, nu iau bădie: destul ai făcut pentru mine.

- Dacă nu iei, să știi că mă ai cel mai mare dușman.

Și-i dădu cu de-a sila banii în mână.

Maria luă hârtia cu ochii plini de lacrimi. Se gândea: „Ce om bun și cinstit și cum nare noroc! Femeie

în toată mintea să-l înșele cu o canalie." Maria nu era orbită de patimă și cu inima ei dreaptă simțea că un om ca Iliescu nu putea fi cu niciun chip cumsecade.

O plângea pe Matilda că a căzut în mâinile unui asemenea om. Ce zi nenorocită în care bietul ei cumnat i-a făcut cunoștință cu Iliescu. Și iar începu veșnicul proces al trecutului, iar amărâțul gând: „De nu era, de nu-l întâlnea!"

Ce puteri de cugetare cheltuite, ce distrugere a ființei noastre pentru nimic! Dar frământarea creierului, odată pornită pe acest povârniș, nu se mai poate opri.

CAPITOLUL XX

Zadarnice speranțe

Era toamnă târziu; bruma golise toți copacii de frunze. Prin ei doar vântul suiera a jale, ținându-le ison ciorilor, stăpâne ale văzduhului. Cocorii și rândunelele plecaseră de mult.

Diminețile reci, umede și triste

nu mai erau dătătoare de puteri și curaj, ca vara.

Peste zi, soarele mai înviora puțin lumea; toate păreau îngrijite de viforul apropiat al iernii. Noaptea singură aducea alinare. În întunericul ei, toate se îngropau ca într-un mormânt, numai grijile, străjeri nedormiți, stăteau la căpătâiul celor munciți de nevoi ori de patimi aprinse.

Mustea tot nu isprăvise cu împrumutul. În fiecare zi mergea la oraș, doar ar primi vești că s-a sfârșit cu formalitățile nenumărate.

Noaptea, patul i se părea furnicar, atât îl munciau gândurile ce i se înșirau în minte ca mărgелеle pe ață.

Creditorii mărunți îi făcuseră procese. Avea mereu înfățișări și drumuri la oraș. În aparență credeai că se desprinsese cu șicanele judecății, în realitate îl costau foarte mult.

Bani cu nemiluita dați pe timbre, mai cât îl ciupeau funcționarii pentru copii și para-copii, pe

urmă plata avocaților care îi scoteau înainte că „dacă n-oi plăti dumneata, cogeamite proprietar, cine să ne plătească?”.

Amânări în procese și tot soiul de încurcături îl zăpăciseră încât i se părea că-i într-un labirint. Și cât și-ar fi dorit ca măcar acasă să aibă liniște, să găsească o vorbă bună, o mângâiere și încurajare de luptă!

Nopti nedormite de griji, zile în care pleca de acasă c-o singură cafea neagră și nu lua nimic în gură toată ziua. Nu feciorul lui din casă, dar și cel din urmă rânduș era mai fericit: avea mâncare la vreme și somn odihnit. El, când, seara, obosit de drum, slăbit de foame, aștepta cu nerăbdare ceasul mesei, rar îi era dat să-și mănânce în tihnă măcar supa.

Matilda, cum îl zărea, își lua o înfățișare de nemulțumire și dezgust. Chiar dacă nu începea cu gura, era destul fizionomia ei. Stătea îmbufnată ori începea ceartă cu copila.

Dacă vedea că Mustea se făcea

că nu observă, îl ataca de-a dreptul.

- Parcă ești ieșit din temniță, atâta mănânci de lacom. îi trece oricui toată pofta de mâncare, numai văzând așa maniere.

- Bine, soro, n-am când să mă gândesc la manierele elegante; de-aseară și până acum sunt douăzeci și patru de ceasuri!

- Ei, și? Te-am silit să nu mănânci? Orașul e plin de birturi.

- Știi că nu pot mânca în oraș.

- Altă manie! Atunci, stăpânește-te, nu mă enerva. Doar nu stai la masă cu Iordache.

La asemenea vorbe, conașul Todiriță, scos din sărite, arunca șervetul și pleca de la masă.

Altădată certa fata până o făcea să plângă. Mustea se amesteca și atunci gâlceava era gata.

- Cum? S-o las de capul ei? Să fie o mojică? Să nu știe să se poarte în lume și să stea la masă cu oamenii? Te poftesc să mă lași s-o cresc cum știu eu și cum îmi place mie.

Certurile pentru educația fetei erau doar pretexte.

Avea mare dreptate Casandra când zicea:

- Ce fac boierii? Iar se ceartă?
- La cuțite, jupâneasă.
- Unde-i dragoste puțină, lesne-i a găsi pricină.

- Nu știu, dar multă răbdare are bietul boier. Maica lui Dumnezeu! Să fie a mea, toată sufrageria aş mătura-o cu dânsa, răspundea feciorul bătându-se în piept.

- La noi, altă treabă și la boieri alta. E rușine!

- Dar bine, jupâneasă, nu-1 lasă pe creștin nici să mănânce.

- De, măi, treaba lor. S-o alege el într-o parte. Crapă el dracu'!

Conașul Todiriță îi zisese Matildei de atâtea ori să lase fata în pace. O femeie nervoasă nu poate aplica un sistem de educație, fie cât de vechi și de rutinier, așa ca să fie statornică într-unul. Azi zice una, mâine alta. Acum poruncește un lucru, peste un ceas se contrazice, se zăpăcește, încât înnebunește

copilul de cap. De aceea, îi zicea mereu:

- Lasă fata în pace, în curând împlinește șapte ani și o trimitem la pension.

- Mă crezi atât de tâmpită încât să nu-i pot da educație? Ii sunt mamă, o s-o cresc după gustul meu!

Îi zisese de atâtea ori ca, cel puțin, să nu înceapă certurile înaintea fetei. Acum dânsa nu înțelege, dar, la această vârstă, totul rămâne săpat ca în oțel și le va înțelege cu prisos când va fi mare.

- Ce model îi dai! Faci o crimă. Așa se va purta și dânsa cu bărbatu-său.

Atâta era destul ca Matilda să aibă motiv de ceartă o săptămână. Din ceartă o apucau atacurile de nervi. Dacă Mustea tăcea, era și mai rău.

- De ce nu-mi răspunzi? Mă iei drept nebună? O să-ți pară rău de toate astea, o să-mi pun capăt zilelor!

Cu cât se întârzia mai mult cu

luarea banilor, cu atât Matilda era mai nervoasă. Iliescu devenise și el mai rece, temându-se că tot planul lui va cădea baltă cu asemenea întârziere.

Dânsa începea să se teamă că poate era ceva la mijloc și Creditul nu va da banii. În asemenea momente era mai rea decât o leoaică. Ar fi mâncat carne de om.

Iliescu îi arătase de atâtea ori că, fără bani, nu s-ar putea hotărî la o căsătorie cu dânsa, de vreme ce n-ar vrea s-o nenorocească.

- Să cazî, dragă Matildă, din lac în puț, nu se face. Mai bine m-aș împușca decât să te fac mai nenorocită decât ești: tu n-ai idee de viața sărăcăcioasă a bietului funcționar!

Românul are o vorbă: „Casa omului e și rai, și iad“, dar a bietului Mustea era nu iad, ci tartar. O dezordine completă domnea în totul și în toate. Afară, toamna pustiise tot, brumele dese uscaseră flori și iarbă; copacii cu frunze îngălbenite arătau jalnic, împrăștiind mereu frunze veștede.

Spre seară, ciorile cârâiau vestind zăpada apropiată. O melancolie adâncă se împrăstia din toate. Chiar zilele cu soare nu mai aveau strălucirea zilelor de vară. Cu toate aceste necazuri, vremea trecea. Întâmplări ciudate, banalități, toate se afundau în noianul trecutului.

Maria plecase, parcă nici nu fusese; nimeni în afară de Puica nu mai pomenea de ea. Doar copila îi purta dorul. În zilele calde se plimba cu Newton, împrăștiind cu piciorul frunzele răvășite care foșneau și ele duios, parcă jelindu-și singure moartea.

- Unde-i Maria, Newtoane dragă?

Câinele, înțelegând-o, se făcea că o caută;

și pe urmă se întorcea gudurându-se, să-l ierte că n-a găsit-o.

- Nu-i, s-a dus departe și pe noi ne-a lăsat. Of! Newton, Newton, tare mi-i urât numai cu tine! De ce nu ești tu un cal năzdrăvan să plecăm în lume la împăratul Roșu ori la sora Soarelui. Am trăi în

palate de cristal, în câmpii veşnic înflorite. Uită-te aici cât e de urât. Acuşi e iarnă. Ce-o să ne facem, dragă Newtoane? Toată ziua la gura sobei! Tu eşti un prost, nu ştii nici vorbi! Şi dacă n-ai fi nici tu, aş muri de urât!

Dar trec chinuri amare, ale căror clipe par fără capăt; trec boli dureroase; trec jalnice supărări ce par oţelite împotriva uitării; trec melancolicele zile de toamnă! Pe toate nesăţiosul timp le înghite lacom, pe toate le mistuie focul uitării.

A venit însă şi ziua mult dorită de conaşul Todiriţă şi prea îndelung aşteptată de Matilda si Iliescu...

Era într-o vineri: bruma şi ceaţa înecau văzduhul.

Conaşul Todiriţă luase banii de la Credit.

Celui ce avea ipoteca i se oprise partea.

Mustea, spre a trage cât mai mult folos, schimbase toate bonurile odată, mai ales că erau mari; cu gând ca sâmbătă să facă socotelile, pe unde şi cum avea de

dat și să vadă ce brumă îi mai rămânea pentru lucrul moșiei.

Veni vesel acasă, făcu o mulțime de târguieli: icre negre, sardine, portocale, prăjituri și bomboane; adusesese de toate, din belșug.

Își atinsese scopul dorit. Era scăpat de- acum! Moșioara lui nu se va mai vinde cu toba, nu va suferi rușinea. Va munci ca un rob, dar va plăti ratele regulat; și, cu ajutorul lui Dumnezeu, toate se vor îndrepta. „Chiar nevasta, gândea Mustea, nu va mai fi așa nervoasă, știind că nu ne temem de viitor.”

Așa gândi tot drumul conașul Todiriță. Nu știa că n-aduce anul ce-aduce ceasul și că diavolul corupției intrase în casa și la masa lui. Nu știa, sărmanul, ce se plănuise în întunericul celor mai ticăloase patimi omenești. Nu știa că singur și-a adus șarpele veninos în casă.

Când intră întâi în camera lui ca să lase geanta, făcu o cruce mare înaintea bogatului iconostas, rămas de la părinți, plin cu icoane

îmbrăcate în argint. înaintea lor, bătrânii se rugaseră cu evlavie. Taică-său murise cu ochii tintă la ele.

Pe Mustea, de mic îl învățase maică-sa să se roage și să bată mătănii înaintea sfintelor icoane, rugându-l pe Dumnezeu să-i dea noroc, minte multă și părinților sănătate. în sufletul lui se întrupase, de mic, credința că, stând în fața iconostasului, stă în fața lui Dumnezeu. Ținea acest odor scump în odaia de lucru, acolo îl apucase; era odaia bătrânului.

Când intră cu banii, fără să vrea, simți o evlavie și o cucernicie adâncă. I se părea că rugăciunile lui și ale părinților îl ajutaseră să ajungă la liman.

Cu mare sentiment de religiozitate rosti aproape instinctiv: „Mulțumesc Ție, Doamne, că mi-ai ajutat s-ajung aici“.

în sufletul lui plin de evlavie se vărsase atâta liniște încât i se

părea că de-acum pacea și bucuria vor fi tovarășele lui mult dorite. Va trăi în pace cu nevasta, viitorul fetei va fi asigurat, sărăcia izgonită pentru totdeauna din casa lui.

De-acum va ști el să fie econom. Cine a văzut o dată moartea cu ochii știe să prețuiască viața. Cui i-a rânjit o dată sărăcia va ști să prețuiască banul, va ști să fie econom.

Deseori se învinuia de nervozitatea neveste-sii: „Da, își zicea el, femeia își pierde mai lesne răbdarea. Amenințată de sărăcie, nu se mai poate stăpâni; atunci toate nimicurile o ațâță, toate îi par ca în iad. Dacă pe mine mă înspăimântă groaza sărăciei, dar pe dânsa, biata femeie! Noi, bărbații, putem privi moartea în față, luptându-ne cu ea piept la piept; femeia e mai slabă. Atunci, de ce s-o învinuim? Nu, eu nu pot învinui răutatea femeii, cum nu o pot învinui pe a unui copil. Îl doare ceva, are o nemulțumire, țipă și plânge; căci n-are putere și tărie

să se stăpânească. O nenorocire o amenință, o nereușită îi zbuciumă sufletul, ea țipă, se înfurie pe cei din jurul ei, întocmai după cum copiii, lovindu-se de obiecte, le bat și le aruncă. Noi, bărbații, căutăm să ne stăpânim și tot uneori necazurile se zugrăvesc pe fața noastră. Parcă o aud pe sărmana mamă zicându-i tatei: «Grigore n-ascunde, citesc pe față că ți s-a întâmplat ceva!» Ea, e drept, era înger, nu femeie și, când îl vedea pe tata amărât, se mira cum l-ar liniști. Sărmana mamă, a pornit viața din sărăcie și amândoi s-au încurajat și ajutat în luptă. Au ținut unul de altul și Dumnezeu le-a ajutat. Azi, femeile nu mai țin la bărbat, ci la averea și rangul lui; de aceea nici Dumnezeu nu le ajută. Dar de-acum sunt sigur, Matilda va fi mai bună. Vorba românului: «Când nu sunt grăunțe-n traistă, se bat caii».”

Puse banii în casa de fier și cu fața veselă intră în sufragerie. Părea întinerit de fericire. După ce sărută fata, ridicând-o sus de la

pământ, o îmbrățișă și pe Matilda.

- Ce te-a lovit, mă rog, atâta dragoste? Știi, nu-mi plac maimuțărelile și comportamentul fals.

- Nu zi vorbe grele, dragă Matildo, nu-mi strica fericirea. Am scăpat de nevoi, nu te mai teme de sărăcie. O să fim fericiți, nici tu n-ai să mai fii nervoasă, nimic n-are să-ți lipsească, draga mea nevastă.

Și-i luă mâinile să i le sărute.

Matilda simțea că sărutările sincere ale bărbatului o ardeau. Vru să se arate rece și să-l împiedice de la început a urma cu asemenea manifestări de dragoste, de aceea îi zise aspru:

- Se vede că ai luat multe aldămașuri [cinste oferită de cineva cu prilejul încheierii unei tranzacții — ***n.red.***].

- Fericirea și reușita îmbată mai grozav decât șampania. Am luat banii, mai rămân de orânduit creditorii mici și dăm, draga mea, grijile pe foc.

La auzul veștii c-a luat banii,

Matilda se îngălbeni. Cât pe ce s-o apuce un tremur de frica nereușitei; și, cu glas tremurător, întrebă:

- în ce sunt banii? în bonuri ori în hârtii?

- Cincizeci de hârtii de câte o mie, una și una, noi-noute.

La acest răspuns, Matilda simți bucuria, dar și frica hoțului: va putea ori nu reuși?

- Tu parcă nu te bucuri, Matildo. Curioase sunteți voi, femeile. Vă emoționați de necazuri și dureri, dar rămâneți reci la fericiri.

- Dar ce, vrei să joc, să sar ca Puica?

- Vezi, mie, de nu mi-ar fi rușine, aș juca țonțoroiul așa mă simt de fericit, de vesel. Gheorghe!

- Porunciți!

- Ai adus icrele și toate pachetele de la trăsură?

- Poftiți, sunt așezate în bufet.

- Dar nu le-am adus să le așezi în bufet. Adu aici icre, lămâie, deschide și o cutie de sardele.

- O să le mănânci toate astă-seară? zise Matilda ca să mai

ascundă grija ce-o muncea.

- Am să mănânc pentru un an întreg. Acum simt și eu că mi-i foame, de atâta vreme de când mă zbat cu necazurile.

- Când ești supărat, mănânci de supărat și când ești vesel, de bucurie, zise Matilda zâmbind.

- Să nu mănânce nici dușmanii, dragă, cum mâneam eu. Gheorghe, scoate o butelie de Cotnar!

- Numărul unu, Gheorghe! zise Matilda trecându-i un gând diavolesc prin cap.

- Ei, bravo ție nevastă, acum văd că ții la mine: era să zic eu, dar nu îndrăzneam. Știu că-1 ții pentru musafiri. Barem să facem cheful deplin. Tot nu m-am îmbătat de când sunt eu. Dar o să beți și voi cu mine.

Se puseră tustrei la masă.

Bun din firea lui, se uită: parcă lipsea cineva. Cât pe ce era să zică: „Păcat, lipsește Maria; biata fată, a avut parte de certurile și necazurile noastre, ar fi bine să se bucure și de fericiri". Dar oftă

înăbușit, înghițind vorbele de frică să nu tulbure liniștea de care avea atâta nevoie.

Nu putea însă tăcea, trebuia să vorbească de bucurie; era peste seamă de ațâțat.

- Cu ajutorul lui Dumnezeu, le punem pe toate la cale. Oh! Să le văd odată puse pe toate. La vară, pot să te asigur, mergi și tu cu fata la băi. Eu rămân aici, am de gând să dau model cu moșia mea, să le arăt eu ce se poate face cu agricultura.

- Dacă voi ajunge până atunci! zise Matilda, care tot nu-și putea stăpâni răutatea.

Mustea era atât de fericit încât nu luă această vorbă, care în mod normal i-ar fi făcut foarte mare rău, ca pe o împunsătură, ci zise liniștit:

- Bun e Dumnezeu, bine că ne-am văzut până aici. Păcat că n-a venit nimeni, nici măcar subprefectul!

- Mare pagubă!

- Eu, când am o bucurie, aș vrea s-o împărtășesc lumii întregi.

Ascultă,
Gheorghe, butelia de vin care a rămas de aseară, s-o luați voi la bucătărie.

- Sărut mâna! zise Gheorghe.

- Tu, Matildo, n-ai mâncat mai nimic. Ia cel puțin prăjituri; am ales anume de cele care-ți plac ție. Pentru tine, și bucuriile, și supărările au același efect.

- Eu nu mănânc niciodată mult, si încă

75

seara; nu pot dormi.

Mustea luă fata pe genunchi, o dezmierdă. Ii părea mai frumoasă decât oricând. In minte își zicea: „Ca un rob am să muncesc să-i asigur viitorul fetei". I se părea lui Mustea că are vlaga și puterea omului de douăzeci de ani.

Orice muncă și jertfă, orice strădanie erau nimicuri, văzând că și-a scăpat moșia. Numai amenințarea primejdiei te face să prețuiești bunătatea vieții.

Newton se uita și el lacom la stăpânul său: de mult nu-l văzuse așa de vesel și fericit. Il tot privea, clipind des, de parcă ar fi voit să-i

zică: „Ia seama, prea multă bucurie strică!”

- Uite cum te iubește Newton, tată! Să-i dăm și lui o prăjitură.

- Dă-i, săracul!

Copila sări sprintenă, alese o prăjitură și io dădu.

- Vezi! Asta-i de la tata! Lui ce-ai să-i cumperi? Ai făgăduit că ne iei la toți câte ceva. Spune tu, Newton dragă, ce să-ți ia? zise Puica îmbrățișând câinele.

- Ce o cere și el.

- El, bietul, nu poate vorbi. Ce bine ar fi fost să vorbească și câinii!

- Bine că nu poate, ar mai spune și el prostii, zise Matilda.

- Mama, tu nu-1 iubești nici pe Newton! Zău, spune: pe cine iubești tu mai tare?

- Sfârșește cu prostiile. Când începi, o ții ca Neaga.

- Cine era oare Neaga?

- O fată proastă ca tine.

- Stai să-ți spun eu povestea Neagăi. Era o femeie șugubeață.

- Așa cum e mama! Ha, ha, ha!

- Ai tu noroc că ești în brațe la

taică-tău.

- Las-o, Matildo, e veselă și ea.
- Hai, tata, spune povestea.
- O spun, dar tu să taci.
- Tac mă cheamă.
- „Era o femeie șugubeață". Și-a voit să plece cu bărbatu-său la târg.
- Așa bunăoară ca mata cu mama.
- Apoi nu taci?
- Ba tac.
- Bărbatu-său a pus iapa la căruță. „Suie, Neagă“. Zice: „Ba!“ Atunci, bietul om s-a dus și a scos teleguța [căruță mică, cu două roți; șaretă - *n.red.*], crezând că poate căruța hurducăie [se zdruncină tare - *n.red.*].
- El era bun ca mata, zise copila.
- Dacă nu taci, nu mai spun.
- Ba tac.
- Și tu ești ca Neaga. A adus bietul om teleguța, a deshămat iapa și a pus-o la teleguță. „Suie, Neagă în teleguță!“ „Ba." „Așa? Stai că te fac eu să te sui“, și iuști cu biciușca peste picioarele Neagăi. „Ba eu moi sui, dar un

picior tot l-oi târâi".

- Ha, ha, ha! îndărătnica! Să vezi, ştiu şi eu o poveste c-o femeie îndărătnică, zise copila.

- După ce s-au întors acasă, s-au luat la ceartă, urmă conul Todiriţă.

- Ca mata cu mama.

- Iar nu taci?

- Ba tac, spune.

- S-au luat la ceartă şi bărbatul a zis: „Vezi, femeie, că nu te pui cu mine, că tot pe-a mea trebuie să rămână". „Ba, n-am făcut cum ziceai tu. Nu m-am suit nici în căruţă, nici în teleguţă, nici pe jos n-am mers." Ce-i drept, ea n-a fost nici călare, nici pe jos, nici în căruţă, nici în teleguţă, de vreme ce trupu-i stătea în căruţă, iar picioarele se târau pe jos... De-acum mergi la culcare.

Copila îl sărută cu drag pe taică-său, pe urmă pe Newton, care era alături, zicându-i:

- Newton, hai tu cu mine; tare mi-i urât singură! Ce bine era cu Maria!

Voi s-o sărute şi pe maică-sa.

- Mersi, după ce-ai pupat pe

Newton în bot.

Copila, văzând c-a greșit, plecă.

Conașul Todiriță nu zise nimic, se temea de furtună și era obosit, atât de obosit de emoție! Dorea să doarmă o noapte liniștită, somn nezbuciumat de griji.

Cine a avut în viață griji bănești, pe cine 1- a chinuit greutatea datoriilor cu polițe la scadență, numai acela poate înțelege ce înseamnă a te vedea mântuit de grija lor.

Lui Mustea i se părea că până acum purtase în spate o greutate colosală, care-i doboră umerii, îi înăbușea răsufarea, îi aducea amețeala. Uneori, ar fi dorit să cadă fără simțire, să nu-și mai vadă propria ruină. Și acum, deodată, ca prin minune, se vedea ușurat de-așa omorâtoare sarcină. Se simțea vioi și puternic, cu nemărginită plăcere de muncă și de viață.

Îl încălzise, ce-i drept, și Cotnarul numărul unu.

Era vesel, dar simțea cum un somn liniștit îl ademenea să se

culce, gândindu-se ca a doua zi să se scoale de dimineață să vadă arătura de toamnă isprăvită și după-masă să-și adune ce datorii are.

Adormi atât de adânc și de liniștit, încât sar fi putut tăia lemne pe dânsul și tot n-ar fi simțit: somn liniștit, nezbuciumat de vise, așa cum îl poate avea numai cel cu conștiința împăcată...

Se trezi odihnit, binedispus, i se părea că întinerise cu douăzeci de ani. Simțea atâta energie de muncă, nici nu-i mai venea să creadă că-i tot cel obosit și plictisit, stăpânit de ideea de a se duce în lume, unde să nu-l mai cunoască nimeni. Era ca omul scăpat de o boală grea, după care munca și nimicurile vieții chiar par plăceri nespuse.

Își bău cafeaua cu poftă. Niciodată nu-i păruse atât de bună, atât de parfumată și de gustoasă.

Ieși, ca de obicei, în balcon. Se simțea mirosul tomnatic de frunze veștede. Ceața greoaie se ridica

încet, lăsând apele albastre. Priveliștea tomnatică și greoaie îi păru lui Mustea fermecătoare. Arătura de toamnă mergea bine, pământul nu era nici prea ud, nici prea uscat. Cumpăraseră de la un proprietar sămânță de grâu bălan, atât de mult căutat la Galați.

„Chiar de așa avea un an potrivit de bun și tot îmi scot rata și îmi rămâne pentru lucrul moșiei. Am s-o iau cu binele pe Matilda, să se ocupe și ea serios de gospodărie. Cu ajutorul lui Dumnezeu, voi scăpa. Bietul tata a făcut avere din nimic și eu să n-o pot păstra! Nu voi face nicio cheltuială de prisos. Câte haine am, îmi ajung zece ani. Matilda va mai lăsa și ea din ale ei, vor ieși câteva mii de franci din cheltuieli mărunte. Am s-o ademenesc să încerce: nu va putea crește și ea păsări mai multe? Uită-te lăna o mănâncă șoarecii; pe urmă ouă, unt, tot ce va fi de prisos, să vândă și să pună la casa de economie să fie pentru trusoul [totalitatea obiectelor de rufărie și de îmbrăcăminte confecționate

pentru o fată care se căsătorește - ***n.red.***] fetei. Pe femei trebuie să le momești ca pe copii."

Acum prețuia cu atât mai mult moșia, cu cât fusese mai aproape s-o piardă.

Vesel și întremat pentru muncă, plecă la treburile lui zilnice.

CAPITOLUL XXI

Patima învinge

Să vedem ce se petrecuse de cu seară în sufletul conitei Matilda de cum aflate c-a luat bărbatu-său banii și până în momentul plecării lui.

Când Mustea a spus că are cincizeci de hârtii de câte o mie noi-nouțe, Matilda simți un junghi de neliniște prin inimă. Reuși-va ori ba?

Acum viața ei toată era o carte. Cine și-ar fi putut închipui atâta nepotrivire între aceste două suflete de soți, care mâncaseră zece ani la aceeași masă, care împărțiseră, în anii tinereții, fericiri și nefericiri ce fatal

sunt legate de orice căsnicie? Cine oare ar fi putut ghici ce sentimente opuse se aflau în ele?

Sentimentele conașului Todiriță erau loiale, cinstite și vrednice; dorea să-și scape moșia, să facă fericirea fetei și a nevestei. Pe când în sufletul femeii, care ar fi trebuit să fie îngerul dătător de noroc al casei, ce planuri diavolești se urzeau? De cum auzi ca luat banii, un singur gând îi chinuia sufletul: cum va face să pună mâna pe ei?

Din acel moment, orice judecată dreaptă, orice groază de săvârșire a unei asemenea crime dispărură. I se părea că banii sunt un drept al ei, că trebuia să-i ia. Nicio clipă nu-și puse întrebarea: cum va suferi bărbatu- său?

După cum nici hoțul nu-și bate capul de suferința păgubașului, după cum nici criminalul n-are milă, nu simte îndurare de suferințele victimelor, nici Matilda nu se întreba: cum va îndrepta Mustea răul imens ce-i voi face, luându-i acești bani?

Mintea-i era ca adormită pentru orice altă idee decât aceea de a lua banii și de a putea duce o viață îmbelșugată cu Iliescu.

Mustea, având cugetul liniștit, cum se culcă, adormi dus.

Matilda ascultase răsuflarea înceată și regulată a bărbatului. Ea nu putea și nu voia să doarmă. De câteva ori dori să se scoale, dar se temea să nu o simtă.

Intr-un târziu, conașul Todiriță începu să sforăie. Matilda gemu, tuși tare de câteva ori, să vadă dacă el nu se va trezi. Mustea își urma somnul mai departe, visând fericirea familiei, cutreierând lanurile de grâu cu spice de aur.

Dânsa, încet, aprinse lumânarea. Mâna îi tremura. Era într-adevăr ca o lunatică mânată de un singur gând: furtul. Întocmai cum acesta merge pe marginea prăpastiei, nu din pricina curajului, ci fiindcă simțul rațiunii și al realității îi e complet adormit - tot astfel sufletul Matildei era adormit pentru milă, dreptate, cinste și dragoste de familie.

Farul ei conducător era patima atotputernică.

Merse tiptil la haine, luă cheia de la casa de fier, pășind în vârful picioarelor; asculta, din când în când, respirația bărbatului.

În cămașă de noapte, cu fața palidă de grijă, având lumânarea într-o mână și cheia în alta, părea o stafie ce cutreieră locuințele pentru a-i speria pe muritori. A doua Lady Macbeth, dar mai crudă; își fura soțul și copilul.

Ușa de la odaia unde se găseau biroul și casa de fier rămăsese deschisă. Cum trecu pragul, se simți mai ușurată; ascultă iar; auzea numai răsuflarea-i regulată. Încolo, totul era adâncit în tăcere.

Matilda puse binișor sfeșnicul pe birou și, cu mișcări ca de panteră care își înșfacă pe nesimțite prada, deschise casa de fier. Pachetul cu hârtii era într-un portofel de piele, așezat într-o parte. Cu o mișcare nervoasă îl luă. Un oftat usurător îi ridică

pieptul; ochii îi străluceau de bucurie diavolească, întocmai ca

la halucinați, care au vedenia că li s-a deschis cerul. De aici merse la sobă, deschise un oblonas de la stâlpi și vârî pachetul adânc înăuntru. Pe urmă, închise cu băgare de seamă.

La ușa de afară, Newton căscă lung, hârâind parcă ar fi simțit pe cineva străin în depărtare.

Matilda, cu pas liniștit, luă sfeșnicul și, încet, fără zgomot, merse de puse cheia la loc. Știa că Mustea, dimineața, grăbit, niciodată nu umbla la casă. Ar fi trebuit ceva neobișnuit ca să se întâmple aceasta. în gând își zise: „Fără risc nu se poate!“ Săvârșirea faptei îi dăduse liniștea voită, dictată de patima iubirii nebune.

Poate hoții de profesie dorm după săvârșirea crimei. Matilda nu adormi. Gândurile ei erau numai la fericirea și mulțumirea pe care le va simți Iliescu, aflând că visul dorit de atâta vreme s-a întrupat.

Mustrare de cuget pentru fapta săvârșită n-avea deloc; căci de mult era hotărâtă și plănuită, de

mult fatalitatea pusese sigiliul pe cugetul Matildei; de mult neînălăturatul îi înarmase mâna și-i dezbrăcase cugetul de orice simț de datorie morală.

Nu putu închide ochii nu de mustrare, ci de emoția pe care i-o produceau gândurile unei vieți noi ce avea să înceapă și de teamă să n-o descopere Mustea.

Noaptea îi păru, într-adevăr, an.

O tăcere adâncă domnea pretutindeni în sat. Afară de rare și slabe lătrături de câini, totul părea mort.

Numai înspre ziuă, la cântecul fioros al unei cucuvele, simți fiori reci. Cu glas aproape tare, își zise: „Minciuni băbești. Nu sunt superstițioasa*. Abia în zori ațipi.

Deseori, în vis, nu ne putem stăpâni nici gândurile, nici patimile: sentimentele cele mai ascunse ies, plutesc ca picătura ușoară de untdelemn în apă.

Se pare că morala, cu dreptul ei de veacuri, călcată și nesocotită, cerea să se răzbune cel puțin în

somn. Visă niște gropi pline de noroi, în care mai că era să se prăvălească; un câine înfricoșător se aținea s-o sfâșie; iar dânsa, desculță, fugea pe drumuri, neștiind cum să-și ascundă picioarele goale de rușinea lumii! Avea sentimentul că s-ar afla într-o lume necunoscută și pizmașă, în care toți o persecutau.

Din planurile fericite pe care și le făcea, nimic.

În vis, totul i se arătă ca un haos îngrozitor, pustiu, lipsit de orice ființă iubită. La un moment dat i se păru că puntea care o ținea peste o prăpastie înfricoșată se rupse. Se trezi din cauza țipătului ascuțit pe care îl scoase. O sudoare rece îi acoperise trupul. Inima îi bătea cu putere; un tremur o ținea întruna.

Se sculă repede. Aproape uitase cele petrecute noaptea, nu-și dădu bine seama dacă visase fapta săvârșită ori o făcuse aievea; de nedormire și emoție pierduse aproape noțiunea realității.

În cămașă, cu picioarele goale,

alergă la sobă pentru a se încredința dacă nu cumva a visat. Când simți pachetul, avu bucuria hoțului care a reușit să-și ascundă bine lucrurile furate.

Sună și îi porunci feciorului să-i dea o cafea neagră cu coniac. Tremurai o ținea întruna. Se îmbracă repede și porunci să-i pună caii. Erau abia nouă ceasuri; dar se grăbea să plece, să fugă cât mai curând.

Un moment stătu la îndoială dacă să ia fata. Dar își puse întrebarea: unde s-o ducă? Un copil e o sarcină mare. Mustea avea s-o ducă la pension.

Copila se juca veselă; când o văzu pe maică-sa palidă și gata de dram, așa de dimineață, inima ei de copil avu o presimțire dureroasă.

- Unde pleci, mamă, așa de dimineață? Nu stai la dejun? Mai sunt prăjituri.

- Mâncați-le tu și tată-tău.

- Mata nu vii la dejun?

- Nu, mă duc la un doctor, mă doare o măsea.

Sărută copila pe amândoi obraji și plecă, temându-se ca de o ispită rea să nu o apuce jalea mamei care își părăsea casa și copilul. I se părea că, de va mai întârzia un moment, un glas venit de departe care se tot apropia încet i-ar striga: „Femeie, oprește-te cât mai e vreme, prăpastia din vis te așteaptă! Cucuveaua ți-a cântat marșul funebru: dar gândește-te, poate mai e vreme, oprește-te!”

O clipă să mai fi întârziat și, poate, glasul conștiinței ar fi țintuit-o locului.

Zadarnic! Patima a înăbușit glasul sentimentelor nobile. Matilda a plecat fără s-arunce o privire îndărăt. Fără milă și-a rupt cei zece ani din viață, aruncându-i în prăpastia patimilor celor mai ticăloase!

Newton, ca și altădată, se ținu de dânsa până ce Puica îl chemă îndărăt.

Matilda strigă vizitiul să mâne mai repede și să ia prin pădure, doar va ajunge mai curând. Nu mai gândea nimic; tot drumul,

singura ei grijă era să ajungă cât mai repede. Nu simțea nici bucurie, nici scârbă; era într-o stare de inconștiență. Săvârșirea faptei o paralizase.

Copila se uită lung după maicăsa.

Plecarea acesteia așa pe neașteptate și așa de dimineață, cămăările încă răvășite, dânsa rămasă singură, fără suflet de om, toate acestea o impresionau dureros. Nu-și putea da seama, dar vedea că era ceva straniu în toată acea purtare a Matildei. „Dacă ar fi măcar Maria, dar așa, ce am să mă fac eu singură? Noroc de bietul Newton!”

Copila cuprinse câinele pe după gât. Apoi o lovi o jale de singurătate în care se afla și începu să plângă. Anica veni să facă odăile.

- Ce plângi, duduie? zise Anica.

- Treaba mea.

- Aaa, las' nu-ți mai spui eu povești.

Puica, tăcută și cuminte, luă cartea de pe

care învăța să citească și începu să scrie după ea. CAPITOLUL XXII

Lovit de moarte

Vremea dejunului s-apropia; casa părea pustie, lucrurile parcă nu erau la locul lor. Îți făcea impresia unei case din care s-a pornit mortul spre lăcașul de veci. Acest sentiment nedeslușit îl avea copila.

După ce i se urî cu scrisul, se duse și se uită tristă pe fereastră. Ar fi dorit să vadă pe cineva venind.

În sufragerie, feciorul așeza masa cu două tacâmuri.

Servitorii, cu finețea lor de copoi și cu simțul de a ghici tot, presupuneau că stăpâna lor plecase pentru totdeauna. Drept că dâșii de multe ori presupuseră aceasta și dânsa tot se întorcea.

Newton stătea și el trist.

Când îl zări pe conașul Todiriță intrând vesel, nu-i sări, ca altădată, înainte, ci stătea umilit la ușă, parcă făcuse vreo greșeală.

Copila nu era pieptănată, nici îmbrăcată cu îngrijire ca altădată. Aceasta și alte multe îl puseră pe gânduri pe Mustea și fața lui veselă luă deodată o expresie de nemulțumire.

- Dar ce are, Puică, Newton, de stă așa supărat?

- I-a dat mama un picior când a plecat; se ținea după ea.

- Dar unde a plecat Matilda?

- A plecat la doctor, a zis că-i bolnavă; nu vine la dejun.

- Da? zise conașul Todiriță simțind ceva rău pe inimă.

„Cum? gândi el. Când a mai făcut asta? Doctorul se cheamă acasă, nu se merge la el; n-am ajuns în așa hal. Asta n-a mai făcut-o.”

Feciorul intră să-i poftească la masă; conașul Todiriță îi zise:

- Pune încă un tacâm și scoate o butelie de Cotnar.

Venise cu subprefectul, voind să-i facă cinste pentru reușita de la Credit.

Muntenescu se oprise în curte ca să stea de vorbă cu primarul. Vechilul venise și rămăsese în sală,

aștepta să-i dea o sută de lei pentru cancelarie.

Conașul Todiriță era tot muncit cu gândul: pentru ce să se fi dus Matilda la oraș? Bani de făcut cumpărături nu-i ceruse; atunci pentru ce oare s-o fi dus? Avea mai demult, când îl bănuia, obiceiul de a umbla până-n ziuă pe la cărturărese; dar acum, de mult se lăsase de asemenea obiceiuri. Muncit de gândul acesta, își aduse aminte că vechilul aștepta și trecu prin sală în camera unde ținea banii.

Merse la casa de fier, deschise ușa și, cu gândul la nevastă-sa, căută portofelul în care, pe lângă hârtiile de o mie, mai avea una de o sută. Pipăi bine, se uită de-amănuntul, căută pretutindeni, se uită pe jos... nimic!

Întreg pachetul de cincizeci de mii lipsea împreună cu portofel cu tot.

Prin cap simți o vâjâială, cum vuieste vântul prin coșuri în vreme de furtună: mâinile îi tremurau. I se părea că un munte se năruie

peste el și, acuși, acuși, totuși va fi sub dărâmături.

După cum un fulger ajunge uneori să lumineze întreaga prăpastie, astfel lui Mustea i se luminează prin minte întreaga dramă, toată mișelia femeii. Acum înțelese tot: dar era prea târziu!

Vechilul aștepta în antreu.

Deodată, se auzi ceva căzând și strigătul: apă!

Subprefectul tocmai intra pe ușă.

Se repezică amândoi în cameră. Mustea căzuse cu fața și ochii injectați de sânge. Răsufăla greu.

- Apă și oțet, Gheorghe! strigă subprefectul la feciorul care tocmai venise să-i poștească la dejun, că se răceau ochiurile.

- Să-l punem în pat, domnule primar.

Îl desfăcură la gât, îi freacă mâinile și picioarele cu oțet. Trimiseră pe fecior, călare, după doctor. Inima lui Mustea bătea, dar se auzea un fel de horcăit și leșinul era desăvârșit.

Copila, auzind zgomot, alergă și ea. Când îl văzu gemând și

răsuflând atât de greu, sărmana fetiță începu a tremura și a plânge.

- Tata! Tătaiță al meu scump și drag, ce ai? Cine te-a supărat?

Și-i sărută mâna, udând-o cu lacrimi.

- Dar unde-i mama, Puică? întrebă subprefectul.

- S-a dus la târg; sigur de asta s-a bolnăvit tata. Of! Mama o să ne omoare pe toți!

Și copila o ținea într-un plâns.

- Ei, taci că te aude papa și-l superi.

- Nu m-aude, uită-te, moare și el ca Tirolica! Numai el mă iubea.

Și copila tot mai tare-i strângea mâna, sărutând-o.

Casandra alergase într-un suflet de la bucătărie. Plângea și ea în hohote.

- Sărmanul boier! L-a dat gata!

- Cine l-a dat gata, babă? zise primarul.

- Of, l-a dat gata și pace! Cine alta decât dânsa? L-o fi otrăvit, că umbla, domnule, pe la tot felul de vrăjitori!

- Cine, babă, conîța? întrebă subprefectul.

- Dar cine? Știu că eu nu. Uite, a plecat azi-dimineață și sigur că nu mai vine.

- Otrăvit nu-i, zise primarul, că nu s-a văitat de nimic până acasă.

- De unde? Nu vezi, omule, că-i damblagit? Ce vesel era și cum se pregătea să bea cu mine aldămașul banilor, zise prefectul.

Nedumerit de vorbele servitoarei, o mai întrebă:

- Dar, babo, tu nu știi unde să fie conîța?

- Unde să fie? Unde cară ea de luni de zile casa bietului boier! Azi, ca niciodată, s-a dus de dimineață cu coșcogeamite cufărul. A spus feciorul că pe conașul l-a găsit răul lângă lada de fier. Apoi o fi ceva la mijloc! Io fi lipsit lui ceva de-acolo.

- Are dreptate baba; el mi-a spus că are în casă cincizeci de mii de lei. Trebuie să vedem: sunt? Tu de ce-ai tăcut până acum?

- Eu, slujnică, era să mă amestec între boieri?!

- Unde crezi tu că s-a dus?
- S-o vedea el unde!
- N-ai niște muștar?
- Trebuie să fie la cămară. S-aduc, poate so îndura Maica Domnului, măcar de copila asta nevinovată!

Puica plângea, dezmiardând mâna aproape țeapănă a tatălui.

N-a fost chip s-o ducă din odaia bolnavului. Newton stătea la ușă privindu-l cu ochii plini de lacrimi pe stăpânul său lungit în pat și pe fetița îndurerată. El, bietul, lua parte la durerea și suferința acestor doi nenorociți prieteni. Peste vreo două ceasuri veni doctorul. A declarat că-i apoplexie fulgerătoare, obișnuită în cazul oamenilor agitați atunci când trec prin mari supărări.

- Cineva mi-a spus că femeia a și dat azi cerere de divorț. Sărmanul om! Ce bărbat voinic! Putea să trăiască încă 50 de ani. Supărările mari sunt ca fulgerul; doboară la pământ cel mai falnic stejar!

- Ce-i făptura noastră! Când nu te aștepți, te paște moartea în

cale! Un nimic ajunge să te răpună, zice subprefectul.

- N-o fi așa nimic! De unde i-a venit răul? Știe el de divorț? S-a certat cu ea? întrebă doctorul.

- Tocmai că nu știe nimic. M-a chemat la dejun să bem aldămașul împrumutului. Copila spuse c-a intrat în casă sănătos, a sărutat-o și a întrebat unde-i nevastă-sa. Copila zice că i-a spus c-a plecat și că nu vine la dejun. I-a zis feciorului să pună un tacâm pentru mine și s-a dus la casa de fier să-i dea o sută de lei vechilului. L-am găsit cu casa deschisă, căzut jos.

- Ei, și sunt banii în casă? Am aflat c-a schimbat ieri bonurile în bilete de bancă în valoare de vreo cincizeci de mii de lei.

- Cât ne-am uitat, așa pe deasupra, n-am văzut nimic. Să căutăm mai cu de- amănuntul, zise subprefectul.

- O să le găsiți urma. Dispariția ei, darea divorțului și damblaua lui sunt treimea nedezlipită care arată că dânsa, mizerabila, a luat

banii, fapt care i-a deschis ochii lui Mustea si l-a lovit de moarte.

Copila se oprise din plâns un moment. Asculta și părea că mintea ei fragedă se străduia din greu să priceapă cele spuse.

- Canalia de Iliescu, zise subprefectul.

- Zi femeie; dar n-avem timp de pierdut; bășici [sac membranos din corpul unui porc sau al altui animal, uscat si întrebuințat ca pungă, burduf etc. - n.recZ.] cu gheață la cap. Babo, la cămară aveți bășici de bou? Repede, gheață de la ghețarie. Feciorul s-alerge călare să facă rețeta. Să ne dăm toată silința, poate, printr-o minune, să nu fie atacat creierul atât de tare pe cât se pare.

- După zece ani de căsnicie? Să te mai încrezi în femeie! Păcat de Mustea! Inimă de aur. Fie-ți milă de fată, doctore! Fă tot ce poți!

- Milă! Slab cuvânt, dragă. Crezi că o dată ni-i dat nouă, doctorilor, să ni se rupă inima de jale? Voi sta toată noaptea lângă el; trimite, te rog, la cârciumă. Sunt lipitori. Să-

mi aducă îndată.

- Și ce vesel era, doctore! Lipsa banilor i-a arătat nelegiuirea femeii. Ticăloasă jivină! Ia dat lovitură de moarte. Ce fericit era c-a scăpat de datorii! M-a chemat la dejun, zicând: „Hai! Destul m-ai văzut trist, să mă vezi și vesel!“ „Scoți o sticlă de șampanie?“ i-am spus. „Scot!“ „Dacă n-o vreaconița, mam păcălit?“ „Aș, nevasta e veselă și fericită, am pus cruce nevoilor. Dar de acum o să fiu și econom. Numai în nevoi cunoști câtă risipă ai făcut în trecut.“

- Dar privește faptele femeii. Câtă lipsă de caracter! Femeia pătimașă e de o mie de ori mai fără de inimă decât bărbatul pătimaș. Arată-mi un caz asemănător unde bărbatul să se fi purtat cu atâta cruzime! zise doctorul.

- Nu i-a fost milă de dânsul, n-a muștrat-o conștiința că-și fură bărbatul; dar cum s-a îndurat să lase copila? întrebă subprefectul.

- Am văzut-o de mult că nu calcă a popă, zise doctorul.

- Eu te las, doctore, fă tot ce poți. Am o constatare de pruncucidere în comuna vecină.

- Sigur vreo nenorocită de fată! Poftim legea! Pe aceea o s-o închideți; iar acesteia, care a ucis coșcogeamite om, nu-i faceți nimic. Sigur, pe bărbat ai voie să-l furi și să- 1 ucizi printr-o lovitură mortală!

- Să fie în voia mea, le-aș pune pe amândouă la pușcărie. Ce crezi? L-a tăiat pe copil bucăți și l-a dat la porci. Ceva nemaiauzit! Mi s-a urât cu atâtea crime și hoții! Intr-adevăr, te înspăimânți și te întrebi: în ce lume trăim și cât mai are omenirea de făcut până s-ajungă la morala ideală a lui Hristos?

- Lasă, ***mori cher***, tot mai bine să nu fii doctor. Puțin suferi, și ca om de știință și ca simțire, în cazuri nenorocite cum e bunăoară acesta! Dar, apropo, fă-ți datoria de autoritate, închide și pecetluiește casa. Uită-te, domnul primar e și el aici.

- S-o pecetluim goală?

- Cum se găsește...

Doctorul întrebuință tot ce îl povățuia știința lui. Și dacă starea bolnavului era jalnică, îngrozitor de triste erau și împrejurările. Doctorul e deprins cu asemenea priveliști: la nuntă, puțini îl poftesc. De la astfel de întâmplări e nelipsit. Cu toate acestea, rar văzuse un caz atât de trist. Afară de copiliță, care o ținea tot într-un plâns, nicio rudă, nicio ființă care să-i dea îngrijiri duioase. Servitorii și doctorul îl cercetau. Mustea părea căzut din stele. Nimeni să-i așeze o pernă sub cap, să-i mute căpătâiul ori cu ochii ațintiți să aștepte nerăbdător sfârșitul acestui atac! Nimeni!

Toate s-ar fi risipit dacă subprefectul n-ar fi avut ideea să ia cheile, lăsând numai lucrurile trebuitoare.

Acum casa lui Mustea făcea o impresie și mai jalnică; totul părea pustiu și fără viață. Fără să vrei, te întrebai: la ce a muncit acest om, el și părinții lui, ca deodată să ajungă în așa hal de înstrăinare?

Și doar întru nimic nu era vinovat, bietul om. Se însurase din vreme, ca să aibă o familie în sânul căreia să găsească o mângâiere la grele nevoi și supărări, sprijin și căutare la zile de boală și bătrânețe.

La masă, doctorul luă copila mai mult cu sila. Se întreba singur: cum de se poate să iasă un copil atât de sensibil dintr-așa mamă?

Târziu, seara, copila adormi, doborâtă de somn. Tresărea și suspina mereu; durerea ei nici în somn nu era amorțită.

A doua zi, doctorul îi zise feciorului ce trebuia de făcut, spunându-i că el vine ziua următoare.

- Nu mai plânge, drăguță, îi zise el fetei, tata o să scape.

În acel moment, bolnavul deschise puțin ochii; unul îl deschise chiar bine de tot, oftând, de parcă auzise cuvintele doctorului. Acesta ridică fetița înaintea patului, ca s-o vadă bolnavul, și zise:

- Silește-te, coane Todiriță, de te fă bine! Puica prea plânge.

Fetița se plecă și-l sărută pe obraz.

Bolnavul zâmbi puțin, pe urmă se uită prin casă, parcă să mai vadă pe cineva, dar repede o vedenie dureroasă i se arată și închise ochii.

- De vine domnul subprefect, zise doctorul către fecior, să-i spui că boierul a scăpat. Tu să-l păzești cu gheață la cap.

- îl păzesc eu, zise copila care se mai înveselise de vorbele doctorului și de când văzuse că tată-său deschisese ochii.

- Da, drăguță, să-l îngrijim bine și până într-o săptămână o să-l ai pe tata sănătos.

Și doctorul săruta fetița.

Gheorghe mai lipsea din când în când din cameră. Puica și Newton stăteau nedezlipiți.

Pe la amiază, Casandra îi aduse copilei să mănânce supă; trebui s-o roage cu mâncare ca pe-un bolnav.

- Nu vreau să mănânc, tata de trei zile n-a mâncat nimic. Să-i dăm și lui puțină supă.

Copila se ridică pe scaun și-i dădu câteva linguri, pe care bolnavul le înghiți cu greu.

- De-acum să mănânci; boierul te aude și-l superi dacă stai flămândă.

Atunci o să mănânc, zise
copila. PARTEA A II-A

CAPITOLUL

I ***Zile jalnice***

Trecuse un an și jumătate de la nenorocirile întâmplare pe moșia Chindești. În natură nimic nu părea schimbat: aceleași dealuri verzi înconjurau moșia, aceleași câmpii înflorite, dătătoare de veselie, același cer albastru și ademenitor privirilor rătăcite. Era primăvară și natura înviorată se arăta veșnic tânără, veșnic neschimbată. Farmecul și frumusețile răspândite păreau netrecătoare. Păduri, câmpii, livezi șopteau versurile poetului:

Dar noi locului ne ținem,

Cum am fost așa rămânem:

Numai omu-i trecător,

Pe pământ rătăcitor.

De minune i se potriveau acestea sărmanului Mustea.

îmbătrânit cu zeci de ani, umbla în cârjă, târându-și piciorul stâng.

Arendase moșia și se mutase din casa mare în cea în care fusese cancelaria.

Tribunalul nu hotărî nimic în privința fetei, dar Puica nu l-ar fi părăsit pe tată-său niciodată.

- Destul că l-a lăsat mama, eu nu vreau să- l las.

Newton, tovarăș nedespărțit, îl însoțea pretutindeni.

Puica ținea cheile de la cămară și de la dulapuri și orice trebuia mergea și dădea singură. își luase o atitudine de om mare și nu mai făcea nebunii ca înainte.

Gospodăria restrânsă o duceau Casandra și mos Iordache. Puica lua lecții cu

învățătorul din sat.

Cuminte și tăcută, lipsită de zburdălnicia vârstei, nu se juca mai deloc. Tot timpul stătea lângă tăticu-său, îi citea ***Universul*** de la cap la coadă. Doar peste rubrica divorțurilor sărea. Micuța, cu inima ei plăpândă, înțelegea că asemenea amintiri nu-i puteau fi plăcute tatălui. Nenorocirea îi formase mintea și cugetarea.

Când Newton, nebunatic, o scutura cu botul de rochiță, îndemnând-o să se joace ca în vremurile bune, dânsa îi zicea foarte serioasă:

- Șezi, Newtoane, n-am poftă de joc.

Animalul, rușinat, părea că înțelege vorbele copilei și în sfârșit se culca, mișcând, de emoție, coada.

Puica gândea prin imagini din trecut.

Văzându-l pe taică-său abia târându-se în cârjă, ofta, amintindu-și cum, cu un an, doi în urmă, încăleca sprinten pe cal ori cum,

venind de pe câmp, sărea ușor din trăsură și o lua în brațe. „Ce bine era atunci!" gândea micuța.

Își amintea cum, venind de la oraș, se cobora vesel din trăsură și, sărutând-o, îi dădea pachetul cu prăjituri ori cu bomboane. Toate erau trecute și Puica le înșira în rândul basmelor frumoase, la care te poți gândi, dar pe care niciodată nu le vei mai

vedea.

Când Mustea, posomorât, cădea pe gânduri, nevrând să vorbească nimic, atunci Puica fugea la Casandra, rugând-o să-i spună poveștile cu feți frumoși ori cu mamele rele ce-și prigonesc copiii.

Grozav o emoționa povestea cu mama geloasă pe frumusețea fetei, pe care o trimise în pădure s-o omoare și să-i aducă inima.

- Casandră, va să zică sunt și mame adevărate, nu numai vitrege, care-și urăsc copiii r

- Sunt, duduie, cum să nu fie? Dar are să fie vai de sufletul lor pe cea lume.

- Cât sunt de proaste, Casandro! își fac rău și lor, și copiilor! Eu n-aș vrea ca mamei să-i fie rău pe cea lume. Poate acolo vom fi împreună și va fi și dânsa mai bună.

- Vezi că dincolo degeaba vrea omul să fie bun și pocăit, că nu se mai poate.

Conașul Todiriță își căpătase mintea și conștiința depline. Singur arendase moșia și-și

administra afacerile.

- Au voit dușmanii să-mi rupă capul, dar nu vor reuși.

Casa în care stătea acum era mai în vale, după dealul pe care era clădită curtea. De acolo nu se mai vedeau apele albastre ale iazului în care se odihneau atât de frumos luna și soarele, clădind în răsărit drum bătut cu pietre scumpe.

Cu toate se deprinsese bietul Mustea, numai cu lipsa acelei priveliști nu se putea deprinde. Când îl apuca dorul de luciul lacului și de oglindirile din el, cobora serile și diminețile, sprijinit în cârjă. Puica mergea înainte cu Newton, iar în urmă venea conașul Todiriță și Iordache, fiind gata să-l sprijine, la nevoie, pe boier.

Mustea stătea ceasuri întregi cu privirile pierdute pe luciul apei. Când realitatea neîndurătoare îl trezea, atunci, cu groază, se gândea nu la viața ce o ducea, ci la moarte. „Să-mi rămână fata și pustiul de avut pe mâna celei ce m-a adus în așa stare!” Când fata

îl vedea prea trist, se lipea cu drag de el și, sărutându-l, îi zicea:

- Tăticule dragă, eu niciodată n-am să te las. Ori poate nu mă crezi?

- Ba te cred, Puică. Dar va trebui să mergi la școală.

- Nu învăț în casă?

- Nu-i de-ajuns, va trebui să te trimit la pension. O să te aduc duminică. Voi fi mângâiat știind că tu ești cuminte și te gândești la mine.

Muntenescu venea și dânsul din când în când: vorbea de afaceri, de mersul

agriculturii, niciodată însă despre femeie. De câteva ori încercase să-i spună ceva, crezându-l pe deplin vindecat de răul pe care i-l făcuse nevasta, dar Mustea, cu gestul lui obișnuit, zisese:

- Te rog, niciun cuvânt. Matilda e moartă și despre morți nu voi vorbi niciodată de rău. Eu sunt de vină; eu am omorât-o, pe mine puteți să mă criticați, pe ea, însă, nu: faptele rele aduc cu ele pedeapsa.

Era la el un amor propriu nemărginit. Nu putea să-și închipuie că femeia pe care el o iubise și o stimase putuse să se coboare atât de jos. Nu erau fățarnice vorbele lui. Deseori zicea:

- Femeile sunt ca și copiii, greșesc când nu știi cum să te porți cu ele.

Cu cheltuielile strânse cum trăia, avea nădejde ca, în câțiva ani, să plătească datoriile și să rămână numai cu ratele de la Credit.

Casandra se făcuse foarte credincioasă. Vedea de gospodărie și economisea tot, ca și cum ar fi fost pentru dânsa. Iordache se îngrijea de grădină, de păsări și de tot.

Conașul Todiriță nu bea nimic spirtos, chiar cafeaua o bea slabă de tot; consuma mai mult lactate și legume. Așa-i făcuse doctorul dieta, ca să nu-i mai vină alt atac.

Muntenescu venea acum uneori cu nevastă-sa și îi aducea fetei bomboane. Puica era foarte drăgălașă cu doamna Muntenescu,

în dorul maică-sii poate.

Doamna Muntenescu o răsfața foarte mult.

- Mi-s dragi, coane Todiriță, fetele; se vede că n-am niciuna.

- Ai o grijă mai puțin.

- Tare te înșeli, coane Todiriță: fetele sunt mai iubitoare cu părinții. Uită-te, bunăoară, Puica: cât de mult te iubește; eu pe băiat îl văd de trei ori pe an; ca și cum nu l-aș avea.

- Da, când e vorba de egoismul nostru, dar când e vorba de fericirea lor, altfel răzbate în lume un băiat, și altfel o fată.

- Dacă e noroc, fie băiat, fie fată, e bine. Vorba poporului: „Fă-mă, mamă, cu noroc și m-arunc apoi în foc“.

Puica-i arată împletiturile ce o învățase profesoara din sat.

- Ei, bravo, îți faci zestre. Vino cu mine, Puico, pentru câteva zile, dacă mă iubești.

- Nu se poate, doamnă Muntenescu, să-l las pe tata singur.

- Pe mine nu mă iubești?

- Ba te iubesc, dar mata nu ești singură.

Doamna Muntenescu o cuprindea în brațe și o săruta cu drag.

- îți seamănă, cucoane Todiriță, ruptă bucățică și la fizic, și la caracter. Ce suflet bun de copil! Numai să-i dea Dumnezeu zile și noroc.

- Doar pentru ea mai trăiesc. Fericirea vieții mele a fost foarte scurtă.

- împotriva voii lui Dumnezeu nu ne putem pune. O s-o măriți și vei trăi din fericirea ei.

- Celui ce-o va lua nu-i cer să fie bogat, dar să fie destoinic să administreze moșia; în curând se va isprăvi cu arenda. Moșia, bine lucrată, scoate rata și dă beneficii de- ajuns pentru o familie modestă. Pe Puica o s-o deprind gospodină; să se amestece în toate. Am pus o femeie la țesut, și până și la stative s-a vârât.

- Tot trebuie s-o dai și la școală în târg.

- Tare n-aș da-o: numai mofturi

și secături deprind în pensioane.

- Nu, tata, eu n-am să deprind niciun moft; am să învăț a lucra frumos, cum lucrează doamna Muntenescu și să știu și eu franțuzește. Vrei să zică vecinele mele că

sunt proastă și mojiică?

- Bine, dacă te-ai ține de făgăduință.

- Dacă nu m-oi ține, să mă bați, tata dragă.

- După ce voi lua-o de la pension, am să caut o nemțoaică, bună gospodină, să se priceapă la toate și s-o învețe pe fată să coasă și să gătească; să priceapă conducerea unei gospodării mici și mari. Să poată face singură, la nevoie, orice, și să știe și să poruncească și să povățuiască servitorii, dacă norocul o va sluji să-i aibă.

- Așa-i și bine, coane Todiriță. Eu, nu că mă laud, sunt dintr-o familie boierească, doar știi, părinții în copilăria mea au avut avere mare, m-au crescut în bumbac. Și, când am sărăcit, ce greu mi-a fost până mam deprins.

Noroc c-am avut bunăvoință. Mă adaptez lesne, cum zice bărbatu-meu; aş fi fost bună pereche cu Robinson. Chiar, am să-i aduc Puicăi povestea lui Robinson, ilustrată.

- Aşa-i bine să fie educați și fetele, și băieții; viața e ca valul, acum te suie, acum te coboară. Trebuie și caracter, educația n-ajunge.

- Face mult educația și ar schimba multe firi care nu sunt îndărătnice.

Cât era Matilda, nevasta subprefectului nu venea, îi era antipatică. „Eu nu sunt mândră, îi zicea Munteneasca bărbatului ei, mă duc, cum bine știi, și la preot, și la învățător, și la vechil; dar pe femeia lui Mustea n-o pot suferi. Când o știu cine-i și o văd că-și dă aere de boieroaică! Orice cusur iert unui om, chiar prostia, dar îngâmfarea și pretențiile parveniților nu le pot suferi“.

Preotul satului venea și el la zile mari.

Arendașul era evreu și foarte

ocupat: n- avea când sta mult de vorbă cu proprietarul, decât la nevoie, când îi cerea vreun sfat.

In schimb, nevasta arendaşului era tânără şi căpătase educaţie la Viena; ştia pian, franţuzeşte şi nemţeşte. N-avea copii, ţinea foarte mult la Puica şi-l ruga pe conaşul Todirită s-o lase cât mai mult să vină la ea.

Dânsa^s îi arăta cum să cânte la pianul pe care conaşul Todiriţă i-l lăsase, îi dădea lecţii de franceză şi germană. Puica nu uitase ce învăţase cu Maria şi făcea progrese uimitoare. Învăţa foarte repede.

Conaşul Todiriţă, deşi cam rutinat şi amărât de purtarea neveste-sii, pe care el o pune pe seama educaţiei de pension, spoială rece, care nu formează deloc inima femeii, totuşi, în inima lui de tată, era măgulit de progresele fetei. Şi nu putea răspunde mai nimic la argumentele doamnei Goldenschatz:

- Muzica, domnule Mustea, îi

zicea ea adesea conașului Todiriță, înalță sufletul și, deseori, ne apără de multe căderi; viața noastră, a femeilor, e mult mai lipsită de emoții și de griji decât a bărbatului, și dacă, în acest timp, sufletul nu-i ocupat cu nimic, nu se știe pe ce cărări te împing patimile.

- Dar gospodăria?

- Bine, gospodăria e ceva, dar n-ajunge. O femeie deșteaptă își aranjează gospodăria în câteva ceasuri și, dacă Dumnezeu n-a binecuvântat-o cu copii, ce să facă? Aud pe multe prietene de-ale mele plângându-se de urât. Eu nu cunosc boala asta. Totdeauna am o partitură pe care n-am înțeles-o îndeajuns, n-am executat-o la perfecție și această ocupație nu-mi dă răgaz să mi se urască. Am noroc că bărbatului meu îi place muzica și, seara, oricât ar fi de obosit, mă ascultă și ce fericire pentru mine când reușesc execuția unei piese și el îmi spune că-i mult mai bine înțeleasă decât înainte!

Conașul Todiriță ofta și înțelegea că doamna Goldenschatz avea mare dreptate.

- Dar, când am câte-o nemulțumire, în loc să-mi distrug nervii, să mă cert înaintea cu bărbatul că de, oricât de ideală ar fi o căsătorie, nu se poate fără neînțelegeri, merg și interpretez o bucată muzicală. Și de câte ori în asemenea momente n-am înțeles mult mai bine sensul operei!

- Dar dumneata ai studiat cine știe câți ani, zicea conașul Todiriță.

- N-are a face, domnule Mustea, sentimentul nostru muzical se mulțumește și cu mult mai puțin. Ilie văcarul, când cântă din fluier, e foarte mulțumit de doina pe care o interpretează și de felul în care o zice.

- Dumneata ești o adevărată adoratoare a muzicii.

- Sunt până într-atâta încât, de-aș avea putere, aș face lege ca poporul să nu învețe să citească și să scrie, ci să învețe muzică. Cititul și scrisul îl uită; muzica nu;

el va cânta când va fi trist.

- Lanta si tara sa ştie.

- Bine, dar cântă într-un mod primitiv şi, după cum azi oamenii nu mai scriu pe scoarţe ori pe cărămizi cu hieroglife, tot aşa, pentru demnitatea omenirii, muzica a făcut aşa progres încât e o datorie să-l împărtăşim şi poporului.

În asemenea companie, Puica făcea progrese şi, dacă n-ar fi fost tristeţea tatălui, care o impresiona jalnic, n-ar fi suferit deloc din lipsa Matildei.

Astfel treceau zile după zile, toate asemănătoare ca picăturile de apă.

Gâlceava şi cearta pieriseră din casa conului Todiriţă, dar şi fericirea. Casa de fier de asemenea i-o lăsase arendaşului; vederea ei îi făcea rău.

Din camera de culcare nu luase nicio mobilă. Căuta să îndepărteze tot ce-i amintea de trecut. Numai că zădarnică stăruinţă! Trecutul suntem noi înşine si câtă

vreme nu ne pierdem pe noi înșine, nu-l pierdem nici pe el. Nu uită omul ce vrea și când vrea. Și cum s-ar fi putut altfel? Mustea nu mai putea trăi nici în viitor, nici în prezent. El trăia numai în trecut, acesta fusese puternic și plin de vraga tinereții; trecutul găsea răsunset și acum, când prezentul și viitorul erau atât de slabe! Cu cât trecea vremea, cu atât mai clar își vedea copilăria și anii tinereții. Erau momente când iluzia trecutului era atât de puternică, încât simțea aievea mângâierile mamei pe cap și glasul ei duios întrebându-l: „Unde-ai fost tu, drăguțule, pân' acum?” în asemenea momente se vedea iar tânăr, frumos și cum

™ >

maică-sa zâmbitoare îi zicea: „Dragă băiete, nimic nu-i mai greu de găsit pe lume decât o nevastă care să te facă fericit. Eu, poate, azi- mâine mor, dar să te gândești bine la vorbele mele...”

Trecutul suntem noi și mai curând
ne uităm pe noi înșine decât
trecutul; de aceea dădea Mustea
deznădăjduit din cap când
Muntenescu îi zicea: „Uită, frate,
trecutul!"CAPITOLUL II
Matilda la oraș

Conița Matilda, cum a plecat de-acasă, înapoi nu s-a mai uitat; era ca într-o vrajă - privind înapoi ar fi stricat farmecul.

A tras la un hotel și a trimis trăsura.

Vizitiul o întreabă când să vină.³

- N-o să vii deloc; mă voi întoarce cu o trăsură de-aici.

Trimise la Iliescu un chelner cu un bilet în care îi spunea să vină la ea imediat!

Conița Matilda era foarte neliniștită: pasul pe care-l făcuse era, poate, cel mai însemnat din viața ei.

Când se măritase cu Mustea era prea tânără pentru a gândi serios;

râdea, glumea, lăsându-și părinții să judece pentru ea. Prietenele o fereceau, o invidiau chiar; ea, tânără, frumoasă, măgulită de toți, cum putea să nu se aștepte la cea mai mare fericire? Pe urmă, măritișul avea farmecul necunoscutului, al unei lumi noi, plină de bucurii. Acum era cu totul altceva. Singură răspunzătoare de fapte și de fericirea sa, n-avea de la cine să ceară un sfat. Ba mai mult, ca hoțul trebuia să ascundă planurile, trebuia să roșească de faptele sale.

Patima îi dădea dreptate, dar mintea, în care, ca într-o oglindă, se reflecta judecata societății, o condamna.

5 ?

Măsura odaia în lung și-n lat, muncită de gânduri de tot soiul.

După ce-i dădu drumul vizitiului să meargă acasă, simți un fel de leșin: să fi putut, s-ar fi întors. Dar era prea târziu: zurgălăii trăsurii se auzeau pierduți în depărtare.

Toate giuvaiererele erau de mult cărate la Iliescu.

Iliescu, îndată ce primi biletul, alergă ca un nebun; norocul lui era în joc. Mereu se întreba: pe ce sumă o fi pus oare mâna? Fără a da măcar ziuă bună, zise pripit:

- Sunt banii?

Matilda, enervată, simți că i se strânge inima. Cu glas stins, zise:

- Sunt.

- Unde? Câți? întrebă Iliescu plin de lăcomie.

Fața lui avea o expresie atât de lacomă și de pofticioasă, încât o femeie pricepută ar fi trebuit să-l scoată pe ușă afară. Matilda împietrise locului și nu mai avea glas.

- Dar bine, soro, vorbește, nu-i timp de pierdut. Să vedem ce bani ai și să facem hârtia de divorț; trebuie dată chiar azi.

La aceste vorbe, Matilda se mai liniști.

- Nu i-am numărat. Oh! Cât sunt de obosită! zise Matilda și se lăsă pe un scaun.

- Unde-s? Dacă nu-s schimbate, n-am făcut nimic.

Matilda, plictisită, îi arătă geamantanul.

Iliescu se repezi ca un uliu după pradă, ca hoțul care dă năvală la averea altuia, strică, răscolește, ca pentru a găsi comoara dorită. Scoase portofelul de piele și, cu ochi scânteietori, îl desfăcu, începu a număra hârtiile cu glas tare, aproape fără a răsufla.

- Tocmai cincizeci de hârtii de câte o mie! Ce noroc că le-a schimbat!

În ochi i se vedea mulțumirea diavolului care a reușit să aducă un suflet în ispită. Cu o siguranță și cu o nepăsare uimitoare, puse portofelul în buzunarul de la piept.

- Îl iei cu tine? zise Matilda.

- Vezi bine, doar n-o să-l ții la tine de podoabă. Pe urmă se poate întâmpla să se plângă boierul la procuror și să-ți facă percheziție și să-i ia. Așa, spui că n-ai nimic. Poate i-au furat servitorii ori i-a pierdut. Tăgăduiești tot. Ai înțeles?

- Numai ia seama să nu-i pierzi.

- Ce, mă crezi copil? La vară clădim, facem nuntă în casa noastră. Repede, hârtia de divorț!

- Iliescule, ai milă de mine; sunt prăpădită!

- Vai, soro! Ce-a fost mai greu s-a făcut. Acum numai răbdare, cu trăgăneala divorțului; dar pun eu cuvânt.

- Vai, un an ce-o să mă fac?

- Femeile sunt toate ca una: după ce ating idealul, nu-1 mai știu prețui.

- Ideal! Dar vai, cu ce jertfe! Cu ce primejdii!

- Fără primejdii, n-ar fi plăcere, fără jertfe, n-ar fi fericire.

- Ce mă fac eu? Parcă sunt căzută din cer!

- Ce faci? îți iau o cameră cu chirie. Te abonezi la un birt și gata. Vin și eu pe-acolo, însă așa ca să nu te compromit.

- Pentru tine, toate par ușoare, dar ce viață pentru mine să stau singură!

- Bine, soro, împreună nu putem sta, neam compromite și nu te-aș

putea lua, legea e hotărâtă: femeia prinsă cu amantul nu se poate căsători cu el. Cred că nu dorești asta!

- Ce legi barbare!

- De, nu le putem schimba noi; trebuie să ne supunem; dar oare n-ai putea sta la o mătușă? Parcă ai două...

- Nu, nu vreau cu niciun chip.

- Am întâlnit-o pe Maria, a mai slăbit, biata fată! Dar e mai interesantă, e chiar drăguță; blondelor nu le șade bine prea grase.

Matilda nu asculta deloc cu drag asemenea laude; dânsa era mereu geloasă pe tinerețea Măriei și, ca să curme potopul de laude cu care Iliescu nu mai sfârșea, zise:

- Eu s-ajung la ușa lor? Dar mai bine într- un bordei. Să mă scol și să mă culc cu morala lor? Nu, niciodată!

- Atunci, fă cum vrei: între rude nu m- amestec.

- Iliescule, caută-mi o cameră pe- aproape de tine. Nu mai cunosc

nici străzile, atât m-a sălbăticit viața de țară, parcă n-aș fi născută și crescută aici!

- Am si ochit o cameră în drumul meu.

- Oh! Iliescule, fi bun cu mine, nu știi cât sufăr! Intr-o zi atâtea schimbări!

- De-o să-mi vorbești mult așa, nu știu, zău! Nu-mi plac femeile, adică oamenii, care veșnic se plâng; ce s-a făcut e bun făcut: mortul de la groapă nu se mai întoarce.

- Da, decât...

- Niciun decât, altfel nu ne putem lua și tu nu mai puteai trăi cu dânsul. Eu am planuri mari, numai să m-ascuți.

- Să-ți ajute Dumnezeu! Mult am suferit și poate aș merita o viață mai bună. Eu nu eram pentru Mustea, nici el pentru mine.

Spune-mi și mie planurile, poate mi se va mai potoli cugetul; oricum, uneori m-apucă grozave muștrări.

- Oh! Romantismul ăsta le rupe

femeilor capul. Ce s-a făcut trebuia să se facă.

- Dar, dragă, vezi că-n mine se luptă multe suflete.

- Las', soro, ne clădim o casă frumoasă, o mobilă șic; mă reped pe urmă la Geneva și- mi iau diploma de avocat. într-un an, doi ajung departe. Banii tăi sunt fermentul cu ajutorul căruia o să ajungem unde dorim.

- Dar cu slujba?

- O las dracului cu cea dintâi ocazie.

- Oh! Să ne ajute Dumnezeu; destul am suferit.

- Dumnezeu o să ne ajute, eu sunt om cu noroc. Sunt atent și cumpănit; nu te sfătuiam să faci ce-ai făcut dacă nu eram sigur de reușită. Trebuie să ai încredere în mine.

- Vezi bine că am.

- Cunosc eu felul de-a cugeta al femeilor. Ai dreptate, cu altul ai fi putut-o păți, cu mine nu; eu sunt om de cuvânt. Fiecare e cinstit așa cum înțelege să fie. Spune: n-am

fost corect cu tine?

- Sper că o să fii și de-acum încolo. Dacă mă îndoiam de caracterul tău, mai bine mă spânzuram de cea dintâi cracă din pădure.

- Adineauri vei fi gândit că pot face, ca mulți alții, să dau banii la cărți, să te las pe drumuri.

- Vai, ce idee! Mai curând să mă omori mtai.

- Hei, dragă, puteai nimeri peste asemenea canalie. Mai ales cum ești tu cam naivă, cam lesne crezătoare...

- Te-nșeli, femeile au o presimțire care rar le înșală.

- De câte ori n-o pățesc cu toată presimțirea lor! Eu, de cum te-am văzut, team iubit. Puteam să profit, să petrec așa cum fac atâția, și în cele din urmă, plictisit, să te las. Dar vezi, n-am făcut așa, fiind om de onoare. Te-am văzut că suferi și mi-a fost milă. Mi-am zis să te scap cu orice preț din iadul acela de căsnicie c-un om pe care nu-1 puteai suferi. Dar, când vrei

fericirea ființei iubite, n-alegi mijloacele, nu ocolești căile. Și sfatul pe care ți l-am dat e, dacă vrei, machiavelic, dar nu criminal. Dovadă: nici legea nu-l condamnă. Atunci de ce ți-ai face sânge rău?

- Da, legea nu mă condamnă, dar lumea?

- Hei, lumea! Cine o întreabă pe ea ce face! Dacă am putea pătrunde în sufletul fiecăruia, te-asigur că am vedea că noi suntem îngeri.

- Și eu tot așa zic de alții.

- Trebuie să fii rezonabilă.

- Foarte greu până mă voi deprinde cu viața asta nouă; mai ales cu singurătatea.

- Ce vrei? Nu se poate altfel. Acum uite, să fac hârtia de divorț, s-o iscălești și s-o dai la tribunal. Eu azi arvunesc camera și mâine te muți.

Plecând, Iliescu abia-i atinse obrazul c-o sărutare. Era grăbit.

Matilda se mira de încrederea pe care o avea în Iliescu. Giuvaierele

în valoare de vreo douăzeci de mii i le dăduse; banii de asemenea. Intr-adevăr, numai o iubire pătimașă e în stare de așa încredere.

Femeile, în asemenea momente de furie pasională, nu se gândesc la starea materială. Nu călcase ea în picioare poziția socială, numele de femeie cinstită, simțirea de mamă? Toate le nesocotise pentru Iliescu, și era să țină la bani?

Nu, aceștia n-au preț în fața patimii.

Simțea ea bine că fapta ei și a lui Iliescu numai cinstită nu era, dar era întocmai ca hoțul care n-are curaj să-și numească tovarășul hoț, căci acel nume i se cuvine și lui.

Acești oameni, fără pic de morală, se simt datorii unuia altuia; e un fel de cinste specială, de a nu-și categorisi tovarășul. E ceva mai mult: oamenii cei mai necinstiți tot au o cinste față de tovarășii lor și nu-i înșală. Se pare că, stricați cu morala lumii întregi,

țin cel puțin la stima complicilor.
Pe acest soi de cinste se baza și
Matilda.

Iliescu ar putea-o înșela, dar nu
va face asta. În asemenea hal de
necinste nu ajunsese.

La fiecare vuiet Matilda tresărea,
în așa stare de enervare o
aduseseră faptele ei. Aștepta cu
nerăbdare vremea să plece, vrând
să dea cât mai curând hârtia. Se
temea să nu-1 vadă pe Mustea
năvălind în cameră, rugând-o să
se întoarcă. CAPITOLUL III

Locuința cea nouă

Iliescu ochise o cameră la o
cucoană văduvă. Cum ieși de la
tribunal, se duse întins să dea
arvună la casă. „Am intrat în horă,
trebuie să joc.”

Proprietăresei îi spuse că-i o soră
de-ale lui în divorț.

- Femeie nenorocită, coană
dragă. Acum cade pe capul meu.

- Da, maică, dacă nu-i ajuta-o
dumneata, străinii nu i-or da
niciun sprijin. E datorie de frate;
apoi va cere alimente.

- Mai lasă și dumneata din preț;
îi avea chiar pomană. Eu, un biet
funcționar, de- abia leg cele două

capete.

- Aşa-i, mamă, dar nu pot. Am lăsat de-

ajuns. Odaie mobilată; gândeşte:

pat,

oglindă, şifonier, de, toate se mai strică, nu rămân cum le dai. Am

luat în alte vremuri doi galbeni.

Am să-i fiu ca o mamă, de mine să

nu vă ascundeţi, poate dă

Dumnezeu şi se mărită. Eu sunt

femeie bună şi casa mi-i cu noroc.

- Bine, fie cincisprezece franci, mai mult, crede-mă, nu pot; dar te

rog să aibă înlesnire să-şi facă la

dumneata o cafea, un lapte.

- Cum nu, mamă! Orice va pofti, doar oameni suntem. Pe luna

dintâi ți-o las așa, dar mai departe

o să-mi dați ceva mai mult. Când s-

o deprinde cu mine, am să-i fiu ca

o mamă.

Odaia era destul de sărăcăcioasă, cam umedă şi lipsită de soare. Un

pat de tablă, vechi. Perdele de

creton, şters. Cine mai ştie câte

rânduri de chiriaşi se perindaseră

în acea cameră tristă! Cine ştie

câte lacrimi și câtă jale erau închise între acei patru pereți cu zugrăveala învechită?

Contrasta îngrozitor camera aceasta cu iatacul boieresc de dinainte, pe care conașul Todiriță îl mobilase din nou când se însurase. Paturi mari de lemn negru, sculptate frumos, cu plăpumi și perne de atlas albastru; dulapuri cu oglinzi, pe jos velinți frumoase, alese, care costau zeci de galbeni, vechi odoare de la bătrâna.

Aici, pe lângă pat, mai era și o canapea veche. Câteva scaune, o masă rotundă formau întreg mobilierul camerei menite Matildei.

Spre seară, Iliescu veni cu o trăsură cu coșul ridicat și o duse pe Matilda la locuința cea nouă. O lampă veche, care răspândea miros neplăcut de petrol, ardea pe masă.

Când intră în cameră, Matilda simți un
fior de parcă ar fi fost într-o
temniță.

Iliescu, spre a-i da curaj, zise:

- Nu-i așa că-i drăguță camera? Cam mică, dar n-ai să joci.

- O să fie greu până mă voi deprinde singură în așa casă!

- Bine, soro, nu se poate. De-mi vorbești mult astfel, să știi că mă supăr. O să încep să cred că te căiești de ce-ai făcut, lucru ce mar durea îngrozitor.

- Te rog, nu mă lua aspru, gândesc cât de nesuferită e starea aceasta de trecere. Un an de așteptare, de târăgăneală prin tribunal. Pe tine să te văd numai pe furiș! Să trăiesc izolată! Nu vezi că-i groaznic? Pentru tine nu-i nimic, nicio schimbare, dar pentru mine?

- Ce vrei? Eu nu-s însurat. La toate astea trebuia să te gândești înainte. Iubirea cere jertfe, fă-le.

Iliescu stătu cu ea până după miezul nopții. Văzând-o atât de nervoasă, se temea ca, într-un moment, să n-o prindă căința și deznădejdea și să plece la Chindești, mărturisindu-i bărbatului tot. Pe urmă putea să-l

dea în judecată c-a înșelat o femeie nervoasă, i-a luat giuvaiere și bani. „Cu asemenea femei ciudate, aproape nebune, nu ești sigur de nimic.” Chiar dacă prin judecată nu i s-ar putea face nimic, l-ar face de râs, căci lumea toată știa de legătura lui cu Matilda. Iliescu era laș; putea săvârși orice, îl putea ucide chiar pe unchiul din China, dar să nu vadă sânge și să nu fie dat în judecată. Dorea să se îmbogățească, să ajungă cineva, dar în așa fel încât legal să nu-i poată face nimeni nimic. De aceea se temea rău ca Matilda să nu-și schimbe părerile. Acum îi mai și părea rău că n-a luat o cameră mai bună, de aceea și zise:

- Ascultă, dragă, dacă nu-ți convine camera, vom căuta alta. Am luat-o deocamdată ca să nu stai la hotel.

- O să mă deprind, voi socoti anul acesta ca an de ispășire a păcatelor, nădăjduind că mă vei face fericită pe viitor.

- Despre asta nici nu trebuie să

te îndoiești.

5

Noaptea târziu, Matilda îl petrecu până la portița care dădea în stradă. O ceață înăbușitoare și o umezeală rece te pătrundeau până la oase.

- Intră repede în cameră, e umed, să nu răcești. Vezi că am și eu neplăcerile mele; până acasă am să tremur bine.

- ***Bonsoirl*** spuse și-i mai strânse o dată mâna.

Matilda intră în cameră: fiind singură, îi păru și mai îngrozitoare. Plafonul jos, mirosul de odaie închisă și neaerisită. Aerul de oraș înăbușitor: toate o impresionau adânc.

Nu-i părea rău după bărbat, dar era grozav de înduioșată de ființa sa menită să trăiască în așa cocioabă.

Cu o noapte în urmă nu dormise de emoția furtului. Acum nu putea dormi de emoția atâtor schimbări întâmplătoare în câteva ore.

Pe proprietăreașă abia o zărise. Era o bătrână simpatică. îi plăcea să vorbească mult și să știe multe.

Oboseala trupului și a sufletului îi adusesese într-un târziu un somn zbuciumat de vise.

A doua zi, când se trezi, nu-și dădu seama unde era. Dar, când privi lucrurile din juru- i, fereastra cu perdeaua sărăcăcioasă de creton, îndată își aduse aminte de cele întâmplate.

Ziua trecută, de emoție, nu mâncase mai nimic și acum se simțea slăbită. Trebuia să se scoale; aici nu mai avea cui porunci să-i aducă cafeaua la pat.

De cu seară Iliescu avusese grijă să-i spună proprietăresei să cumpere un litru de lapte. Dânsul îi cumpărase cafea și zahăr de la o băcănie ca să le aibă gata.

Greu se putu Matilda obișnui cu asemenea cafea. Nu semăna deloc cu cea de la Chindești.

Proprietăreasa veni de dimineață s-o întrebe de-i trebuie ceva și să-i mai țină de urât.

- Ce să faci, maică; bine că n-ai copii! Trebuie să te desparți dacă e un ticălos. Ești încă tânără. Dacă nu ți-ai căta acum norocul, apoi

când?

- Norocul femeilor e rar, zise Matilda.

- Rar, mamă, dar tot e. Câte n-am văzut eu care n-au avut noroc întâia oară și au avut a doua, ba chiar a treia? Azi nu-s ca mai demult, femeile proaste; dacă și-au legat odată capul să nu-1 mai dezlege și să rabde orice.

Iliescu o abonă pentru mâncare la un birt din apropiere. Ii dădea bani cu socoteală, spunându-i că trebuie să trăiască cu economie, că el nu voia cu niciun chip să se atingă de banii ei, că îi dădea din leafa lui.

- Dacă vrei s-ajungem ceva, dragă Matildă, trebuie oarecare jertfe.

Matilda se supunea. Vedea bine că era la mâna lui Iliescu.

Femeia, la vârsta Matildei, prinsă de patima dragostei pentru un bărbat mai tânăr decât ea, suferă de la el nu numai sărăcie, dar chiar și bătaie. Se mângâia cu gândul că, fiind cununată, totul se va schimba.

Din nou va începe o viață de belșug, mai fericită decât cea de la țară, căci va sta în rând cu lumea. Va merge la teatru, va primi vizite. În sfârșit, vanitatea de femeie de lume va fi îndeplinită.

În asemenea momente de iluzii deșarte își închipuia că anii tinereții se vor întoarce, va fi iar tânără; frumusețea ei nu va fi îngropată în pustiul unui sat, cum a fost vreme de zece ani.

Toate i le-ar fi iertat lui Mustea; dar deșertăciunea ei de femeie cochetă nu putea uita faptul că a ținut-o departe de lume; nimeni să nu-și desfete ochii cu frumusețea ei!

Procesul divorțului își urma cursul încet,

5

3

ca toate asemenea procese.

Mustea nici nu se prezenta.

Iliescu venea serile, stătea până târziu, câteodată chiar rămânea acolo. Se încredințase că Mustea, amărât și istovit de boală, nu-și bătea capul să însceneze constatări de adulter.

Zilele își urmau cursul cu

monotonia lor, ucisă doar de speranțele viitorului.

Matilda avea mari pretenții de la viață.

Într-una din zile, stând de vorbă cu Iliescu și jelindu-i-se de urât, acesta îi zise:

- Bine, Matildo, e lucru firesc să-ți fie urât; dacă nu vrei deloc să legi relații cu rudele.

- Cu Maria sunt certată și nu vreau să merg la ea.

- Dar vei mai fi având și alte rude, doar

ești de-aici.

- Da, am o mătușă de departe, care m-a botezat. Se ține cam boieroaică; sigur, afară nu m-ar da dacă m-aș duce. Când eram mică mă iubea mult.

- Tocmai, dacă vei lega relațiile, poate near cununa.

- Se poate. Cu Mustea nu m-a cununat, fiindcă era dusă în străinătate. A avut, biata, un fecior și-a înnebunit și acela.

- Și-i bogată, zici?

- Da, e destul de bogată.

- Cine o moștenește?

- Are un nepot, adică doi; dar unul e călugăr. Celălalt e un deșuchiat, un neisprăvit.

- Dacă te-ai pune bine pe lângă ea, ar putea să ne lase ceva, de ne va cununa.

- îmi vine foarte greu. Cine știe ce-o fi auzit de mine.

- N-are a face; spune-i că-s minciuni, că aveai trai rău cu Mustea și-a trebuit să dai divorț.

- Nu știi cum sunt bătrânii? Va zice că, oricum era, trebuia să rabd, să nu mă fac de răs.

- O să-ți facă puțină morală și pace. Dacă vei ști cum s-o iei, se atașează ea de tine. Bătrânii sunt precum copiii, dacă le măgulești slăbiciunea, faci cu ei ce vrei. Asemenea relații nu trebuie neglijate. Mergi chiar azi.

- Nu. Dânsei îi place să mergi duminică, după ce vine de la biserică. Atunci e și mai bună; te pofteste la dejun și te ține până seara să joci cu ea tabinet și concină.

- Foarte bine, rămâne pe duminică. Poate acolo te-ntâlnești

și cu Maria și vă împăcați.

- Nici vorbă de întâlnit. Asta-i o mătușă din partea mamei, care era dintr-o familie veche boierească. Acelea sunt din partea tatei, care sunt din negustori; niciodată nu s-ar amesteca cu dânsese. Așa cum e bătrână, dar are tabieturi de cochetă. Toată ziua stă cu mânuși pe mâini, numai la masă și la închinăciune le scoate. Nu uita să-mi

scoți ceasul. Dânsei nu-i place să vadă rude calice și trebuie să merg cu birja.

- Fără îndoială, trebuie să fim atenți la toate sensibilitățile. Poate îți lasă ceva în testament.

- Mă tem că are de gând să lase tot spitalului, dacă n-o fi și lăsat.

- N-are a face, dacă vrea, face ea alt testament.

Iliescu era vesel de tot.

în primul rând că mai scăpa de tânguierile Matildei și în al doilea rând că se putea să pună mâna pe vreo moștenire. Se îndulcise Iliescu la averi căpătate fără muncă și fără primejdie și de

aceea credea că a găsit în Matilda un tovarăș aducător de bogății.

Matilda avu într-adevăr o ocupație nouă. își îngriji și pregăti hainele cu care avea să meargă. Mătușa era foarte pretențioasă și de felul în care erai îmbrăcată depindea mult felul în care erai primită. Duminică, de la nouă, Iliescu fu la Matilda ca să-i supravegheze singur toaleta și să-i aducă trăsura. îndată ce un interes de bani era la mijloc, demonul iscusinței și al dibăciei era întrupat în el. O ajută pe Matilda să-și încrețească părul, îi înfierbântă singur fierul la spirt. Stăruie să se pudreze și să-și așeze cât mai bine și mai nimerit hainele. Iliescu părea că-i o mamă care-și împodobește fata, doar ar putea-o mărita.

Se înțeleaseră să-i spună mătușii c-a fost la biserică.

Era prin noiembrie și iarna se instalase deja, fiind cu atât mai aspră cu cât nu căzuse încă zăpadă mai deloc. Era un ger uscat și un vânt aspru bătea

dinspre miazănoapte.

Matilda, în blana elegantă pe care o avea de la Mustea, sări sprintenă în trăsură. Aerul rece și curat îi înviorase obrajii.

O servitoare îi ieși înaintea. O recunoscuse pe Matilda, deși n-o văzuse de câțiva ani.

- Mătușica e acasă?

- Acasă, ducă, poftim în salon!

Matilda plăti birjarului și intra veselă,

râzând: sărută mâna bătrânei.

- Ce-o să fie? Unde să scriu că ți-ai adus și tu aminte de mine?

Și o sărută pe Matilda pe amândoi obrajii.

- Ia, șezi colea lângă mine. Ai dat drumul trăsurii? Mănânci cu mine.

- Da, mătușică.

- Dar ce faci, fată? Am auzit că ți-ai lăsat bărbatul. Te desparți? Ce-i cu tine?

- Of! Mătușică dragă, să nu mă cerți. Când ai ști cât am suferit în ăștia zece ani!

- Bine, bine, dar de, n-ai dat cumva vrabia din mână pe cioara din par?

- Vai, mătușică, știi lucrurile mai bine decât mine.

- Nu te mai da sfântă. Nu zic să nu te desparți, și eu m-am despărțit de cel dintâi, dar al meu era cartofor.

- Și al meu e un prost care a pierdut tot. Matale deci n-o să mă acuzi. E unul care mă ia; are loc, bani, o să ne facem casă. El e aproape avocat. Și tot o să fiu mai fericită decât cu mojicul și țărănoiul de Mustea. Vorba matale: din mojic, om de frunte nu se poate.

- Dar fata unde ți-e?

- Fata e la dânsul, o s-o trimită la pension.

- Numai să fie bine. Cine nu deschide ochii dă peste dracul. Cât mai e până la sfârșitul divorțului?

- Vreo șase luni.

- Să vii cu al tău pe la mine, să-l văd și eu; de mi-o plăcea, poate vă cunun; tot te-am botezat eu.

- Sărut-mâna, tușă, cât ești de bună!

Și, cu o duioșie prefăcută, o

sărută pe obraz.

- Să nu vii tu pân-acum la mine?

- M-am jenat, dragă tușă; mă gândeam că o să mă dai afară. Acum îmi era așa de dor! Stau singură și străină, plâng toată ziua. Azi am fost la biserică, m-am rugat cu toată inima să-ți dea Dumnezeu sănătate și inimă bună pentru mine. Și, pe urmă, mi-am zis:

ce-o fi, o fi, am să mă duc. De m-o da afară, o să-i cad în genunchi să-i spun că nu-s vinovată.

- Ce, mă știi pe mine așa de rea? Nici eu n-am pe nimeni!

- Dar Turei ce mai face, nu vine pe la mata?

- Cum să nu vină? Vine mereu și-mi cere bani. Un rău, dragă Matildă, nu se ține de nimic. Stăruisem și i-au dat o slujbă foarte bună.

- Aș! El și slujbă! Nu-1 știu eu de când încă nu mă măritasem? Tot așa ștrengar era.

- De, să zicem, era copil; dar acum, om în toată firea! Dorește să mor, doar ar pune mâna pe

avere. Necazul lui pe mine că nu ştie ce testament am făcut.

3

- Frate-său, arhimandritul, nu-l mai dojeneşte?

- Om la treizeci de ani e de dojană? Uite, azi n-a venit; aşteaptă până stau la dejun şi pe urmă vine şi mi se milogeşte că n-a mâncat. „Bine, îi zic eu, fie lui acolo, de ce nu vii să mănânci cu mine? Mi-ai ţine de urât. Slavă Domnului, la masa mea poate oricând mânca un om!” Ştii ce zice? „Mata ai tabietul matale şi eu, pe al meu. Mănânc la birt, stau de vorbă cu prietenii, mai joc un biliard, dar cu mata ce să fac? Dă-mi mai bine cinci franci şi te mântui de mine.” Ce să-i fac, fată? Scot şi-i dau.

- Vezi? L-ai învăţat cu nărav.

- Crezi, poate, că de voie? De nevoie. Vrei să ne facă neamul de ruşine? Mi-a şi zis odată că, dacă eu nu-i dau, frate-său nu-i dă, o să spargă o casă. Încaltea merge la puşcărie, dar şi noi cinste n-o să avem fiindcă o să spună că rudele lui bogate l-au lăsat muritor de

foame. Iaca așa! Vezi tu? Și eu le am pe-ale mele.

- Așa-i, tușă, dar nu ești datoare.

- Nu-s datoare, dar mi-i nepot de soră. Pe lângă rușine, mă și doare: mi-e milă de el, ucigă-1 crucea. N-am avut noroc de-o biată nepoată. Fata e altceva: o țineam pe lângă mine, aveam de la ea o căutare.

- Și fata o măritai și, la urmă, tot singură.

- Noaptea mi-i chiar frică; nu țin bani în casă, dar hoții nu știu că ții ori nu. Cum l-au ucis pe bietul Casian?

Cu una, cu alta, veni vremea dejunului. Era în Postul Crăciunului și coana Zoe postea. Slujnica le pofti în sufragerie la masă.

- Dragă Matildo, eu postesc. Știu că voi, ăștia tineri, nu mai țineți la posturi. Cine mănâncă cu mine n-are încotro; trebuie să postească, îi sfințesc de nevoie.

- Aș! Știi, îmi place grozav postul.

întâi, ca să-și deschidă gustul de mâncare, luară un păhărel de

rachiu de Moldova, de anason. Pe urmă, începură cu icre negre și cu câte o bucățică de batog afumat.

- Mie-mi plac mâncărurile din vechime, gospodărești, cum îi plăceau lui Grigoriță, Dumnezeu să-l ierte! Vezi, când mănânc bucățica de batog, parcă îl aud pe dumnealui: „Ia gustă, Zoe, felia asta: e moale și dulce“. Așa bărbat mai rar, deși al doilea, dar cum ținea la mine!

După asta se aduse un rasol de pește; niște salată de linte și niște pârjoale de cartofi. Toate udate cu vin vechi din pivnița dumisale. Ca fructe erau prune uscate, zaharisite și umplute cu nuci.

- Ce prune minunate, tușă!

Matilda le lăuda. Drept, erau și bune, știa că sunt pregătite de coana Zoe și ținea mult să fie lăudate.

- Așa-i că sunt bune?

- Ceva nemaipomenit de fin și de gustos. De câte ori n-am încercat să fac și niciodată n-am reușit.

- Eu le fac singură, nu las pe nimeni, că nimeni nu le știe

meșteșugul.

- E greu să le nimeresti și din zahăr, și din uscat, și din toate. Am făcut într-un an zece chile și toate au mucegăit.

- Nu le-ai potrivit de zahăr.

Matilda mințea ca s-o
lingușească pe
batrana.

După dejun, trecură în salon să ia cafeaua. Când erau la cafea, iată și Turei.

- Cum nimeresti de vii întotdeauna după dejun? zise coana Zoe.

- Dovadă că viu pentru dragostea de a te vedea, nu să mănânc.

- Ei bravo, așa îmi mai plăci.

- Dar dumneata, verișoară, cum te mai lauzi? Am auzit că te-ai făcut iar orășeancă.

- Mi s-a urât și mie cu țara.

- Bine ai făcut; dar să-mi dai adresa unde stai, să-ți fac o vizită.

- Las', întâi să mă despart. Acum stau la închisoare.

- Atunci, pardon. Tușică, de mine te-ai gândit la ceva?

- La ce să mă gândesc? Tu știi că

nici până
azi tâlharul de arendaș nu mi-a
adus

câștigul?

- Se poate? Eu l-am văzut prin oraș.

- I-am scris și nici n-a răspuns.

- Bine, bine; dar de, popa zice că n-are, dumneata n-ai și eu ce fac? N-am palton.

- Fă și tu ce te-o învăța Dumnezeu!

- Ba eu oi face ce m-o învăța dracul, că-i mai meșter.

- Cine-o înfunda pușcăria?

- ***Je m'enfiche!***

- Cu mine nu vorbi turcește că nu te înțeleg.

- O să înțelegi altădată. Carevasăzică, nai? Nu-i nimic; lasă, găsesc eu în altă parte. Când ești moștenitorul coanei Zoe Mușchețeanu, nu mori de foame. Diseară e bal la clubul boieresc, trebuie să merg neapărat.

- Adică fără tine nu s-ar putea ține balul? Vezi? De aceea nu-ți ajung banii.

- La bal o să câștig.

- O să câștigi! Ți-ai pierdut toată averea la cărți și tot nu te-ai învățat minte?

- Trebuie să vină odată și rândul meu la câștig. Uite, verișoară, am două bilete, vii cu mine?

- Nu se poate, vere, în divorț să merg la baluri.

- Ce? Adică divorțul e un fel de doliu?

- Dacă ar merge, apoi cu un deșuchiat ca tine s-ar duce?

- Mătușică, tare mă persecuți. Eu te iubesc cum nu-ți închipui!

- Da, mă iubești? Te rogi dimineața și seara doar m-ar lua han-tătar! Crezi că pe unul ca tine am să-l las moștenitor?

- Cum oi vrea, așa-i face, te-oi pomeni și eu după faptă.

- Hei, dragă Turei, ce n-aș face eu pentru tine dacă ai fi altfel de om!

- Mătușă, ai îmbătrânit și tot nu știi un lucru: oamenii sunt așa cum sunt. Apoi la revedere, mătușă, și ***bonjour***, dragă verișoară.

Tocmai când ieșea prin sală,

Turei se întâlnește cu arendașul, care aducea câștigul moșiei.

Coana Zoe trece în odaia sa de culcare, unde avea cerneală, condei și scrinul în care ținea banii. O cheamă și pe Matilda să fie de față la numărarea banilor.

Arendașul adusese câștigul pe un an întreg, și anume zece mii de lei: nouă, în hârtii de câte o mie, iar altă mie în hârtii de câte o sută.

Coana Zoe iscăli de primire în contract, închise banii în scrin, pe urmă îl poartă pe arendaș în salon la dulceață și cafea.

- Sărut mâna, coană Zoe, dar nu prea am vreme.

- Ia las', domnule Ghinciu, se poate să ieși așa din casă? Doar cade omul dintr-un pom și tot se odihnește.

- Noi, ăștia de la țară, când venim în oraș, nu știm încotro să alergăm mai întâi.

- Comenzile coanei?

- Dar numai ale coanei? Fiecare se anină cu ceva. Si ceasurile sunt numărate, iar ziua

mică: până bine nu te-ai întors

încoace, încolo, e și trecută.

- Dar cucoana, copilașii, sănătoși?

- Sărut mâna, sănătoși. Au cam fost

bolnavi de friguri toamna asta.

- Apoi frigurile cine nu le are? La țară sunt la modă.

- Așa-i, dar vedeți că slăbesc anapoda pe om. Soția mea a fost bolnavă două săptămâni. Când s-a ridicat din pat nu putea nici umbla — atâta o slăbiseră dușmanele.

- Bine, chinină n-aveți acolo?

- Dar câtă chinină n-a luat Sorica! Sunt friguri rele, jumătate de sat e bolnav.

- Parcă aveți acolo doctor, nu?

- Avem, cum să n-avem? Dar n-are ce le face. Sunt atâția bolnavi c-ar trebui chinină cu ocaua. Le dă: unora le trece, altora nu. Se mai duc la babe, cum știți că-i treaba lor.

- Credeam că vii cu cucoana; mi-e dor s-o văd.

- Nu-i chip să scape de copii! Cinci și toți ca ulcelele. Când începem a-i da pe la școli mai

scapă și ea.

- Te-nșeli, domnule Ghinciu: când sunt mici, grijile sunt și ele mici; cu cât cresc ei, cresc și grijile. Eu am avut unul singur și pentru el sunt astăzi neom.

- E mai bine de cel ce n-are, coană Zoe. Nu le știe nici bucuria, nici amarul.

- Să crezi că-i așa. Am avut unul și mă uitam la el ca la soare. L-am pierdut și de atunci zi tihnită n-am.

- Voia lui Dumnezeu, ce putem face?!

- Așa-i, dar Dumnezeu nu ne dă răbdare să le putem suferi. Însă dumneavoastră, bărbații, sunteți mai tari: noi, femeile, greu putem duce suferințele de mamă. Și, crede-mă, acum știu toate durerile. Am îngropat tată, mamă, surori și pe bietul bărbatu-meu. După toți m-a durut inima. După bietul Grigore credeam că mor; dar ca după copil n-a fost nicio durere. Și acum simt ceva rupt din inima mea.

- E mare durere. Și când te

gândești că avutul îți rămâne străinilor.

- Așa-i, ți-e grozav de jale: ai moșie, case, avere și toate rămân unor rude care ori te-or pomeni, ori te-or blestema. Și copilul tău putrezește în pământ! Oh! E îngrozitor, domnule Ghinciu, bine că ai mulți copii!

- L-am întâlnit pe domnul Turei. M-a întrebat dacă am adus arenda.

- Bunăoară el: ar vrea să mă vadă și azi moartă. Nu i-ar părea rău. Pe când copilul tău nu poate niciodată ajunge la așa nerecunoștință.

- Las', mătușică, nu mai zice, sunt și copii răi. La noi nu și-a ucis un fecior pe tată-său fiindcă nu-i dădea pământ?

- Ei bine, în prostime e altceva: nevoi, sărăcie, multe la un loc.

Arendașul, după ce făcu multe plecăciuni cucoanelor, plecă; coana Zoe îl opri din ușă, zicând:

- Domnule Ghinciu, te rog de ceva iepuri prin câșlegi [interval de timp între două posturi ortodoxe, în care creștinii pot

mânca de dulce; aici, perioada dintre Crăciun și începutul Postului Mare - n.red.].

- Cum de nu, bucuros! Numai să cadă omătul, atunci se vânează lesne.

Matilda, după dejun, jucă tabinet, concină, se lăsă bătută de coana Zoe anume ca să-i intre pe sub piele. Intr-atâta o încântă pe bătrână, încât aceasta îi zise:

- Ascultă, Matildă dragă, unde stai tu?

- Vai, mătușică, stau cu chirie; o cameră păcătoasă, mi-ar fi rușine s-o vezi; dar pân' voi scăpa, rabd.

- Știi ce? Vino de stai la mine; tot mi-i urât singură. Ai odaie bună, masă, tot, ca la tine acasă; pe urmă, te cunun la mine în casă și o să fie cu noroc. O să te înzestrez ca pe fata mea. Cui o să las averea? Călugărului ce-i trebuie? Turei e un ticălos, o mănâncă în câteva luni.

Matilda începu a o îmbrățișa și a-i săruta cu adevărată recunoștință mâinile.

- Nu sunt vrednică să-ți

mulțumesc. Mă scapi de adevărată mizerie. Cât ești de bună și de miloasă!

- Chiar de mâine să-ți iei catrafusele de unde stai și să vii. O să fie bine de tine și mie n-o să-mi tiuie urechile de urât.

- Am să³ țin la dumneata mai mult decât la mama care m-a făcut...

Pe la vreo patru lunară împreună câte un ceai. Coana Zoe nu mânca seara; doctorul o oprise. Avea un început de grăsime la inimă și-i făcuse o dietă de care dumneaei nu se prea ținea.

- Ascultă, Matildo, știi care o să fie treaba ta cea mai grea cu mine?

- Care, mătușică?

- Să nu mă lași să mănânc. De va fi nevoie, chiar să mă bați.

- De ce asta?

- Doctorul cel mai mare de la Viena mi-a hotărât că, de nu mănânc cumpătat, o să mă culc într-o seară și n-o să mă mai scol.

- O fi vrut să te sperie.

- Ce să mă sperie, că simt eu singură în partea stângă o durere

și uneori mi se pare că inima nu mai bate.

- Ei și ce are a face cu mâncarea?

- Inima se înăbușă de grăsime. Vezi și de ce mânânc mai bine și mai mult, grăsimea la inimă crește! Uite, pedeapsa lui Dumnezeu! După ce ai avere și nici copil cui s-o lași, apoi nici plăcerea de a mânca să n-o ai!

- Atunci trebuie să te păzești, dragă mătușică.

- Nu pot! N-am voie să mânânc nici dulciuri: prăjituri, bomboane! Și doar știi cum țin eu la astea. Puțină carne și compoturi. Atât am voie.

- Dacă-i așa vorba, apoi să știi că eu am să poruncesc bucatele și o să fac numai ce zice doctorul.

- Ei și tot o să te pedepsești alături de mine?

- Tot așa pedeapsă să am. Mie nu-mi plac nici prăjiturile, nici aluatul; o bucățică de carne și o farfurie de compot îmi ajung berechet.

- Va să zică o să-mi găsesc

sănătatea cu tine? N-o să am grijă să fac degrabă testamentul?

- Deloc, o să trăiești încă douăzeci de ani, să-mi cununi și copiii.

- Când ar afla Turei, te gâtuie.

- Să poftească.

- Ha, ha, ha! Dar bună farsă o să-i jucăm. Când te-o vedea aici, o să creadă că ți-am făcut ție danie.

- Lasă-1 să creadă, că prea e mojić. Nu zic să nu-i lași, dar să fie filotim [generos, darnic - ***n.red.***].

- Doar nu-i sunt datoare.

- Zău așa.

- O să fac eu testament, dar nu după plăcerea lui.

- O da Dumnezeu si-oi trăi încă ani

îndelungați. Acela^s l-oi face, dar așa de formă.

- Nu strică să fie făcut, doar testamentul nu omoară; o grijă mai puțin.

Aproape se însera. O ceață deasă începea să se lase; ciorile croncăneau asurzitor.

- Mătușică, o să te rog să trimiți să aducă o trăsură.

- Aşa curând, fată?
- Dar de azi-dimineaţă stau.
- Vezi că tocmai seara mi-i mai urât. Mâine-dimi-neaţă cată să vii. Pun să-ţi pregătească o odaie alături de a mea.

S-a adus trăsura și Matilda a plecat după multe sărutări cu mătușa, urându-și noapte bună și vise plăcute.

CAPITOLUL IV *înfrorătoarea crimă din strada Moțoc*

Acasă, Matilda îl găsi pe Iliescu, căruia îi istorisi de-a fir a păr buna primire a mătușii și invitația de a sta la dânsa până ce se va isprăvi divorțul.

Iliescu era încântat. Scăpa de cheltuială. Matilda nu mai avea să-l plictisească cu melancolia ei și, pe urmă, avea șansa de a o face pe mătușă să-i lase prin testament un legat [dispoziție testamentară prin care se lasă cuiva o moștenire, un bun - .]

bunicel. Și unde mai pui, să fii cununat de o doamnă bogată și din cea mai bună societate din oraș?

- Vezi? Tot mie îmi datorezi norocul ăsta. De nu te îndemnam să mergi, tu nici habar n-aveai. Acum, când ne vom lua din asemenea casă și vom avea așa

nănașă, să poftească să ne mai critice gurile rele.

- E mare noroc, Iliescule dragă!

- Ți-am spus că eu sunt om cu noroc?

- O să mă înzestreze ca pe fata ei. Ce crezi, are giuvaiericale, argintărie și ce lenjerie! Olanda [țesătură deasă și fină, făcută din fire de in de bună calitate - ***n.red.***] cea mai fină!

- Să știi cum s-o iei.

- Las' pe mine, dacă suntem abia în ziua întâi și am reușit atâtea...

- S-o îndepărtezi cât vei putea de nepotu- său.

- De el nu mi-e frică.

Toată noaptea, Matilda visă de mătușică, de testament și daruri frumoase; se trezi atât de veselă și de plină de speranțe, cum nu mai fusese de mult.

Se sculă grăbită să rezolve lucrurile și să împacheteze în grabă, așa că până la dejun să poată fi la mătușă-sa. își luă lucrurile, o rugă pe gazdă să-i aducă o trăsură și plecă, spunându-i că poate închiria

camera.

Ajunse acolo. Deodată, însă, vederea îi fu izbită de un sergent care stătea la poartă, iar în curte o groază de lume. Inima îi sări din loc: aproape că leșină.

- Dar ce-i, domnule sergent?

- Cucoana și servitoarea au fost găsite ucise.

- Ce, ești nebun? Cum? Ce vorbești?

Matilda aproape aiura. Și ca fulgerul se repezi înăuntru tipând cât o ținea gura:

- Mătușica mea, draga mea!

Când ajunse în iatacul unde era scrinul cu banii și unde fusese ieri împreună cu arendașul și cu mătușă-sa, la îngrozitoarea priveliște leșină: jos, lângă scrin stătea, căzută pe latura dreaptă, fata din casă, Zamfira, având lângă ea lopătica de cărbuni, stinși acum, și niște surcele.

Se putea deduce că slujnica venise pe la vreo opt să facă foc în camera de culcare și a dat peste hoții care voiau să fure banii. Mai

spre uşă se afla cadavrul coanei Zoe, căzut pe spate, într-o baltă de sânge. Oricine îşi dădea seama că servitoarea dăduse peste hoţ; acesta, surprins, a ucis-o; la ţipătul ei a alergat coana Zoe, care era în salon, peste sală; atunci dânsa a avut aceeaşi soartă ca şi servitoarea. Hoţul, surprins, a ucis-o; era lovitură de cuţit sau de pumnal.

Tocmai în acel moment sosiră procurorul şi judecătorul de instrucţie.

Interesându-se cine-i doamna leşinată, le spuse bucătăreasa că-i o nepoată şi, fiind limbută, istorisi că ieri a stat toată ziua cu cucoana.

îndată ce Matilda îşi veni în fire, judecătorul o rugă să spună tot ce s-a întâmplat în ziua trecută. Matilda istorisi cum a venit, cum a stat la dejun; cum după dejun a venit nepotul mătuşii, Turei Silescu, a cerut bani şi mătuşa nu i-a dat.

- După el a venit arendaşul, pe care Turei l-a întâlnit în sală.

Arendașul a adus zece mii de lei, câștigul moșiei, și tustrei împreună ne-am dus în iatac, unde mătușa a iscălit un contract că a luat banii: nouă hârtii de câte o mie și zece de câte o sută; a închis banii în scrin și am venit îndărăt în salon. Pe la vreo cinci eu am plecat, hotărâtă, după invitarea mătușii, să vin a doua zi să stau la ea. Atât e tot ce știu!

Matilda începu din nou a boci și a plânge.

Tribunalul a pecetluit tot.

În acest timp, poliția investiga.

Judecătorul de instrucție căuta să-i cerceteze pe servitori; polițaiul, vechi cunoscător în ale hoților, spuse de la început că dânsul crede că-i nepotul, adică Turei Silescu: un cartofoar, un rău și un neisprăvit.

Parchetul se duse la Silescu, care locuia într-o cameră mizerabilă în curtea unei biserici, la un dascăl surd. Îl găsi dormind.

Când i se spuse că pe mătușă-sa au găsit-o ucisă, împreună cu servitoarea, el strigă uimit:

- Cum? Mătuşa? Dar am fost ieri acolo!

5

Ce, glumiţi?

- Nu glumim deloc şi te rog să ne urmezi.

- Foarte bine, dar eu astă-noapte am fost la balul boieresc de la club. Poftim mănuşile şi fracul de faţă; la nouă m-am dus la bărbier, pe urmă am venit acasă; până mam îmbrăcat, a trebuit cel puţin un ceas. La zece eram la bal.

- Dar până la nouă? zise poliţaiul. Aici Turei păru cam încurcat. Dar repede îşi căpătă prezenţa de spirit şi zise:

- Am fost la birt şi am mâncat. Îndrăzneţ hoţ trebuie să fi fost acela care să se apuce de ucis oamenii de cu seară.

- Da, omorul s-a făcut de cu seară; dovadă mărturisirea servitorilor care ştiu că pe la opt fata din casă a luat cărbuni de la bucătărie şi s-a dus să facă foc în iatacul cucoanei, de unde nu s-a mai întors; bucătăreasa nu s-a mirat, căci fata dormea sus.

- Asta nu mă priveşte.

Dumneavoastră, pe simple bănuieli și în lipsă de făptaș, nu mă puteți aresta pe mine, sub cuvânt că-i sunt nepot. Asta nu-i un argument.

- N-ai fost ieri să-i ceri bani?

- Și dacă am fost? Așa îi ceream întotdeauna. Când voia, îmi dădea, când nu, nu-mi dădea.

- Cel puțin cred că dorești să-ți vezi mătușa?

- Lucru plăcut nu-i, dar, dacă trebuie, o so văd.

împreună cu polițaiul, judecătorul de instrucție și doi jandarmi, merse la fața locului.

Cadavrele, din ordinul parchetului, nu erau încă ridicate.

Era o scenă îngrozitoare: în momentul acela venise mama Zamfirei, o bătrână care se sprijinea în cârjă. Bocea de răsunau casele.

- Zamfira mamei, fata mamei, cui m-ai lăsat? Lăsați-mă, poate că-i încă vie! Uite, lângă dânsa nu-i sânge, îndurați-vă, domnișorilor, poate că-i vie. Uite cum e de frumoasă, draga mamei! Atâta fată aveam, dați-mi-o!

- Poftim, domnule Silescu, îți cunoști mătușa?

Turei se îngălbeni. Avu un moment de groază la vederea celor două cadavre, apoi zise:

- E îngrozitor spectacol. Privește, sărmana fată! Tânără, frumoasă, abia optsprezece ani...

Trei zile poliția căută nebunește; nu rămase colt de mahala necercetat; nu rămase pungaș neadus la poliție. Nimic! Nici urmă de arma cu care au fost omorâte cele două femei ori de hainele pline de sânge ale ucigașului. Dacă la fată n-a fost hemoragie, de la bătrână, care a căpătat câteva lovituri în vena de la gât, se cunoștea că sângele stropise până departe și, desigur, și pe ucigaș.

Polițaiul orașului, care de treizeci de ani făcea meșteșugul acesta, mereu îi spunea judecătorului de instrucție:

- Domnule judecător, pun capul că Silescu e ucigașul.

- Bine, bine, dar capul dumitale, fie chiar tăiat, nu ne poate sluji nici ca motiv de arestare, nici ca

probă.

- Domnule judecător, dați-mi trei zile; iar pe el țineți-l închis. Dacă nu găsesc probe, atunci îmi dau demisia din slujbă.

Iscoadă cu doi oameni veni acasă la Silescu.

- Măi băieți, trebuie să le luăm cu rânduială. Haidem mai întâi în pod.

Căutară pretutindeni.

Nimic!

Casa, în loc de coș, avea, după moda veche, numai un fel de coș larg, care nu ieșea pe casă, ci numai în pod. Dărâmară coșul.

Nimic.

Pe sub streșini, pe sub grinzi.

Nimic!

Coborâră în casă. Era o sobă mare cu un fel de vatră dedesubt. întâi căutară prin grinzi, prin pod, prin sobă.

Nimic!

Pe jos era cu pământ. Cercetară de nu-i undeva pământul săpat proaspăt.

Nimic.

- Zadarnic muncim, domnule

polițai, poate nu-i el, săracul.

- Ai tăcut, măgarule? Cum nu-i el, când eu mi-am pus capul pe tipsie că-i el?

- Sărut mâna, o fi, domnule polițai.

- Măi, băiete!

- Ordonăți, sărut mâna!

- Soba asta are să ne dovedească nouă tot.

- Apoi am căutat, să trăiți!

- N-am căutat, măgarilor.

- N-am căutat, sărut mâna. Dacă ziceți, nam căutat.

- Și trebuie să căutăm, măi. Trebuie dovedit, măi; el a ucis baba. Ați înțeles?

- înțeles, a ucis.

- Atunci, la lucru! Jos soba până la pământ! Dar, măi, să-mi umblați cu ea ca și cu niște ouă roșii: cărămidă cu cărămidă.

Se apucară băieții de treabă. Soba era stricată până la vatră. Domnul Iscoadă privea nervos.

- Să trăiți, nimic!

- Cum nimic? Trebuie să fie. Mai e vatra?

- în vatră cum a putut să vâre?

- Vă spun eu că trebuie să fie, numai dacă nu le-a înghițit.

Tocmai când vorbea, cărămida dintr-o parte se luă lesne, iar dedesubt se zări o bucată de ziar. Unul dintre ei se repezi s-o ia.

- Nu te atinge, prostule! Fuga, ia o birjă, aleargă la judecător și spune să vină cu Silescu aici. Unul rămâne aici cu mine ca să ne păzim unul pe altul să nu căutăm ce-i în hârtie.

Casa avea o înfățișare groaznică; după toată sărăcia din ea, acum se mai adăugase și molozul de la dărâmarea sobei: cărămizi și moloz pretutindeni. Când sosi judecătorul cu Silescu, iar acesta văzu soba dărâmată, se îngălbeni și începu să tremure.

- Ei, domnule Silescu, spune-ne și nouă ce-i în hârtia ceea; uită-te, martori mi-s aceștia că nu m-am atins de ea.

- Nu știu! răspunse el cu voce tremurată.

- Bine! O să vedem atunci noi ce e.

Polițaiul scoase hârtia, o desfăcu:

erau în
ea nouă hârtii a câte o mie și nouă
a câte o sută.

- Va să zică, una ai cheltuit-o, cea
pe care ai schimbat-o la casierul
clubului. Cu ceva ceasuri înainte n-
avusesi nimic, de vreme ce te-ai
dus să ceri la mătușă.

- Da, sunt un ticălos, zise Silescu
căzând de oboseală pe un scaun.
Eu le-am ucis, dar nu m-am dus cu
gând să le ucid. Știam că a luat
arenda, că-i ținea într-un scrin;
aveam chei, ea stătea până târziu
în salon. Și mi- am zis: chiar de mă
întâlnesc la intrare cu cineva, spun
că am treabă cu mătușă. Am intrat
pe poartă, m-am uitat pe fereastră
la bucătărie, servitorii tustrei
mâncău. Am suit repede scările.
Am intrat în iatac. Când să deschid
scrinul, am întâmpinat greutate,
cheile nu se potriveau. Atunci am
scos cuțitul, unul lung, italianesc,
și l-am vârât, am apăsât limba
zăvorului. In vremea asta, aud pași
și, deodată, servitoarea cu foc și cu
lumânare! M-a întrebat tare:
„Cucoane Turei, ce faci?” De furie,

de teamă, nu mai știu ce-am făcut!

- Știm noi. Ai luat-o de gât, se cunosc degetele, și ai înjunghiat-o.

- Dar pe mătușă?

- Vă spun că nu știu nimic. Ca prin vis îmi amintesc că a venit mătușa la țipătul fetei și...

Turei nu mai isprăvi, izbucni în plâns.

- Și după aceea?

- Eram îmbrăcat de bal. M-am dus pe la fântână. Era apă; m-am spălat pe mâini, am aruncat cuțitul în fântână, m-am dus la un felinar. Prin ce minune nu știu, pe mine nu era niciun strop de sânge. Mi-am pus mănușile și am plecat la bal. V-am mărturisit tot; închideți-mă, dar nu mă purtați pe străzi.

Aici se isprăvi istoria crimei, care
a adevărit că domnul polițai nu
era în zadar sau pe nedrept
poreclit „Sfredelul dracului” sau
„Iscoadă”.CAPITOLUL V
încurcături noi

De supărare, Matilda fu bolnavă
vreo trei săptămâni.

Deprinsă cum era dânsa a cerne
trecutul, mereu se văita de
nenorocirea ce venise. Toate
foloasele pe care și le închipuise
că le va avea de la mătușă și le
credea ca și avute, le pierduse din
pricina îngrozitoarei crime.

În inima ei poate că nu îi părea
atât de rău pentru nenorocitele
ucise, ci mult și neînchipuit o
lovise pierderea foloaselor pe care
urma să aibă.

Iliescu devenise foarte nervos; își
închipuia că, într-adevăr, Matilda
era fără noroc. Să fie aproape de o
reușită sigură și să se întâmple
ceva atât de înfiorător era într-

adevăr de speriat. Să aibă loc una dintre cele mai neînchipuite crime, cum nu se mai întâmplase într-un orășel mic, de când ținea el minte?! Trebuie să fie cineva prea lipsit de noroc!

- Vezi? De te mutai cu o zi înainte, ne trecea păcatul! zise Iliescu.

- Da, ori mă ucidea și pe mine ca pe Zamfira.

- Stiindu-te acolo, n-ar fi îndrăznit.

- Cum n-ar fi îndrăznit? Ai văzut, doar el n-a venit cu gândul să ucidă și, dacă dădeam peste el, mă ucidea și pe mine.

- N-ai grijă, pe tine nu te ucidea.

- Ba sigur, scăpai de mine. Numai un păcat m-a trecut; curat noroc!

- Frumos noroc! Halal! Dintre atâtea câte nădăjduiam, nu ne-am ales cu nimic. Asta-i noroc la tine?

- Ce vrei? Nu pot să mă fac mai norocoasă decât sunt.

- Dar e trist pentru mine.

- Ei, așa-i. Norocul e ca umbra:

peste el nu poți sări.

Iliescu, la asemenea certuri, lua pălăria și pleca fără să spună un cuvânt.

Trecuse aproape jumătate de an de când Matilda părăsise casa lui Mustea.

Intr-o dimineață, se simți rău de tot. Greață, vărsături, dureri de stomac. Crezu, deodată, că-i din pricina bucatelor. Mâncase niște pește. Carnea n-o putea suferi de ceva vreme. Și, din economie, nu băuse strop de vin. Aici și vinul cel mai prost îi părea scump; pe când la Mustea, și Cotnarul cel mai vechi îl privea cu dispreț. A răbdât dânsa câteva zile; într-o zi însă i-a fost rău de tot, a trebuit s-o roage pe gazdă să-i facă un ceai. Toată ziua avu niște simptome foarte curioase.

De câteva luni presupunea ea ceva, dar nu cuteza a-i spune lui Iliescu; îl știa foarte înverșunat împotriva paternității, mai ales într-o stare nelegală, cum era a lor.

Când Iliescu veni seara, gazda, care era în antreu, îi zise râzând:

- Conița e cam bolnavă.
- Dar ce are?
- De! Ceva ce li se întâmplă conیtelor.

Iliescu se făcu mai negru decât era. Va să zică de ce se temea n-avea să scape.

Era obosit. Toată ziua stătuse la primirea materialului pentru casă; voia să clădească îndată ce se va desprimăvăra. Posomorât, intră în cameră și, fără a da bună seara, întrebă:

- Dar ce ai, Matildo? Acum boli îmi lipseau?

- Știu eu? Nu mi-e bine.

- Cum, știi tu? Dar cine vrei să știe? Doar nu ești copilă! Ar fi o adevărată nenorocire!

- Nu cred. Nu. Doamne ferește! zise Matilda.

- Mă rog, trebuie să ne convingem. Nu-i de glumit. De se dovedește adulter, nu ne putem cununa niciodată.

Matilda se îngălbeni și rosti:

- Pot fi pe lume legi atât de crude? Sunt pierdută, sunt o nenorocită!

- Va să zică e adevărat?

Iliescu începu să se plimbe furios prin casă. „Femeia asta e o adevărată nenorocire pentru mine, gândi el. Nu mai asta ne lipsea! “

Matilda plângea.

- Ascultă! Cu plâns nu merge. Ai înțeles? Trebuie să fim energici.

- Energie, mereu energie! Dar mai am?

- Trebuie să ai, ori te las. Fă ce știi. Mi-i de-ajuns! De știam de asemenea balamuc, mă lipseam și de dragoste, și de tot.

- Cu ce ți-am greșit, Iliescule, de ești atât de crud? Ce sunt de vină? Fac tot ce vrei, dar ai milă de mine, destul sunt de nenorocită.

- Poftim vorbe! Nenorocită! Du-te, soro, la bărbat și mă lasă în pace; el tot e olog și are nevoie să-l duci de subsuoară.

- Sfârșește, Iliescule! Mă duci la disperare.

- Eu pe tine ori tu pe mine?
- Dar ce ți-am făcut?
- Mereu încurcături noi.
- De care nu sunt vinovată. De când cu nenorocirea mătusii, te-ai făcut mult mai

⁵ ⁷
rău; parcă eu am ucis-o.

- Am pierdut orice speranță în noroc și viitor. Acum alta! Dar va trebui să m-ascuți. Cunosco o moașă; pentru o sută de lei te scapă de bucluc.

- Vai, unde mă duce întâia greșeală! Să-mi pui viața în primejdie, să fac altă nelegiuire?

Și izbucni în lacrimi.

- Matildo, te joci cu focul. Plânsul tău e duș rece pentru sentimentele mele. Gândește-te că orice răbdare are margini. Eu sunt legat de tine numai printr-o datorie morală; dar prea mult mi-o pui la încercare.

- Dar nu înțelegi? E îngrozitor!

- Ești naivă ca în toate. La oraș, moașele și doctorii, bineînțeles unii, fac averi cu avorturile. Asemenea lucruri fac femeile

măritate, dar încă una care-i într-o poziție delicată ca a ta?

- Câtă lipsă de conștiință!

- Vorbești fiindcă nu cunoști viața și mișeliile ei. Ce vrei să faci nenorocitul de funcționar când leafa abia-i ajunge lui și nevestei?

- E îngrozitor!

- Cu asta n-ai spus nimic. Copiii sunt azi un lux; cine-i poate ține să se laude.

- Dacă nu, să-i gâtuie! Frumoase căsnicii!

- Ascultă! Cu femei încăpățânate ca tine trebuie un încăpățânat și jumătate ca mine.

-Da?

- Cu mine ți-ai găsit omul. S-o știi!

- Știam de mult! zise Matilda aproape plângând.

- Scurt! Nu voi titlul paternității, ai înțeles?

- Bine, am să-mi curm zilele. Doar voi sfârși odată.

- Cum poftești!

- Nu m-am așteptat la atâta cruzime.

- E o fatalitate oarbă, căreia trebuie să i te supui ori te las, ți-o repet.

- Voi merge, dacă se va întâmpla să ai pe cuget.

Iliescu nu mai rămase ca-n alte seri. Plecă spunând că va veni în ziua următoare, dimineață, la opt, cu trăsura și că ea să fie gata. După ce plecă el, Matilda căzu într-o disperare greu de transpus în cuvinte. Vedea din ce în ce mai limpede că omul acela n-o iubea. Fără să vrea, realizează ce mare deosebire era între purtarea lui cu dânsa și cea a lui Mustea. Cu ce bucurie primise acesta vestea că va fi tată!

Cât egoism la Iliescu! Câtă lipsă de milă!

Să ucidă ființa nenorocită ce bate la poarta vieții; să pună în primejdie zilele femeii așa- zis iubite, erau nimicuri pentru el.

Atât amar simțea în sufletul ei, încât să-i fi

stat în putere, toate i le-ar fi aruncat fără cruțare în față. înalta s-o părăsească și să se

sfârșească odată această comedie nevrednică.

„Ce sunt eu de vină? Dânsul m-a ademenit și mereu m-a dus în toate ispitele. Acum nu se sfiește să mă silească să fac altă nelegiuire. Pornită pe această cale, unde oare voi sfârși?”

Cu nervii peste seamă de ațâțați, adormi târziu noaptea.

Avu niște vise îngrozitoare. Tot ce mintea, stăpânită de judecată, nu îndrăznea să dea la iveală, se dezlănțuia cu furie în vis. I se părea că murise de mult și stătea în fața Dreptului Judecător. Era adâncă tăcere. La dreapta se vedea o lumină veselă, la care nu se putea uita; iar la stânga o prăpastie îngrozitoare, întunecoasă, din care se auzeau jalnice plângeri. Deodată i se înfățișară înaintea toate păcatele-i trecute: toate luaseră chip și ființă. Un glas puternic o întrebă: „Sunt păcatele tale?”

Dânsa voi să cadă în genunchi, să ceară iertare, să spună că, pentru

uciderea pruncului din sânul ei, nu-i de vină, dar nu putea, gura îi era încleștată, genunchii lipiți la încheietură; era ca de lemn. Neputând răspunde nimic, simți cum o mână nevăzută o prăbuși în prăpastia neagră și adâncă; avu o zguduitură puternică și se trezi îngrozită.

Iliescu o scuturase de umăr, zicându-i:

- Bine, soro, ți-am zis să fii gata.
- Vai, ce vis fioros!
- Lasă acum visele, îmbracă-te!
- N-am dormit toată noaptea.
- Ai dormit, n-ai dormit, acum îmbracă-te și hai! Nu-mi place să discut.
- Dar ascultă puțin, omule.
- S-ascult prostii și vorbe zadarnice?
- La mine, sarcina trece nebăgată în samă. Nu ți-am spus, dar am fost la doctor; mi-a zis să nu fac prostii că pot să le plătesc cu viața.
- Șarlatan! Să-i fi dat o mie de lei, vorbea altfel.

- Ce-o să-ți strice ție copilul? E al tău, îl iubesc de pe-acum. Cineva mi-a spus că se poate recunoaște copilul în actul de căsătorie, când divorțul va fi gata.

- Te rog, îmbracă-te!

- în numele iubirii noastre, nu mă sili la altă crimă.

- Cum? Aiurezi? Ce altă crimă? Dar la care alta te-am mai silit?

- Iartă-mă, dragă, de necaz nu știu ce vorbesc. O, ce vis am avut! Ai îndurare!

- Vrei să-mi torni în spinare cheltuielile unui copil? Mă crezi nebun? Doică și o groază de cheltuieli se plătesc cu bani! Aici nu-i la țară.

- Voi vinde din bijuterii și îl voi crește. Când ne vom lua, va fi o mângâiere. Cine știe dacă o să mai am și alții? Te rog, Iliescule, ai milă: nu mă sili să fac o faptă de care mă îngrozesc. Visul de mai adineauri, în care m-am simțit căzând într-o prăpastie, e o prevestire.

- Bine c-ai ajuns să crezi și în

vise!

- Visele se împlinesc adesea. Când era să moară mama, am avut un vis îngrozitor. Și s-a împlinit.

- Cu niciun chip nu pot să te las să faci ceea ce dorești. E o ghiulea pe care ne-am legat-o de picioare, când noi avem nevoie să zburăm. Cum o să mergem în străinătate cu doica după noi? Nu se poate. Înțelege: ori pleci cu mine, ori plec singur; dar îndărăt nu mă mai întorc.

Tremurând, Matilda se îmbracă: vedea că avea de-a face cu un om de fier.

- Fie cu mine ce-o vrea Dumnezeu, cadă păcatul pe cugetul tău.

- Bine, bine, îl iau. Atâta grijă să am eu pe lume.

La aceste vorbe, Matilda simți săltările pruncului care parcă voia să protesteze față de soarta ce-l aștepta. Inima i se strângea de jale într-atât de mult, încât ar fi vrut să moară pe loc.

Pentru dânsa, omul era judecat.

Ce folos? Prea târziu!

Nu mai zise o vorbă; ar fi vrut să plângă, să se bocească în glas, dar n-avea cum; gâdele îi stătea în față și era în stare s-o părăsească, având un motiv.

Cine face întâia greșeală va face încă o sută altele. Greșelile noastre sunt ca pietrele: ajunge una să plece din vârful muntelui, pentru ca o sută altele să fie mânate la vale. Dânsa vedea acum prima greșeală, dar ce folos? Era prea târziu. Trecutul ei liniștit de altădată acum îl putea prețui. Dar era atât de departe!

Ajungând la moașă, îi spuse Iliescu scopul vizitei întrebând cât o să coste. Moașa, o femeie scundă și îndesată — în momente de

3

nedumerire avea obiceiul de a clipi des din ochi - zise:

- De preț ne învoim noi. N-am nicio grijă; economiile se fac, domnule, aiurea, nu în asemenea daraveli. Dar nu-ți pot spune nimic până nu consult doctorul. Ați venit

prea târziu.

Iliescu îi aruncă Matildei o privire plină de reproș.

- Vezi unde duce îndărătnicia?

Moașa, văzându-l atât de neliniștit, adăugă:

- Nu trebuie să te îngrijești, domnule! Pentru noi, o facere e mai puțin primejdioasă decât un avort, și tot atât de discret se face lucrul.

Observând mutra urâtă a lui Iliescu, înțelese ce-i trecea lui prin minte.

- Cât despre copil, nici grijă să n-aveți, aranjăm noi tot.

- Mângâieri copilărești!

- Ba deloc. Chiar ieri am avut un caz. Familie bună, dar un păcat. Tinereți nu-s? Dacă nu vor greși tinerii, știu că noi, bătrânii, n-o să greșim; cu toate astea, lumea ne critică. Dar vrea ea să știe c-am

scăpat⁹ onoarea unei familii? Și doar mai mare pomană pe lume nu-i decât să-i ajuți pe oameni în asemenea împrejurări. Sărmanii părinți, erau înnebuniți de durere.

Vorbesc doar care nu știu cât de ușor lunecă tineretul. Ei, câte crime și sinucideri am

⁷împiedicat! Când nu te doare,⁹ lesne condamni!

- Lumea e bună să-i dai foc cu gaz, când s- apucă de judecat pe alții, zise Iliescu.

- Atunci așa,conița rămâne la mine până seara.

- Am toată încrederea în dumneata. Ți-aș fi foarte recunoscător să faci tot ce se poate spre a isprăvi cât mai curând; e un interes la mijloc.

- Cred, dragă, cred, dar trebuie să fim cu luare aminte. O greșeală te face să intri în pușcărie. Dumneata atunci dai vina pe mine și pe doctor. Când pornește omul la drum, nu știe la ce capăt iese.

Iliescu își luă ziua bună și ieși foarte supărat. După ce plecă el, moașa zise:

- Vezi, n-am vrut față de domnul să mă angajez la nimic înainte de a ști voința dumatăle. Deși ți-o spun și dumatăle, lucrul e foarte

greu, fiind sarcina prea înaintată. Eu știu că mulți bărbați silesc femeile să facă pasul ăsta... De aceea am obiceiul să o întreb îndeosebi pe femeie; ea are de suferit, ea e în primejdie, prin urmare voința ei trebuie s-o știu.

9

- Dumneata ce mă sfătuiești?

- Eu, dragă, nu-ți pot da un sfat, căci nu cunosc nimic din viața dumitale.

Matilda simțea nevoia de a se destăinui unui suflet de om; moașa îi făcuse o impresie bună, de aceea se hotărî a-i povesti ca unei mame. Aceasta o ascultă cu pătrunderea omului care a văzut și care știe multe. Pe urmă îi zise:

- Nu, nu te sfătuiesc să faci așa lucru. Interesul dumitale de femeie e să ai un copil. Nu mai vorbesc de primejdia în care te afli, fiind într-a patra lună.

- Dar ce o să am cu el?

- Lasă, îi spun eu diseară ce trebuie să facem. Mulți de felul dumisale am scos eu pe ușă. Știm noi când trebuie numaidecât să

faci așa ceva și când nu.

- Da, mereu se teme de cheltuiala unui copil.

- Să te fi lăsat atunci la bărbat. Nu se scoate o femeie din minți, să-si lase casă,

copil și pe urmă să-i dai cu maiul în cap ca să te mântui de ea.

- O, de-1 cunoșteam ce fel de om e!

- Acum n-ai ce face, dar nu trebuie să te lași călcată în picioare. El se teme de scandal. Aici ești dumneata tare și poți să-l învârti pe degete.

- Crezi?

- Nu cred, sunt sigură. Celui mai al dracului bărbat, femeia tot îi poate veni de hac, dacă îi cunoaște slăbiciunea. Domnul dumitale e dintr-acei care ar face orice, dar să nu-1 știe lumea, să treacă de cinstit.

- între patru ochi, numai eu știu ce o să am de suferit.

- Pentru a-1 mai liniști, am să-ți dau niște buruieni. Să le bei fără grijă, lui îi vom spune că poate

reuşim. Asemenea momeli sunt bune; îl mai deprinzi cu ideea. Noi, femeile, trebuie să fim mai şirete. Nu merge cu inima pe taler.

- Azi, bărbatul nu-ţi dă voie nici mamă să fi.

- Aşa-i, dragă, sunt egoiști, fug de greutățile vieții de familie, vor să trăiască numai pentru ei. Câți cunosc eu care ar putea să se însoare, că doar au sute de lei pe lună. Aș! Nu vor! Știi ce zic? „De ce să-i împart cu femeia și copiii, când îi pot mânca singur?”

- Buni să le frigi ochii!

- Buni, zău, ca la urși, și să le pui și belciug în nas.

- Suntem slabe și nenorocite. Și adesea lumea tot pe femeie o învinuiește.

- Ce știe lumea? Să ne întrebe pe noi. Adesea ți se înfățișează lucruri că nu știi nici ce să faci, nici ce să zici. Mai zilele trecute a venit la mine un biet funcționar. Mi-e ceva rudă îndepărtată. Plângea, se milogea și se văita.

- Bine, zic eu, nu ți-e rușine? Tu, om în toată mintea!

- Ce vrei să fac, mătușă? O sută cincizeci de lei pe lună, trei copii, cel mai mic e încă la doică, nevasta bolnavă, datorii am!

- Ce l-ai sfătuit?

- L-am trimis la doctor; pot eu desface asemenea cazuri nenorocite? Hotărască ei, că sunt învățați. Ce să le fac? Nenorociri! Dar, dacă ne-am potrivi noi la asemenea lucruri, degrabă ne-am rupe gâtul.

- Cine știe ce-o să facă?

- Facă. Era să mai moară într-un rând; abia am scăpat-o. Atunci, făgăduia că numai să scape, nu va mai face avort niciodată...

Seara, Iliescu veni posomorât. Moașa, veselă cum îi era obiceiul de a fi cu clienții, îl întâmpină zicând:

- Ei, ce mai faci? Tot fricos?

- Nu fricos, coană moașă, dar îngrijorat peste seamă.

- Griji de astea au toți oamenii.

- Dar ia în seamă starea noastră.

- Ei, mofturi. Ești tânăr și te sperii de nimicuri. Lasă c-o să fie bine.

- Cum bine?

Iliescu, văzând-o veselă, credea că s-a hotărât pentru avort.

- Bine. Doctorul nu vrea, dar i-am dat eu niște buruieni. Poate o să reușim.

- Nu sunt în stare să-ți mulțumesc îndeajuns. Femeie sucită la cap! Să nu-mi spună nimic mai demult! în buruieni, puțină speranță!

- Știi ce mi-a zis doctorul, văzând că stăruie mereu: „Ți s-a urât, moașă, cu zilele?”

- Mare păcat pe capul meu! zise Iliescu necăjit.

- Ce te superi, domnule? Adesea, omul trăiește din norocul copilului.

- Asta ar fi, dacă am avea o poziție legală. Dar gândește că dumneaei n-a isprăvit divorțul!

Iliescu mințea. Nu divorțul era pricina. Alte planuri avea el și de aceea nu voia să aibă copii. Furia

îl apuca din ce în ce mai mult. Nemaiputându-se stăpâni, zise furios:

- Nebună și pace! Să-mi ascundă atâta timp!

- Așa fac toate. Nu-ți face sânge rău!

- Lesne de vorbit.

- N-ai nicio grijă! Vine, face la mine; copilul îl iau pe seama mea. Toată daravela o să te coste cinci sute de lei. Dar nici pământul nu știe.

- Poftim bucluc!

- De, domnule, ale tinereții valuri.

- Aș! Nebunie și lipsă de noroc!

- Iliescule, uite, te aude și cucoana moașă! Dacă nu isprăvești cu certurile, o să-mi fac seama!

Servitoarea aduse o trăsură, ridică coviltirul și Matilda plecă iar la odăița ei. Iliescu nici n-o ajută să se urce în trăsură, atât era de furios.

Acasă, Iliescu se trânti furios pe pat.

- Zadarnic! Orice ai face pentru femeie, tot dușman rămâne.

- De ce mă omori, Iliescule? Ce-ai făcut tu pentru mine? Cum e poziția ta mai rea acum decât înainte?

- Poate că m-am pricopsit, că-s vechilul tău?

- Nu vezi în ce mizerie trăiesc și nu zic nimic?

- Dar ce, vrei să-ți închiriez un palat? Destul că-mi împart leafa cu tine, nevrând să-ți atac banii.

- Le înțeleg pe toate și nu-ți cer socoteală de nimic. Dar, de ceea ce s-a întâmplat, ce sunt eu de vină?

- Cu mine să nu mai vorbești nimic de chestia asta, te privește; fă ce știi. Frumos plocon de nuntă! Cinci sute de lei!

- Fiindcă vrei să lepezi copilul. De te-aș fi crezut atât de fără inimă, mai bine îmi făceam seama.

Matilda izbucni în hohote de plâns.

- Ascultă, Mații do! Cu mine nu

merge cu bocete; eu te las.

Matilda plângea și mai tare. Voia să se stăpânească, dar nu putea.

Toată viața trecută, toate faptele nesocotite i se înșirau în minte: „Pentru dragostea lui am făcut tot, și iată cum mă răsplătește! “ La asemenea gânduri, hohotele de plâns, suspinele izbucneau și mai cu furie.

- Nu, alt chip nu-i. Trebuie să-mi fac seama. Tu nu mă mai iubești și eu am jertfit totul pentru tine.

- Ce înseamnă, Matildo, asemenea comedii? Liniștește-te!

- De ieri mă torturezi cu tot soiul de vorbe, mă tratezi în fața străinilor de nebună; asta înseamnă că nu mă stăpânesc? De ce nu ești om cinstit, cum te lauzi?

- Eu nu-s om cinstit? Dacă îmi faci asemenea scene înainte de a ne lua, ce va fi după? Isprăvesc casele, le vând, cumpărători am de pe-acum, îți dau banii și mă lipsesc de tot. Nu mă voi nenoroci pe viață c-o ființă care nu mă înțelege.

- Decât mi-ai spune asemenea vorbe, mai bine mi-ai da o lovitură de cuțit; ar fi mai milos. Un om ca tine e mai crud decât Turei.

- Sigur, în mintea ta ce-s eu mai mult decât un înșelător, un hot? Trebuie să isprăvim.

Se ridică și-și luă pălăria să plece.

- Iliescule, pleci? Să știi c-o să mă găsești moartă!

La acest vorbe spuse scurt, dar hotărât, Iliescu lăasă pălăria locului și zise:

- Bine, dragă, după ce mă vâri în necazuri și cheltuieli, cu neîncrederea și nechibzuința ta, pe urmă tot eu sunt de vină și-mi faci scene?

- Am ascuns, știindu-te cine ești.

- Păcat c-ai aflat prea târziu cine sunt. Mă numești fără inimă si tot eu te insult? Te

rog, stăpânește-te! Sunt tot ce-am fost.

- Ba, de când cu nenorocirea

mătușii, te-ai schimbat cu totul. Ți-a intrat în cap că-s fără noroc și vrei să scapi de mine.

- Ipohondrii, dragă.

- Dar eu nu m-am schimbat, țin la tine ca și mai înainte. Orice nenorocire ar veni peste noi, ar trebui să ne lege și mai mult.

- Da, când nenorocirile nu vin din pricina noastră.

- Cine-i, oare, acela care să-și vrea răul? Eu nu m-am schimbat, nu știu cum să-ți intru în voie.

- De aceea numai ocări și vorbe cu două înțelesuri! Eu nu pot suferi. Dacă era chestia să intru slugă la nevastă, luam fată cu mii și mii.

- Din una într-alta. Ce vrei? Se vede că nam fost a fi unul pentru altul; vinde mai curând casele, oprește ce ai cheltuit cu mine și să ne despărțim, acum când încă mai e timp. Eu nu-ți cer nimic pentru copil, îl voi crește cum o da Dumnezeu! Mai bine acum să ne despărțim decât mai târziu.

Iliescu, la aceste vorbe, se mai

domoli.

- Dragă Matildă, îți vreau numai binele; tu le faci și tu te superi.

- Sunt fără noroc. E lucru vădit. Am călcat în picioare opinia publică, mi-am înșelat bărbatul, mi-am părăsit copilul alergând ca o nebună după fericire, uitând că fericirea nu se prinde din zbor dacă nu vrea singură să se oprească la tine.

- La revedere, Matildo! Până mâine, vei veni la idei mai bune despre mine.

Îi întinse mâna și ieși.

Orice i-ar fi spus în asemenea momente, era de prisos. Tot drumul se gândi la întâmplările zilei. Își zicea singur că prea a fost iute. Dar și grozav l-a zguduit vestea paternității. Cu mintea lui de om practic, vedea că era de prisos orice scandal. Tot orașul știa că-a luat-o de la bărbat, că-a pus-o de-a furat banii și acum, lăsând-o, ce-ar zice lumea? Cu ce s-ar alege el din tot acest scandal, deoarece nu-i deloc sigur că dânsa

nu i-ar face proces pentru bani și giuvaiere? Iată-1 vârât într-un proces scandalos. Și, chiar de n-ar fi condamnat, toată lumea l-ar arăta cu degetul.

Poate ar fi și dat afară din slujbă. Atunci, adio, carieră, avocatură, politică! Totul s-ar nărui ca un castel de cărți.

Dacă i-ar da banii, scandalul tot va fi destul de mare, c-a stricat casa unui om, a scos femeia din minți și pe urmă nici n-a luat-o. În asemenea caz, ar fi tot compromis și n-ar avea nici folos bănesc. Acestea toate cumpănindu-le, vedea c-ar fi fost o nebunie să o amărăscă și s-o scoată din răbdări pe Matilda.

Pe de altă parte, Matilda, îmboldită de un sentiment puternic de maternitate, se hotărâse să nu mai îndure reproșurile lui Iliescu. „Să-mi dea banii și voi ști eu să trăiesc. Cincizeci de mii, și vreo zece mii, cel puțin, pe bijuterii, nu mor de foame. Nu mai ține la mine, nu-1

pot sili; dar să nu mă umilească, să nu mă insulte."

În minte i se înfățișa aievea scena: cum îi dă Iliescu banii, cum se despart ca să nu se mai vadă, poate, niciodată; și atunci un plânset o năpădi.

Să nu-1 mai vadă? Era pentru dânsa moartea!

Își analiza singură sufletul și vedea, cu groază, că mai curând ar prefera moartea decât să fie lipsită de el. La gândul să nu-1 mai vadă i se părea că mai bine va suferi chiar o bătaie de la el decât a fi despărțită. De această simțire a ei se îngrozi singură și, încet, își șopti: „Vai, omul ăsta m-a

fermecat!"CAPITOLUL VI

Viața Măriei

Știm că Maria a plecat din casa soră-sii aproape izgonită. Avea în oraș o mătușă care trăia destul de greu dintr-o pensie de o sută de lei - coana Ruxandra, soră cu tatăl Măriei. Maria se gândi mult cum va fi primită de mătușă, dar n-avea ce face, trebuia să plece cu orice preț. Mătușa era puțin paralizată. Suflet bun, femeie care, la nevoie, o primi pe Maria cu mare bucurie.

Când Maria îi spuse că o izgonise soră-sa, coana Ruxandra zise:

- Doar e fata maică-sii. Ce muiere rea! Cum l-a mâncat pe bietul frate-meu! Dumneaei îi seamănă. Tu semeni cu bietul frate-meu.

- Dragă mătușă, zise Maria, o să-mi caut un loc la vreun pension, poate găsesc să intru pedagogă.

- Pentru ce? Și la mine se găsește ce să mănânci până ți-o trimite Dumnezeu pe cineva! N-ai teamă, Mărioară. Fiecare pai își

are umbra lui. Dumnezeu ne poartă tuturor de grijă.

Căsuța coanei Ruxandra era în mahala.

⁵
Avea livadă cu pomi și o grădină cu flori și zarzavat.

Maria ajunse acolo toamna: florile se întreceau, care mai de care, a înflori mai curând, parcă simțeau frica de crivăț și zăpadă.

Pe la amiază, când soarele scălda în lumina lui grădinița din fața casei, coana Ruxandra, sprijinită de brațul Măriei și cu o cârjă, ieșea pe un scaun în fața casei, privea cu nesaț florile și deseori ofta, zicându-i Măriei:

- Vezi tu, Mărioară dragă, straturile astea de flori le-am făcut cu mâna mea, când trăia dumnealui. Uită-te cum stau neschimbate din an în an. Când le privesc, parcă-mi vine să cred că dânsul a murit și eu, o păcătoasă, aștept din ceas în ceas să-l ajung.

- Cine le seamănă, mătușică?

- Cine? Biata Marghioala. Știe cât îmi erau de dragi odată.

- Sunt și frumoase, uite! De toate

culorile.

Casa avea o odaie mare care sluja, în vremuri bune, de salon. Acum o dădea cu chirie pentru a adăuga ceva pe lângă pensie, în două odăi mai mici stătea coana Ruxandra.

În salon stătea un funcționar de la gară; om cam de vreo treizeci de ani. Bărbat bun, zicea coana Ruxandra, dar n-a avut noroc; a dat peste o femeie rea și e în divorț. Umblă, sărmanul, prin tribunal și-i plătește pensie, pe când ea petrece cu amanții.

- Vezi? O fată cumsecade, ca tine, n-are noroc!

- De, mătușică, o fi avut zestre.

- Nimic, fată, nimic. El stă la mine de jumătate de an, vine seara și pleacă dimineața, dar să-l văd vreodată beat ori lipsind nopțile de acasă, Doamne ferește!

- Se vede că-i om ordonat...

Maria broda foarte frumos. Și fiindcă nu-i era rușine să muncească, găsise o prăvălie unde își vindea broderiile: avea măcar pentru haine. Cunoscuți n-avea

mai pe nimeni, decât vreo două cucoane bătrâne, prietene de-ale mătușă-sii, care veneau în zilele de sărbătoare. Vecinul, domnul Ionescu, veni într-o duminică de aduse chiria și făcu atunci cunoștință cu Maria.

Noapțile se făceau din ce în ce mai lungi. Maria stătea până târziu și broda. Coana Ruxandra făcea pasiențe [combinație a cărților de joc după anumite reguli bazate pe hazard, de reușita căreia jucătorul leagă realizarea unei dorințe - *n.red.*].

Intr-o zi, Ionescu zise:

- Stați serile târziu. Au crescut nopțile grozav.

- Stau, domnule Ionescu, și mă plictisesc. Fata lucrează, dar eu n-am ce face. De ce nu mai vii să jucăm câte o partidă de tabinet?

- Bucuros, coană Ruxandră, nu voiam să vă supăr.

- Și eu nu îndrăzneam să te poftesc, poate ai de lucru.

Ionescu venea serile și, după ce strângea cu drag mâna Măriei, se-ntindea la joc; deseori o lăsa pe

coană să câștige, privind-o pe Maria cu ce hărnicie cosea. Câteodată, Maria îl surprindea privind-o și atunci plecau și unul, și altul ochii, ca și cum ar fi săvârșit o faptă rea. Maria nu putea zice că-l iubea, dar îi era simpatic: ea nu iubise pe nimeni. Și, la vârsta ei, îi era greu să rămână nepăsătoare la privirile dragi pe care i le arunca Ionescu. Simțea plăcere să se vadă învăluită cu dragi priviri. Deseori îi răspundea cu un zâmbet prietenesc și atâta tot. Dânsul, amărât de căsnicia veche și de procesul pe care femeia avea interes să-l lungească mereu, nu îndrăznea să-i zică o vorbă.

„În iubire, își zicea el, vremea e cea mai bună încercare. Dacă, într-adevăr, mă va iubi, dacă va avea pentru mine mai mult decât o cochetărie ușuratică, atunci o să m-aștepte; iar de nu, cu atât mai bine, destul m-am înșelat o dată!”

Maria, de asemenea, nu avea nicio grabă, nu era din acele temperamente aprinse; putea prea

bine să iubească în tăcere, fără a spune nimănui nimic. Sărăcia o făcuse și mai sfioasă. Uneori se gândea că poate Ionescu voia numai să-și petreacă timpul, dar iar se întreba: „Cum, de vreme ce nu-i spunea nimic, nu-i da cel puțin a înțelege că o iubește?” își vorbeau mai mult din ochi - graiul ochilor nu poate fi stăpânit. Mătușa n-ar fi privit rău această căsătorie; era încredințată că Ionescu era băiat bun.

Iarna trecu monotonă, dar liniștită. Era, într-adevăr, o viață mult dorită de Maria. Nu mai auzea certuri și bănuieli nesfârșite; o zi trecea în liniște, asemenea celeilalte. Ionescu nu se plângea nici de procesul care se târăgăna veșnic, nici de alte neajunsuri. Uneori îl prindea o melancolie ce i se răsfrângea pe chip. Se vedea că omul avea o suferință tainică, pe care nu voia s-o lase să se vadă.

„Până n-oi fi liber, nu trebuie să amețesc capul fetei”, își zicea.

Ionescu avusese prilejul să

primească o slujbă mai bună, dar pentru asta trebuia să părăsească orașul, să n-o vadă dimineața și seara pe Maria. Această jertfă n-ar fi făcut-o pentru nimic în lume. E foarte curios sufletul acestor oameni idealști. Altul, în locul lui, i-ar fi făcut declarații de dragoste, jurăminte și s-ar fi manifestat în fel și chip; el iubea în taină, fericit c-o vedea și că-i strângea mâna de două ori, dimineața și seara, schimbând două-trei vorbe neînsemnate, dar care lui îi cântau toată ziua în ureche ca o muzică plăcută. „Ce fată bună! Ce suflet ales! Cum o îngrijește pe mătușă-sa și cât e de harnică!”

Coana Ruxandra acum nu-l mai întreba ca înainte, când o să se sfârșească procesul. O avea pe nepoată-sa și era un subiect delicat.

Toată iarna o petrecură cam la fel. De sărbători și duminica lua și Maria parte la joc. Atunci, Ionescu era mai glumeț și mai vesel.

Iarna vorbiseră că, în vară, or să meargă la Mănăstirea Neamțului.

Ionescu avea o

mătușă la o mănăstire din munți.
Câteva săptămâni de stat la aer
curat le-ar fi folosit și bătrânei, și
Măriei.

- O să-mi iau concediu două
săptămâni și vă conduc.

- Așa, maică! Singură nu m-aș
hotărî să mă duc: fără bărbat la
drum, e greu.

- Ce locuri dumnezeiești! zise
Ionescu.

- Poate rămânem acolo de tot,
zise Maria.

- Cum, să vă călugăriți? Atunci
nu vă duc.

- Ei, de ce? Aici nu trăim tot
retrase? Acolo, în munți, aer curat,
departe de lume, zău că ar fi bine.
Lucrezi, te închini, admiri natura
și viața trece liniștită, fără
neplăceri, țara grija și invidii.

- Dar și fără plăceri, zise
Ionescu.

- Depinde ce înțelege omul prin
plăceri. Unul are plăcere în
mâncare, altul în lux și petreceri,
iar altul în liniște.

- Dumneata în ce o ai? zise

Ionescu, privind-o adânc.

- Eu în muncă și liniște.

- Frumos ideal și ușor de împlinit, zise Ionescu.

- Nu întotdeauna, zise ea și-l privi cu subînțeles.

- Aveți dreptate, zise Ionescu gândindu-se la situația în care se afla.

Adesea, Maria rămânea pe gânduri. Avea o presimțire că va ieși greu la un capăt bun cu sentimentele ei pentru un om a cărui viață nu era liberă.

Cât de nedreaptă e soarta unor oameni! Inima ei atât de curată, cugetul atât de neprihănit, și nu a avut parte să se îndrăgostească de un om liber! Ionescu era cumsecade, dar simțea dânsa că, deși nu era geloasă, totuși un nor avea să fie între ei. Nădăjduia că, vremea trecând, și căsnicia lor fiind fericită, toate vor trece. Dar, oricât era Maria de deșteaptă, tot nu putea să n-o roadă acel nenorocit dacă, și nu o dată, dar de zece ori, lucrând, o munea gândul: „Dacă ne întâlneam înainte să se fi însurat, ce fericiți am fi fost!”

CAPITOLUL VII

Din viața Matildei

Matilda îmbătrânise grozav. Nu mai avea aerul curat și hrana bună de la țară. Se adeverea zicătoarea: „Bucățica face vițica”. Cu toate

fardurile, tot nu reușea să-și ascundă cutele și fața veștedă. Sarcina îi stricase culoarea feței: slăbise și arăta obosită.

Ar fi avut nevoie de aer curat, de plimbare, de o cameră frumoasă și bine aerisită, de mare liniște sufletească și de mâncare bună și variată. Niciuna dintre acestea nu le avea. Mâncarea i-o aducea băiatul de la un birt din apropiere, adică de la o cârciumă. Mâncăruri încălzite, trecute prin toate metamorfozele posibile, ba chiar imposibile. Chiftelele marinate de azi, cu siguranță, mâine erau transformate în sarmale; iar rasolul de ieri se vedea transformat în ghiveci național. Se putea face un adevărat studiu cu aceste metamorfoze.

Matilda, din nefericire, făcuse cunoștință cu toate aceste bucate, dar stomacul nu voia deloc să se deprindă cu asemenea tratament. Era obișnuit cu pui, păsări, vânat, smântână, brânzeturi și mâncăruri făcute numai cu unt. În bucătăria conașului

Todiriță, nici nu se știa de bucate făcute cu untură.

La început, când îi erau aduse bucate de la birt, Matilda ștergea fiecare bucățică de carne cu miez de pâine și pe urmă o mânca. Apoi pune pe toate mâncărurile lămâie, doar-doar n-ar simți mirosul unturii. Toate bucatele aveau același gust, de aceea îi și pierise pofta de mâncare. Ajunsese precum copiii din pension, care se hrănesc mai mult cu pâine.

Iliescu se ferea s-o întrebe; știa el că nu avea s-audă laude. Din când în când îi aducea câte un pachet de prăjituri; atâta plăcere avea și Matilda. De la o vreme, Matilda nu mai lua mâncare de la birt. Fierbea câte un ou, își lua brânză, măslina, câte o cutie de sardine și era mai mulțumită.

Toate acestea le suferea Matilda, dar fără a cârti, așteptând cu nerăbdare ispășirea aceluia an de păcate. Din când în când, fără voia ei, judeca, întocmai copiilor, prin simple imagini. Mâncând pe un

colț de masă, cu farfurii ieftine și vechi de-ale gazdei, i se înfățișa înaintea ochilor frumoasa sufragerie de la țară, cu masa mare de stejar, cu bufetul plin de argintărie și cristaluri. Ce poftă ar fi vrut să simtă mirosul bucatelor gătite de Casandra! Să-l vadă pe fecior aducând frumosul castron de porțelan cu supă de cocoș! Și câte imagini din trecut nu-i chinuiau gândurile! În asemenea momente, un oftat îi ușura sufletul prea împovărat. „Oh! Să fiu odată la casa mea, toate s-ar schimba. Acum trebuie să rabd, prea am pus totul pe o carte!”

Camera în care stătea avea o singură fereastră ce dădea în curte: o bucătică de loc cu câteva buruieni, în care se adăposteau găinile proprietăresei. Deprinsă de la țară cu pomi stufoși, cu flori din belșug și cu nemărginitele dealuri verzi, simțea o adevărată tortură în acea colivie fără soare și fără verdeață. Iarna mai merse: cu zăpadă, cu ger, nu avea ce comparații să facă; dar primăvara,

când își amintea că la țară era un adevărat rai, grozav o muncea prezentul, grozav se răzbuna trecutul. Se mira singură de dânsa, știind cât de pretențioasă era înainte și cum suferea acum în mizerie.

E cunoscută patima femeii mai în vârstă pentru un bărbat mai tânăr. Femei nervoase și rele, gata să mănânce carne de om, sunt supuse în fața unui bărbat mai tânăr. Le stăpânește frica de a fi părăsite. Se putea zice că Matilda era terorizată de Iliescu. Niciodată nu-1 întreba câți bani mai avea ori cât a cheltuit. Știa că de la asemenea întrebări se porneau certuri care țineau zile întregi. De câteva ori o luase să vadă casele. Erau gata la roșu: destul de mari și frumoase la exterior.

Intr-una din zile, Matilda, văzându-1 binedispus, îi zise cu glas blând:

- Iliescule dragă, ce ai făcut cu bijuteriile? Ai grijă, tu n-ai casă de fier, să nu le fure cineva.

- Bijuteriile, dragă, ca să trăiești

tu, le-am vândut. Niște vechituri bune de speriat lumea, fără valoare. Să fim sănătoși, vom cumpăra altele.

- De ce nu m-ai întrebat?

- Nu știam că ții atât de mult la cadourile bărbatului tău.

- Asta-i vorbă? Dar erau lucruri care-mi plăceau: brățara și inelele.

- Să te ferească Dumnezeu să ieși văduvă! Nu-i vorbă, eu încă nu te-am luat. Mai e vreme de gândit.

- Frumoase vorbe îmi spui! Eu credeam că m-ai luat de acum doi ani, de când mi-ai luat inima!

- Glumesc, soro! Bijuteriile le-am vândut fiindcă trebuiau bani la casă. Erai nervoasă și n-am vrut să te mai supăr.

- Cum, dar toți banii i-ai băgat în casă?

- Fii sigură, la cărți nu i-am dat. O parte i-am băgat în casă, o parte sunt dați cu procente zdravene, în locuri sigure.

- Și nu puteai lua din ei?

- Curioase idei de afaceri ai! Banii se dau cu termen și nu-i poți cere înapoi când vrei.

- Și pe cât ai dat bijuteriile?
- Cinci mii.

Matilda sări furioasă de pe scaun.

- Ești nebun? Ai aruncat mii de lei pe fereastră. Le-ai dat de pomană! Numai colierul și diadema făceau zece mii. Am văzut factura.

- Mofturi de la bărbatu-tău. Un zgârie-brânză ca el, crezi c-a dat atâția bani?! Așa să-i mai trăiască lui cealaltă jumătate de trup ce i-a mai rămas.

- Te rog, nu-l blestema, destul l-am nenorocit.

- Îți pare rău de dânsul? Îi iei partea?

- Nu-mi place să râd de nenorocirile altora.

- Veșnicul cântec: păreri de rău pentru trecut; i-ai uitat toate defectele. Așa mi se cade; să fie el al dracului care se va mai lăcomi la femeie măritată. Mă rog, bijuteriile erau suvenire de la dumnealui! Să îndrăznesc eu să le vând?

- Nu zic asta, dar se putea lua

mai mult. Numai aurul și pietrele făceau de două ori pe-atât. Lesne e de vândut, dar greu se fac la loc.

- Sigur, îți trebuie zorzoane, parcă ai fi cadână.

- Te rog! Dovadă că n-ai știut ce vinzi. Erau bijuterii moderne, luate de la Radivon [cel mai luxos magazin din București înainte de Primul Război Mondial — *n.red.*]. Tot ce poate fi mai elegant.

- Erau demodate.

- Bijuteriilor nu li se schimbă moda în fiecare an.

- Erau ieșite din modă când ți le-a luat.

- De vândut, le-ai vândut. Dumnezeu știe cine va mai vedea altele!

- Sigur! De la un prăpădit ca mine!

- Ascultă, Iliescule, tu prea faci totul după capul tău. Ar trebui să mai știu și eu câte ceva.

- Nu trăiesc cu mintea femeii.

- Bine, dar cu mintea ta văd că te slujești pe tine.

-Cum?

- Ai făcut casa pe locul tău, dar

cu banii mei!

- Adică ai noștri, doar cei al meu e și al tău și ce-i al tău e și al meu.

- Bine, dar...

- Cum dar? N-ai încredere în mine?

- încredere, dar vezi...

- Ce vezi? în octombrie ne cununăm. Grozav de neîncrezătoare sunt femeile!

- Nu-i vorbă de neîncredere, dar o viață și o moarte avem. Presupune că mor eu.

- îmi rămâne averea mie; de mor eu, îți rămâne ție.

- Proastă mă crezi.

- De ce?

- Bine, dar când tot e pe numele tău?

- Ce are a face!

- Cum, mă crezi atât de necunoscătoare? Vin rudele tale și iau tot.

- Lasă, dragă, n-o să ne facem testament la treizeci de ani.

- Tu nu, dar eu nu se știe de scap din dandanaua asta și am și o fată.

- Bine, contract cu Dumnezeu nimeni nu poate face.

- Vezi, am o fată. Pe taică-său l-am sărăcit și-i bolnav din pricina mea. Ar fi mare păcat să-ți las ție tot și fetei nimic.

- Nu știu, Matildo, ce ai în seara asta de mă jignești, pe cinstea mea.

- Trebuie să mă gândesc. Copilul meu mar blestema toată viața. Eu cred c-ar fi bine să-mi dai ceva la mână. Chiar și tu vei avea cugetul mai liniștit.

- Taci, soro, cu asemenea fleacuri, sau vrei să mă scoți din pepeni?

- Ba să te gândești la ce-ți spun.

- Da, că altă grijă n-am.

- Atunci, nu știu ce să cred.

- Să nu crezi nimic. Ne luăm si atunci, de

drept, ești părtașă ca femeie săracă.

- Cum săracă, doar eu ți-am adus o avere de aproape șaptezeci de mii de franci! Și ca femeie săracă, am drept la sfert!

- Cu zorzoanele tale?

- Dacă le-ai dat de pomană, treaba ta; dar procentul la atâția

bani?

- Dar tu cu ce ai trăit?

- Cu mine n-ai cheltuit nici cincizeci de lei pe lună.

- Nu te credeam atât de simplă, ca să nu zic proastă. Îndată ce aş declara suma aceasta la tribunal, bărbatu-tău ar pune mâna pe ea, dovedind că sunt banii lui, de vreme ce tu n-aveai de unde să-i ai.

- Mi i-a dat mătuşa care a murit.

- Aş! Din gură poţi spune multe, dar cine te crede?

- Atunci, nu-i niciun mijloc? Eu trebuie să trec de săracă, având atâţia bani, şi tu de bogat?

- N-ai ce face. Să ai încredere în mine şi o să fie bine.

- Ei, dragă, prietenie, iubire, toate, cine ştie cum sfârşesc? Dar dacă „ai carte, ai parte“.

Spre a scurta asemenea conversaţie neplăcută, Iliescu zise:

- Uită-te, e lună şi frumos. Mergem să luăm aer la grădină? Pune-ţi un voal gros şi o pelerină. Când venim, poate fi vreme rea.

Era cert: cum îl strângea pe

Iliescu puțin cu ușa în privința banilor, schimba vorba, fugea ori căuta un alt mijloc. Acum îi zise Matildei să meargă la plimbare.

În gând, Iliescu era și mai grobian decât în fapte. „Nu-i proastă! Să-i dau hârtie. Oare crede că pentru ochii ei de capră și pentru fața ei veștedă ca a bunicii o iau? O, Doamne! De cuminte ce-i, se prosteste. Să-i pară bine că n-o las pe drumuri, cum ar și merita, după câte necazuri îmi face. O să-mi fac o poziție socială, dar, vai, cu ce jertfe! O s-ajung cineva și ceva, dar cu ce preț! E lesne să-i invidiezi pe bogați, dar cei care n-au moștenit averi, câte umilințe, câte neajunsuri și, poate, chiar călcări de conștiință și crime n-au trebuit să facă? Eu sunt încă fericit. Ceea ce am făcut eu e atât de neînsemnat, că nici legea n-are ce urmări. Dacă ar fi o femeie mai cuminte, am fi trăit chiar bine. Dar o să fie nevoită să m-asculte. La mine-n casă nu va cânta niciodată găina, chiar de-aș lua una tânără

și cu avere. Ce înțelege femeia din ale vieții? Nimicuri, intrigi, în asta e toată înțelepciunea ei. Nu mai departe de Matilda: în toate a trebuit s-o conduc eu. Când a ascuns și a făcut ceva din capul dânzei, a ieșit ca naiba; bunăoară chestia sarcinii. Să-mi fi spus de la început, era lucru atât de lesne. Oh! femeile, femeile sunt întotdeauna niște greutăți pe care le târâm după noi...”

Matilda, îmbrăcându-se, avea și ea gândurile ei. Vedea că purtarea lui Iliescu nu-i cinstită față de dânsa. Dar ce putea face? Avea și ea momente neorbite de patimă și atunci muștrările cugetului erau îngrozitoare. Acum vedea limpede egoismul lui Iliescu, tot planul lui de parvenire; vedea că a fost o unealtă în mâna acestui ambițios, în mintea ei de femeie simplă cântărea dreptatea omenească: un criminal, ca Turei, a înfundat pușcăria pentru douăzeci de ani de muncă silnică; va ieși neom ori nebun, gârbov și prăpădit, ori va pieri în mizeria închisorii. După

dânsa, Turei era nebun, un impulsiv care, în momentul surprinderii n-a știut ce face; dar Iliescu, prin planurile lui drăcești, și-a atins scopul, a pus mâna nu pe zece mii, cât voia să fure Turei, ci pe șaptezeci de mii, fără niciun risc, fără nicio pedeapsă. Această comparație, fără voia ei, îi venea mereu în minte, mereu voia s-o alunge, dar tot mai clară și mai deslușită îi apărea.

Matilda nu se mai recunoștea. Sarcina îi schimbase modul de gândire. în această stare sufletească simțea nevoia dezvinovățirii, acest veșnic calmant al sufletului. „Femeia pe care mi-ai dat-o“, a zis Adam. „Șarpele m-a ademenit”⁴, a răspuns Eva. Diavolul, adică patima, n-a avut cum se dezvinovăți, fiind la rădăcina oricărui rău.

Avea Matilda multe momente groaznice. Deseori, stând în fața oglinzii, se îngrozea singură. Oricât de puternică ar fi sugestia

de a ne crede frumoși, asupra ei nu mai putea avea efect. Niciodată nu-i fusese așa de

groază de bătrânețe. Cum zărea⁵ vreun fir alb, îl smulgea cu furie. Din nefericire, nu putea face nimic împotriva ridurilor, care tot mai mult îi brăzdau fața. Le-ar fi ars cu fierul roșu, dacă ar fi fost acesta un leac, dacă le-ar fi putut nimici! Tot farmecul frumuseții i se trecea văzând cu ochii.

Durerea pe care o simțea în fața acestei pierderi era mai groaznică decât durerea bogatului care vede cu ochii lui cum flăcările îi mistuie avutul și el nu poate face nimic. Acest sentiment era și mai dureros când îl vedea pe Iliescu din ce în ce mai rece, mai lipsit de patima iubirii. O simplă datorie, ori mai curând un interes, îl ținea legat de dânsa. El, caracter laș, voia să treacă drept om cinstit. Dar dânsa tot nu-l înțelesese îndeajuns pe Iliescu. își închipuia că lesne ar putea el zdrobi asemenea legătură. Noi știm că Iliescu niciodată nu s-ar fi făcut de râs.

Dânsul înțelegea până unde se putea merge și până unde nu. Oamenii de felul lui Iliescu sunt, poate, singurii criminali responsabili și, cu toate acestea, ei alunecă printre articolele de lege ca argintul viu. Nu pot fi prinși niciodată. Asemenea oameni, chiar și atunci când fac crime, nu sunt prinși; căci o ușurință diavolească îi însoțește în toate.

Lunile îi treceau Matildei pline de urât; nu mergea nicăieri, nu venea nimeni în vizită. Nu era zi în care să nu se gândească la nenorocirea ce-a fost pentru dânsa uciderea mătusii!

Într-o zi, se întâlnește cu Maria pe stradă. Fata se opri și începu să-i vorbească. Nu se întâmplase nimic așa grozav. O supărare de la o simplă ceartă n-avea doar s-o țină toată viața.

- Vai, ce faci țăță? Ce dor îmi era de mata!

- Și nu puteai să vii pe la mine?

- Nu știam unde stai. L-am întâlnit pe Iliescu de câteva ori. N-

a vrut să-mi spună, a zis că nu mă pofteste la voi până nu te vei muta în casa cea nouă. De ce nu vii mata pe la noi? Mătușii îi e dor de tine. Mereu se plânge că nu știe de ce ești supărată pe dânsa și nu vii s-o vezi.

- Să-mi țină predici?

- Aș! E bună, sărmana. Când vii?

- O să vin cândva. Sunt atât de străină. Fata n-a fost pe la voi?

- Nu, dar am fost eu pe la țară. E voinică, mare.

- Ce gândește tată-său să facă din ea?

- A făcut progrese la pian; vorbește binișor franțuzește. E drăguță, lucru mare. De la toamnă o duce la pension.

- Poate măcar atunci o voi vedea.

- Iliescu mi-a arătat casa; palat, nu altceva.

- Dar cu banii mei!

- De, om cu noroc! Străduiește-te și te cunună.

- Cred că de Sfântul Dumitru s-o sfârși canonul meu. Suferințele mele de un an și mai bine cred că mi le citești pe față. Am să-ți spun

multe, multe, cel puțin ție. Poate îți vor folosi în viață.

Matilda era atât de amărâtă, încât, întâlnind-o pe Maria, nu putea să nu-și descarce sufletul, să nu-și verse focul. Când Iliescu o îmbia să meargă la plimbare, vedea că mila lui era cusută cu ață albă: momeli pentru a înlătura cearta. Când omul e sincer, un cuvânt bun face mai mult decât un noian de vorbe lingușitoare. Trebuie un artist mare pentru a putea imita

sentimentele. Dacă
răceala lovește
dragostea, apoi falsul o omoară. Iliescu, de o bucată de vreme, înlocuise sentimentul și patima prin îmbunări și lingușiri false.

Muncită de tot soiul de gânduri, Matilda se îmbracă în vreme ce Iliescu fuma țigară după țigară, cum avea obiceiul când era nervos.

- Ești gata, Matildo? Era să adorm.

- Gata. Să-mi iau mănușile.

Plecară la grădină. Luna răsărea

drept în față, frumoasă și nepăsătoare, ca întotdeauna, luminând cu razele-i reci pe buni și pe răi, nepăsătoare în fața crimelor, ca și în fața celor mai sfinte iubiri. Matilda privea acel răsărit de lună amintindu-și la câte visuri nu-i fusese martoră.

Când intrau pe poarta grădinii, se întâlniră cu două fete care râdeau fără sfială. Cum îl zăriră pe Iliescu, strigară batjocoritoare:

- ***Bonsoir***, Iliescule! Petrecere bună!

Matilda simți un junghi în pântec. I se tăiară picioarele și, de nu s-ar fi sprijinit de brațul lui Iliescu, ar fi căzut. Iliescu nu le răspunse nimic fetelor.

- Să ne întoarcem, zise Matilda cu glas tremurător.

- Dar ce-i? Ce te-a apucat, soro? La ce-ai mai venit și la ce pleci? Te formalizezi de niște nebune? Fete ușoare!

5

5

- Mi-e rău.

- Iar ți-e rău? Prea din senin ți-a venit! Doamne! Ce de mofturi!

Tot drumul nu ziseră nimic nici unul, nici altul. Ajungând acasă, Iliescu vru să plece.

- Cum? Pleci? Ai, poate, vreun *rendezvous*?

- Te rog, nu începe cu geloziiile.

- Nici nu mă întrebi ce am. Pot să mor, ție nu-ți pasă! Nu te credeam așa nemilos!

Iliescu se opri un moment, o fixă după obiceiul lui cu privirile, pe urmă, aruncând pălăria, zise:

- Să mă ia dracu' dacă te înțeleg.

- Te rog, nu începe. Mai bine dute.

- Bine, soro, i-am ucis pe mama, pe tata, să te aud mereu bocind?

- Dar de ce bocesc? De bine? Nu întrebi?

- Am vrut să te distrez, să iei aer. Nici bine n-am intrat, că hai înapoi. Pentru niște nebune. Capriciile femeilor nu le pot răbda, fie ele și zâne din povești.

- Bravo! Insultă-mă. Mai fă un pas. Zi câți sunt bunică. Nu-ți dă mâna să mă întrebi de ce mi-a venit rău.

- Lasă! Mi s-a acrit de-atâtea

mofturi.

- Nu te gândești ce dureros e pentru o femeie cinstită să se vadă înfruntată de fetele cu care tu ai petrecut și poate încă petreci!

- Uf! Lasă-mă că fug! Gelozie nu voi suferi niciodată! Auzi dumneata?! Dar ce vrei? Ce vrei? Sfânt n-am fost!

- Nici nu ești. O știu eu bine.

- Sunt, dragă, năzăriri ridicole. De unde voiai să știe ele cine ești tu? Când vezi un

bărbat neînsurat cu o femeie, e natural să crezi ce au crezut ele.

- Frumos! Să trec drept femeie de stradă! Mai bine îmi rupeam gâtul în vinerea în care am venit încoace.

- De! Vezi de ce delicii era să fiu lipsit? De ce huzur rămâneam păgubaș? Sărac, dar liber!

- Poate ți-am rupt eu mânecile.

- De ce să începem iar o ceartă care nu poate avea sfârșit? Crede tu cum vrei și lasă-mă pe mine în pace!

- Ascultă, Iliescule! Divorțul e

gata, trebuie să ne cununăm. Nu vreau să mai trec drept amanta ta. S-au împlinit toate termenele.

- Dar eu ce doresc? Crezi că poziția mea e de invidiat? Vreau să trec drept om cinstit. Să nu zică lumea că te-am luat de la bărbat și te-am lăsat pe drumuri.

- Și cred c-o să-mi faci o zestre.

- Asta nu. Să-ți iasă din cap. Nu vreau să-i dau prilej lui Mustea să ne tragă într-un proces scandalos. Ți-am spus.

- Garantez eu că Mustea nu-i omul care să intenteze proces.

- Pisica blândă zgârie rău!

- Dar înțelegi că nu se poate să devii tu stăpân pe tot avutul meu și la o moarte să rămân pe drumuri!

- îți fac testament. Ce mai vrei?

- Și dacă îți vine cheful să mă lași?

- Hai să nu vorbim de clacă doar pentru că n-avem ce face! Nu mă cunun să mă despart. Poate tu ai asemenea gânduri.

- Eu?! Dar cu ce scop?

- De, poate ai prins gust de

schimbări.

- Rușine să-ți fie, Iliescule, să vorbești așa! Tu ai fost prima și ultima patimă. O femeie ca mine nu iubește de două ori. Dacă am fost o ticăloasă față de Mustea, e pentru că nu l-am iubit. Pe tine te iubesc și, chiar de-ai fi cea mai mare canalie, pentru mine vei fi mort, îți voi purta veșnic doliu; dar nu voi mai iubi! Asta s-o știi.

- Mersi de declarație. Un lucru însă să-l afli. Nu crede c-o să mă joci ca pe urs, nici ca pe conul Todiriță.

- Știu bine asta fără să mi-o spui. Dar și tu să știi că n-o să te las să mă tratezi cum ai început.

- Spune: cu ce ne-am ales din toată cearta? Fă-mi mai bine o cafea. Toate scenele astea îmi strică grozav.

Zicând acestea, se culcă pe pat.

- Voi, femeile, ne schingiuiți așa cum copiii schingiuiesc animalele. Nu credeam, când unii și alții se jeluiau de femei, că sunt chiar rele și drăcoase. Acum cred. Deseori, ascultându-te, rămân uimit de

talentul tău de a îneca, de a ucide în mine orice sentiment bun. De multe ori, când vin, mă întreb: oare azi ce are să mai stârnească Matilda? Acum însă, nu mă mai întreb, sunt sigur că găsești tu neapărat ceva.

- Tot eu sunt de vină. Eu călău, tu victimă. Curioasă judecată au bărbații!

- Te asigur, Matildă, că, dacă n-ar fi în mine o mare doză de caracter și de cinste, ar trebui să te las din cauza purtării tale aspre și bănuitoare. Adică ce mă leagă de tine? Banii! Dar, dacă n-as fi cinstit, n-as recunoaște că mi-ai dat banii. Poftim și mă dă în judecată!

- Frumos nume ți-ai face! Chiar de n-aș câștiga, tot ai trece în fața lumii drept un pungaș ordinar. Pe Turei îl plânge lumea; pe tine te-ar scuipa.

- Și, zău, m-ai da în judecată? o întrebă Iliescu rânjind.

- Ba bine că nu! Și iepurele, când îl prinzi la strâmtoare, zgârie.

- Judecata nu m-ar putea

condamna. Din lipsă de probe. Mulțimea ar zice cu invidie: „Ce șiret! Ce bine a jucat-o!” Fiecare va regreta că n-a putut face el așa ceva.

- Prea crezi lumea cinică!

- O cred așa cum e. Cine îl întreabă pe cel bogat dacă și-a făcut averea cinstit ori necinstit? Bineînțeles, banii tăi nu sunt vreo pricopseală și ar fi prea nebun cel ce s-ar mânji pentru nimic.

- Cred că tot sunt mai mult decât leafa ta și decât locul pe care l-ai clădit.

- Te înșeli, banii tăi nu pot aduce două sute de lei pe lună.

- Cum? Ziceai c-aduc atâtea sute.

- Da, aduc, învârtiți cu dibăcie. Dar ție ți- ar aduce cinci la sută.

- Toate sunt vorbe de clacă și mă mir că ai ajuns la asemenea idei!

- Tu mă provoci, cu purtarea ta.

- Tot eu?

- Omului, dragă, prin cap îi trec și bune, și rele; vorbă e dacă are destul caracter să nu facă o ticăloșie.

Matilda pregăti cafeaua la o mașină mică de spirt, pe care o adusese de la țară. Dându-i o ceașcă lui Iliescu, nu se putea stăpâni să nu zică:

- Să beau cafeaua după masă, doar mi-ar trece foamea.

Aceste vorbe înțepătoare îi fură dictate de imaginea de la țară. Prin minte îi trecu masa îmbelșugată, cu de toate și cafeaua cu coniac servită de fecior. Matilda se vedea pe dânsa răsfățată de toți; conul Todiriță, vorbindu-i blând, iar Puica jucându-se cu Newton; toți sătui și veseli. Ce deosebire de viață, se gândi ea, și cum le poate omul răbda pe toate! Din avere, lux și liniște, acum stă aruncată, ca orice nenorocită, într-o cameră cu chirie! Mâncând bucate de la birturile de mâna a zecea!

- N-a fost bună mâncarea? Și cât mi-a făgăduit hoțul că-ți va trimite mâncăruri alese!

- Mi s-a acrit de chiftele marinate și de cartofi.

- Ei, dragă, la oraș nu se poate

trăi numai cu păsări. Când vom fi la casa noastră, se vor schimba lucrurile. Cu cât cheltuim amândoi, vom trăi boierește.

- Ce păsări? De păsări vorbesc eu acum? Le-am uitat gustul! De mai durează mult viața asta de mizerie, mă ia dracul. Eu, care aveam stomac atât de bun, mi l-am ruinat.

- Poate crezi că eu trăiesc mai bine? Așa-s bucatele de birt; de la cel mai bun până la cel mai de jos; ba adesea, pe la birturile mici se gătește mai bine decât la cele mari.

- Grăbește-te cu hârtiile să punem capăt odată.

- Până nu se isprăvește cu istoria, de care singură ești de vină, nu putem face nimic. Și eu zic: trebuie să ne cununăm. La anul să merg să-mi iau diploma de avocat.

- Să crezi, numai speranța viitorului mă tine.

Iliescu adormi visând la diploma de avocat, la luxul și măririle ce-i momeau creierii: „Omul poate ajunge departe, dacă n-are scrupule și are minte". Asta era deviza lui. CAPITOLUL VIII

La mănăstire

Pe-aproape de Postul Sfintei Mării, Ionescu își luă concediu de boală; căpătă de la niște colegi bilete de drum pentru coana Ruxandra și pentru Maria și plecară cu trenul până la târgul Pașcani, iar de-acolo, la mănăstirea de maici, înfundată în creierii munților, cu hramul la Probajini [pe 6 august, la sărbătoarea Schimbării la Față - ***n.red.***].

Maria strânsese câteva sute de franci de pe broderii; de asemenea, făcuse toate economiile în gospodărie: aveau să petreacă în liniște și la aer curat.

Mătușa era foarte fericită că se

va putea ruga lui Dumnezeu seara și dimineața, în lăcașul sfânt, unde se zicea că se afla și o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Speranța, care nu ne părăsește până în ceasul morții, unde nu mai e nevoie de blândețea ei momeli, o ademenea și pe coana Ruxandra: „Cine știe? își zicea ea. Poate se îndură și de mine Maica Domnului. Câte minuni n-a făcut ea?” Făgăduia să țină postul și să facă rugăciuni.

Maria se bucura de liniștea și de frumusețea naturii. De felul său melancolică, era foarte înclinată spre viața de mănăstire. Era o natură slabă și incapabilă să lupte cu greutățile vieții. Nu odată își zisese, în gând, că, până la urmă, tot la mănăstire va sfârși. Chiar acum venise cu ideea de a se împrieteni cu vreo călugăriță mai bogată, și, când, Doamne ferește, mătușă-sa ar muri, să intre pe lângă ea ca soră. Își închipuia că în aceste lăcașuri dumnezeiești domnesc pacea, liniștea și dragostea dezinteresată pentru

aproapele. Nu știa, sărmana, că omul e pretutindeni om și că patimile îl părăsesc numai odată cu viața!

De la Târgu Neamț până la Mănăstirea Sfintei Treimi, o mănăstire de maici, în creierii munților, unde era mătușa lui Ionescu, plecară cu căruță țărănească.

Era pe la începutul lui august, lună de primăvară în munți; plecaseră de dimineață și abia pe seară aveau să ajungă la mănăstire. Nimănui însă nu-i părea rău; munții se ridicau falnici, acoperiți de brazi de un verde gingaș, ademenitor, nesfârșit în seninul albastru al cerului. Maria era încântată de atâtea frumuseți, nevăzute de ea până atunci. Coana Ruxandra își amintea că fusese odată la Văratec, pe când trăia răposatul ei soț.

Spre seară ajunseră la mănăstire, care era într-o înfundătură la poalele Ceahlăului. Soarele nu asfințise, dar nici nu se mai vedea

pe cer. Lumina numai vârfurile munților. O răcoare dulce și frumos mirositoare de brazi se răspândise în aer. Intrând în mănăstire, se duseră drept la maica Sofronia, mătușa lui Ionescu. Aceasta, când îl văzu pe Ionescu, nu mai știu cum să-și arate toată bucuria pe care o simțea. Îi era nepot de soră și nu-l văzuse de vreo zece ani. Doar el mai rămăsese din familie și îi scria din când în când, dându-i vești din lumea prietenilor. Când îi văzu pe tustrei, crezu că Maria era nevasta lui. Maria roși, când Ionescu zise:

- Nu, n-am avut noroc de-asa nevastă cuminte și frumoasă. Dumneaei, coana Ruxandra, e proprietăreasa la care stau, de când sunt în divorț. Domnișoara e o nepoată a coanei.

- Ei, nu face nimic. Poate va da Dumnezeu și te vei despărți și atunci poate îți va fi dumneaei menită.

Maria nu protestă deloc la aceste dorințe sincere ale maicii.

- Maică, ai unde ne găzdui? zise

Ionescu.

- Ei, dragă, oamenii buni încap oriunde. Poftim, odaia mea va fi pentru cucoane. În chiliuță stai tu. Eu dorm la o soră, alături.

- Poate îți facem necazuri, maică, zise coana Ruxandra.

- De asta chiar mă supăr. O dată pe an mai vedem și noi oameni de pe lumea cealaltă și atunci să ne fie greu cu ei? Casa, cu tot ce am, e la dispoziția dumneavoastră, numai să nu-mi cereți ce n-am...

Se înțelegeau de minune. Maria era foarte gospodină și, cu puțin ajutor de la o soră din mănăstire, căreia îi plăteau ceva, avea grijă de toate. După masă mergea prin munte cu Ionescu. Chiar maica le zicea:

- Plimbați-vă, dragii maicii, că doar n-ați venit aici să stați în casă.

Maria n-avea, acolo, de ce să se teamă de gura lumii. Cât despre dânsa, era sigură de purtarea sa. Tot atât de sigură era și de caracterul lui Ionescu. El n-ar fi

îndrăznit să-i arunce nici măcar o privire obraznică. În plimbările lor admirau frumusețile naturii, poienile dumnezeiești și peisajele cu mii de priveliști.

Intr-o zi, Maria era să alunece la marginea unei prăpăstii. Ionescu o apucă de braț și i-l trase cu putere la piept.

- Vezi, de-acum nu te mai las. Mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Te faci mereu vitează și nu-mi dai brațul.

- Zău, tare m-am speriat, am văzut moartea cu ochii. Dacă află mătușa, nu mă mai lasă.

Ionescu îi strânse brațul la piept; mâna îi tremura.

- Ce? Ești fricos? Tremuri.

- Nu! De emoție, domnișoară.

- Tot frică.

- Alt soi de frică, zise Ionescu strângându-i mai tare mâna.

Maria cam înțelegea, însă voia să-l facă să spună.

- Cum altfel?

- Frica inimii!

- În ce sens? Nu te înțeleg.

- Dacă ți-oi spune, ai să vrei să

înțelegi?

- Ar conta.

- Ai vrea să se îndeplinească prorocirea mătușii? De mult mă frământă gândul ăsta, dar te-am văzut atât de serioasă încât n-am îndrăznit.

- Pentru a iubi nu trebuie să fii serios?

Această întrebare înțeleaptă, rostită fără ezitare, îl încurajă pe Ionescu.

- N-am îndrăznit, fiindcă sunt un om, din nefericire, încurcat; m-am crezut nevrednic de dumneata.

- Eu te cred însă că ești nevinovat; mai mult, soarta te persecută.

- Dacă aș ști că mă iubești, aș face orice să termin odată cu nenorocitul de divorț și să ne luăm. Un suflet bun și cinstit ca al dumitale e un adevărat noroc. Dar, până acum, nu mi-ai spus nimic.

- Ce pot să spun? Caracterul și persoana dumitale îmi sunt mai mult decât simpatice; dar n-aș vrea să fiu o piedică la împăcarea cu nevasta dumitale. Am auzit că

ea nu vrea să divorțeze.

- Dar m-a lăsat și a fugit cu altul. Eu, după asemenea purtare, mai curând aș dori moartea decât să mă împac cu ea.

- Atunci, să așteptăm sfârșitul.

- Dar nu crezi că, pentru mine, ar fi un imbold să știu că mă iubești? E groaznic să fii străin și să n-ai cui spune nici bucuriile, nici durerile!

- Eu, domnule Ionescu, sunt o ființă directă; n-am cui să dau seama de faptele mele, fiindcă n-am pe nimeni. E drept că simt pentru dumneata o simpatie cum încă n-am simțit pentru nimeni. Dacă asta e iubire, să-i zicem așa...

Și Maria îl privi sfioasă în ochi. Treceau zilele, poate cele mai fericite zile pe care le-a avut Maria vreodată.

Se apropia hramul bisericii. Era în ziua Schimbării la Față. La acest praznic veneau musafiri din împrejurimi, de la celelalte mănăstiri; la sfârșitul slujbei, se întindea masă mare în curtea bisericii. Acolo se ospătau cu toții.

Și de acolo pornea convoiul de urcare pe Muntele Ceahlău. Bărbați, femei, călugări și maici începeau urcarea muntelui pe cărări întortocheate și anevoioase. Nu se putea zice că erau cărări; era urcare de-a dreptul pe coasta muntelui, printre fagi și brazi. O bucată de drum, suișul era ușor. Toți călătorii mergeau pe jos. Caii duceau merindele și hainele. Grupuri de câte cinci, șase oameni mergeau răzlețe, unii cântau, alții făceau glume. Era o adevărată călătorie de plăcere. Grupurile mai înaintate chiuiău și munții răsunau de glasuri de oameni. O dată în an e dat să se- audă această veselie.

Ionescu mergea alături cu Maria, coana Ruxandra rămăsese la mănăstire cu o maică bătrână. Abia spre seară ajunseră pe înălțimea Ceahlăului. Creștetul muntelui era stâncos, acoperit cu un covor de mușchi care-1 îmbrăca peste tot. Pe vârful muntelui, după o jumătate de zi de oboseală, veselia era de neînchipuit. Aprinseră vreo cinci, șase focuri,

pe lângă care se așezară grupuri, grupuri. Ionescu și Maria plecară să cerceteze muntele.

- Să ne uităm în acea parte, zise Maria.

Muntele, spre Transilvania, e drept ca un zid. Priveliștea e atât de amețitoare, încât nimeni nu se poate uita din picioare. Numai culcat poate cineva să privească în fundul adâncii prăpăstii. Mai departe se văd răsărind satele frumoase ale Transilvaniei. Privirea se pierde pe o mare de verdeață.

Măriei îi dăduse maica o blană.

- Ia-o, dragă! Nu râde. Pe munți prinde bine și m-oi pomeni. Tu, Iorgule, ia-ți haina asta, e nouă și ține cald.

- Doar n-o fi ca în miezul iernii.

- E atât de frig, maică, încât îți vine să urli. Mai ales la picioare. Degeri. Ce crezi? E stâncă rece ca gheața.

Ce-i drept, cu cât se însera mai bine, cu atât gerul se simțea mai tare. Cerul era senin, stelele

sclipeau, dar era din ce în ce mai frig. Se strângeau tot mai mult în jurul focului, neștiind ce să-și încălzească mai întâi, mâinile ori picioarele. Cine n-a fost niciodată acolo nu poate crede că, în mijlocul lui august, pe muntele cald ziua, poate fi noaptea atât de ger. Spre ziuă, focurile începeau a se stinge și frigul era și mai mare.

- Domnișoară Maria, nu ți-e frig?

- Nu, mulțumită blănii maicii. Ce bine îmi prinde acum! Când mă gândesc că era să plec numai cu jacheta mea! Sigur muream până dimineață.

- Dar eu ce făceam fără haină?

- Frumoase sunt stelele de aici, par mult mai sclipitoare.

- Nu te-a obosit drumul?

- Când ai atâtea priveliști frumoase, nu simți oboseala.

- Bine că nu ne-a apucat ploaia. Acum vreo zece ani, când am vrut iar să urcăm muntele, a dat o ploaie mare, de curgeau pâraiele pe munte. A trebuit să ne întoarcem de la jumătatea drumului uzi ca niște șoareci.

Credeam că mă îmbolnăvesc.
Inchipuie-ți! N-am avut însă nimic.

- La munte e frig, dar, curios, nu
răcește omul atât de ușor ca la
șes...

- Bine dorm unii! Auzi cum
sforăie?

- E păcat să dormi când ești aici.
Când mai vedem asemenea cer
frumos și așa liniște
dumnezeiască?

- La anul, dacă ajungem, venim
iar. Și poate mai fericiți...

- Cine știe viitorul, domnule
Ionescu?!

- Foarte adevărat. Dacă l-am
putea prevedea cât de cât, ne-am
putea apăra de multe.

- De când observ și până acum
au căzut vreo douăzeci de stele:
poporul crede că la căderea unei
stele a murit un om.

- Frumoasă legătură între viața
unui om și căderea unei stele!

- E poetică și măreață!

Dimineața înaintea lor se
întindea o priveliște de neuitat. Pe
creștetul muntelui, ziua năvălea
tot mai mult, în vreme ce văile

stăteau încă afundate în întunericul nopții. Când se luminează bine de ziuă, preotul, venit din vale, făcu sfeștanie [slujbă de sfințire a apei - n.red.]. Se închinară cu toții pe vârful muntelui. Pe urmă, punând în comun merindele, șezură cu toții la masă pe mușchiul moale. Mai aruncară o privire din vârful muntelui, ca și cum fiecare ar fi vrut să-și umple sufletul de acele minunate priveliști pe care n-ar mai fi vrut să le părăsească. S-au închinat, și drumeții apucară voioși la vale.

Când nu-i apucă ploaia în munte, e semn de noroc pe tot anul. Ionescu și Maria plecară și ei voioși împreună. Mersul la vale era mult mai ușor, dar nu mai erau așa de veseli. Mergând spre înălțimea muntelui, sufletul omenesc era mânat de dorul frumuseților nemaivăzute. În vale rămâneau grijile și durerile, pe când sus de tot îi așteptau atâtea priveliști din rai. La coborâre, în loc de veselie, îi apuca un fel de

deprimare, ca și cum le-ar fi șoptit cineva: „Nu-i dat omului aici pe pământ să se bucure mult de asemenea priveliști; griji și dureri îl așteaptă în vale; acelea sunt viața și el e dornic de trai“.

Sufletul Măriei era plin de bucurie, dar și de grijă. Nimeni nu ținuse la dânsa atât de sincer; nimeni nu-i făcuse încă asemenea propuneri sincere. Ionescu îi era mai mult decât simpatic, gândul însă îi șoptea mereu: „Cine poate ști viitorul?!“ Vreme de aproape un an îi studiase caracterul și nu în lucruri mari se cunoaște omul, ci în amănuntele vieții, în viața lui de toate zilele. Când, după ce pleca el la slujbă, Maria intra, uneori, în camera lui spre a face ordine, era uimită de grija cu care își așeza Ionescu și cele mai mici lucruri. Părea că nu locuiește om în acea casă, atât era de curat și îngrijit totul. Intr-o zi, când Maria îngrijea florile din grădină, Ionescu, trecând, zise:

- Frumoase rozete, domnișoară!
Ce miros îmbietor!

Se opri puțin, privind florile și pe Maria; dânsa, fără vreun gând ascuns, ci dintr-un imbold sincer, rupse un mănunchi de rozete și, dându-i-le, zise:

- Poftim, domnule Ionescu; dacă-ți plac, de ce nu rupi niciodată?

- Mersi, domnișoară, mi-i întotdeauna milă să rup flori; însă deoarece le-ai rupt dumneata, îmi fac nespusă plăcere.

Maria găsisese acele flori legate cu o pânglicuță trandafirie, așezate frumos pe masă; erau de mult uscate, dar se cunoștea că Ionescu ținea mult la ele.

Ionescu se arăta grăbit să se întoarcă, se termina concediul.

- Ești grăbit, domnule Ionescu, să pleci? Nu te încântă viața de aici?

- Mă încântă foarte mult, dar în același timp vreau să fiu și acolo, să pun odată capăt chestiei care îmi amărăște viața.

- Dar nu-i niciun motiv să stai acum ca pe foc. Când ți se va termina concediul, plecăm împreună.

- Bineînțeles că nu vă las aici. La drum ți- ar veni foarte greu cu mătușa dumitale, bolnavă cum e.

- Mie nu-mi pare rău. Cât am stat aici au fost cele mai frumoase zile din viața mea.

- Da, dumneata ești liberă, aduci în iubire un trecut curat și limpede. Nu tot așa sunt și eu. Și vezi, gândurile astea, trecutul pe care nu-l pot șterge, ființa aceea ticăloasă care îmi stă în calea fericirii, toate îmi sunt zi și noapte în fața ochilor. Și de aceea aș vrea să zbor, să pot odată rezolva această afacere nenorocită.

- Nu-i nicio grabă, domnule Ionescu, eu mă socotesc drept logodnica dumitale și, dear fi nevoie, te-aș aștepta și zece ani. Lasă lucrurile să-și urmeze cursul. Ai răbdare. Oricât ar fi legile de puternice, tot va trebui să se termine odată.

La asemenea vorbe înțelepte ale Măriei, Ionescu se simțea mai liniștit. Această liniște nu era menită să țină mult. Pe el patima dragostei îl mistuia mai mult decât

pe Maria, care avea un temperament liniștit și cumpătat. El de multe ori își zicea că, de nu va termina anul acesta, se va împușca. Statul la mănăstire, în aer curat, vorba maicilor bătrâne și cucernice îl mai liniștiseră. Dimineața se trezea în sunetul clopotelor care îi chemau pe toți la rugăciune; el și Maria aveau obiceiul de a merge seara și dimineața la biserică, unde ascultau cântările blânde ale maicilor. Viața evlavioasă, în care se vorbea mereu de iubirea aproapelui și de iertarea greșelilor altora, îl făcuse și pe Ionescu mai blând față de purtarea ticăloasă a fostei lui soții. Nu-i spunea niciodată nimic Măriei, fiindcă dânsul credea lucru nevrednic să pângărească auzul unei fete nevinovate cu povestirea mișeliilor și ticăloșiilor unei căsătorii nenorocite. Aflase Ionescu și de

purtarea Matildei, dar nu voia s-o întrebe nimic. în fiecare familie sunt păcătoşenii, de aceea mai bine să nu le scormonim; să lăsăm cât se poate să le acopere cenuşa uitării; numai sufletele mici aţâţă durerile altora, prefăcându-se că le mângâie.

CAPITOLUL IX

Chinurile vieţii

Înainte de a se împlini anul, divorţul se termină. Matilda, prin avocatul ei, nu avea nicio pretenţie, doar despărţirea din cauză de insulte grave. Mustea nu avu nici avocat, nici nu ceru ceva, se lăasă condamnat la plata taxelor, căci divorţul fusese pronunţat împotriva lui. Trimise numai răspuns avocatului Matildei că nu face nicio împotrivire, dar să nu amestece copila, să nu încerce să i-o ia; atunci va răscoli cerul şi pământul, va pune zece avocaţi pentru a dovedi ticăloşiile şi purtarea ei mişelească. „Dacă mai

e în ea pic de dragoste pentru fată, să nu stârnească un foc greu de stins și care ar compromite tot viitorul copilei", zisese.

Matilda nici n-avea de gând să-și ia sarcina creșterii fetei. Divorțul merse bine și totul se isprăvi cu bine; dacă bine poate fi numită asemenea situație.

Firea aleasă a omenirii luptă și luptă de veacuri cu ochii ținți spre un ideal de iubire, spre alcătuirea unei familii temeinice, clădită pe credință și curățenie de obiceiuri, având ca principiu: „Ceea ce Dumnezeu a unit omul să nu despartă". Acesta-i preceptul legilor divine, care vor o omenire ideală. Legile profane, conștiente de patimile și slăbiciunea oamenilor, încalcă acest precept spre a împiedica crime și nelegiuiri mai mari.

Iubirea între soți, strânsă prin așa legături încât numai moartea să-i poată despărți, e un ideal la care omenirea n-a ajuns și cine știe dacă va ajunge vreodată! Religia, în năzuința ei spre ideal, a

mers prea repede. Patimile țin
omenirea în loc și nu lasă zbor
idealismului. Când Matilda făcu
înscrierea actul de divorț la
aceeași stare civilă unde se

căsătorise în urmă cu n ani, o
cuprinse melancolia, jalea
viitorului necunoscut. Cu ce iluzii
începuse ea viața! Era tânără,
frumoasă; un trai de lux și
petreceri o așteptau. Cel puțin
acesta era idealul Matildei.
Dezlegase ceea ce făcuse în urmă
cu 11 ani. Dar în ce hal! Părăsită de
puteri, slabă, îmbătrânită; nu mai
rămăsese nimic din frăgezimea și
frumusețea tinereții! Privindu-se
în oglindă, se întreba: cum de sa
trecut tot farmecul tinereții? Ce
vrăjmaș, ce fapt drăcesc a putut s-

o veștejească într-
atat? În asemenea momente, tot
avea o speranță. Aștepta ca,
printr-o viață mai bună, să-și
recapete tinerețea și frumusețea.
Ca bogatul sărăcit, așa nădăjduia
dânsa mereu să capete avutul
pierdut. Nerăbdătoare să treacă
lunile sarcinii și să vină mai

curând mântuirea și sfârșitul tuturor necazurilor, adesea zicea:

- Cu drag aș da din viață aceste luni de chin, să nu le mai trăiesc.

Dar vai, nu știa, sărmana, că atunci ar fi trebuit poate să dăruiască viața întreagă! Câți oare, dintre noi, dacă ar trebui să trăim numai clipele de fericire, n-am rămâne cu viața unei efemere?

9

Iliescu era, ca toți de felul lui, destul de mișel. De când Matilda îi făcea scene pentru bani, se purta mai bine. Matilda îl cunoștea acum, îi aflase slăbiciunea că se temea și-i era groază de scandal. Și dacă nu-l putea sili să-i recunoască o zestre, cel puțin avea să-l silească s-o trateze mai omeneste și să-i arate mai multă dragoste. Acum, fiindcă se apropia termenul de nouă luni, îi pretinse să vină serile să doarmă la ea.

Era într-o duminică. Iliescu, spre a o îmbuna, aduse ceva de la băcănie și mâncară împreună. Dânsul voia să se arate vesel că a scăpat de grijile divorțului și că așteaptă cu nerăbdare sfârșitul

încurcăturii, ca să se cunune. Matilda era însă foarte prost dispusă.

- Parcă nu ți-s boii acasă, Matildo?

- Mi-e cam rău.

- Fă-ți curaj!

- De-atâta vreme tot îmi fac, dar l-am isprăvit.

De frică să nu înceapă Matilda iar vreo ceartă, se culcă zicând că-i obosit: toată ziua trebuise să se certe cu niște vopsitori.

- Inchipuie-ți, dragă, îmi furau hoții uleiul și-mi puneau gaz în vopsea. Cât p-aici să-i dau cu capul de grilaj. Cu asemenea hoți trebuie să ai cap de fier.

Se culcă și adormi. Matilda, plictisită de viața monotonă, de puțină dragoste pe care i-o arăta Iliescu, acum nu se mai înșela asupra sentimentelor lui. Vedea dânsa că legătura lor, căsătoria lor, va fi un compromis. Mereu o munea gândul: de ce o persecută pe ea soarta? În căsătoria a doua nu va fi iubită. Ce folos că o mistuia patima iubirii, că pentru

Iliescu ar fi fost în stare să facă, și acum, orice? Se mângâia cu gândul că Iliescu va avea, cu timpul, pentru ea recunoștință și, dacă nu dragoste desăvârșită, cel puțin dragostea căsătoriilor de conveniență. Ca toți pătimașii, era acum ea egoistă. Cel puțin îl va avea pe Iliescu zilnic lângă ea. Se va bucura de vederea lui, cum Mustea se bucura de prezența ei. Aceleași cauze dădeau naștere aceluiași sentimente. Lăsă capul pe speteaza canapelei, obosită de zbuciumul gândurilor deșarte. Era dintre acele femei nemulțumite chiar într-o viață fericită. Darămite în

5

asemenea trai? Totul îi părea nesigur: nu-și pierduse însă nădejdea că, dacă ar fi avut un copil, mai ales băiat, s-ar fi trezit, poate, în Iliescu sentimentul paternității; între ei ar fi fost o legătură mai puternică. De dragul copilășului, ar iubi-o și pe mamă! Asemenea iluzii le hrănesc pe cele mai multe femei chiar atunci când n-au destul de dezvoltat

sentimentul maternității. Matilda, cu toate cele ce făcuse, era mamă, și acum, când era din nou să fie, se trezise în ea și mai mult acest sentiment.

În ceasurile de suferință și singurătate, când trecutul i se arăta viu înaintea ochilor, iar viitorul neguros, nu o dată vărsase lacrimi la amintirea fetei. Patima iubirii înăbușea, din când în când, simțirea de mamă, dar nu o putea stinge; era ca un vulcan lăuntric, al cărui foc nu poate fi stins de mână omenească. Dacă ar avea un băiat, desigur, pe acesta Iliescu l-ar iubi, căci ar fi al lui. Fata, chiar dacă ar fi murit tatăl său, tot străină era; căci Iliescu, deși nu ținea la Matilda, asta nu-l împiedica de a fi foarte gelos. Și, deseori, îi spusese că orice îi amintește de Mustea îi era neplăcut. Poate nu era atât gelozia, cât neplăcerea ce o simțea criminalul în fața victimei! Cu cât simțea mai mult această dorință de a avea un băiat, cu atât se vedea mai străină; iar pe Iliescu îl

simțea tot mai rece cu dânsa. Uneori, își părea străină chiar sieși, de vreme ce săvârșise atâtea fapte care îi schimbau tot rostul vieții, tot traiul de mai înainte.

Intr-un târziu, Iliescu adormise adânc și horcăia. Dormea somn lipsit de orice griji, de orice neliniște.

„E fericit, gândi Matilda. El poate dormi. Trecutul nu-l mustră. Viitorul nu-l îngrijorează. Ce fericită e o natură ca a lui! De mine nu se prind nici somnul, nici mâncarea! Și când mă gândesc că toată viața am alergat după fericire! Cel puțin să pot vedea un viitor mai senin! Fericirea prezentului ar ucide trecutul. Dar cine mi-l poate garanta? Purtarea și caracterul lui Iliescu mai curând îmi prezic nefericiri. Și când, zdrobită de oboseală, adorm — ce vise groaznice! Mă scol mai obosită decât mă culc. Ce nebunie am făcut! gândea ea în acele momente în care patima părea adormită, iar mintea, scăpată un moment de cătușele ei, încerca să-

și ia zborul. Cu ce
oare m-a fermecat omul acesta?
Să-mi las bărbat și copil, să plec
fără să mă uit înapoi, să mă
înstrăinez singură?.

Erau însă rare asemenea
cugetări, clipe ale rațiunii, care se
stingeau repede ca focurile
pâlpâitoare de pe câmpii.

Intr-un târziu, ațipi cu capul
rezemat de canapea. Obișnuitele
vise rele începură să-i muncească
mintea. I se părea că se scaldă în
iaz cu Puica... Deodată dau de
adânc... Apa le vine peste cap...
Vrea să țipe, să ceară ajutor, dar
nu poate... Ca prin ceață, îl vede
venind pe conașul Todiriță să le
scape; dânsa se zbuciumă, ridică
fata, dar nu poate din șale. În
tipătul că fata se îneacă se trezi,
simțind o durere puternică la
mijloc. Sări repede în picioare.
Crezu că-i înțepenise spinarea din
cauza poziției nepotrivite. Se duse
la masă, unde era ceasul lui
Iliescu. Era douăsprezece. Iliescu
dormea și mai adânc. Matilda
simțea că se înăbușă, că îi lipsește

aerul. Deschise fereastra. Un vânticel rece îi netezi plăcut fața. Era o noapte întunecată. Nicio clipire de stele, nimic! Beznă și neființă părea totul în afară de camera slab luminată, în care mirosul unei lămpi cu petrol te otrăvea. După ce sorbi cu lăcomie aerul curat de afară, închise încet fereastra ca nu cumva zgomotul să-l trezească pe Iliescu.

Cu toată purtarea lui lipsită de dragoste, patima Matildei nu se micșora deloc. Momentele în care se căia de ceea ce făcuse erau foarte rare, mai mult niște licăriri ale unor simțiri slabe, care deloc nu-i stăpâneau sufletul. Cu toate suferințele, cu toată mizeria, în inima ei îl ierta. El nu putea face altfel. Ca s-o ia, trebuia să facă așa cum a făcut. Celelalte neajunsuri le numea meschinării de care o iubire adevărată nu trebuie să țină seamă.

Mintea Matildei, ca și sentimentele ei, erau într-un echilibru foarte precar. Dacă e nefericită, nu-i vina nici a ei și nici

a lui. Sufletul omului zboară mereu spre fericire, dar, din nenorocire, mai întotdeauna aripile-i sunt de ceară și se topesc la cea mai mică boare. „E atât de rară fericirea, își zicea ea adesea, încât nu sunt eu nici cea dintâi și nici cea de pe urmă nenorocită. “

În liniștea perfectă a nopții, sforăiturile lui Iliescu făceau o notă urâtă, discordantă, nesuferită. Matilda, ascultându-l, avu un moment sentimentul că asemenea notă discordantă a adus el în viața ei de la țară. Fu mai mult o senzație nedeslușită, o simțire slab dureroasă. Un oftat inconștient îi ușura pieptul. Merse încet la pat, luă o pernă de lângă Iliescu, o așeză pe canapea și, desfăcându-și corsajul, se culcă.

De câteva nopți prinsese obiceiul să nu se dezbrace. Se aștepta la ceva neobișnuit. De aceea îl și oprea pe Iliescu. „Ziua, zicea dânsa, e mai lesne, trimit gazda la trăsură, dar noaptea ce mă fac? Mor aici cu zile.“

Nu se culcă bine, și a doua

durere, și mai puternică, îi curmă șalele. Avea senzația de parcă ar fi lovit-o cineva în spate c-o sabie ascuțită ce i-ar fi produs durere fără să-i facă rană. Durerea ținută atât de puțin și lăsa urme atât de neînsemnate încât își închipui că era ceva trecător. Voia să-l trezească pe Iliescu, dar își zise că era păcat să-i strice bietului om somnul pe niște năzăriri. Matilda îl iubea pe Iliescu, fără voia ei. Mai mult, îi era chiar milă de el!

Se ridică din nou, merse la fereastră și o mai deschise puțin. Cocoșii cântau pentru întâia oară. Stătu un timp să vadă de-i mai vine rău, pe urmă se duse încet la canapea și se culcă. Nu ațipi bine, că durerea se repetă. Sări drept în picioare, puse mâna la șale, parcă spre a îndepărta ceva supărător; dar tot nu credea că i-a venit vremea. Se duse și se uită iar la ceas. Abia trecuse jumătate de oră. Se culcă mai departe cu neîncredere, că nu a fost ceva serios, ci doar o spaimă. Somn doborâtor de miez de noapte îi

prinse fără veste ochii. Simțea o nevoie neînvinsă să doarmă. Somnul îi părea o adevărată desfătare. Ar fi dormit o viață întreagă. Adormi foarte adânc. Prin vis simțea

³
lovituri puternice în șale, care-i răsunau în tot trupul. I se părea că un dușman o fugărește; iar ei, de durere, i se taie mijlocul și cade la pământ cu fața în jos. În acel moment simți dureri puternice în șale și în pântec. Se trezi de propriul geamăt. Se duse la ceas: nu dormise mai mult de un sfert de oră.

„S-a isprăvit, gândi dânsa. Trebuie să-l trezesc." Se apropie încet de Iliescu, zicând:

- Dragă, dragă!

Văzând că nu se trezește, îl clătină mai

³ ⁷
tare.

- Ei, ce-i? Lasă-mă! Ce vrei?

- Scoală-te, Iliescule! Mi-e rău.

- Taci, soro, lasă-mă să dorm! Ce capricii te-au găsit în puterea nopții?

O tăietură nouă prin șale și prin

pântec o sili să se rezeme de capătul patului.

- Iliescule, pentru Dumnezeu, mi-e rău! Scoală odată și adu o trăsură! Peste un ceas

3

va fi prea târziu. Știu una care a murit din pricina trăsorii.

Iliescu se ridică buimac, frecându-și somnoros ochii. Căscă lung, întinse mâinile pentru a-și destinde trupul și, sărind în picioare, zise:

- Unde să merg? Ce-i, soro? Spune ce vrei să aduc? Pe cine să chem? Dar spune!

- O trăsură, frate, ești beat de somn. Mi-e rău. Trebuie să mergem la moașă.

Iliescu mai căscă o dată lung și somnoros, întinzându-și brațele pentru a se dezmorți, și zise:

- Bine adormisem. Când dormeam mai bine!

- Ține pălăria și pardesiul.

- A! Da... trăsură... Bre! Dar bine dormeam! Fir-ar al naibii de ghinion! Să te trezești în puterea nopții! Pe legea mea! Nu- i mai mare chin.

Pe Matilda o apucă altă durere.

- De nu vii curând, să știi că nu mai pot merge. Și se lăsă pe canapea.

Iliescu ieși repede, zicând:

- Să fii gata. Pe dată sosesc.

Rămasă singură, pe Matilda o cuprinse o frică nespusă. Își amintea cum, la prima naștere, nu o lăsaseră un moment singură. Dânsa nu prea avea mari cunoștințe despre misterului nașterii. La prima naștere avuseseră alții grijă de ea, încât nu-și aducea aminte aproape nimic. Chiar durerile cele grozave fuseseră uitate. Acum, rămasă singură, nu știa ce se putea întâmpla cu dânsa.

În sfârșit, auzi oprindu-se o trăsură. Pe la vreo două noaptea plecă împreună cu Iliescu la moașă. Aceasta era tocmai la celălalt capăt al orașului. Era o noapte întunecoasă de nu-ți vedeai mâna. Nicio adiere de vânt. Liniștea și întunericul păreau și mai adânci. Felinarele rare abia luminau să nu rătăcești străzile.

Pe drum, din pricina zdruncinăturilor trăsurii, durerile erau insuportabile și mult mai dese. Matilda, cu capul rezemat de umărul lui Iliescu, gemea din ce în ce mai tare. Birjarul, auzind-o, zorea tot mai mult caii. Zdruncinăturile creșteau și durerile erau și mai mari. Matildei i se părea că stătea pe ace și că sute de săgeți îi străbăteau șalele. Se văieta întruna.

- Dar stăpânește-te, soro! Te aude binarul.

- O, nu pot, nu pot!

În sfârșit, sosiră la moașă. Matildei i se păru că drumul ținuse toată noaptea și abia era două și un sfert!

La moașă trebui să bată mult; servitorii obosiți se trezeau anevoie, când e somnul mai greu. O servitoare îi primi în salon. Peste câteva minute veni și coana moașă.

- Va să zică v-a ajuns dorul de noi?

- Mi-e rău de tot, zise Matilda.

- Nu-i nimic, e rău cu ochi: scapi.

Noroc că e camera goală: altminteri nu știu zău ce făceam.

Zicând acestea, o duse pe Matilda într-o odăiță strâmtă și mică. Abia aveau unde se învârti. Iliescu vru să plece.

- Dar nu mai stai? Cine știe de nu mor?

- N-ai teamă, soro, nu se moare cu una, cu două.

- Domnul, dacă vrea, n-ar face rău să-ți mai țină de urât. Că încă mai e de furcă până domnișorul va binevoi să vină.

- Ba nu pot. Sunt foarte milos: numai auzind-o gemând îmi vine să leșin.

- Atunci, mai rău ne stingherești. Când oi avea de lucru cu dumneaei, poți să leșini mult și bine.

- Dar dacă e nevoie de doctor? adăugă Matilda.

- Avem doctorul nostru. N-ai teamă. Dacă vrea, să stea așa, de mângâiere.

- Bine, soro, nu-ți pot da niciun ajutor și suferințele tale îmi fac rău.

- Lasă-1, coniță, așa-s azi bărbații: le este greu să vadă suferințele femeii; dar încă de ar fi să le sufere ei! Bărbații se cred viteji și răbdători; dar să am putere să-i fac numai un an femei, să sufere dânsii ce suferă femeile cu sarcina și cu nașterea, te asigur că toți ar pleca la călugărie.

- Ai dreptate, coană moașă, zise Matilda.

Durerile se mai răriseră de când se asezase

în pat.

- Noroc că n-ai asemenea putere, zise Iliescu glumeț.

- Dumneata zici noroc; eu zic păcat.

- Cu bine, Matildo! Și curaj. Mâine trec pe-aici.

O sărută pe frunte, mai mult de rușine de moașă, care îl privea cam curioasă.

Când rămase numai cu moașă, Matildei i se așternu o jale pe față, mai că nu o podidiră lacrimile. Moașă observă această schimbare și zise cu glas mângâietor:

- Lasă-1, dragă, nu-ți face inimă

rea. Toți sunt ca unul: le place să petreacă, dar leșină când te aud gemând. Dacă ar avea de suferit durerile noastre, ar muri pe loc. Să am o putere, pe toți i-aș bate cap în cap.

- Nu. El e bun, dar e nervos.

- Nu-1 dezvinovăți. Eu din două vorbe îți cântăresc omul, îl știu cât plătește. Dar ce să facem? Așa-i soarta noastră, a femeilor.

- Of, coană moașă, iar m-au apucat. Mor, nu mai scap.

- Las' că scapi, soro. Bea puțin ceai. Astea- s dureri false. Dormi să prinzi puteri. Până mâine n-avem musafiri noi. Ascultă ce-ți spun eu! Doar cunoaștem vizitele acestor domnișori mofturoși. Eu dorm în camera de-alături. La nevoie, mă strigi.

Matilda rămase singură. În tăcerea nopții, în liniștea netulburată de niciun zgomot, simțea țiuitul urechilor și zgomote fantastice, urmând unele după altele. Moașa îi recomandase liniște și somn; dar, în durerile trupesti și în chinul moral, nici

vorbă nu putea fi de odihnă. Junghiuri ascuțite ca mii de săgeți îi străpungeau șalele. își asculta singură gemetele. Nimeni s-o mângâie, nimeni s-o încurajeze! în singurătate, durerile și suferințele par de o mie de ori mai mari. Având un prieten, o rudă lângă noi, îl socotim părtăș al durerilor noastre. Precum o sarcină grea, ridicată în tovărășie, e mai ușoară, tot astfel suferințele împărțite cu alții sunt mai lesne de trecut.

Drumul prin aerul rece îi speriasse somnul de care am văzut că era cuprinsă acasă. în acele momente, trecutul neîndurător, aspru călău al greșelilor noastre, i se înfățișa mai viu ca oricând. Ce deosebire între camera de culcare spațioasă, cu pat mare, comod, cu albituri de olandă, și mizerabila cămăruță de aici? Cu câtă bucurie era așteptată nașterea întâiului copil și ce nenorocire e socotită nașterea acestuia care vine! Atunci, lângă dânsa, stătea nelipsită moașa cea mai bună din oraș. Alături, în picioare, bărbatu-

său, mângâind-o mereu. Toată noaptea casa întreagă fu în picioare. Fiecare aştepta cu nerăbdare şi bucurie sosirea pruncului. Parcă-l vedea pe Todiriţă primind cu lacrimi de bucurie vestea că dânsa a scăpat de primejdie şi suferinţe. Atunci, toate acestea păreau nimicuri. Acum le putea preţui. Singură, într-o cămăruţă săracă, fără aer, fără o lingură de dulceaţă care să-i mai răcorească sufletul. Zbuciumată de aceste gânduri, nu se putu stăpâni să nu spună cu glas tare:

- Ah! Ce zile, ce zile!

În acea enervare de dureroase gânduri, începu a plânge nemângâiată. De ce plângea, de ce se înăbuşea mai tare de propriul plâns. De câteva ori vru să strige. Gândi că-i de prisos. La ce ar striga în zadar? Nimeni nu-i va înţelege durerea sufletului.

Intr-un târziu, aţipi. Deodată, însă, tresări tremurând: i se năzări c-aude cântecul cucuvelei, cum îl auzise la Chindeşti în noaptea

când furase banii. Trezindu-se, văzu că era un ceas deșteptător în camera de-alături. Nu trecu mult și moașa veni.

- Ei, cum ești? Ți-am spus că mai e de lucru. Nu vrea domnișorul să ne viziteze. Dovadă că se simte bine.

- Parcă știe, drăguțul, ce-1 așteaptă, zise Matilda cu lacrimi în ochi.

- Ce să faci, soro? Din voia bărbatului nu poți ieși. Vrei netrai [viață amară — n.red.] în casă? De copii nu te plânge. Ia ascultă: de moașă, de doctor și de popă nu se-ascunde nimic. Ești tot necununată?

- Da. Acum face hârtiile.

- Atunci, ce mai umbli? Iei pe urmă copilul. Dureri mai ai? Parcă s-au rărit.

- Nu știu ce să fie? Sunt mai rare.

- Nu-i nimic, așa-i boala asta cu ochi, capricioasă.

Se făcu ziuă; opt, nouă, nimic. Durerile începură iar, puternice; dar nașterea nu înainta deloc.

Moaşa începu să-şi facă griji. În asemenea momente, avea un tic curios: i se lăsa o sprânceană mai jos. Matilda mereu întreba, în vaietele ei, dacă n-a venit Iliescu.

- Parc-a intrat în pământ, soro, zicea mereu moaşa foarte îngrijorată.

Coana moaşă nu spuse nimic, dar trimise după doctorul casei. Servitorul se întoarse, spunând c-a plecat aseară la ţară. Moaşa se făcu verde de necaz; îl trimise după altul, unul tânăr pe care-l cunoştea de la spital.

Pe la 10 sosi doctorul. Era atât de tânăr, că părea de vreo 25 de ani, dar avea faţa energică. Sprâncenele încruntate, serios, fără a fi posomorât, din contră, avea o seriozitate veselă şi ironică. Cum intră în casă, nu zise nici bună ziua ori bine v-am găsit, ci întrebă repede şi scurt:

- Sublimat [biclorură de mercur, folosită ca dezinfectant extern - .] ai?

- Acuşica, domnule doctor.

- Trebuia să-l chemi pe el înainte

să mă chemi pe mine. Ți-e rău, coniță? Șalele nu te slăbesc?

- Rău, rău, domnule doctor.

- Lasă c-o să fie bine!

Moașa aduse o sticlă cu sublimat; doctorul își spală mâinile, îi porunci moașei să facă toaleta lăuzei [femeie care se află în primele 6-8 săptămâni după naștere - ***n.red.***] cu cârpe curate, o curățenie perfectă, ca pentru o operație, și cercetă lăuza. Deodată se întoarse încurcat spre moașă:

- Bine, coană moașă, dumneata nu vezi că-i mort copilul?

- Aș! făcu moașa îngălbenindu-se.

- Poftim! Nu se simte nici puls, nici nimic. De când are dureri?

- De pe la miezul nopții. Dimineață au slăbit.

- Degeaba ești moașă de 30 de ani! Să-mi aducă trusa de la trăsură. Să ai sublimat din belșug.

Moașa își pierduse capul; aici intra, aici ieșea fără niciun rost.

- Ascultă, coană moașă, nu te fâstâci! Să- mi stai smirună și să-mi dai ce-mi trebuie. Nu cumva te-ai

apucat de vreo poznă să-i dai ceva!
C-atâta îți trebuie. Cu mine nu-i de
glumă.

- Vai de mine, domnule doctor, e
în termen. A venit astă-noapte la
mine.

- De, zic și eu, că dracul nu face
mănăstiri și din talpa iadului nu se
face temelie de biserică. Nu vă
supărați, întrebarea mânie n-are,
coană moașă, doar ne cunoaștem
noi!

- Știu eu ce crezi dumneata,
domnule doctor, dar te-nșeli.

- Pregătește-te repede pentru
operație. Nu-i vreme de pierdut.
Mai întâi, câteva pompe de
sublimat. Știi obiceiul meu.

- Știu, doar acesta e crezul
dumitale.

- Și-i bun, nu mă face niciodată
de rușine! Să am totul curat.

Doctorul lepădă haina și își puse
șorțul alb, adus de moașă.
Instrumentele și le așează într-un
vas cu sublimat.

- Doctore, mor aici singură.

- Nu mori, coniță! Sunt eu aici.
Să ai răbdare!

A fost o trudă istovitoare. Fruntea doctorului era plină de sudoare. De mult n-avuse muncă atât de grea. Copilul l-a scos bucăți. Lăuza era complet lipsită de puteri fizice și morale.

Matilda avusese și ea noroc, o dată în viață, că lipsise din oraș doctorul casei. Acest doctor tânăr, pe lângă faptul că era energic, era și pentru sistemul antiseptic cel mai riguros. Numai mulțumită metodei lui o scăpă pe Matilda de la o moarte sigură. A muncit doctorul și, până n-a văzut tot în bună regulă și pe lăuză liniștită, trecută de primejdia unei hemoragii, n-a plecat.

- Dacă se ivește ceva, să mă chemi imediat. Și mai ascultă, moașo, să nu vină un alt doctor la cazul meu, că dai de bucluc. A fost un caz greu și trebuie să-l scot eu la capăt. Dacă vine altul, nu răspund.

- Vai de mine, domnule doctor, dar se poate?

- Pe seară trec pe-aici...

Lăuza ațipise. Moașa, obosită de

alergătură și grijă, cădea din picioare. Pe la cinci veni Iliescu, spilcuit, cu veșnica lui cravată albă. Părea scos din cutie.

- Dar tare te mai gândești laconiță! Putea muri până să viidumneata! Ne luptăm cu moartea și dumneata habar n-ai! Știți să faceți copii, dar nu vă pasă de urmări!

- Am avut afaceri, coană moașă, mi-am pus toată încrederea în dumneata.

- Lasă-mă, domnule! Ce încredere să fie, când e vorba de viață și moarte?

- Dar cu ce puteam eu să ajut?

- Bravo! Aici îmi placi! Știi că descurajarea pe care o aduce dezinteresul dumitale ucide jumătate din energie?

- Bine c-a scăpat!

- Da, a scăpat; dar cu ce chin și cu ce muncă! Curgeau sudorile de pe fruntea bietului doctor, părea că era la baie. Dar eu? Abia mă țin pe picioare!

- Ce face?

- Ce-am tras voi spune și la

morți. Slabă de constituție, lipsită de puteri și copilul mort! Știi dumneata ce înseamnă asemenea naștere? Noroc c-am avut un doctor cum puțini sunt!

- Copilul mort?

Ochii lui Iliescu străluceau de o bucurie diavolească.

- Dar cum te striga, sărmana! Vai! Cât sunt bărbații de fără inimă! în cele mai mari dureri nu trecea niciun minut și mă întreba dacă n-ai venit.

- N-am putut!

- Nicio scuză! La urmă, ca să-i dau curaj, i-am spus c-ai venit, dar doctorul nu-ți dă voie să intri. Atunci s-a mai liniștit, a căpătat curaj și, cu ajutorul Maicii Domnului, am văzut-o ușurată.

- în sfârșit e scăpată? întreabă Iliescu.

- Așa cred. Mare-i Dumnezeu, dar îi trebuie îngrijire, nu glumă!

- Pot s-o văd? zise Iliescu.

- Acuma doarme, nu i se poate tulbura somnul.

- Atunci, vin mai târziu! Am o afacere la cinci jumătate.

- Du-te-n colo, domnule, cu atâtea afaceri, îți spun drept că nu te las să pleci. Din minut în minut se poate trezi și te cheamă, ce-i spun atunci?

- Să spui c-am fost, că dormea și că vin peste un ceas.

- Ascultă, domnule! Dumneata îți bați joc de mine? Vrei să se întâmple o nenorocire? O enervare poate să-i aducă hemoragie. Ori vrei să scapi și de femeie? Spune să știu ce e de făcut. Nu trebuia s-o aduci aici. Înțelegi că pentru mine un caz cu urmări nefericite îmi strică numele casei? Asemenea naștere se plătește cu o mie de lei.

- Bine. Cât am vorbit o să-ți plătesc.

- Ne socotim noi la urmă.

- Plec numai pentru o jumătate de ceas; sunt cu trăsura.

- Eu nu răspund de ce se întâmplă.

- Să-i spui c-am fost și că mă întorc curând.

- Lăsați-mă, domnule, cu afacerile! De întors capul femeilor aveți vreme? Mi-aduci o femeie

nervoasă, cum n-am mai văzut încă, mi-o lași pe cap și dispari.

- Bine, osteneala o să-ți fie plătită.

- Ce-am tras eu nu se poate plăti. Și acum vrei să-mi mai faci altă boacănă?

Iliescu se uită la ceas.

- Eu pot s-aștept o jumătate de ceas!

Apoi luă un ziar și se așeză pe un scaun în

salonul de așteptare. Cât așteptă acolo, veniră vreo două cliente cu voaluri dese pe obraz. Vârsta li se putea judeca numai după întorsătura taliei.

Iliescu aruncă ziarul, fiind un număr vechi. Plictisit, se gândea la complicațiile vieții, la necazurile pe care trebuie să le ducă și să le sufere omul lipsit de avere și care mai are un pic de conștiință și ceva scrupule.

„Am făcut casa cu banii ei, gândea el, și trebuie s-o îngrijesc. Mă gândesc ce suferințe o să am și ce-o să-mi tragă sufletul. Femeie nervoasă, capricioasă, deprinsă în

luxul și risipa pe care o fac proprietarii care și-au pierdut farmecul tinereții! Prietenii au să-și bată joc de mine, râzând cum râdeam și eu de alții. Dar puteam face altfel? Sunt fatalități mai presus de voința noastră. Întâi a fost un sentiment de iubire, cum îl ai lângă o femeie frumoasă, cochetă și pe care vezi c-o s-o poți lesne cuceri. Pe urmă, atașarea ei nebună de mine de unde, fatal, au urmat divorțul și toate. Dar ce repede și-a pierdut orice farmec! O femeie frumoasă e mândria bărbatului. Dar să mergi pe stradă și se auzi din urmă «Una mai urâtă n-a găsit?» e groaznic. Așa angajat cum sunt, un pas nu pot da înapoi. Lumea știe tot. Invidioasă cum e, o plânge pe dânsa și mă înjură pe mine. Singura scăpare e să mă cunun. Să ies din gura lumii, să-mi pot face cariera. Vorbele bune se uită, sunt scrise pe nisip; cele rele, pe oțel. Cum mă ciupea Vasilescu: «Ce, Iliescule, ai moștenit vreun unchi din America de ți-ai făcut așa palat?»

Lasă, am să le arăt eu ce poate un băiat energic și deștept. Le las lor gloria de a putrezi scriitori la tribunal. Acum râd ei. Dar mai cu haz am să râd eu când îi voi stropi cu noroiul trăsurii mele!

Nu-mi închipui mai mare fericire decât să te vezi invidiat de cei care te disprețuiau. Săi poți strivi cu piciorul, dar ca de niște viermi să-ți fie scârbă! în lume numai proștii și neputincioșii n-au ambiție. Ambiția e poate cea mai mare calitate, e cea care mișcă lumea și popoarele. Fără ambiție, omenirea s-ar târî în praf ca viermii. Și dacă pot să ajung cineva și ceva, de ce n-as căuta să fiu? Cu mult necaz, dar

3

5

voi ajunge.”

Cam aceste gânduri îi treceau prin cap când îl chemă moașa. Intrând în camera Matildei, mirosul neplăcut de medicamente îl izbi. Matilda era palidă, ca moartă, trăsăturile feței i se subțiaseră grozav de cât sânge pierduse biata femeie. Fața albă ca varul, încadrată de păr negru, o

făcea mult mai frumoasă. Ilescu, de mântuială și rușinându-se de moașă, o sărută pe Matilda pe frunte. Ba o privi cu oarecare admirație: îi păru într-adevăr frumoasă; chiar în momente dificile, rar bărbat nu-i îmboldit de instincte. Sărutarea lui era din acelea care mai mult îndurerează un suflet simțitor decât îl mângâie. Simți ori nu Matilda aceasta, nu putem spune, destul că, deznădăjduită, închise ochii zicând:

- Vai! Ilescule, era să mor și n-aveam pe nimeni lângă mine să-i strâng mâna pentru ultima oară! Ce trist e să te vezi murind între străini!

- Te rog, cât mai puțină vorbă ori îl scot afară, zise moașă glumeață.

- Bine c-ai scăpat, dragă Matildă. în câteva săptămâni ne cununăm. Atunci toate vor fi trecute ca un vis rău.

- Prea mult am suferit! Voi fi plătit, poate, orice păcat.

- Fii liniștită, fă-te mai curând sănătoasă!

- Doctorul a zis că vor trebui cel puțin trei săptămâni de îngrijiri. A fost ceva cum nu-ți închipui, zise moașa.

- Ce suferințe! Cât suntem de lipsite de noroc noi, femeile. Cel puțin de era mititelul viu. închipuie-ți, era băiat. Cum l-aș fi îngrijit...

- Iar te înfierbânți la vorbă, zise moașa. De vine doctorul acum și te găsește cu pulsul prea rapid, ce mai ceartă o să-mi tragă! Bun doctor! Acesta o să-l întreacă pe rusul cel bătrân. Dar să te ferească

Dumnezeu: nu se uită că ești moașă bătrână, te bate de-i faci vreo prostie. Eu însă nu mă tem; le știu pretențiile pe de rost.

- Ce să faci? Fiecare cu necazurile lui, zise Iliescu.

- Unei femei merită să-i ierți orice pentru suferințele la care dânsa e menită.

- Azi n-o să pot sta mult, dragă Matildă, dar vin mâine.

- Cred că nu te-ai apucat de mobilat casa?

- Dacă începeți cu de-ale gospodăriei, atunci cearta-i gata și eu nu vă mai las să vorbiți nimic, zise moașa.

- Fii liniștită, dragă, am destul gust, vreau să te duc de aici când sunt toate gata. Hârtiile le lucrez. Cum ieși de acolo, ne căsătorim. O să fie bine.

Apoi o sărută pe frunte și plecă.

- Nu uita să vii mâine-dimineață, îi zise Matilda.

Moașa îl petrecu până afară și-i zise:

- La noi e obiceiul, când vine o clientă, să ne dea un scont. Te rog, dă-mi cel puțin două sute; am de plătit doctorul, și medicamentele au costat părul de pe cap.

Iliescu îi dădu o sută.

- Poftim! N-am la mine mai mult.

- Să-mi aduci mâine.

- Cred că se schimbă prețul de vreme ce copilul e mort și n-ai cu el niciun necaz, nu?

- în schimb, am avut o naștere atât de grea și cu doctor scump.

- Nu pentru dumneata, pentru lăuză a fost grea.

- Bine. O să-ți las ceva, dar nu mult. E chestie de discreție si de multe altele; ieri n-
ai fi avut avantajele de azi.

în fiecare zi Iliescu trecea, aducea prăjituri ori fructe, spunea câteva vorbe bune și pleca. Veșnicul pretext erau afacerile. Matilda se întrema din zi în zi. Viața mai liniștită, speranța unei apropiate căsătorii îi făceau mult bine.

Fericirile și chiar speranța fericirii îl fac pe om mai frumos, după cum grijile și chinurile slăbesc și cele mai frumoase chipuri. CAPITOLUL

X

Casa de sănătate

După o săptămână o mutară pe Matilda în sală cu alte cliente. Acolo erau bolnavele și moașa îi zise Matildei că nu știau una de alta - nici ce-au avut, nici ce secrete ascund, în realitate, printre servitoare se știa totul.

Era singura instituție de acest fel din oraș. Deși la intrare nu exista niciun anunț prin care să se

semnaleze că acolo era o casă de sănătate, ci doar o simplă firmă de moașă, doamna Grigoriu era destul de căutată. „De! zicea dumneaei, n-am nici pensie, nici bărbat. Trebuie să-mi asigur bătrânețile pentru când n-oi mai putea munci.”

Casa era mică pentru asemenea activități, se poate zice chiar mizerabilă; unele camere erau umede și întunecoase; vorba e însă că, dacă aveai nevoie de concursul și discreția

doamnei Grigoriu, nu te uitai ce fel de cameră îți dă. În asemenea nevoi și dureri, mai mult morale decât fizice, intră omul și

într-un bordei; ba s-ar băga și în gaură de șarpe, numai să scape de gura lumii, de vorbele ei otrăvitoare.

O singură sală era mai mare și mai luminoasă. Acolo stăteau clientele în convalescență. Pe Matilda o aduse tot acolo.

Între acele colege de suferință - fiecare purtând câte un nume fals sau niciunul - Matilda se simțea și

mai tristă, si mai străină.

În sală se afla și o fată tânără. Abia i-ai fi dat optsprezece ani. Matilda, văzând-o, simți c-o apucă groaza. Atât de tânără și cu sufletul atât de întinat! Suflet curat nu putea fi acela care venea să-și ascundă acolo păcatul. Celelalte erau femei tinere, care țineau ascuns în ele secretul care le rodea, în afară de fata tânără, mai toate veniseră acolo nu pentru naștere, ci pentru avort. Erau vesele că scăpaseră de bucluc.

- Eu, dragă, zise una dintre ele care avea părul auriu și era palidă, ca toate tovarășele ei, vin aici a cincea oară. E foarte cumsecade doamna Grigoriu, numai că e cam scumpă.

- Eu te-am întrecut, sunt si mai veche clientă. Vin a șasea oară.

- Ar trebui să-ți faci, soro, rabat.

- Noi, femeile, suntem atât de nenorocite, zise alta.

- N-ai ce face. Decât să te lași pe mâinile babelor...

- Ai dreptate, zise cea blondă, o prietenă de-ale mele, sărmana

femeie, cu o casă de copii, a murit din cauza buruienilor.

- O! E îngrozitor! Mai bine să dai cel din urmă bani aici. Măcar nu ți-e viața așa de în primejdie.

- Nu ți-e deloc. Eu, de când vin aici, n-am aflat de niciun caz nefericit.

- Să mă iertați, nu-i tocmai așa de fără primejdie, zise o doamnă cam de vreo patruzeci de ani, dar care se ținea încă foarte bine.

- Adică? zise cea blondă.

- Ferice de femeia care n-are nevoie să facă avorturi și se supune legilor naturii. Un avort, dragă, îți ia câțiva ani din viață. Te îmbătrânește și te slăbește.

- Dumneata la ce l-ai făcut? zise cea blondă.

- Nici n-am făcut până acum, nici nu voi mai face. Acum a fost un caz de forță majoră!

- De unde știi că n-a fost și la noi tot așa ceva?

- Bine, soro, dar omul greșește o dată, de două ori, dar mereu? Pe lângă păcat, te mai ucizi și singură. Frate-meu, Dumnezeu să-

l ierte, era doctor, și ne spunea că fiecare avort îmbătrânește femeia cu zece ani.

- Prea e gogonată, soro! Atunci, eu ar fi trebuit să fiu de mult babă.

- Nu se vede, dragă, deodată. Cele mai multe boli femeiești de azi sunt din cauza avorturilor.

- Ei și cum vine asta? Dumneata, care știai, ai căzut în ispită? Întrebă tot cea blondă, care era mai îndrăzneată.

- Cu mine, soro, a fost ceva ce nu s-a mai pomenit. Dar, mare-i Dumnezeu, oi scăpa eu! Sunt în lume întâmplări pe care nici fantezia cea mai bogată nu le-ar putea născoci.

- Asa-i. Realitatea e adeseori mai

îngrozitoare decât toate născocirile romancierilor.

- Dar eu jur pe tot ce am mai scump că mai bine îmi iau zilele decât să-mi mai calce piciorul aici.

- Nu se știe. Așa ziceam și noi de fiecare dată, dar păcatul ne paște, zise cea blondă.

- Un copil! Stai, dragă, dar un

copil e o adevărată calamitate, chiar și pentru o femeie măritată. Cu ce să-i plătești doica? Cunosco o biată studentă, mi-e rudă. Ce fată deșteaptă! A pus-o păcatul de s-a măritat din dragoste, săraci și unul, și altul! Parcă e un făcut: unde-i sărăcie mare, acolo dau copiii năvală. Când s-a împlinit anul, a făcut un copil: l-a dat la doică. Peste un an, altul; l-a lăsat la maternitate. Bărbatul ei, fără slujbă; părinții n-au de unde, nu-i dau mai nimic. Le trimit, bieții, câte 60 de lei pe lună. Acesta-i trai? Si dacă mai vine altul,

5

7

ce-o să facă?

- A constata un lucru nu înseamnă a te obliga să-l dezlegi, să-i dai leacul. Rău așa, rău așa.

- Cine n-are mijloace, să nu întemeieze familie, zise doamna în vârstă.

- Dar se iubeau! Legile naturii nu știu de conveniențe și, de, păcatul i-a păscut înainte de a se lua.

- Atunci, fatal, o greșeală aduce alta. Fetele prea sunt zburdalnice.

E greu să te joci cu focul. Bine, e ceva de speriat. Sunt copile de 15 ani care dau năvală la bărbați!

- Doamne, dragă, educația, ocazia, toate astea fac să cadă, bietele fete, zise doamna blondă.

Matilda asculta aceste destăinuiri. Erau pentru ea lucruri cu desăvârșire noi. Aceste femei îi păreau mai crude decât fiarele care mai niciodată nu-și ucid puii. Dânsei i se părea că a-i ucide în sânul cald al mamei e mai crud decât a-i ucide după ce se nasc. E ca și cum ai ucide pe cineva în casa lui, unde se crede închis și în siguranță, unde n-a luat nici natura măsuri de apărare.

Intr-adevăr, după ce se naște, copilul are oarecare arme de apărare. Unele dintre acestea sunt gingășia și mila pe care le inspiră până și celui mai crud om. Pe când a-1 ucide în sânul mamei, acolo unde natura l-a așezat în siguranță, e îngrozitor! Nici legile nu te pot prinde să te pedepsească. Este cu totul altceva după ce s-a născut.

Cam aceste gânduri muneau sufletul Matildei. Multe făcuse și ea, dar vedea că sunt în lume ființe și mai pătimase. Un fior de groază o trecu. La asemenea fapte o silea și pe dânsa Iliescu. El era deprins. Se gândea cu groază dacă n-o va sili din nou, când va fi, poate, iar mamă.

- Mata nu ne spui nimic, zise blonda adresându-i-se Matildei. Aici, de n-am vorbi, murim de urât. Ai avut naștere grea?

Matilda se îngălbeni. În naivitatea ei credea că nimeni nu știa. Apoi zise:

- Nici nu se poate spune cât am suferit.

- Cel puțin, bine că l-a luat Dumnezeu înainte de a se naște! zise cea blondă.

- Copiii și mie îmi sunt dragi, zise una brunetă care până atunci tăcuse, numai să pună și tatăl umărul la creșterea lor. Dar așa, când ești necununată și îl lasă pe seama ta... Cunosc, dragele mele, un caz înfiorător. Copilul avea 7 ani, îl cunoștea pe taică-său, de

vreme ce acesta trăise într-o casă cu maică-sa ca soț și soție. Intr-o dimineață, fiind necununoscut, îi veni chef să-și lase nevasta și copilul. Pe copil îl amenință că-l dă pe mâna poliției dacă, întâlnindu-l pe stradă, i-o mai zice tată sau îi va spune cuiva că-l cunoaște. Ce vreți mai mult? I-a lăsat în cea mai neagră mizerie. Poftim bărbații! O, să pot, le-aș da la toți foc cu gaz, ca la șoareci.

- Ai dreptate, soro, zise cea blondă, decât un nenorocit pe lume, aruncat la colțuri de stradă, mai bine curmă-i firul vieții când abia începe.

- Eu, vă spun drept, cu așa idei nu mă pot deprinde, e prea mult egoism.

- Să mă ierți, zise tot cea blondă. Cu riscul vieții și al tinereții mele, împiedic să fie un nenorocit mai mult pe lume.

- Bine, văd că știți să vă apărați păcatele, zise doamna mai în vârstă; dar vezi, eu știu femei cu avere care fac avorturi; ca să poată petrece. îi plătesc pe doctori

cu mii de franci și le corup
conștiința.

- Ei, da! Acelea sunt vinovate,
ziseră toate în cor.

- De vină, dragă, suntem cu
toatele, căci nu ne putem înfrâna
patimile, zise doamna în vârstă.

- înfrânarea patimilor! Ce vorbă
goală! Dacă la așa ceva n-au
putut, deseori, ajunge sfinții și
mucenicii, cum vrei s-ajungem noi,
oamenii de rând? Dar uite, de
exemplu, ce-i de vină copila aceea
de colo?

Și indică un pat, aproape de ușă,
unde dormea fata cea foarte
tânără.

- Ei, Doamne, soro! zise doamna
în vârstă. Acolo e un incest,
adevărată nebunie.

Matilda n-avea încă voie să se
ridice din pat. Culcată pe două
perne destul de tari, privea cu jale
paturile sărace de fier, camera cu
pereții albi și goi, storurile vechi
de la ferestre, care opreau soarele
să intre și să lumineze fețele ofilite
și scurse de sânge. Acum vedea ea
câtă suferință și câtă mizerie e în

lume.

- Eu, cel puțin, n-am nicio vină, zise cea blondă. Trăiesc necununată; dânsul nu vrea să aibă copii. Ce pot face? Să mă judece cine-o pofti.

- Bine, acestea sunt cazuri triste; dar e îngrozitor: cunosc femei din societatea înaltă de la care s-au îmbogățit doctorii.

- Pe acestea ar trebui să le pedepsească legea, zise bolnava cea brunetă.

- Legea nu poate face asemenea deosebiri, dar, de-ar fi mai aspră, n-ar strica, zise doamna în vârstă.

- Cum poți vorbi așa? Ce-i de vină nenorocita de colo? zise doamna blondă.

Matildei i se înfiora carnea pe ea de câte auzea. Unde ar fi crezut ea, cu un an în urmă, că avea să guste din asemenea trai?

Casa doamnei Grigoriu era întreținută ca un spital prost. Mereu se plângea că nu câștiga nimic. Servitorii erau scumpi și se

comportau ca niște tâlhari; chirie mare și o grămadă de biruri! Pe bolnave le hrănea mai mult cu ceai de mușetel. Le silea să bea atât de mult încât le trecea orice poftă de mâncare.

După o tăcere scurtă, cea brunetă, care vorbise mai puțin, zise:

- Eu aș vrea să am un copil, dar nu vrea el; trăim necununăți și noi.

- De ce nu-1 silești să se cunune?

- Abia a scăpat de una care-i punea coarne și zice că nu mai vrea să poarte altele.

- Așa-i, pentru una rea pătimesc zece de treabă.

- Femeilor măritate care se comportă ca niște curtezane, le-aș scoate ochii.

- Cunosc una care și-a lăsat bărbatul pentru un militar. Și cu ce scop? Ce s-a gândit, nebuna, când a făcut așa pas? Dar nici nu poate s-o ia; n-are zestre niciun ban. Ba o și bate!

Matilda asculta aceste critici și un foc mistuitor o ardea. Nu-și

lăsase ea copilul și bărbatul pentru un nemernic? Dar ea a făcut mai mult: i-a prădat ca o hoată. Legea putea s-o apere, dar conștiința, lege neîndurătoare, îi șoptea aspre cuvinte.

În acea sală cu pereții albi dar pătați de sânge nevăzut, suna îngrozitor critica acelor femei care se credeau, dacă nu nevinovate, cel puțin vrednice de iertare. Fiecare își vedea numai motivele care o împinseseră pe dânsa și dezvinovățirile urmau lesne. Sufletul omenesc e indulgent, prea lesne iertător cu sine, dar aspru judecător cu alții. După cum leul și tigru nu cred că fac nimănui dreptate când își sfâșie prada, tot astfel omul, când e vorba de patimile și de interesul său, nu crede că face altora nedreptate. Pentru alții însă, măsoară cu altă măsură. În zadar a zis Iisus: „Cu ce măsură vei măăsura, cu aceea ti se va

măsura“. Acum două mii de ani și încă, poate, peste alte două mii, sufletul omului va fi același. Lesne

vedem gunoiul din ochii altora, iar bârna din ochii noștri n-o vedem.

Astfel de gânduri se învârteau în capul Matildei.

În acele câteva zile trăise mai mult decât în toată viața. „Vai! gândea Matilda, dacă ar cunoaște ele istoria vieții mele, aș trece ori de criminală, ori de nebună. Cât de fatal și de pe nesimțite am fost târâtă în toate acestea! Nenorocirea mea a fost venirea lui Iliescu în casă!”

Din trecut îi rămâneau Matildei numai amintiri răzlețe. Cu cât se gândea mai mult, cu atât îi păreau fericiri față de prezent. Încă o dată se adevăra că binele e relativ. Acum, chiar certurile de la Chindești îi păreau nimicuri. Acelea nu erau însoțite de mizeria pe care o simțea azi.

Se poate zice că Matilda aproape murea de foame în casa doamnei Grigoriu. Dimineața, un păhăruț de lapte îndoit cu apă și o feliuță de franzelă; nici nu-și potolea foamea. La amiază, o supă, mai mult de zarzavat decât de carne; o

mâncare făcută din rasol și masa era încheiată. Seara, o ceașcă de lapte și ceai de mușețel din belșug.

După fiecare dintre aceste mese își amintea de îngrijirea pe care o avusese la Chindești, când născuse fata. O jale nespusă o cuprindea. E plăcut să-ți amintești de nenorociri și necazuri trecute în zile de fericire; groaznice sunt însă, în necazuri, amintirile fericirilor.

Iliescu nu era econom, ci avar. Conașul Todiriță îi aducea prăjituri de unde erau mai scumpe. Iliescu, de unde găsea mai ieftine. Și din nou își amintea viața plină de neajunsuri pe care o dusesese anul acela; cu ce mutră acră o privea Iliescu ori de câte ori îi spunea că nu i-au ajuns banii pentru cutare ori cutare lucru. Todiriță nu-i ținea niciodată socoteală la banii pe care i-i dădea; Iliescu întotdeauna o socotea până la ultimul ban, ca pe o servitoare. La asemenea gânduri simțea o strânsoare în piept. „Și doar nu erau banii lui! “

Totul îi șoptea că n-avea ce face și era la bunul plac al lui Iliescu. Dânsa era ca fiul risipitor care și-a prăpădit averea și cerșea milă celor pe care îi miluise altădată. În asemenea momente vedea singură cât de nebună a fost și cât a orbit-o patima care părea să fi făcut prinsoare să nu o lase până nu o va nenoroci de tot.

Așa gândea atunci, când nu-l vedea pe Iliescu; căci în salon n-aveau voie să intre străinii. Între acele nenorocite, unde fiecare critica lumea și-și istorisea păcatele, aruncând vina asupra bărbaților, putea și Matilda să se răzvrătească împotriva celui care o nenorocise. Aceeași soartă nenorocită

o avea fiecare, dar sub altă formă.

Acolo simțea Matilda atmosfera răzvrătirii: putea și ea să-l blesteme pe cel care o adusesese în salonul doamnei Grigoriu. În acele momente, ar fi dat foc orașului, dacă în oraș ar fi fost numai bărbați. Acea critică înverșunată, acea ură împotriva bărbatului erau

contagioase. Era ura robului împotriva stăpânului. Viețile și ticăloșiile toate și le iartă lui, căci e rob: de toate îl crede vinovat numai pe stăpân. Și ura, și răzvrătirea erau cu atât mai mari, cu cât erau neputincioase.

Deodată, tresări la țipătul fetei celei tinere. Toate convalescentele alergară în jurul ei. Pe fată o apucase un atac de istero-epilepsie. Dar un atac înspăimântător. Rezemată în cap și în călcâie, stătea ridicată ca un arc de pe pat; se zbătea scrâșnind din dinți. Te mirai cum de nu se sfărâma. Una dintre bolnave țipă cu atâta putere încât răsună întreaga casă. Moașa cu servitoarea alergară speriate. O puseră pe bolnavă în pat. Moașa îi frecă pântecul, îi mângâie fața și fruntea. Trimise servitoarea să aducă bromură și-i dădu două linguri deodată. Pe urmă, o lăsă pe servitoare lângă bolnavă, zicând:

- O să scriu s-o ia de pe capul meu. Auzi dumneata, să-mi lase asemenea bucluc și nici nu mi-au

spus că are atacuri!

Bolnava se liniştise şi se auzeau numai un fel de suspine nervoase, un fel de respiraţie când pripită, când prea înceată. Faţa i se făcuse albă ca varul. Ochii îi erau duşi în fundul capului. Era îngrozitor să priveşti suferinţa acelei fete atât de tinere. Rămânând bolnavele singure cu servitoarea, începură conversaţia.

- Sărmana, cum tot suspină! zise servitoarea. A mai fost una cu aşa boală. Dar nu mai au leac. E slabă de înger. Asemenea boală se lecuieşte numai cu citanii [rugăciuni de dezlegare rostite de preoţi - n.red.].

- Crezi tu?

- Vezi bine! Ce poate face doctorul în aşa situaţie? Bani prăpădiţi! Pe asta au apucat-o crizele din supărare ori din frică.

- Ei, tocmai, ce s-a întâmplat cu copilul ei? Era băiat?

- Da, băiat. Leit frate-său care a adus-o aici.

- Ei, ce-aţi făcut cu el?

- Ce să facem? L-am dus eu

singură și l-am aruncat. Cât pe ce să mă prindă sergentul.

- Bietul copil! zise doamna în vârstă. Nu plângea?

- Nu, mititelul, dormea dus! Nu știa ce i se pregătise.

- Și de ce nu l-ați crescut? Parcă aveți o casă cu doici în mahala.

- Vezi, asta a fost condiția. Nici nu l-am declarat la primărie. Se păzesc strașnic. Nu-i glumă! E secret mare. Dar au și turnat la bani și moașei, și doctorului.

- Cam cât?

- Mult, mult tare.

- Cât? Nu știi?

- Pe cât am auzit, o mie de lei.

- Buni bani! zise tot cea blondă, care vorbea cu servitoarea.

- Buni, dar și suflet încărcat. Vai de ei! Tot să trăiască, să nu mai moară, că n-au de ce.

- Tu cât ai luat?

- O nimica toată: două hârtii. Păcatul nu-i al meu; ce-mi zice stăpâna, aia trebuie să fac.

- N-or fi dat peste el niște câini?

- Nu, că m-am tot învârtit pe-acolo până ce-am zărit un sergent.

Atunci, tule-o Duluță, de-mi sfârâiau călcâiele!

- Ce bine era, drace, de te prindea! zise cuconița mai în vârstă.

- Dar ce-s eu de vină? Mă trimite, musai să merg!

- Vorba să fie, nu te poate sili.

- Dar mă dă afară; găsește altă păcătoasă ca mine.

- Ei, așa da.

- Și care-i acela să-și arunce pâinea cu piciorul?

- Mai bine îl duceți la doică.

- Ba mai rău. Credeți că de la doică mai scapă vreunul?

- Se poate?

- Doamne Sfinte! Ce știți Domnia Voastră?!

- Ce le face?

- Doicile-s niște țigănci. Un creștin n-ar face ce fac ele.

- Ce fac, fa? Spune odată!

- Ce să facă? Țin câte cinci, șase copii; trăiesc într-un bordei, de n-ai unde te învârti. Odată m-am dus să văd un copil pe care îl luase una de vreo două săptămâni. Se

schimbasesc politica; mă-sa voia să-l păstreze, dar se trezise prea târziu. „Da, zic eu, undei, femeie, copilul?” Numai ce văd că-mi scoate o albiuță de sub pat. „Bine, zic eu, ticăloaso, fie ei acolo, așa se țin copiii, ca pisicile?” „E mai răcoare”. Când mă uit, copilul mort ca toți morții! Să ferească Dumnezeu și pe puiul cel de șarpe! îi țineau, săracii, cu ceai. De mărturie au un biberon cu lapte; când l-am destupat, vai de om. Acru și stricat! La dânsule e știut: copilul cel mai voinic abia trăiește o lună. Pe pat trei albiuțe. Te speriai să te uiți la ei; mâinile și picioarele ca fusele, adevărate minunății. Doamne apără, mare blestem trebuie să aibă cele ce-și lasă copiii acolo. Zic că nu știu, dar de ce nu se duc să-i vadă? Eu cred că au mai mare păcat decât dacă i-ar omorî singure. Fiindcă-i lasă să se chinuie. Când începu unul a plânge, parcă mieuna un pisicuț de cei lepădați prin gunoaie; abia i se auzea glasul. „Femeie, zic eu, copiii ăștia nu mai

au niciun glas." „Dar țipă de-ajuns făpturile!" mi-a răspuns cu nepăsare. Sub pat mai erau vreo trei, aproape morți. Mor micuții fără lumânare. Țiganca nu-și bate capul. îi țin morți câte două, trei zile, că se tem să-i declare prea des la primărie. Poate mai vine vreun doctor ori vreun comisar să vadă de ce au murit. Cred eu bine că părinții copiilor acelora mai bine nici n-ar mai muri.

- Bine, dar îi țin mai rău decât ca pe niște căței, zise coana în vârstă.

- Să ferească Dumnezeu! Mai bine-i de o mie de ori de cei aruncați. Poate dă sfântul și intră pe altfel de mâini.

Matilda, cu ochii închiși, gândea: „Va să zică tot așa soartă avea să aibă copilul meu, de se năștea viu!" La aceste gânduri își zise: „A fost un noroc că s-a născut mort".

- Bine, Marghioală, zise doamna blondă, și cei care-i dau nu mai vin să se intereseze de copiii lăsați?

- Eu sunt aici de vreo cinci ani și știu c-a venit numai una să întrebe de copil. îi fac, îi lasă și parcă

intră în pământ, așa nu se mai știe nimic; doar nu-s numai de aici din oraș, vin cine știe de unde. Nu știu ce-i și asta: săracii nu-și leapădă copiii, îi cresc, cu nevoi și chin; cei bogați, ce fac, ce dreg, au de ascuns atâtea că-i aruncă fără milă.

- Ascultă, Marghioală, de ce au fost azi bucatele așa de rele? Mâncați voi ce-i mai bun?

- Ferească Dumnezeu! Așa le poruncește coana: trei kile de carne. Ce vrei să faci cu ele? Se miră bucătăreasa cum să le întindă, să-i iasă porțiile.

- Noi plătim și murim de foame!

- Coana zice că nu-i bine să mănânce bolnavele mult, doar n-au venit aici la îngrășat.

- Vai de îngrășatul nostru. Doamne ferește să stăm mult, am ajunge ca copiii de la țigănci, zise cea blondă.

- Dar cine a venit în odăița în care a fost coana de colo? zise cea brunetă.

- Ei, nu știu. Una bogată tare. Ce cămăși, ce cusături și dantele! N-

am mai văzut de când stau aici! Și are un cățeluș cât palma cu dânsa.

- Ei? Și a făcut?

- A făcut.

- Dar copilul? La țigănci?

- Ba nu, o să-l dea la țară, la o femeie. Asta se vede că are gânduri mai bune. Să vezi cățelușul cum păzește copilul! Zău că dobitoacele sunt mai mloase decât oamenii. Plângea copilul, l-am luat în brațe și cățelul, așa mic cum e, sărea și lătra la mine să mă rupă.

Tânăra bolnavă se liniștise complet. Se cufundase într-un somn adânc. După fața de o frumusețe îngerească părea dusă într-o lume mai liniștită. Niciun vis urât nu-i tulbura somnul. Părea atât de nevinovată: adevărat înger adormit! Ce mister însă o adusesse acolo, în casa doamnei Grigoriu? Nimeni nu știa adevărul; presupuneri și bănuieli, altceva nimic. Un lucru era sigur după spusele ei: cum i-a venit boala. S-a văzut că pricina a fost o mare supărare, o nenorocire, așa cum

natura omenească nu-i în stare să rabde, o suferință care ar doborî și un uriaș, darămite o ființă plăpândă cum era „duduia”⁴¹. Așa o numeau cu toții, fără a-i ști numele.

Matilda avu un moment de analiză filosofică. Osândi cu nepărtinire tot ce făcuse ea în trecut, toată nenorocirea pe care faptele ei o aduseseră asupra lui Mustea. Dar, privindu-le pe toate tovarășele sale de suferință și mai ales pe nenorocita duduie, întinsă în acel pat sărăcăcios, după asemenea atac, se înfioră. Se întreba: tot răul făcut de dânsa, pus în cumpănă cu răutatea acelor bărbați care au adus atâtea nenorocite aici, n-ar cântări mai puțin?

„Nu, își zicea Matilda în gând, greșelile și chiar crimele noastre ale câtorva nu-s în stare să răscumpere tot răul săvârșit de bărbați. Suntem mizerabile, ca robul care-și fură ori chiar omoară stăpânul, dar suferințele a mii și mii de inși se răzbună în unul

singur."

Cu aceste gânduri adormi. În cameră se lăsa un întuneric cenușiu. Tăcerea deveni din ce în ce mai desăvârșită. Tristețea le cuprinse pe toate. În acea tăcere, bolnava brunetă rosti:

- E tristă soarta femeii, nespus de tristă!

Toate se gândeau la același lucru ca și Matilda. Aceleași impresii dădeau naștere aceluiasi gând: „E tristă soarta femeii!"

CAPITOLUL XI

O *viespe* *nouă*

Cititorii știu că i-am lăsat pe Maria și pe Ionescu continuându-și idila la Mănăstirea Sfintei Treimi. Idilă pornită din sentimente curate și inimi nobile!

Maria avea sufletul nevinovat și nu iubise încă niciodată. În Ionescu văzu numai un caracter blând și nobil, un om care a suferit, care în viața lui a avut ghinionul să dea peste ființe

perverse și stricate.

Ionescu, într-adevăr, fusese foarte nenorocit în prima lui căsătorie. Acum, decepționat și amărât, s-ar fi jurat să rămână mereu holtei, după cele suferite crezând că toate femeile erau ca una și una ca toate. Ionescu însă nu era dintre acei pesimiști care cred că toate femeile sunt rele și toți bărbații îngeri. El își zicea: „Am avut ghinionul să dau de o femeie rea; dar sunt sute bune. Poate a doua oară voi avea mai mult noroc.” Cu asemenea gânduri, fără veste și fără voie, se amorează de Maria. Om bun și blând, vedea în Maria o soție ideală...

Isprăvindu-i-se concediul, plecară cu toții de la mănăstire. Maria era foarte tristă că părăsea o viață fericită, lipsită de griji, de invidii și de critica lumii. Era o ființă afectuoasă, care lesne lega sentimentele fericite de locurile în care se afla.

Ionescu era fericit că pleca; pentru că știa că fiecare pas îl

apropia de rezolvarea situației lui nenorocite. Pe drum, ca să mai treacă din vreme, mereu râdea de Maria că îi părea rău după călugărie.

- Coană Ruxandră, mă tem că maicile de la schit i-au furat mințile. Priviți cât e de tristă după mănăstire.

- Nu mi-au furat mințile, dar e locul cel mai fericit în care am trăit vreodată.

- Te atașezi prea lesne, domnișoară.

- Am o presimțire că-i locul care îmi convine cel mai mult.

- Nu-i o virtute să fugi din lume, ci să stai, să te lupți și să învingi. Inchipuie-ți ce ar fi omenirea dacă fiecare ar vrea să trăiască la mănăstire.

- Asta nu se poate întâmpla, fiindcă nu toți oamenii au dor de liniște. Ambiția îi roade pe toți și mai curând își mănâncă din carnea lor decât să se lipsească de dorințe și ambiții.

- Dar, oricum, e prea monotonă viața.

- Ți s-a părut dumitale? zise Maria cu o anumită intonație.

- Nu. Pentru mine a fost o adevărată plăcere și o fericire deosebită, dar nu mănăstirea mi le-a procurat. Aceleași întâmplări pe care le-am avut la mănăstire mi-ar fi fost plăcute în oricare alt loc. Și, zicând aceste vorbe, o privi cu dragoste pe Maria.

Ajunși acasă, își reluă fiecare ocupația.

Maria broda cu hărnicie neîntrecută, o parte pentru dânsa, o parte pentru vânzare. Din munca ei își făcuse lenjerii frumoase. Cu și mai mult drag se uita la ele, știind că totul era datorită muncii sale; nicio împunsătură de ac și niciun fir de ață străin.

Văzând-o cum seri de-a rândul lucra cu hărnicie, lui Ionescu i se rupea inima; i-ar fi propus să nu mai muncească atât de mult, dar nu îndrăznea. Uneori, nemaiputând răbda, îi zicea:

- Domnișoară Maria, o să-ți strici ochii cu atâta broderie.

- Dar eu nu-i zic? adăugă

mătuşa. Mai ceart-o şi dumneata; eu m-am săturat de zis. Deloc n-ascultă!

Maria uneori tăcea, alteori zicea:

- Dar e păcat să stea cineva degeaba. Parcă şi legea zice că nu-i mai mare rău decât trândăvia. Când omul poate munci, de ce să nu lucreze?

- Bine, dar ziua toată n-ajunge? zise mătuşa.

- Sigur. Seara strici ochii şi o să-ţi pară odată rău! adăugă Ionescu.

- Ce poţi face azi nu lăsa pe mâine!

Astfel treceau zilele pentru Maria. Ionescu

nu-i spunea nimic despre divorţ. Nici n-avea ce-i spune. Deşi avea cunoştinţă de toate mişeliile femeii, deşi o prinsese cu amantul în casă, nu fusese destul de şiret ca să aibă dovezi şi martori. Femeia, adevărată viespe, care îl luase din interes, să-şi schimbe numele de domnişoară în cel de doamnă, era mult mai dibace decât dânsul. Intr-o ceartă pe care o avuseseră, îi declarase:

- Ai vrut să scapi de mine, dar te-ai înșelat. Nu vrei să trăiești cu mine? Atâta pagubă. Dar o să-mi plătești pensie alimentară până te-o lua dracul. M-am măritat și n-am bărbat de lăsat.

- Bine, dar nu ți-e rușine să trăiești cu alții și eu să te țin?

- Minciuni. Dovedește!

- Cum, să mă fac pândășul tău?

- Vezi bine, dacă ai interes. Vrei mata să te însori? Îți trebuie divorț? Hei, nu mă pândești, dar eu știu tot, unde stai și cum ai petrecut la mănăstire.

- Eu nu mă interesez de ce faci tu; ce te doare ce fac eu?

- Fiindcă eu sunt deșteaptă și tu ai fost și ești un prost.

- Prost am fost când am luat o blestemată ca tine.

- Te privește. Și eu nu zic c-ai fost cuminte.

- Dar n-ai în tine pic de demnitate. Frumos e să mă ții încurcat, să nu-mi pot avea rostul meu?

- Să te însori, ha?

- Chiar să mă însor, de ce nu?

- Dar nu ești însurat? Eu ce-s?
- Nu mai vreau să trăiesc cu tine.
- Nu trăi. Ce, crezi că-mi curg ochii după un prostănac ca tine?
- Atunci, de ce nu ne-am înțelege omenește să divorțăm?
- Fiindcă eu nu sunt proastă să las găscă din mână pe vrabia de pe gard.
- Va să zică, ții la cei șaizeci de franci pe lună?
- Vezi bine că țin. M-am măritat ca bărbatul să-mi dea casă și masă, tot ce-mi trebuie; acum, deodată, tronc, dumnealui nu mai vrea! Atunci plătește, nene, pensie. Legea să trăiască!
- Bine, dar eu sunt de vină? De ce ți-ai bătut joc de cinstea mea?
- Mofturi! Secături! Ti s-a năzărit să mă lași.
- Fără de asta nu ne înțelegeam. Mereu ceartă, mereu scandal. M-am însurat să am casă și masă! Când veneam seara, tu erau dusă. Cine știe pe unde și cine știe cu cine; când te întorceai, îmi căutai mie pricină. Până la urmă, ai

îndrăznit să-ți aduci amanții în casa mea. înțelege că răbdarea omenească are o limită.

- Ce vrei tu nu vreau eu. Bravo mie c-am fost atât de deșteaptă și-am făcut câte spui fără ca legea să-mi poată face ceva!

- Dar o să mă aduci la disperare; eu vreau să mă despart.

- Bine, mă despart; dă-mi cinci mii de lei și s-a isprăvit.

- De unde? Să fur?

- Treaba ta.

- O să-ți pară rău de ceea ce faci.

Ionescu ieși furios din casa așazisei lui

neveste. El părăsise domiciliul, lăsând-o cu tot ce era în casă.

Asemenea certuri avea Ionescu, din când în când, cu fosta lui soție.

La tribunal, cererea de divorț fusese respinsă din pricina lipsei de dovezi și, după cererea femeii, fusese condamnat la plata pensiei alimentare.

Ionescu era uneori atât de trist și de abătut, încât seara venea și nici nu ieșea din camera lui. îi era jale și rușine de situația în care se

zbătea. Uneori îi venea în gând să-și ia zilele și să scape odată de femeia-viespe care-i otrăvea viața întreagă. Nopti întregi nu dormea, zbuciumat de gândul cum ar face să scape de acest fapt, care îi strica toată fericirea vieții. Mersese la avocați. Fiecare îi dădea câte un sfat, dar era greu de împlinit. Cum să aibă el martori, să stea nopți întregi și să pândească femeia? Era împotriva caracterului lui.

Pe de altă parte, femeia, văzând că o lasă în pace și nu-i mai zice de divorț, îi puse pe unii, pe alții să-i spună lui Ionescu să-i dea câteva mii de lei, bani pe care ea susținea că i-a cheltuit cu nunta și cu hainele.

Mulți dintre cunoscuți îi ziceau: împrumută de undeva bani și scapă de dracul. La urmă lăsase numai cu trei mii. Sumă foarte mică pentru cine o are; dar colosală pentru cine e sărac. De unde să poată găsi trei mii de lei un biet funcționar cu două sute de lei pe lună? îi face cineva credit

cel mult de un rând de haine, de un palton ori de o pereche de ghete? Dar trei mii, fără să ai un imobil! Ionescu ofta.

Muncit mereu de aceste gânduri, ajunsese melancolic de-a binelea.

Printr-o schimbare de personal și ridicare în ranguri, Ionescu se văzu înaintat în slujbă. Îl trimiseseră șef la o gară mai mică, unde ținea și loc de casier. Mutarea aceasta fu foarte dureroasă. Îi strica tot rostul vieții, așa cum era el acum deprins. Pentru dânsul era mare fericire că o putea vedea pe Maria, seara și dimineața, că puteau vorbi câteva cuvinte banale care îi răsunau plăcut în minte până o vedea din nou. Zbuciumat astfel cu gândul, își zise să nu facă după capul său și să se sfătuiască și cu Maria.

Era într-o duminică, mătușa Măriei adormise după masă. Ionescu și Maria trecură în salonașul de alături.

- Am să-ți cer un sfat, domnișoară, și sigur o să mi-1 dai.

- Sunt foarte neiscusită în a da

sfaturi.

- Oricum, știi că nu-i chip s-o scot la capăt cu dușmanca mea. Acum mi-a trimis răspuns că, dacă-i dau trei mii de franci, se desparte. I-aș da bucuros, numai să scap; dar n-am.

Maria tăcea, nu zicea nimic.

- Zilele acestea însă mă văd transferat șef la o gară. E drept, leafa e mai mare, dar și răspunderea mai grea, căci eu sunt și casier.

Mi-e foarte greu să plec de aici. Singura mea fericire era că ne puteam vedea; fiind lipsit și de aceasta, nu știu de nu voi înnebuni. E foarte greu să trăiești pe lume fără nicio umbră de fericire.

- Dar ne rămâne speranța, zise Maria.

- Speranța e adesea prea puțin. Când ai sperat prea mult fără niciun rezultat, e greu numai cu dânsa.

- Cu toate astea, altă mângâiere nu putem avea. Dacă n-aș fi fată săracă, ți-aș da din zestrea mea și

lucrurile ar sta altfel.

- Nici nu m-am gândit, dragă Marie, la așa ceva. Eu sunt vinovatul, eu trebuie să dezleg.

- Cu asemenea femeie, nu-i dezlegare.

- Am să scot banii din pământ, voi face toate economiile și va trebui să scap; de la întâi ale lunii plec la serviciu. Ai să-mi scrii? Nu cred că-i o compromitere. Nu te socotesc drept logodnica mea? Cel puțin să știu că ești sănătoasă.

- Am să-ți scriu, zise Maria.

CAPITOLUL XII

Nunta

Cu anevoie, dar în cele din urmă Matilda se însănătoși. Fu pentru ea o adevărată sărbătoare când ieși din casa doamnei Grigoriu. Iliescu se certă cu moașa pentru plată.

- Bine, coană, Domnia Voastră dezbrăcați lumea.

- Frumos! Faceți pozne și vreți să scăpați fără bani. N-a fost vorbă de cinci sute de lei?

- Crezând că vei avea bucluc și cu copilul!

- Dacă s-a întâmplat așa, e norocul meu. Dar n-am avut o naștere care plătește o mie de lei? Nu-ți pare bine că ți-am scăpat nevasta din primejdie?

- Dar trei sute de lei sunt bani. Nu se iau din drum. Vremuri grele, crede-mă și dumneata.

- Pe mine nu ma cred nici doctorii, nici cei de la farmacie, nici cei cărora le plătesc chirie, nici nimeni.

- Ei, și dacă nu ți-oi da, ce-o să-mi faci? Ai să mă dai în judecată? Te ține cureaua?

- Te-aș putea și da. Ce? Nu e o naștere unde am martor pe doctor? Eu n-am nimic de ascuns, te fac de răs și pe dumneata. Și să dea Dumnezeu să mai ai nevoie.

La aceste vorbe, Iliescu rămase pe gânduri, într-ade-văr: de unde să știe dacă n-ar mai

fi avut nevoie? El era hotărât să n-aibă copii cu Matilda.

- Ei, fie. Facem pe din două: patru sute.

- Nici patru bani nu las!

Moaşa era şireată, văzuse că a lovit bine şi unde trebuie. Iliescu, necăjit, se plimba de colo până colo.

- Nu te mai codi şi dă banii. Uite, mi se pare, vineconiţa.

- Las-o să vină, să vadă cât mă costă prostiile ei!

- Numai ale ei?

- Da, fiindcă a ascuns.

Intre timp, intră şi Matilda. Deşi palidă, avea o înfăţişare mai bună; speranţa unei vieţi mai tihnite îi lumina şi înfrumuseţa chipul. Iliescu scoase trei hârtii de câte o sută, zicând:

- Trei sute şi cu două sute la început fac tocmai cinci sute. Adevărat jaf!

- Crezi, se vede, că toţi aceşti bani îmi intră mie în pungă. Vai de venitul meu! Muncesc de douăzeci de ani şi n-am nimic pus deoparte.

- Deoparte n-o fi, dar la ciorap..., zise Iliescu râzând. în sfârşit, cu bine, coană moaşă!

- Cu bine şi la revedere!

- La revedere, dar nu pentru

afaceri.

Era o seară de toamnă rece și umedă. Matilda se înveli bine în mantela îmblănită și trăsura îi duse la locuința cea nouă a lui Iliescu. Peste câteva zile aveau să meargă la primărie pentru căsătoria civilă.

Matilda ținu cu orice preț să-și facă o rochie de mătase mov pentru cununia religioasă.

Iliescu voia și el ca mireasa să fie cât mai

⁹
elegantă; aveau să vină la cununie colegi de- ai lui. Oricât era de zgârcit în cele mai mici nimicuri, când era însă vorba de a zvârli cenușă în ochii lumii, nu se uita la sutele de franci. Îndată după ce se isprăvisese divorțul, Iliescu îi zisese Matildei să trimită la Mustea să-i dea lucrurile ce-i mai rămăseseră la el. Mustea, fără să se împotrivească deloc, îi dădu rufăria pe care o mai avea la el, precum și hainele și așternuturile.

Mustea se simți ușurat să dea tot, dar tot ce i-ar mai fi putut aduce cea mai mică amintire. Uita,

sărmanul, că amintirea era în inima lui; putea pieri numai odată cu darea sufletului.

Matilda chemă o croitoreasă de-i modifică toate rochiile vechi.

- Cu economie, dar să fie la modă, îi zise Iliescu. Nu vreau să semeni cu coana Chirița când om ieși în lume.

Practic cum era, Iliescu luă verigheta de cununie a Matildei, pe care o avea de la conașul Todiriță, și făcu din ea două mai subțiri. Omul acesta n-avea nimic sfânt și nicio prejudecată. Ar fi făcut negoț și cu cenușa părinților săi, dacă l-ar fi îmbogățit. Era atât de ahtiat după avere, încât zi și noapte n-avea alt gând decât cum ar face ca din miile de franci rămase să poată scoate cât mai mult.

Locuința nouă era cât se poate de nostimă. Un salon mare, în față cu o rotondă mică de geamuri, anume pentru flori. Un antreu impunător. În fața salonului era biroul viitorului domn avocat. Pe urmă veneau sufrageria, camera

de culcare și alte asemenea, fără menire specială.

Matilda era foarte necăjită că n-avea frumoasele și bogatele ei giuvaiere. Iliescu îi ghici necazul și, cum nu voia să-i dea prilej de ceartă, fără știrea Matildei, cumpără o brățară și un colier, imitație de diamante. Avu însă grijă să pună pe ele prețuri de sute de lei. Matilda, primindu-le, fu încântată; nici prin minte nu putea să-i treacă șiretlicul lui Iliescu...

Se zbuciumau însă mereu cine să le fie nași.

- înțelegi tu, dragă, ar fi cea mai mare nebunie să pierdem ocazia prin care ne putem lega c-o familie bună și de la care să avem protecție.

- Dar pe cine? Eu n-am pe nimeni. Dacă nu o ucidea pe sărmana mătușă...

- Asta a fost un adevărat ghinion! Ce sprijin, ce relații am fi avut! La ea venea tot ce are orașul mai nobil și mai ales.

- Ce cadouri era să am!

Adevărată nenorocire! Ticălosul de Turei!

- Ar merita ștreang. Un păcătos îți strică tot rostul. Problema e: cine ne cunună?

- Ziceai că te ai bine cu președintele?

- Bine, dar de, nu știu de-o vrea!

- încearcă.

Intr-adevăr, Iliescu luându-și o mutră umilită, îmbrăcat cochet, se duse acasă la președinte, la un ceas când el era la tribunal, anume s-o găsească numai peconiță.

După multe sărutări de mână și lingușiri, îi arată ce fericit ar fi să-l cunune ea și soțul ei. Nevasta președintelui aflase ceva din istoria lui Iliescu, dar gândi: multe se spun pe seama fiecăruia.

- Eu, domnule Iliescu, nu pot promite nimic fără dumnealui; pe mine mă ai de partea dumitale!

- Tot norocul meu, coniță, stă în mâna dumitale. Când femeia vrea, vrea și Dumnezeu, zice francezul.

- Da? zise conița zâmbind.

- V-aș fi foarte recunoscător.

- Nu promit, dar cred c-o să vrea.

- Nu vreau daruri, conia; o simplă lumânare, dar ținută de dumneavoastră. Ar fi o fericire nespunsă pentru mine și pentru ea, care e străină și a suferit atâta până acum.

- Și pe când?

- Dacă nu va fi nicio piedică din partea dumneavoastră, duminică.

- Dacă îl conving pe bărbatul meu, îți scriu.

- Dacă vreți dumneavoastră, sunt sigur.

Iliescu ieși aproape sigur de reușită. Tot drumul își făcea planuri peste planuri. „Să-l ai naș pe președinte e lucru mare. O să-l am întotdeauna de partea mea. Când voi avea procese, sunt sigur de reușită. Și când lumea te știe înrudit cu președintele, aleargă la tine ca la Mesia. Adevărat noroc! Asta înseamnă să ai practica vieții. Nu e greu să fii avocat, mai greu e să ai procese și încă și mai greu e să le câștigi. Să știi să înlături

asemenea piedici înseamnă să fii deștept, să ai flerul vieții practice. Dacă n-oi merge nici eu departe în lumea asta, nu mai merge nici dracul."

Acasă îi spuse Matildei că treaba era ca și făcută. Știu că-1 duce ea de nas. „Cine e priceput și vrea să câștige un proces, cu ea vorbește. Halal femeie! Așa femeie zic și eu. Are samsari ca un avocat, care pândesc procese și se înțeleg, dacă or câștiga, să aibă atâta la sută."

- O fi deșteaptă și cultă? zise Matilda.

- Bate zece bărbați cu gura și se pricepe să învârtă și vorba, lucru mare.

- Și bărbatu-său știe?

- Tocmai aici e deșteptăciunea ei. El nu știe nimic și ea îi insinuează că în cutare chestie crede că cineva are dreptate. Pretinde că se ocupă de asemenea chestii de plăcere și din dragoste pentru el. Taică-său era avocat și ea făcea pe secretarul. Zice c-a rămas cu patimă.

- Bună patimă, care-i aduce mii de franci, zise Matilda.

- Poți să-ți închipui! înrudindu-ne cu ea, ce afaceri putem face! Atârnă mult de tine, de vei ști s-o măgulești...

Seara primi un bilet în care îi spunea că, după multe rugăminți, Gogu vrea să-i cunune. Iliescu nu-și mai putea stăpâni bucuria.

Căsătoria civilă se făcu la primărie, cununia religioasă în casă la Iliescu. Un cupeu îi aduse pe nașii mari. Matilda arăta destul de bine. Era chiar frumoasă, în rochie mov și cu voalul alb până la pământ. Nu-și puse beteală, de vreme ce mai fusese căsătorită o dată. O floare albă de lămâie naturală îi împodobește părul negru, aranjat la frizer, la modă.

După cununie li se serviră oaspeților șampanie, prăjituri și bomboane. Seara urma masă pentru rude și prieteni.

Nașii se scuza că nu pot veni, fiind invitați la o logodnă a unei nepoate. Dintre invitați, cei mai mulți erau colegi de-ai lui Iliescu.

în afară de aceștia, mai venise Maria cu o mătușă de vară primară. Mai erau și alte rude ale lui Iliescu.

Matilda era foarte veselă; se credea ajunsă la capătul suferințelor. I se părea că idealurile de fericire începeau să i se împlinească. Felicitată și admirată de toți, era în culmea fericirii. I se părea că, după o închisoare de zece ani, a ieșit iar la lume, unde va fi admirată și sărbătorită cum era înainte de a se mărita cu Mustea. Își închipui că o să vină o nouă tinerețe. Nu știa că toamna zadarnic dau pomii flori, căci sunt menite înghețului și ofilirii.

Ziua de cununie fu o zi de toamnă cu soare. Toți îi spuneau că va fi fericită, căci era o zi frumoasă. Matilda credea din tot sufletul, așa cum crede bolnavul, dornic de sănătate, în vindecare. De acum nu mai avea a se teme de clevetirile lumii. Avea să fie și ea femeie cinstită.

Câte altele nu se despart și

lumea nu le disprețuiește? Divorțul e ceva atât de obișnuit azi, încât nimeni nu se mai miră. Ce să facă femeia care dă peste un bărbat rău și vicios, ori cu care nu se poate înțelege cum nu se înțelegea ea cu Mustea?

Se vedea scăpată de sălbăticia de la țară. Va avea relații cu lumea bună. Trăind la oraș va putea petrece, nu ca în pustiul de sat. O să înceapă o viață nouă. Iliescu va ține din ce în ce mai mult la dânsa. Iubirea ei va fi atât de fără margini, încât va trebui să-i insufle tot mai mult dragoste și lui.

Iliescu, foarte cochet, arăta destul de bine în haine negre și vestă albă. Nu era atât de vesel ca Matilda. Altfel de mire ar fi dorit el să fie! Alte planuri de viață ar fi avut el! „Dar ce să faci? își zicea. Vânătorul e silit să vâneze ce găsește. Vremea, acest maestru fermecător, ce n-aduce ea în tolbele-i greoaie?”

In sufragerie se așeză o masă mare. In mijloc, doi cozonaci, în care erau înfip^Ate lumânările de

cununie, aprinse.

Iliescu, econom ca întotdeauna, tocmi un bucătar bun care se nimerise fără stăpân, și acesta, în două zile, îi găti o masă regească: gelatine, aspicuri, mâncăruri reci de iepure, fripturi de curcan, torturi și prăjituri de tot soiul. Vinuri cumpără singur. Tocmi un fecior. Astfel, totul se servi cât se putea de frumos și de elegant.

Matilda, după atâta vreme de sărăcie, era mulțumită nu să mănânce, dar să nu mai vadă sărăcia în jurul ei.

Între alte rude și prieteni de-ai lui Iliescu era o mătușă de-ale lui, doamna Dănescu, în vârstă de vreo patruzeci de ani. Avea pensie: bărbatu-său fusese doctor militar. Femeie destul de bine păstrată, tip vesel, cu pretenții de femeie veșnic tânără. Lângă ea stătea Jenică, protejatul dumneaei, băiat tânăr, înalt și blond. Își începea cariera de candidat la tribunal. „Băiat sărac, are nevoie de protecție”, zicea doamna Dănescu. Jenică avea masă, casă și bani de

buzunar. Dăneasca era foarte milostivă cu tinerii ca Jenică. „Ce să le faci, dragă? Trebuie să-i ajuți; azi e atât de greu de făcut carieră!“, zicea adesea. Această generozitate nu o împiedica să fie foarte nepăsătoare cu un nepot de soră care, neavând cu ce isprăvi liceul, intrase la poliție.

La petrecere, veselie și chef ca la masă mare, unde oamenii mănâncă și beau din belșug, fără să se gândească la bani. Dăneasca, văzându-1 pe mire că nu-i tocmai vesel, zise:

- Ce stai, nepoate, așa plouat? De, e rău când mănânci mărul înaintea mesei!

Cu toții izbucniră în râs. Văzând efectul, dânsa adăugă:

- îmi place mireasa, uite cât e de veselă!

- S-a trecut vremea când mireasa plângea de-i sărea cămașa pe dânsa, zise mătușa Matildei, căreia, ca rudă, nu-i veneau bine împunsăturile Dăneascăi.

- Las' c-or râde când or fi

singuri, zise un domn mai bătrân, rudă cu Iliescu.

Alt hohot de râs cuprinse mesenii. Veselie ca la nuntă!

Pentru cel mai neînsemnat lucru râdeau în hohote. Nu în zadar se zice că vinul veselește inima omului, păcat însă că tâmpește mintea.

- De ce n-ar râde? De ce n-ar fi veseli? Tineri sunt, frumoși sunt, zise Dăneasca dându-i coate protejatului Jenică.

- Vezi bine, nu ca dumneata bătrână, zise unchiul lui Iliescu, știind slăbiciunea Dăneascăi.

- Te rog, nici în glumă nu-mi place bătrânețea.

- Aoleo! Ce spui? Atunci, eu închin acest pahar urându-le mirilor să ajungă până la adânci bătrâneți.

Cu toții ciocniră paharele și le goliră.

- Și eu ridic alt pahar ca s-ajungem cu toții până vom zice la cofă, fofă.

- Lacom ești de viață, domnule Vasiliu, zise Dăneasca.

- Sunt lacom, fiindcă o trăiesc cu încetul, nu-s tocmai aprins ca alții.

- Se și cunoaște, nu-i nevoie s-o spui, zise Dăneasca.

- Pune-o în traistă, domnule Vasiliu! Doamna Dănescu tachinează grozav! Așa-s cucoanele, fiindcă știu că n-ai ce le face. Răspunde, dacă te ține cureaua.

- Ar fi nepoliticos să tachinăm cucoanele bătrâne, să avem respect...

Matilda era foarte încurcată de toate aceste glume cu două înțeleșuri. De aceea, cum se isprăvi masa, dânsa trecu în salon cu alte conite mai tinere.

Iliescu poftise destulă lume spre a se făli cu casa lui și să arate ce masă poate da. Petrecură cu glume și închinări de pahare până pe la douăsprezece noaptea.

Obosiți de petrecere și nesomn, mesenii, unul câte unul, începură a pleca pe la casele lor, urându-le tinerilor căsătoriți multă

fericire.

Căsnicia cea nouă

Chiar de a doua zi, Matilda își luă în serios rolul de gospodină; era ca un bolnav care na umblat mult și-i obosit de neumblet și nemișcare. Cu adevărat devotament și dragoste inspectă casa, începând cu podul și isprăvind cu pivnița. Lipseau încă o mulțime de lucruri, ca în orice gospodărie nouă.

Gospodăria nu era grea, ca la țară. Aici totul se ia de-a gata, dar și totul e pe sponci, măsurat și

cumpănit.

Matilda la țară nu lucra nimic, dar aici, făcând aceeași muncă, putea trece drept gospodină bună. La oraș, gospodăria nu constă în a produce lucruri folositoare, ci în a ține ca totul să fie lustruit, aranjat. Lucru destul de ușor, fiindcă de la salon până la bucătărie, toate lucrurile erau noi.

Gospodăria de la țară e binecuvântată și plină de belșug, dar cu o singură condiție: femeia să fie harnică precum o albină. Din zori și până în seară, să ajute și să supravegheze. Un ou să nu se poată pierde, un ceas să nu fie neocupat.

La oraș, munca e lux; la țară, munca e bogăție. Cu cât ai muncit mai cu drag și mai cu zor, cu atât ai adunat mai mult. Din munca și grija femeii pentru gospodărie răsar, ca prin minune, roadele grădinii: curtea se umple de păsări, cămara de conserve bine păstrate, pivnița de unt și brânză, coșurile cu ouă se înmulțesc, căci în fiecare zi gospodina își știe

găinile ouătoare și cam câte zeci de ouă o să-i dea.

Gospodina bună se îngrijește de locuințele păsărilor, să fie tot așa de curate și aerisite ca niște locuințe omenești și apa de băut să le fie curată și limpede. La gospodina bună nu se știe de boli și păsările nu pier. Gospodina de la țară e blândă cu servitorii, le dă dreptul lor; dar le cere să fie muncitori, harnici și să n-o prade.

Toate acestea nu erau pentru Matilda. Ea putea fi gospodină de oraș, nu de țară. Cu alte cuvinte, Matilda era târgoveață. Îi plăcea să se scoale la opt sau la nouă; dar gospodina de țară până la acest ceas trebuie să fie sătulă de muncă. La oraș putea să se scoale și la zece, nimic nu se pierdea; praful poate fi șters la orice oră a zilei, nu pierde nimic așteptând. Ținea o singură servitoare, o fată tânără, foarte îndemânatică, de origine germană. Toate treburile le făcea cu spor și curate. Matilda, atât de capricioasă și de rea cu servitoarele, era foarte mulțumită

de Rosa.

Putea Matilda să se scoale cât de târziu. Rosa curăța pretutindeni și aranja totul. Cu cea mai mare grijă fierbea laptele, făcea cafeaua, venea și de la piață cu târguielile pentru dejun și cină.

Nu era ca servitoarele de la țară, rău îmbrăcată și murdară. Când aducea ceva, îți era drag s-o privești. Pieptănată frumos, cu hainele curate, cu șorț alb cu dantele, făcea impresie bună oricui o vedea, crezând că Iliescu ține jupâneasă, bucătăreasă și rândaș. În bucătărie, Rosa purta două șorțuri: peste cel alb avea unul de stambă, dar tot curat. Îndată ce suna clopotul și o chema sus, Rosa se înfățișa ca o jupâneasă cochetă, cu șorț alb, frumos pieptănată, cu panglici în păr, veselă și zâmbitoare. Cu asemenea servitoare, Matilda avea liniște.

Avea cunoștințe destule: după dejun, cam pe la vreo patru, își făcuse obiceiul de a ieși din casă. Matilda îi zicea lui Iliescu: mai

trăiesc, mai răsufli.

- Cred și eu. Nu se poate compara viața liniștită și plăcută de aici cu închisoare de la Chindești.

- Adevărată închisoare! Un ou și o bucățică de carne îi ajung unui om; dar să mai aibă viață sufletească, să ai cu cine vorbi câteva cuvinte! Să vezi că-ti mai deschid usa

niște oameni de seama ta, răspundea Matilda.

Iliescu era foarte îngâmfat, că el, neînsemnat funcționar, a fost capabil să aducă fericirea unei femei, lucru pe care nu l-a putut face moșierul Mustea. Această măgulire îl făcea să fie foarte bun și politicos cu Matilda. Se părea că omul se schimbase; practica vieții familiale îl făcuseră chiar și pe Iliescu mai bun.

- Eu eram menit să fiu familist; n-ai idee ce fericit mă simt de când am casa și masa mea.

- Și de mine nu pomenesti nimic? îl iscodea Matilda dezmiardându-l pe frunte.

- Mai încape vorbă? Fără tine n-ar putea fi acestea două.

Iliescu nu era omul care să născocoască tot soiul de dezmierdări și vorbe drăgăstoase, menite unei căsătorii noi. Recordul acestei fericiri, obișnuit unei tinere perechi, îl ținea Matilda. Dânsa nu se supăra. Își explica faptul prin aceea că Iliescu era puțin expansiv; nu avea un temperament vesel, vorbitor și glumeț.

- De statornicia unui asemenea bărbat ești întotdeauna mai sigură, zicea ea vorbind cu Maria, cu care se împăcase din toată inima.

- Numai, țăță, să nu uiți vorba mătușii: apele liniștite nu sunt întotdeauna și cele mai puțin adânci.

- Cum adică, tu crezi că Iliescu ar fi vreodată capabil de nestatornicie?

- Nu zic, dragă țăță, dar știi vorba: paza bună trece primejdia rea. Nu știu de ce, dar eu, cu caracterul meu bănuitor, n-aș avea

niciodată încredere într-un bărbat. îți spun drept, chiar pe cel mai sfânt tot îl cred în stare, când i se va da ocazia, să te înșele.

- Tu, Mario, cu caracterul tău nu trebuie să te măriți.

- Mă tem că așa am să și fac.

- Tocmai, ce face Ionescu tău?

- Ce să facă? El știe. Băiat bun, îl iubesc, dar e încurcat!

- Și crezi că el e sfânt? N-o fi având pe- acolo vreo madamă?

- Nu cred, e prea sincer.

- Aici o să-ți spun că te înșeli; bărbații neînsurați nu pot fi niciodată statornici jurămintelor date.

- Poate, zise Maria simțind că un nor de melancolie îi acoperă fața.

- Cel puțin, eu pe Iliescu îl țin din scurt; pe mine nu mă poate înșela; l-aș cunoaște imediat după purtări. Pe copii și pe bărbați îi cunoști îndată ce au călcat vreo poruncă.

În această căsătorie nouă, Matilda avea foarte dezvoltat sentimentul proprietății. Toate aceste lucruri erau cu banii ei și

ținea cu sfințenie la cel mai mic dintre ele. Toate trebuiau să fie în bună regulă și la locul lor, toate îngrijite și curățate.

Problema bucătăriei o cam încurca pe Matilda. Rosa nu prea se pricepea la gătit, în schimb, Iliescu era foarte capricios la masă. Mâncărurile la târg sunt mai greu de pregătit, ca să aibă față și să fie gustoase. Nu-i unt din belșug; nu sunt păsări care, oricum ar fi gătite, tot sunt bune. Și Matilda, care la Mustea nu fiersese un ou, acum era silită să țină mult și bine oala de coadă. Altfel, la masă era cearta gata. întâi Iliescu făcea numai observații, luând în bătaie de joc bucatele nereușite; dar, încetul cu încetul, observațiile ajunseră mai aspre și mai jignitoare pentru Matilda.

Într-o zi, la dejun, nimerise, din greșeală, ouăle tari. Iliescu se ridică furios și aruncă șervetul, zicând:

- Mai bine la birt decât în casa mea, unde nu pot mânca un ou pe

gustul meu.

În altă zi, supa fiind prea sărată, din pricină că o săraseră și Rosa, și conita, a făcut adevărat scandal.

- Astea sunt bucate de bețivi. Două nu sunteți în stare să faceți o supă!

- Te rog, Iliescule, nu mă pune în rândul servitoarelor, zise Matilda.

- Bine, dragă, dar nu mergi și tu la bucătărie? După ce că cheltuiesc bani, cred că sunt îndreptățit să cer o mâncare ca lumea! La ce mai am casă?

- Unde ai văzut casă și să nu se întâmple greșeli? Dar asta nu înseamnă să mă tratezi ca pe o bucătăreasă. Destul mă ard la bucătărie, doar-doar ți-aș fi pe plac! Dar greu se mai poate intra în voia unui capricios ca tine.

Cu toate aceste neînțelegeri mici, Matilda se credea fericită, scăpase cel puțin din mizerie. Iliescu, deși econom, voia să se arate lumii generos. Poftea deseori prieteni de-ai lui la masă. Atunci, cumpăra mirodenii și îi dădea Matildei bani să ia păsări și lucruri

alese; îi plăcea să pozeze. De la slujbă nu-și dăduse demisia.

- Nu sunt nebun, zicea dânsul, să descalec de pe un cal înainte de a avea altul gata.

Matilda tot mai păstra urmele unei frumuseți trecute. Când se îmbrăca și-si sulemenea [se dădea cu fard — n.red.] fața, era frumoasă; deși îi lipseau farmecul și frăgezimea tinereții.

Într-una din zile, stând la fereastră cu Iliescu, Matilda zise cu o vădită bucurie:

- Iliescule, tu ai păr alb!
- Mi l-ai scos tu!
- Ei, aș!
- Ce vrei să zici cu asta, că sunt mai bătrân decât tine?

- Și ce, te superi? Ții atât de mult la tinerețe?

- Vezi bine că țin! Poate vrei să ne arătăm actele de naștere, ca să vedem care pe care?

- Fii, frate, și de douăzeci de ani! De la o glumă te iei la ceartă, întocmai ca fetele din pension.

- Te-am rugat eu să-mi numeri perii albi? Îți număr eu cutele pe

față?

- Ce? Am eu cute?

- Sub pudră și **gold cream** nu se văd, într- adevăr.

- Ce mojic ești tu, Iliescule!

- Tu cauți pricini și pe urmă, tot eu mojic. Și asta-i bine.

- Ți-am zis o vorbă în glumă și tu o iei de bună.

- E cunoscut obiceiul tău de a împunge pe toată lumea. O s-ajungem să nu-ți intre nimeni în casă.

- Ei și? Atâta pagubă! De cine o să-mi pară rău? Poate de odorul de mătușă-ta?

- Chiar și de ea! Ai cu cine vorbi. Mie numi place să trăiesc ca un bursuc.

- Mai ales că-1 aduce și pe Jenică al ei! Ce femeie fără rușine: la vârsta ei să se țină cu un băiat căruia i-ar putea fi bunică!

- Ei, prea exagerezi!

- Când am fost ieri, să mori de râs, era baba împopoțonată c-un matineu [rochie de casă pe care o purtau femeile dimineața - **n.red.**] bleu pal, numai dantele. Cum se

mai dichisește să-i placă protejatului!

- Ei, ce vrei? Are și ea inimă.

- Dar pentru asta le dă țara pensie?

- Și mai bine ar fi s-o mănânce singură? Așa s-o mai țină un suflet de om pe lângă dânsa.

- Te rog, nu vorbi așa, că-mi faci rău. El e un păcătos și dânsa o canalie.

- Vezi bârna în ochii altora.

- Mă rog! Poate eu față de tine sunt ca dânsa față de Jenică?

- N-am zis asta; dar, de, trebuie să fii mai îngăduitor față de alții. Băiat sărac, la dânsa are masă, casă!

- Un mișel care-și vinde tinerețea și o să-și nenorocească viața: asemenea femeie o să-l distrugă.

- Fii mai domoală: mătușa se ține bine și nu-i cum crezi tu.

- Se ține fiindcă pune pe ea o farmacie întreagă.

- Ba e un soi de femeie peste care anii trec fără să lase urme.

- O fi știind niște farmece ceva; n-ai văzut la masă cum toți se uitau

în gura ei?

- Fiindcă-i femeie deșteaptă și bună.

- Bună? De aceea nu plătește servitoarele și schimbă câte două pe lună?

- De! E femeie nervoasă.

- Dar cu protejatul nu se enervează? Din Jenică puiule, Jenică mamă, nu-1 scoate! No să-i mai calc în casă; femeia asta te îngrețoșează, te scârbește!

- Te rog! Dacă ai alege așa, atunci o să stai singură ca o cucuvea. Fiecare are câte o meteahnă. Ce ne pasă nouă ce faci ei? Sunt oameni de companie cu care poți petrece; încolo, treaba lor!

- Atunci, o să ajungem s-avem de-a face și cu hoții.

- Câtă vreme nu-i la pușcărie, ce ai cu îndeletnicirea omului?

- Mă tem că la douăzeci de ani ai fost și tu protejat, de le ții așa partea.

- Matildo, așa stârnești tu cearta...

- Dacă le iei apărarea...

- Ar trebui să auzi cum te judecă lumea pe tine! Ți s-ar tăia pofta de a-i critica pe alții.

- Dar ce, eu am făcut ca dânsa? Dacă mă judecă pe mine, trebuie să te judece și pe tine.

- Oricum, mai puțin decât crezi.

- Mi-ai luat averea, ai făcut tot pe numele tău și nu știu de ce m-ar critica pe mine mai mult decât pe tine. Să nu te superi, dar ai o judecată tare curioasă.

- Dacă începi vechiul cântec, pe care credeam că l-ai uitat, fug de acasă.

- Ei, vorbim! Ce te superi?

- Bine, și ocară e vorbă, dar ce vorbă! Îți dau tot ce-ți trebuie, ai viață liniștită, casă luxoasă chiar, stai în oraș cu oameni de omenie... Acum o să am și titlul de avocat. Ce mai dorești? Toate astea nu se pot avea fără puțină jertfă din partea ta.

- Bine, dar trebuia să mi-o treci sub formă de zestre.

- Dacă e vorba de zestre, puteam să iau fată cu o sută de mii. Câte mă rugau!

- De ce mi-ai amețit mie capul?
- Nu știu cine: eu ție sau tu mie?
- Cum, eu m-am legat întâi de tine? Nu ție rușine?
- Nu, deloc, să mă crezi că nu!
- Cum?! Ai uitat când în grădină mi-ai declarat că mă iubești și ți-am zis să-ți vezi de treabă, că eu sunt fără noroc?
- Ești naivă ori te prefaci? Adică tu crezi că declarația e începutul dragostei noastre? Nu, dragă, începutul sunt toate acele nimicuri, miile de priviri galeșe, zâmbetele cu multe înțelesuri, intonațiile deosebite. Acestea sunt începuturile, care sunt întotdeauna opera femeii.
- Atunci ar trebui poate să ne punem un sac în cap când vorbim cu voi ori cel puțin un voal des, ca la turci, ca să nu ni se zărească fața?
- Poate! Mai ales acelea care nu pot fi serioase. Bărbatul, drăguță, până nu-i încurajat de ochii și zâmbetul femeii, nu îndrăznește.
- Va să zică vă mărturisiți slăbiciunea; sunteți lași!

- Nu lași; dar avem prea mult amor propriu și un refuz ne jignește, de aceea nu încercăm până nu ne provocați. Ne ținem de proverbul că nepoftitul n-are scaun.

- Mă mir cum cutezi să spui că eu m-am legat întâi de tine.

- Când n-ai ce zice, începi cu ocările, asta- i puterea argumentelor tale.

- Hai să-ncheiem armistițiu, zise Matilda îmbrățișându-l pe după gât.

Se-apropia vremea mesei. Rosa, foarte cochetă, cum știm, intră repede zicând:

- Coniță, bucatele sunt gata, numai v-aș ruga, veniți puțin până jos.

Matilda și Rosa ieșiră. Iliescu deschise ușa și strigă:

- Roso, adu-mi un pahar cu apă!

- Numaidecât, conasule.

Matilda rămase jos, trebuia să facă niște maioneză. Iliescu nu voia să mănânce peștele altfel.

- Roso, adu-mi untdelemnul din cămară!

- îndată, conişă, strigă ea şi plecă ducând un pahar de apă pe tavă.

- Bine, Roso, apa se dă goală? zise Iliescu, apucând-o de bărbie. Cel puţin e bună?

- Bună, conaşule, chiar acum am scos-o, zise Rosa zâmbind mulţumită de curtea stăpânului.

De mult îi zâmbea veselă ori de câte ori îl întâlnea singur. „E frumuşel conaşul, şi mai tânăr decât conişă“, spunea dânsa către altă servitoare din vecini.

- Tot mai bună ar fi cu o gurişă de-ale tale. Cine te-a muşcat de buze, de-s aşa roşii?

Şi, fără multă vorbă, o sărută de mai multe ori. Rosa se lăsa sărutată. De mult aştepta ea asemenea favoare! Plecă râzând şi zise:

- Vă las paharul. O să mă certe conişă.

- Poţi să-l laşi ori să-l iei; mi-e foame, nu mi-e sete!

Dar ce-i bine nu-i rău; ca să nu dea de bănuir Matildei, turnă apa pe nişte flori. Iliescu rămase moleşit de patimă. „Nostimă

nemțoaica, gândea el. Unde dracu' a găsit-o Matilda? Tremura, drăcoaica, de mulțumire. Ce vrei? Optsprezece ani! Păcat că plec în curând! Dar o ia Matilda înapoi. E harnică și ieftină, lucru la care ține atâta Matilda."

La masă, Iliescu o privea mereu cu coada ochiului pe Rosa, cerându-i ba una, ba alta. Se cam zăpăcise nemțoaica: în loc să aducă rasolul, aduse friptura.

- Ce ai, Roso, ai înnebunit? zise Matilda.

- Bravo ție, Roso! Se vede că ești amorezată, zise Iliescu glumeț.

După ce ieși servitoarea, Matilda zise cu asprime:

- Te rog, Iliescule, să nu glumești cu servitoarele. Se fac obraznice și nu mă mai pot servi de ele.

- Ai zis către mă-sa c-o să fie ca-n familie; ce mare glumă am făcut?

- Te poftesc, până aici!

- Crezi c-o să mă pun la taifas?

- Ce-i bine nu-i rău și paza bună trece primejdia rea! E fată tânără

și poate lesne căpăta gărgăuni la cap.

- Bine cel puțin că vorbește cuminte și nu-ți închipui Dumnezeu știe ce.

- Află, dragă: eu, de felul meu, nu sunt geloasă. Pentru mine, gelozia ar fi o prea mare înjosire.

- îți făgăduiesc și eu același lucru. Deși mărturisesc că eu nu cred că o femeie poate să nu fie geloasă; e în felul lor de a fi astfel.

- Așa, un germene de gelozie, sigur, îl are orice femeie. Dar nu te cred atât de jos coborât ca să te legi de-o servitoare. Dacă e vorba să-ți spun drept, apoi am fost puțin geloasă pe nășica; prea îți râdea în ochi și te apuca mereu de mâini.

- Ei, da, nașa e nostimă, n-ai ce zice și, de, el mai bătrân și ea mult mai tânără...

- Tocmai de aceea trebuie să fii mai rezervat, nu se știe ce capricii o apucă.

- Lasă, e femeie veselă, glumeață, dar știe până unde se merge și până unde nu. Astă-

seară ce facem? Nu mergem la mătuşa? Poate cu ea n-oi fi geloasă.

- Of! Dar tare mi-e nesuferită. O s-o găsim iar cântând cu protejatul ei. Femeie bătrână să se preteze la asemenea comedii! E îngrozitor şi scârbos.

- Ce vrei, omul îmbătrâneşte, dar inima ba. Va să zică mergem; cel puţin ceai şi cozonac proaspăt o să căpătăm.

- Sigur, face în fiecare sâmbătă pentru protejat. Nu ştie cum să-l țină mai bine.

- Mare câinoasă eşti tu, Matildo. De ce să nu-i dai voie femeii să fie bună la inimă?

Cu asemenea
glume plecară
la doamna
Dănescu. CAPIT
OLUL XIV
***Surprinde
rea***

Trecuse vreo lună de la cele povestite. Iliescu se purta foarte blând și chiar curtenitor cu Matilda. Era mereu vorba de plecare, dar Iliescu tot amâna ba dintr-o cauză, ba din alta. Maria îi trimisese vorbă soră-sii să vină pe la ea să-i spună ceva. Dânsa nu putea veni că era mătușa bolnavă.

- Să nu moară mătușa! Ce se face biata Mărie? Tu nu-i poți da ajutor lui Ionescu, doar ar divorța?

- Nu se poate, soro, nimic; dacă muierea nu vrea și el n-are motive limpezi...

După dejun, Matilda se îmbracă și zise:

- Tu nu mergi, Iliescule?

- Nu, dragă, am de citit mult, cred că te întorci curând.

- Pe la vreo patru. Rosa s-a dus la mă-sa. Cum vine, să pună de ceai. E o vreme foarte umedă.

- Ce nepotrivit! Tu pleci de acasă și-i dai și ei drumul.

- Ei, ce-i? Poate ți-e frică singur? Mititelul!

Și cuprinzându-l pe după gât, îl sărută cu patimă.

- Ei, vorbă! Dar presupune că am și eu treabă să plec. Rămâne casa pustie?

- Vorba-i că nu pleci.

- Cel puțin i-ai zis să vină curând?

- Îi spun întotdeauna când pleacă. E flușturistică. De asta n-am s-o țin. Nu-i vorbă, în curând plecăm.

- Tu vrei să aibă omul toate calitățile! Privind-o apoi pe Matilda, zise: Știi că te prinde minunat pălăria asta?

Matilda plecă foarte mulțumită de curtea bărbatului ei. Ținea la Iliescu; cu toate suferințele din

anul trecut, patima ei crescuse.

Afară, vremea se răcise bine. Iliescu stătea răsturnat pe canapea. Vezi dumneata, citea, dar gândul îi era la Rosa. „Cine dracu i-a dat în gând nemțoaicei să plece? Nu i-am zis, proastei, să aibă grijă când pleacă stăpână- sa, nu cumva să lipsească de acasă?”

De necaz începu să fumeze și să se plimbe prin casă.

Pe la vreo trei, servitoarea, rumenă la față de aerul rece de-afară, gătită ca-n zile de sărbătoare, veni drept în cameră la Iliescu.

- Conița n-a venit încă? zise dânsa, privindu-1 pe Iliescu galeș.

- N-a venit, hoțoaico! Ce bătaie meriți! zise Iliescu privind-o aprins.

- Eu? Dar ce-am făcut?

- Ce-ai făcut? încă te faci că nu știi?

- Mi-a dat voie conița.

- Ti-a dat voie?

- Zău, mi-a dat.

- Dar e vorba: de ce ai cerut? Nu

ți-am zis să nu pleci când pleacă stăpână-ta de acasă?

- Eu am cerut de dimineață și nu știam că pleacă. Dar, vezi, am avut grijă să vin curând.

- De nu veneai, chiar te băteam. Privește, de necazul tău am fumat patru țigări în șir.

Rosa făcea pe spășita.

- De astă dată te iert, drace. Știi bine că nu te pot dezmierda decât când nu-i conیța acasă. Zicând aceste vorbe, o luă de talie. Stai colea lângă mine și-mi spune unde ai fost. Nu cumva ai vreun drăguț? o întrebă, dând apoi s-o sărute.

- Zău, nu, eu țin numai la conașul.

- Așa să trăiești tu, Roso?

- Așa să trăiesc.

- Atunci, vino colea pe genunchi, să te pot săruta mai bine.

Cât o fi stat Iliescu de vorbă cu Rosa, nu putem ști. Destul că Matilda se întoarse mai curând decât se credea. Merse în bucătărie și văzu numai șalul

Rosei. Nici foc, nici ceai, nimic! Deodată, ca un fulger îi trecu o idee prin minte și simți un junghi prin inimă.

Camera de lucru a lui Iliescu avea o singură ușă. Matilda, tremurând de emoție, își scoase ghetetele și merse tiptil prin sală, aruncând pelerina și pălăria pe-o masă. Se duse până la ușă și privi pe gaura cheii.

Ca o furie deschise ușa camerei și îl surprinse pe Iliescu cu Rosa pe genunchi. Matilda o apucă de cozi și, aproape să le rupă, țipă ca o leoaică furioasă:

- Pe poartă, ticăloaso, că te ucid!

Iliescu, laș ca toți soții prinși în asemenea

cazuri, rămase un moment înlemnit. Nu se aștepta deloc la venirea Matildei. Era abia 3 și jumătate și ea zisese că vine la 4. De obicei, când mergea la Maria, aveau atâtea să-și spună încât stătea peste ora fixată. Nu se dumirea prin ce minune venise acum aproape cu un ceas înainte.

Matilda, galbenă de emoție, enervată, aproape nebună, începu să-l blesteme pe Iliescu.

- Nu ți-e rușine, om fără caracter, să mă insulti în casa mea cu servitoarea? Atât de jos nu te-am crezut, mișelule. De ce nu mă omori, de ce nu-mi dai otravă, om fără inimă? Să știi, merg să dau divorț, să țip în gura mare că ești un hoț, un înșelător! Să ieși din casa mea! E cu banii mei!

Iliescu, încet-încet, își recăpătă sângele rece.

- Matildă, liniștește-te! O să-ți pară rău de toate astea. A fost o glumă din partea mea, o simplă copilărie. îți jur că n-am nimic cu ea. Dă-o afară, fă ce vrei.

- Frumoase copilării! Mai bine muream decât să ajung să văd asemenea lucruri.

Matilda izbucni în plâns. Iliescu, pentru a pune capăt, se îmbracă și ieși fără să zică un cuvânt. Matilda rămase singură.

Rosa își luă lucrurile și plecă.

În casă domnea o liniște de

mormânt.

Doar zgomotul străzii o mai trezea,^s
din când în când, pe Matilda din
amortire. Lovitura aceasta fusese
atât de neașteptată, încât după
prima enervare se tulbură: nu știa
sigur dacă visează ori erau aievea
cele petrecute.

Se întunecase de mult, dar dânsa
pierduse noțiunea vremii; i se
părea că-i rătăcită într- un pustiu
din care nu va mai ieși. Rămase
țintuită în același loc unde o
doborâse durerea. Din când în
când, câte o rază de cugetare îi
străbătea mintea. Atunci își
blestema patima ticăloasă care o
dăduse pe mâna lui Iliescu.

Nu-1 iubise pe Mustea; dar ce
deosebire, ce liniște în căsnicie!
Acum vedea că, de erau atunci
certuri, vina era numai a ei. Cu
toate acestea, nici prin minte nu-i
trecea că dânsa fusese de o mie de
ori mai nedreaptă față de Mustea
decât era Iliescu față de dânsa.

Intr-un târziu, prin întunericul ce
domnea în toată casa, se auziră

pași. Matilda tresări, nu de spaimă, ci de enervare. Ar fi fost pentru ea o mântuire să vină cineva și să-i pună capăt zilelor.

Era însă Iliescu. Fără să zică un cuvânt, aprinse lumânarea și aduse un cufăr. Liniștit și tăcut, începu să-și așeze lenjerie, haine și câteva cărți.

Matilda le vedea pe toate acestea ca prin ceață, ca într-un vis. De la o vreme, nemaiputându-se stăpâni, zise:

- Dar unde pleci?

- Nu mi-ai zis să plec? Treaba mea! Sunt sătul de tirania ta.

- Asta-i răsplata pentru jertfele mele?

- Să mă scutești cu jertfele tale. Mai curând eu am făcut jertfe. Ceartă și insulte, parcă m-am vândut rob femeii!

- Sunt eu vinovată de ticăloșiile tale?

- Ascultă, Matildo, eu sunt așa cum sunt. Dacă îți plac, bine; dacă nu, atâta pagubă.

- Frumos!

- Pentru o copilărie, știu că n-o să am liniște un an. Plec în străinătate. Tot trebuia să fac asta peste câteva săptămâni. Tu fă ce vrei.

- Cum? Singur?

- Dar ce, poate mi-oi lua clopot capului? Eu plec să muncesc; am nevoie de liniște.

- Să mă ai pe cuget când vei auzi că mi-am luat zilele!

- N-am ce-ți face, trebuie să plec să-mi fac

o carieră. Nu vreau să zici că m-am pricopsit cu banii tăi.

Matilda izbucni în plâns, singura mângâiere a celor slabi, nenorociți și fără nicio speranță. Plânsul răcorește inimile arse de focul durerilor și al nenorocirilor.

A doua zi, Iliescu se pregăti de drum. Ieși, își scoase pașaport. Avea prieteni la prefectură și i-l dădură numaidecât. Bani avea pregătiți de dinainte. Aproape de plecare, Matilda se închise în cameră, jelind ca după mort, bocind nu pe Iliescu, ci viața ei

pierdută, lipsită mereu de orice fericire.

Câteodată, patima o împingea să meargă să se așeze în genunchi în fața lui Iliescu, să-

1 roage să n-o lase, că va muri de durere. Iubirea lui era ultima ei rază de lumină. Pierdută, aceasta putea să-și piardă și viața. Dar înjosirea era prea mare ca să nu trezească în ea un pic de amor propriu. Plângea, plimbându-se prin casă, mușcând cu furie dintr-o batistă pe care o sfâșiasse toată.

Iliescu, la plecare, bătu în ușă, zicând:

- La revedere, Matildo!

De durere, Matilda se aruncă pe o canapea bocind nemângâiată, neavând puterea să ia vreo hotărâre. Tot i se părea că el nu va fi atât de crud; poate chiar de la gară îl va muștra cugetul pentru purtarea lui față de dânsa și se va întoarce. Rămase singură și păru mai lipsită de noroc decât oricând.

Din întâmplare, Maria venise să-i aducă niște tipare, despre care

vorbiseră în ziua trecută. Era pe la vreo patru. Casa toată răscolită. în bucătărie, totul în neregulă. Se cunoștea că nici nu fusese făcut focul în ziua aceea. Fusese o zi cu soare și călduroasă, semăna mai mult a primăvară decât a iarnă. Măriei îi trecu un fior prin inimă. Era parcă o casă în care se făptuise o crimă. Linște ca de mormânt: nicio mișcare, nimic! Până și servitoarea lipsea. în ziua trecută Matilda tocmai lăudase vrednicia Rosei!

în camera de culcare, dezordine; un singur pat desfăcut, haine aruncate, schimburi răvășite, Matilda nicăieri.

Maria, de spaimă, aproape că leșină. Știa că Iliescu avea la el banii pregătiți pentru drum. în gând își zise: „Cine știe ce s-o fi întâmplat!" Ieși în sală. Pe masă erau aruncate pălăria și șalul. Se repezi în camera de lucru și, izbind ușa cu tărie, ivărul [zăvor — TI.red.] sări și ușa se deschise.

- Matildo, ce faci?

Când o văzu atât de nefericită și plânsă, rămase locului.

- Pentru Dumnezeu, ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat?

Matilda, galbenă și istovită de supărare, văzând că-i Maria, se trezi ca dintr-un vis.

- Pentru Dumnezeu, ce-i, țăță?

- A plecat Iliescu!

Și izbucni în lacrimi.

- Cum?! Unde?

- în străinătate.

- Ei, și? Era de mult hotărât să plece.

- Dar e un mișel: l-am prins cu servitoarea.

- Ce canalie! zise Maria îngălbenindu-se. Pe urmă, adunându-și gândurile, adăugă: Și pentru asemenea mizerabil tu să-ți faci sânge rău, să te omori? Lasă-l să plece sănătos; o veni, poate, mai pocăit. N-ai teamă, un soi rău ca el nu se pierde.

- Dar cum rămân eu? Ce va zice lumea? De-abia luați și el fuge în lume singur. Frumoasă căsnicie! Pentru asta m-a despărțit de

bărbat?

- Lumea? Asta să fie grija ta! Nici împărații nu pot opri gura lumii.

- Sunt o nenorocită. E o răsplată pe lume, dragă Marie.

Și izbucni din nou în plâns.

Matilda avu un moment de adevărată căință. Acum avu imaginea a tot ce a trebuit să sufere Mustea. Poate la el suferința a fost

și mai îngrozitoare, deoarece l-a și ucis pe jumătate.

Maria o duse în camera de culcare, unde era puțin mai cald. Iți închipui că, de supărare, soră-sa nu mâncase nimic toată ziua. Se duse la bucătărie și pregăti un ceai. Căută în cămară: găsi pâine, șvaițer și le aduse soră-sii.

- Bea, dragă Matildă; nu te lăsa pradă durerii.

- Oh! Cum aș vrea să mor!

- Fericirea lui ar fi poate să te ucidă. Trebuie să ai ambiție, să nu te lași. Ai jertfit prea mult ca din totul să profite o canalie ca el.

Aveam eu dreptate să-mi fie antipatic.

Matilda luă de câteva ori din ceai. La îndemnul Măriei de a mânca, să nu se îmbolnăvească, răspundea cu veșnicul refren:

- Nu pot, îmi stă în gât, aş vrea să mor.

- Nu te lăsa copleşită de durere. La urma urmei, ce să faci? Aşa sunt bărbaţii. Se întoarce şi te împaci.

Cu multă silă, Matilda bău vreo jumătate de pahar de ceai. Maria se bucură gândind că, odată smulsă din acest nenorocit cerc de jale, şi-o veni în fire şi nu va mai suferi atât pentru o canalie ca Iliescu.

Când Maria se duse până la masă să pună paharul, deodată auzi un oftat puternic, întorcându-se repede, o văzu pe Matilda leşinată. Era atât de galbenă la faţă, încât părea moartă. Fu o sincopă de câteva minute. Venindu-şi în fire, arătă că o doare inima şi că o ţinea în piept.

Maria o dezbrăcă, o culcă în pat ca pe un copil. Îi puse mâna la inimă:

bătea

neregulat. Maria era groaznic de îngrijorată. Nu știa ce să facă. Trebuia chemat doctorul și n-avea pe cine să trimită. Să plece ea? Dar cum s-o lase singură? Dacă îi vine să leșine din nou? Cine îi va da ajutor? Era, într-adevăr, îngrozitor. Și trebuia să ia o hotărâre. Nu putea rămâne peste noapte singură și fără doctor.

Se hotărî să ia o trăsură să cheme doctorul, să treacă pe acasă să spună că Matilda e bolnavă și trebuie să rămână peste noapte la ea și să o trimită pe servitoare la o femeie cunoscută din mahala să-i zică să vină la soră-sa.

- Dragă Matildo, cred că nu o să-ți mai vină rău, dar, oricum, trebuie să vină doctorul să te vadă. Eu trec să-l chem și să-i anunț pe cei de acasă că la noapte rămân la

tine. Tu fii cuminte, nu te lăsa pradă durerii și nu face pe voia dușmanilor! Fii mai puternică; o să treci și prin criza asta. De când am venit în oraș, am auzit multe. Pot să te asigur că nu-i căsnicie fără asemenea frumuseți, și femeile suferă fiindcă n-au ce face. Zi și tu ca toate: „Așa sunt bărbații”.

- Frumoasă mângâiere!

- în lipsă de altceva, trebuie s-o primești.

Matilda rămase singură. Suferința sufletească și durerea corporală se completeau una pe alta. Aceste două dureri îi dădeau o senzație de mulțumire asemănătoare cu a pocăitului care, canonindu-se, ispășește un păcat mare.

Peste scurt timp ațipi. Dar ce somn zbuciumat de vise groaznice avu! Acum i se părea c-o înăbușă cineva cu perne. Acum căi căzută într-o apă; voia să dea din mâini și se cufunda din ce în ce mai adânc. Vise confuze, în care realitatea, boala și fantezia se

amestecau într-un chip ciudat. Mereu tresărea, strigând: „Mărie! N-ai venit încă?” Dar Maria, oricâtă bunăvoință ar fi avut, nu putea zbura.

Matilda ațipea două-trei minute și, când se trezea, avea impresia că a dormit cine știe cât. Atunci o apuca teama că Maria, poate, nu se va mai întoarce.

Pe la vreo șapte, Maria sosi împreună cu doctorul. Era tot cel care-1 îngrijise pe Mustea. îi istorisi cum i-a venit răul dintr-o supărare mare.

Doctorul înțelese tot.

Într-un oraș de provincie, cele mai mici întâmplări se află cu iuțeala fulgerului. Orașul întreg știa că Iliescu plecase și-si lăsase femeia. Lumea mai zicea: „Nicio faptă fără răsplată. Cum i-a făcut ea lui Mustea, așa i-a făcut și Iliescu ei”.

Doctorul o auscultă, o observă cu de-amănuntul și-i dădu o rețetă. În antreu, îi spuse Măriei că-i o boală grea de inimă.

- E nevoie de multă îngrijire și de mai multă liniște. Conița n-a avut niciodată inima normală; dar, trăind liniștită, la aer curat, ar fi dus-o mult.

- Ce să mă fac eu singură cu dânsa? Vă rog, domnule doctor, lăsați rețeta la farmacie să mi-o trimită prin servitor.

- Bucuros, domnișoară, zise doctorul.

Nu întrebă nimic; căci orașul întreg știa că-l prinsese pe Iliescu cu servitoarea.

- Sărmana Matildă, cum s-a nenorocit singură! zise Maria.

- Nu dânsa, patima! Tânguirile sunt zadarnice. Caut-o, îndulcește-i viața, mângâi-o și, pentru folosul ei, compune singură scrisori, spune-i că sunt de la dânsul. Eu mâine am s-o opresc să citească, sub cuvânt că-i face rău.

Doctorul venea regulat în fiecare zi. Bolnava era din ce în ce mai bine. Maria luase o bătrână, o slujnică veche de la mătușă-sa. Aceasta gătea și făcea tot

serviciul. Maria n-o părăsea pe Matilda mai deloc. Cel mult se repezea un ceas acasă de rânduia cele trebuitoare. Mătușa era și ea destul de rău cu boala.

Maria, după sfatul doctorului, se silea din toate puterile s-o liniștească pe soră-sa. Când Matilda dormea, Maria scria câte o scrisoare, imitând, pe cât putea, scrisul lui Iliescu. Avea timbre străine vechi, le lipea și o dădea servitoarei, zicând s-o aducă în casă când e Matilda trează. Maria i le citea.

Astfel, Matilda se liniștise. Uitase fapta lui Iliescu sau cel puțin se mângâia și dânsa ca toate femeile: „Așa sunt bărbații!" Cum să nu uite când în scrisori erau cuvinte de dragoste, spunând că dorește să se facă mai curând sănătoasă ca să vină la el?

Cu îngrijirea pe care o putea da numai o soră bună, ca Maria, un suflet iubitor și nobil, starea Matildei se îmbunătăți mai repede decât crezuse doctorul.

- Ai făcut minuni, domnișoară, cu îngrijirea dumitale; dar s-o păzești de emoții.

Intr-o zi, când Maria se duse, ca de obicei, la casa mătușii, căci trebuia să vadă de două case, Matilda coborî din pat și începu să caute scrisorile venite de la Iliescu. Maria tocmai intra pe ușă și, văzând-o pe Matilda veselă, îi zise:

- Ce cauți, dragă țăță?

- Caut eu ceva.

- Ce? Poate știu eu.

- Unde ai pus scrisorile de la Iliescu? Vreau să văd când a venit cea din urmă. De o săptămână, poate mai mult, nu ne scrie nimic. O fi bolnav?

Maria se zăpăci, dar repede își veni în sine.

- Ei, aș! Bolnav! O fi având de lucru.

- Unde-i scrisoarea?

- Știi că ești nostimă, crezi că le strâng?

- Dar cum, le-ai aruncat?

- Nu strâng niciodată scrisorile:

baba o fi aranjat pe masă și le-o fi luat la aprins focul! N-o mai satură naiba de hârtii.

Maria spunea toate astea, dar n-avea curaj s-o privească pe Matilda în ochi. Matilda se uită curios și zise:

- Marie, tu-mi ascunzi ceva și rău faci.

- Nu-ți ascund nimic, dar mă tem c-a plecat din Zurich de vreme ce nu mai scrie.

- Dar cum scrie el și nu ne dă adresa? Poate nici n-a scris. Vezi cât sunt de liniștită? Țin la el, dar nu nebunește ca mai înainte.

- Vezi bine, trebuie să-ți cruți sănătatea.

- Asa am să fac.

- Țată dragă, eu diseară nu vin să rămân aici. Mătușa mi-a făcut scene, zice că prea o las singură.

- Nici nu-i nevoie, doarme baba aici.

Maria începu să vină mai rar.

Matilda ajunse la concluzia că Maria a mințit-o. Nu vru să mai zică nimic, pricepând din ce

dragoste mare a făcut asta. Vorbind, s-ar fi enervat și doctorul i-a repetat mereu să nu se emoționeze. În zilele urâte de iarnă, în nopțile lungi și nesfârșite, se gândea la viața ei.

Mintea noastră e ca o arhivă, în care se păstrează numai nenorocirile. Fericirile se șterg, dar nenorocirile sunt scrise cu litere de oțel. Durerea lasă urme în sufletul nostru, pe când plăcerile și fericirile trec ca un zefir ușor, abia atingându-1; simți plăcere un moment și pe urmă uitare rămân pe veci.

Trecându-și în revistă necazurile, ajunse la vremea când stătea în căsuța umedă a coanei Catinca. De la acest gând, deodată sări la altul; își aduse aminte că aceasta avea o cunoscută, o cucoană, și aceea avea un băiat la Ziirich. „Prin el, își zise ea, am să pot afla ceva de Iliescu.“

A doua zi de dimineață, Matilda se îmbracă cu blana, puse de-i aduse o trăsură și plecă la coana

Catinca. îi istorisi pe scurt nenorocirea ei, și-i zise:

- Dragă coană, nu te voi uita toată viața, numai află mata adresa lui Iliescu.

- Vai, dragă, chiar acum merg. Coana Elisa e femeie de aur și secretoasă, nu-ți închipui. Poți să-i spui, ca unui duhovnic, și moarte de om de-ai face. O să-i scrie fiului ei — ce mai băiat învățat — și până peste o săptămână avem adresa și-l prinzi ca din oală.

- Cât ești de bună, coană dragă!

- Să nu-ți faci inimă rea, draga mea, bărbații așa sunt. Câte de acestea n-am tras eu cu al meu! Și-am ținut casă până la capăt!

- Am să caut să-mi fac și eu curaj.

- Să-ți faci, dragă, să bei și să mănânci să prinzi puteri; n-ai grijă, el nu rabdă.

Conița Matilda își luă ziua bună și plecă. Coana Catinca îi făgăduise că, îndată ce va afla vestea, vine în grabă la dânsa.

Biata femeie era foarte măgulită

că Matilda și-a adus aminte de ea și a alergat să-i ceară ajutorul.

Matilda, mai liniștită că a pus ceva la cale, se întoarse acasă. Isi făcea tot soiul de

planuri: cum îi va afla adresa, cum va pleca. Și va sosi pe neașteptate la el; dânsul, sigur, se va bucura văzând-o. în țară străină, sentimentele se ascut mai mult și, când vezi pe unul de-al tău, nu se poate să nu te bucuri.

Ce-i drept, peste opt zile, coana Catinka se ținu de cuvânt și-i aduse vestea. Iliescu a fost acolo, dar plecase cu câteva zile înainte. Pe cât credeau cei de acolo, la Monaco, să-și încerce norocul. Matilda se stăpâni, dar cât pe-aci să sufere iar o sincopă.

Nu-i spuse Măriei nimic din planurile ei.

A doua zi își scoase pașaport,
închise casa și trimise cheile la
soră-sa, scriindu-i câteva rânduri
în care o mințea c-a primit o
depeșă de la Iliescu și pleacă,
părându-i rău că nu o poate vedea
înainte de plecare.

Păcatul

După Sfântul Dumitru, Ionescu
plecă la postul său de șef de gară
și casier la o stație mică de pe linia
Pașcani-Iași.

Toată iarna trăi ca un adevărat
pustnic. De-ar fi putut, nici n-ar fi
mâncat, numai să economisească
bani de-ajuns ca să scape odată de
viespea de nevastă-sa.

Din economiile lui de-o jumătate
de an, abia puse deoparte vreo
cinci sute de lei. Ca să se poată
despărți de nevastă-sa, i-ar fi
trebuit deci vreo trei ani, cel puțin,
de tortură. Și numai după aceasta
să se poată căsători. Era, într-
adevăr, îngrozitor.

Uneori îl apuca o asemenea deznădejde, încât lua revolverul din cui gândind: „Măcar să se isprăvească odată, să nu mai aibă canalia nici de la cine lua pensie și nici să mă țină legat până să-i dau mii de lei“.

Dar era primăvară și viața atât de atrăgătoare, diminețile atât de pline de farmec, încât și celui mai obișnuit om tot iar fi părut rău să moară!

Ionescu abia avea douăzeci și opt de ani. Se mai gândea că, departe, într-un colț de lume, există o ființă care îl iubește și care, poate, de durere ar fi nefericită toată viața. Doar aceste gânduri îl făceau să pună arma la loc, să-și zică să aibă curaj, să fie bărbat și să muncească.

Dar cum să muncească? Mai mult decât îi era slujba nu putea face și, chiar de ar fi vrut să muncească, nu știa ce, n-avea ce și nimeni nu-l plătea mai mult decât îi era leafa; nu putea câștiga un ban în plus.

Adesea, în asemenea momente de deznădejde, se blestema că n-a

învăţat un meşteşug. Atunci n-ar fi dormit zi şi noapte, ar fi muncit ca un uriaş, ca un rob, şi tot ar fi strâns banii trebuitori: într-un an cel mult ar fi scăpat de viespea ce-1 otrăvea.

Acum îşi amintea cum de mic era să intre în comerţ, şi zicea: „Ce bine ar fi fost, ca negustor poţi oricând câştiga câteva mii de lei. Acum n-aş mai fi la cheremul unei ticăloase!”

Şi, vorba filosofului vechi, Ionescu socotea toate îndeletnicirile mai norocoase decât a lui. „Slujbaşul, gândea el, e legat cu lanţuri; el nu-şi poate lua zborul; e menit să fie toată viaţa ce a fost ieri şi ce-i azi. El nu poate avea nici bucuria iluziilor, nici beţia speranţelor. De-ar trăi o zi ori un veac, pentru el nimic nu se va schimba. Meseriaşul poate spera să se îmbogăţească, muncind ori descoperind ceva. Negustorul îşi încearcă norocul: ceea ce nu-i aduce anul îi poate aduce ceasul. Militarul, speră la o înaintare. Dar noi, funcţionarii,

ajunși aici unde sunt eu, nu mai avem nimic de așteptat! în așa viață e lesne să-ți închipui că ai trăit o sută și o mie de ani... cel puțin să fii fericit, să nu duci dorul ființei iubite. Atunci, lipsit de ambiții, și mai lipsit de speranțe, poți să-ți duci viața în tihnă!"

Era primăvară și tocmai pe linia lui începuse o circulație mare de trenuri cu vagoane încărcate cu porumb. La casă intrau sume destul de bunicile.

Ionescu avu o rătăcire; fie patima, fie nevoia, fie și una, și alta, toate îl împinseră la ceva rău. își zise: „Dacă numai trei-patru luni aş face niște opriri neînsemnate, nevărsând toate sumele intrate, aş putea să scap de belea și apoi, în fiecare lună, aş pune din leafă; într-un an aş acoperi suma luată. De când sunt aici, nu a fost nici măcar o singură dată inspecție și nici n-o să se facă anul acesta. O gară neînsemnată ca asta, ce control mai trebuie? Banii îi voi înapoia cu sfîntenie, de ar fi să mănânc numai pâine și

apa .

Odată aceste gânduri nenorocite intrate în mintea lui Ionescu, greu îi era să se depărteze de ele. Planul era atât de limpede și de atrăgător, cum e o apă adâncă, dar înșelătoare prin limpezimea ei. Era un curent nenorocit, care îl atrăgea în adânc. Nopti întregi nu dormea, gândindu-se numai cum va face să fie totul într-o regulă aparentă. N-avea pe nimeni cu cine să se sfătuiască. În asemenea împrejurări, el nu vedea argumente potrivnice care să-i arate primejdiile. Toate se grupau numai în folosul lui, toate lucrurile ieșeau la capăt bine, fiindcă el le pune la cale. Parcă toate ar fi atârnat numai de dânsul! El nu vedea că un singur factor străin îi putea schimba toată subreda lui înjghebare.

Ceea ce nu putuse economisi în jumătate de an, lesne puse deoparte în câteva luni; intrările în casă erau în fiecare zi tot mai mari, așa că putea face vărsări îndoite, și de aceea nicio bănuială

cât de mică nu se putea face pe seama lui.

Când puse deoparte prima sută, simți un fel de fior nervos, un tremur și un leșin; fără voie, gândul îi zise: „Oare păcatul acesta nu te va duce în prăpastie?” Banii îi ținea tot în casa gării, dar într-o cutie separată.

Fapta era lesne de săvârșit. Lua de colo și punea dincolo. Vărsările le făcea după regulă. Dacă ar fi venit un control, bine n-ar fi fost, dar oricum, banii erau acolo.

Așa au mers lucrurile până prin mijlocul verii. Ionescu acum se deprinsese, nu-l mai impresiona oprirea sumelor mici; primul păcat e greu, al doilea merge de la sine, al treilea și al patrulea merg fără cea mai mică mustrare. I se părea un lucru foarte natural.

Intr-o seară rămase mai târziu în cancelarie și își aduna suma pusă deoparte. Erau tocmai trei mii. I se părea că a economisit această sumă. Tocmai în ziua aceea primise o scrisoare amenințătoare de la nevastă-sa, care nu-și primise

pensia de vreo două luni. îi spunea că, dacă nu se împacă vara aceasta, pe urmă nici n-o să mai vrea. Ba are să vină cu forța în casă, că dânsa nu s-a măritat ca să stea pe la ușile oamenilor.

„O să-ți fac, pușorule, o surpriză plăcută: mă vei vedea într-o dimineață, coborând din tren cu cățel, cu purcel. Atunci poți să-mi dai și zece mii că n-o să mai vreau eu.”

Așa isprăvea o scrisoare plină de înjurături, cuvinte murdare pe care te mirai cum le răbda hârtia să fie scrise.

Ionescu rămase un ceas pe gânduri. Supărarea îl făcuse de piatră. Aflase că Clotilda, așa se numea nevasta lui, se certase cu vechiul ei amant. Și nu era deloc lucru cu neputință ca dânsa să vină, să se așeze cu forța în casa și la masa lui.

La aceste gânduri ar fi făcut și moarte de om, s-ar fi ucis pe sine de o mie de ori, nu o dată. Ar fi trecut prin foc și prin apă, ar fi suferit cele mai mari torturi,

numai să scape de această viespe care îi otrăvea cei mai frumoși ani ai vieții.

Își amintea traiul. Cu această femeie isterică nu avusese o clipă de liniște. Era îngrozitor. Își aducea aminte că, adesea, atât de mult îl zăpăcea, încât pleca pe stradă cu capul gol.

Dar atunci n-avea asemenea răspunderi; nu erau în seama lui plecarea trenurilor și atâtea reguli de păzit, de care atârna viața a zeci de oameni.

„Dacă vine aici, își zise Ionescu, sunt nenorocit. O să mă zăpăcească într-o zi într-atât încât se poate întâmpla să fac o adevărată nenorocire; în interesul serviciului și al meu trebuie să împiedic viespea să vină aici!”

Zicând aceasta, c-o hotărâre de erou, luă banii și porni cu cel dintâi tren, lăsând un funcționar să-i țină locul. Enervarea lui și teama de femeie erau atât de mari, încât era hotărât, de-ar vedea-o venind, să-și ia zilele.

Ajunsese în oraș, aranjă cu

avocatul ei căruia îi încredința banii. Acesta îi făgădui că, în câteva înfățișări, divorțul va fi gata. Ionescu merse pe la Maria, îi spuse cu bucurie că divorțul e aranjat, în câteva luni va fi liber și se vor putea căsători. Maria rămase cam pe gânduri, nepricepând de unde a putut Ionescu să strângă așa sumă. Părea foarte îngrijorată, dar nu îndrăznea să-l întrebe.

Vorbiră de una, de alta, lucruri neinteresante. îi vorbi despre sorăsa, pe care o aștepta să vină din străinătate. Despre mătușă, care era din ce în ce mai bolnavă și mai capricioasă. își dădu însă seama că Ionescu avea ceva pe suflet. Era îngrijorat și trist, o îndoială i se citea pe față. Maria nu putea să-l întrebe, n-ajunsese atât de liberă. Se despărțiră, dar mult mai rece decât de obicei.

Ajungând acasă, pe Ionescu îl cuprinse frica. I se părea că toată lumea îl vede și-l arată cu degetul ca pe un hoț. Noaptea vorbea prin somn și tresărea. Avea vise

groaznice; de câteva ori se visase dus între soldați, închis la un loc cu hoții. Deseori, când stătea singur în cancelarie, tresărea la cel mai mic vuiet.

Era pe aproape de Sfântul Dumitru. Aproape un an de când venise la slujba care avea să-l nenorocească. Se schimbase consiliul director. Observându-se mai multe abuzuri pe la unele gări mici, se hotărî să se facă anchete la toate.

Pe Ionescu, îndată ce află despre această măsură, îl apucă groaza. Se stăpânea, crezând că poate nu se va face anchetă la el. Citi cum mai mulți șefi de gară au fost destituiți, dați în judecată și închiși. Ceasuri întregi se plimba prin cameră, muncit de cele mai negre gânduri. Uneori avea iluzia că-i în mijlocul oceanului, părăsit de toți, pradă valurilor turbate.

Nopti întregi nu dormea. A doua zi apărea pe peronul gării slab și tras la față, galben de nesomn și griji. N-avea pe nimeni căruia să i se destăinuie, la cine să ceară un

sfat.

Dar ce sfat i-ar fi putut da cineva în asemenea împrejurări? Singurul lucru pe care l-ar fi putut face ar fi fost să aibă de unde lua bani. Ar fi putut găsi pe cineva să-i împrumute o sută, cel mult două, și încă și aceștia greu; dar trei mii, de unde?

Viața îi părea din ce în ce mai mult o povară. Uneori se înduioșa singur de propria viață. Fără să vrea se-ntreba: ce a înțeles el din tot zbuciumul vieții? De mic

copil a cunoscut mizeria, a gustat foamea, frigul și umilința. Copil de văduvă, era mulțumit când avea cu ce trăi de azi pe mâine. Suferințele sărăciei din casă îi amărau cele mai frumoase iluzii copilărești. Câtă nevoie, câte rugăminți și înjosiri până a ajuns să capete nenorocita de slujbă! Cât de jos a trebuit să înceapă până să aibă leafă de o sută cincizeci de lei!

Când a murit biata maică-sa, s-a simțit atât de străin și a crezut că-i mai bine să aibă casa și masa lui. S-a însurat. Dar de aici a început

adevăratul chin. Băiat blând, a dat peste o viespe adevărată, peste una dintre acele femei care, prin răutatea lor par menite să răzbune suferințele a sute de femei.

Din nefericire, asemenea femei dau peste bărbați atât de buni și care nu sunt vinovați cu nimic de purtarea celor răi. Dar astfel e trista fatalitate și aceasta îl lovi și pe bietul Ionescu.

Sunt pe lume oameni meniți nenorocirilor, meniți a nu avea un moment de fericire și

liniște. Unul dintre aceștia era și Ionescu.

Cum va ieși el din toate aceste încurcături, din care numai o minune l-ar putea scăpa, deocamdată nu știm, viitorul e uneori atât

de tainic că nimeni nu poate
întrevedea printre foile lui
întunecate. CAPITOLUL XVI

La drum

Am văzut hotărârea eroică a Matildei. Plecă în Europa să-și caute bărbatul! E, într-adevăr, patima femeii din povești care pleacă în lumea mare și largă să-și caute soțul, pentru care scop își face opinci de fier și cârjă de oțel. E simbolul femeii iubitoare.

Matilda, îmbrăcată în negru, foarte mâhnită, dar deplin hotărâtă să-și ducă crucea până la capăt, plecă la Ziirich să ia informații și, la nevoie, să ceară ajutorul Legației Române pentru a-și găsi bărbatul.

În fantezia ei bolnavă își închipuia că, poate, Iliescu, ucis de niscaiva bandiți, ori că, bolnav, zace în vreun spital, necăutat, ca vai de el, pe mâini străine.

Cu asemenea plăsmuiri ajunsese de vărsa lacrimi, nu pentru soarta ei nenorocită, ci pentru soarta

nesigură a lui Iliescu. închipuirea atât îi tulburase mintea și demnitatea, încât începuse să se creadă vinovată că n-a plecat mai demult în ajutorul lui.

Tot drumul plângea; călătorii credeau că merge la vreo rudă iubită care a murit ori e pe moarte. Aproape tot drumul nu-și ținu sufletul decât cu puțină supă și cu ceai. N-avea deloc poftă de mâncare. încercase să mănânce un corn și i se oprise în gât, cum e la supărările mari.

Ajungând la Ziirich, află de la gazdă că Iliescu plecase de două săptămâni la Monaco. Sosise aproape de seară, era prăpădită de oboseală. Abia o răbdă inima să se odihnească o noapte la hotel.

A doua zi de dimineață era în drum spre Monaco. Ajunse acolo cu mare greutate și, după ce o sfătui un român să meargă să întrebe la poliție, află adresa hotelului unde trăsesese Iliescu; de acolo i se spuse că plecase de câteva zile.

- Dar încotro, pentru Dumnezeu?

întrebă dânsa într-o franceză neîngrijită.

Chelnerul îi spuse că, după ce fel de informații ceruse Iliescu despre plecarea trenurilor, trebuie să fi apucat spre Italia.

Mergea aproape ca într-un vis, ca o adevărată lunatică. Tot soiul de gânduri îi treceau prin minte. Toate erau însă dominate de ideea de sinucidere: „De nu-l găsesc nici acolo, m-arunc sub roțile unui tren și s-a isprăvit. M-am săturat de atât zbucium!”

Dacă ar fi destăinuit cuiva aceste hotărâri, acela sigur i-ar fi zis: „Atunci, te poți arunca de pe acum, căci e o nebunie să cauți un om în Italia, neștiind în ce oraș s-o fi oprit!”

Dar Matilda era pe jumătate nebună și întrebările logice n-aveau ce căuta în mintea ei. Mergea din gară în gară, uitându-se speriată, de parcă s-ar fi așteptat să-l vadă în fiecare clipă.

În tren pândea prin vagoane, se uita holbată când se încrucișa cu alte trenuri; călătorii se uitau la ea

curioși: mai nu-și ziceau unii altora că trebuie să fie o nebună, scăpată de sub supravegherea familiei.

Matilda, ce-i drept, era ca o nebună, dar de durere și de patimă. Era ca jucătorul care, în ultima oră, a pariat totul pe o carte și acum, îngrozit, vede că totul se pierde, se năruie.

Dar întâmplările lumii acesteia sunt adesea de necrezut, și mai de necrezut decât tot ce pot scorni cele mai bogate fantezii. Era într-un tren de persoane care mergea între Genova și Spezia. Matilda stătea, uitată de sine, singură, stăpânită numai de gândul să-l vadă pe Iliescu. Deodată, două trenuri se încrucișară, unul ieșise dintr-o gară și altul se apropia. Nu mergeau repede. Matilda îl zări pe Iliescu în celălalt tren, care sosea.

Trase semnalul de alarmă. Conducătorul alergă speriat, călătorii o întrebară în italiană: „Ce-i? Vă simțiți rău? Sunteți bolnavă?” Cu mare greutate se înțelese cu conducătorul,

spunându-i că l-a zărit pe bărbatu-său în celălalt tren și că vrea să telegrafieze să fie oprit la cea dintâi gară pentru a se întâlni cu el.

În acest moment, uitase de toate mișeliile lui Iliescu. I se păru că-l vede înviat din morți. În Monaco, îi spusese unii că au citit prin ziare că un grec sau un roman - străinii fac întotdeauna asemenea confuzii - a fost ucis de un italian.

Când îl văzu pe Iliescu, Matilda nu-și mai putu stăpâni bucuria. Într-un moment uită toate mișeliile lui Iliescu. Îi părea că fusese mort și-a înviat.

Patima Matildei, în loc să se stingă în fața netrebnicieii lui Iliescu, părea că mai tare se aprinsese. E o fatalitate ca unele femei să înnebunească tocmai după acei bărbați care le lovesc mai mult.

Când se întâlniră amândoi în stația vecină, îl îmbrățișă cu atâta dragoste, de parcă nu se întâmplase nimic. Însuși Iliescu, în acel moment, simți un sentiment

sincer de duioșie pentru această femeie care jertfise totul pentru dânsul. în fața acestui devotament al Matildei de a-l căuta în lume, se simți nu numai înduioșat, dar și măgulit.

- Ce faci, dragă Matildo? zise Iliescu.

- Te caut pe tine, răspunse Matilda cu lacrimi în ochi.

- Ei, ce ne facem acum?

- Spune tu: ce-ai făcut?

- Ce să fac? M-am înscris; în câteva luni îmi iau diploma.

- Atunci, să ne întoarcem la Zurich, zise Matilda.

- Ce bani ai? Am rămas lefter.

Matilda, femeie prevăzătoare, pe lângă alți bani mai mărunți, luase cu dânsa un bon pe care i-l dăduse Maria spre păstrare. Îl făcuse din economiile ei. La dânsa se temea de foc. Mătușa fuma și avea slăbiciunea de a arunca chibrituri și capete aprinse. De câteva ori era să ardă casa.

La această întrebare, Matilda îngălbeni.

- Dar ce-ai făcut cu banii? Luași,

înainte de a pleca, vreo trei mii de franci. Mie mi-ai lăsat numai cinci sute!

- Ei, mai întrebi! Știi că nu-mi place să dau socoteală. Dacă ai, bine; dacă nu, lasă- mă dracului!

Matilda, de când cu boala și mai ales cu plecarea lui Iliescu, prinsese un fel de frică. Fără a mai zice ceva, spuse:

- Am la mine un bon al Măriei, dar fata mi l-a dat spre păstrare.

La aceste vorbe, lui Iliescu îi sticliră ochii de bucurie.

- Ei, bravo, suntem scăpați. 1-1 dăm când ne întoarcem în țară. Știi că n-am mâncat nimic de ieri? Mai știi că poliția mă poate prinde în orice moment? Am lăsat geamantanul plin cu pietre la hotel și am luat de la casieriță treizeci de lei, din care nu mai am un sfanț.

Matilda se făcu și mai galbenă.

- Dar, pentru Dumnezeu, ce ai făcut cu banii?

- Ce-am făcut, ce-am făcut! Mă știi că nu-s nici bețiv, nici cheltuitor pe fleacuri, am crezut

că mă îmbogățesc și m-am calicit, la ruletă. Să fie al dracului cine se va mai încrede în tâlhării nemțești.

Văzându-l atât de pocăit, Matilda zise:

- Bine eu îl schimb, cu condiția să lași banii la mine și să te apuci de lucru, doar oi isprăvi să plecăm în țară.

Iliescu o îmbrățișă cu bucurie. Toate acestea se petreceau într-o stație mică, așteptând un tren cu care să plece spre Ziirich. Tot drumul, Iliescu fu foarte amabil cu Matilda, mereu o privea zâmbind și o întreba ce idee a avut să-l caute prin lume.

- Știu că sunt om cu noroc. Altuia în locul meu, cine știe ce i se întâmplă! Crede-mă, mergeam cu trenul și nu știam unde merg și unde să mă opresc. Fără bani, fără bagaj! Când am văzut depeșa ta, credeam că visez. Cât ești de bună, dragă Matildo!

- Nu meritai tu atâta bunătate.

- Zău! Nu meritam! Curată vorba, fă-mă mamă cu noroc și m-

aruncă-apoi și-n foc.

- Tu ai noroc, nu știu dacă am eu.

- Matildo, dragă, după ce ai fost bună, nu fi rea! Să ajungem la Zurich, ne luăm o cameră, o să trăim ca niște porumbei.

Matilda aproape uitase. Credea că, într- adevăr, Iliescu era pocăit. Devotamentul ei pentru dânsul nu putea să-l lase nepăsător. Atâta dovadă de dragoste ar fi încălzit un suflet cât de împietrit.

Ajunși la Ziirich, traseră tot la
gazda cea veche, unde avea plătită
camera încă o
săptămână. CAPITOLUL XVII

Necazuri

După ce plătiră camera, se
mutară întruna mai ieftină, pe la
marginea orașului. Trăiau în cea
mai mare economie. Cel puțin
plătise taxele înainte.

Oricum, viața era destul de
scumpă și anevoioasă pentru doi.
Trebuia cea mai mare economie.
Pentru Matilda începu iar o viață
de lipsuri, ba încă și de muncă.
Iliescu îi storcea bani în fiecare zi.
Ba pentru o carte, ba pentru un
caiet, ori datora vreunui prieten
câțiva lei.

Matilda era nevoită să
economisească de la firimitura de
pâine și de la bucățica de zahăr;
gătea în casă ce putea și cum
putea. Cumpăra singură. Ea, care
în țară râdea de nemțoaice, care
își aduc singure coșul din piață,

acolo își cumpărase un coșuleț și aducea carne, zarzavat și orice trebuia. „Cerni pasă, bine că nu mă cunoaște nimeni!” gândea ea. Se mira ce-ar lua mai ieftin, doar le-ar ajunge banii până la plecare. Parte din rufe le spăla singură ca să economisească vreo câțiva lei pe lună.

Iliescu îi spunea că n-are de unde cere bani, deoarece toți banii sunt dați la dobândă pe termene lungi.

El pleca dimineața cu tramvaiul și se întorcea seara. Cu toată munca și lipsa, Matilda se credea fericită: Iliescu părea soț model. Matilda, din amor propriu, nu-i spunea nimic despre boala ei.

De câteva ori Iliescu întârziase serile. Matilda căuta să-și facă singură curaj, zicând: „Nu se poate bărbat fără cusur, s-o fi luat cu prietenii la discuție". Dar asta n-o împiedica să aibă palpitații și dureri în partea stângă. Nu spunea nimic. Era hotărâtă să sufere oricât. Slăbise de nerecunoscut. Viața aceasta de muncă, de grijă și, mai ales, de lipsă, nu-i pria

deloc.

Iliescu însă nu observa nimic, se deprinsese cu ideea că femeia aceasta e menită să-și verse cea din urmă picătură de sânge pentru fericirea lui.

Odată, într-o prăvălie, vânzătoarea o luă drept mama lui Iliescu, atât slăbise și se trecuse de tare. Matilda se îngălbeni. Iliescu nici nu observă. Pe zi ce trecea începea să-și dea iar în petic. Tot mai mult uita din ce nevoi îl scosese Matilda. I se părea foarte firesc lucru ca ea să fi făcut pentru el tot ce făcuse.

Matilda îi simțea tot mai mult purtarea rece și plictisită.

Nimic nu-l roade și nu-l îmbătrânește pe om ca durerile ascunse și nemulțumirile sufletești, și de acestea Matilda avea parte cu prisosință. Suferea totul în speranța că, venind în țară și ducând o viață mai îmbelșugată și mai liniștită, își va reveni.

Deseori se uita în oglindă și se întreba cum și-ar schimba fața ruinată de suferințe mici, dar

multe. Nu nenorocirile mari îmbătrânesc omul - acelea ori ucid, ori, de la o vreme, le uiți —, ci nimicurile zilnice, mizeriile din fiecare ceas, acelea îl destramă pe om zi de zi, ceas de ceas. Se vedea, cu mintea, acum patru sau cinci ani, cât de tânără și de frumoasă era!

Intr-una din zile, gazda văzu o fotografie de pe acel timp și zise: „Aici econița tânără, tânără de tot!”

După aceasta își dădu seama cât de mult au îmbătrânit-o supărările. Nu-i venea să creadă că suferințele pot îmbătrâni într-atât o femeie. Acum vedea ea bine că iubirea lui Iliescu nu fusese niciodată sinceră. Dânsa l-ar iubi pe el și în cârjă de l-ar vedea umblând. „Ce n-am făcut și ce n-aș face pentru el? Dar, zadarnic, în iubire nu încaperecunoștința. Se vede: e îngrozitor ca unul să iubească la nebunie, iar celălalt să-și bată joc de cele mai puternice sentimente.”

La aceste gânduri, ceva lăuntric

de tot, acel ceva pe care nici criminalul nu-l poate împiedica să-i grăiască, îi zicea: „Oare nu tot așa am făcut eu cu bietul Todiriță? Vai! E în lumea aceasta o răsplată și, mai devreme sau mai târziu, o primește fiecare după meritele lui. O să-i vină cu siguranță și lui Iliescu această răsplată! Eu însă nu i-o doresc!”

O singură dorință mai avea Matilda: să se vadă odată în țară: străinătatea o apăsa îngrozitor, zilele i se păreau nesfârșite.

Din zi în zi, tot aștepta ca Iliescu să-și capete diploma și să plece. Le mai rămăseseră vreo patru sute de franci. Când lua un franc, Matilda parcă-și lua din zile, atât era de îngrijorată să nu rămână fără bani în țară străină.

- Ce bani ai tu, dragă Matildo? zise Iliescu într-o dimineață, dându-se cu binișorul pe lângă dânsa.

Matilda simți că i se pregătește un atac.

- Cât să am? Patru sute, din care cel puțin două sute ne trebuie de

drum.

- Dar, cel mult în două săptămâni plecăm, și o sută ne sunt de-ajuns. Noi ne-am deprins să nu mâncăm și să nu bem; dacă am sta câteva luni, l-am întrece pe vestitul Succi [Giovanni Succi (1853-1918), „artist al foamei” - performance itinerant, în vogă în sec. al XIX-lea, în timpul căruia artiștii se înfometau în public - n.red.].

- Tu glumești, dar mie nu-mi vine deloc să glumesc. Când nu vei avea nici puținul acesta, atunci să te văd ce faci.

- Cu tine nu moare omul de foame, tu poți prăji o porție de aer și mâncarea e gata.

- Te rog, nu glumi că-mi faci rău, zise Matilda văzând încotro bate Iliescu.

- Ce mai la deal, la vale, dacă mă iubești să-mi dai o sută de lei să-mi încerc încă o dată norocul; am o presimțire c-o să câștig, pe urmă plecăm și Dumnezeu știe cine mai vine pe aici.

Matilda se îngălbeni. „Auzi! O sută!” Ea care tremura ori de câte

ori lua să schimbe o piesă de douăzeci de lei!

El privi lung pe Iliescu, parcă să vadă dacă nu era oare nebun. Mănâncă numai legume, brânză și pâine, ca să le ajungă banii, și el îi cere o sută de lei parcă ar avea câteva mii puse deoparte.

- Bine, dragă, vrei să rămânem fără o para? N-ai câștigat cu mii și ai să câștigi c-o sută? Pricopsiți din jocul de ruletă n-am văzut, dar înecați și împușcați, berechet!

- Mai curând câștigă cel ce are un leu decât cel ce are o mie, fiindcă știe să se margmeasca.

- Astea-s fantezii de jucător!

- Nu vrei?

- Iliescule dragă, de ce nu te gândești? Poate mai avem de stat o lună! N-o să avem cu ce ne întoarce și vom fi siliți să cerșim bani pe la consulat.

- Lasă-mă cu moliftele tale! Zi că nu dai și gata. Mi s-a urât cu toate economiile și cu viața asta de zgârie-brânză! Dar n-avea grijă, găsesc eu bani. Să crape dracul și

tot o să merg încă o dată la Monaco!

- De unde să găsești, omule?

- Treaba mea unde!

- Doar nu vrei să înfunzi și pușcăria.

- Aș! N-oi fi poate numai tu cu bani în orașul ăsta.

Zise aceste vorbe cu o răutate vădită, voind anume să lovească, pe cât se poate mai adânc, gelozia Matildei.

- Iliescule, vrei să mă omori!

- Nu te omor deloc. La tine, când îți cere cineva un franc înseamnă că te omoară?

- Dar nu vezi, omule, că nu-i de unde?

- De nu găsesc bani să-mi încerc norocul, să știi să mă cauți la morgă.

Matilda simți o durere înțepătoare în dreptul inimii. Șovăind, merse, deschise un sertar, căută printre rufărie și scoase cinci hârtii de câte douăzeci de franci. I le dădu fără să mai zică o vorbă. Ar fi vrut să-i spună ceva, dar cuvintele i se

înnodau în gât. „La ce să vorbească unei pietre? Vorbele sunt bune când găsesc un răsunset cât de slab; dar când se pierde în prăpastii fără fund, e zadarnică rostirea lor!”

Iliescu lipsi vreo trei zile de acasă. Ce suferi în acel timp Matilda nu se poate spune. În fiecare zi la ceasurile obișnuite la care sosea trenul, era într-o enervare nespusă. Când vedea că tot n-a sosit, o apucau adevărate atacuri de nebunie.

Își închipuia că poate a câștigat și l-a ucis cineva, ori poate c-a pierdut și s-a sinucis de disperare. Matilda tot nu-l cunoștea încă! Un om egoist ca Iliescu nu se sinucide; mai curând îi ucide pe alții.

În sfârșit, a treia zi sosi și el, galben la față și abătut, parcă zăcuse de-o boală grea. Matilda n-avu curaj să-l întrebe ceva. Ghicea după față că bine nu e. Cum intră în casă, Iliescu se culcă și adormi. O zi și-o noapte dormi în șir. Matilda, amărâtă de asemenea

purtare, simțea mereu dureri de inimă. Ar fi voit să-i mai poată face morală, să-l mai dojenească de câte făcuse; dar vedea singură că-i de prisos. O descurajare fără margini o cuprinse. La ce să mai lupte cu asemenea om?

Slăbise de nu se recunoștea. Îi părea rău că n-are destulă energie pentru a-și lua zilele. S-ar isprăvi toate! Ar face dânsul ce-ar vrea. Nu i-a mai fi ca o piedică nici la rău, nici la bine. Adică la ce-i folosea ei viața cu un om care n-o înțelegea și nu pune niciun preț pe jertfele și pe strădania ei?

Privindu-l cum dormea dus, istovit de oboseala nopților nedormite, observa și mai bine ce trăsături grosolane, brutale, pline de patimi avea. Nimic în expresia feței care să arate bunătatea și delicatețea unui caracter ales. Se întreba cum de a căzut în prada patimii pentru un om care n-avea nimic decât tinerețea. Privit în somn nu semăna deloc cu Iliescu treaz când, printr-o îmbunătățire a inteligenței, își putea ascunde, mai

mult ori mai puțin, brutalitatea trăsăturilor și se putea arăta lumii mai bun decât era.

Acum Matilda își amintea fața blândă și deschisă a lui Todiriță; îl văzuse doar și pe acesta dormind dus, după zile de oboseală și muncă. Dar avea înfățișarea liniștită, trăsăturile domoale ale unei firi nemuncite de patimi vrăjmașe. În somn, ca și treaz, omul neavând ce ascunde, e același.

5

Ce deosebire la Iliescu!

Se cunoștea că omul acesta, cât era treaz, purta o mască pe care numai somnul și oboseala i-o dădeau jos. La această comparație se întreba: de ce nu l-a iubit pe Mustea și-l iubește pe Iliescu? Ce farmec drăcesc are această înfățișare grosolană?

Dar n-au putut inteligențe superioare răspunde acestei întrebări și nici n-au putut lupta împotriva tristelor patimi, cu atât mai puțin avea să poată răspunde Matilda. Acestea sunt încă taine nepătrunse ale sufletului omenesc:

le constatăm și aici se încheie puterea noastră de cercetare.

În acest moment, Matilda avu un moment de ură și necaz împotriva ei și, fără să vrea, șopti: „Sunt pedepsită pentru faptele mele! Mi-am lăsat copilul și bărbatul și m-am dus după un netrebnic. De nu m-aș stăpâni, ar trebui să strig: «Cine va face ca mine, ca mine să pățească!»”

Matilda rămase ceasuri întregi pe gânduri, neștiind unde o va mai duce omul acesta. Citise și ea de multe ori cum bărbații pățimași le târăsc și pe femeile lor în noianul patimii, iar, adesea, ființe nevinovate au fost aduse pe povârnișul crimei. La aceste gânduri își făcea cruce, zicând: „Ia-mi, Doamne, zilele decât să cad mai jos!” Nu avea dânsa prea multe mustrări de conștiință pentru ce făcuse, dar, în același timp, viitorul o îngrozea, știa că prăpastia mișeliilor omenești e fără fund, că întotdeauna se poate găsi o mișelie care să te ducă și mai la adânc.

A doua zi, Iliescu se trezi. Era mai odihnit. Se rase, se găti, își luă înfățișarea lui cochetă de băiat galant, gata să spună o glumă, să facă un compliment celei dintâi femei. într- un cuvânt, ceea ce obișnuim a numi, cu atâta ușurință, un băiat bun.

Pe câți, vai, nu ne înșală aparența acestor băieți buni, căci nu cercetăm faptele, ci ne lăsăm amăgiți de vorbe, aceste haine strălucite care deseori ascund o conștiință și un suflet păcătos și murdar.

- Matildă, rni-i foame, n-am mâncat aproape nimic de când am plecat.

- Te ruinezi singur!

Matilda îi pregăti un ceai, brânză și câteva ouă. O lovi mila de acest om, care numai milă nu merita.

- Nu știu, ori eu, ori tu ești fără noroc, zise Iliescu. Câștigasem patruzeci și nouă de mii de franci, c-o sută! Inchipuie-ți noroc! Și eu, dobitoc, să nu mă opresc, să nu mă retrag. Tot cu gândul la nenorociții tăi de bani, voiam să ajung la cele

cincizeci de mii, să ți-i aduc pe toți. încep să pierd și pierd, și pierd până la ultimul ban. Am împrumutat de la un român ca să am de drum. Of! Blestemat ghinion! Numai tu ești de vină! Tu mi-ai dat banii cu părere de rău. Mai bine nu mi-i dădeai!

- Ba deloc, zise Matilda plictisită de atâtea predici. Ce dau, dau din toată inima.

- Eu sunt sigur, de-aș ști o comoară undeva, gândul tău ar preface-o în noroi. Poți să te superi, dar așa e. Sunt oameni care, dacă te-a pândit păcatul și i-ai întâlnit de dimineață, poți fi sigur că pe ziua aceea totul are să-ți meargă pe dos. Au parcă scris pe fruntea lor numărul 13. în ziua aceea, să te ferești de tramvaie și de accidente, ești mai în primejdie decât oricând.

- Hei, carevasăzică eu fac parte dintre acei oameni?

- Nu chiar, dar atât ți-i inima de rece, de nemulțumită, de prevestitoare de rău, încât îl faci pe om să creadă că în ziua aceea îl

așteaptă o moarte sigură, ori cel puțin o nenorocire. Zilele astea când dau examenele, să știi că nici nu dau pe-acasă: dorm la un coleg.

- Bine, Iliescule. Poate o da Dumnezeu și oi scăpa de mine. Cel puțin termină, să mă văd odată întoarsă în țară, să nu-mi las oasele pe-aici.

- Tii mult la această formă? zise Iliescu în
⁵
râs.

- Țin, nu țin; doresc să plecăm, ori, de nu, te las și plec singură, nu vreau să mor aici de foame.

- Maria nu mai are ceva bani? Scrie-i să ne împrumute.

- Știi că ai idei? Biata fată de-abia o duce de azi pe mâine.

În fiecare zi era vreo amânare. Matilda, când îl vedea venind, îl și întreba: „Ce s-a întâmplat din nou?” Mâine neapărat, era veșnicul răspuns. Și din mâine în mâine se făcu o lună întreagă. Matilda era disperată. „O să mor într-o zi de-a-n picioarele”, zicea biata adesea.

Slăbise, era numai piele și os.

Dacă îi spunea lui Iliescu, el zicea: „Lasă, dragă, e pe fond nervos. Nu te mai gândi la durere, căci ajungi la ipohondrie”.

Lucru îngrozitor pentru ea era că banii scădeau pe fiecare zi.

Pusese deoparte vreo câțiva franci să aibă cel puțin de ceai, de zahăr și de pâine, să nu moară chiar de foame. Iliescu se mai împrumuta pe la colegii români. Verighetele erau de mult la muntele de pietate. Tot acolo merseră ceasul și butonii lui Iliescu. Erau niște butoni de diamant pe care îi dăduse Mustea pe când îl ajuta la împrumutul de la Credit. Acum înțelegea Matilda ce greu e să fii într-o țară străină: un ban de-i lipsea, n-avea cu ce îndulci ceaiul.

Străinii sunt foarte politicoși, foarte buni, dar până la bani. Ospitalitate, altruism, în înțelesul de a ajuta direct aproapele, asemenea sentimente nu se găsesc la ei. Viața civilizată, cu asprimea și rigoarea ei, le-a nimicit. Nu ai, du-te la ospiciu, cerșește la

societățile de ajutor, dar nu indispune lumea cu cerșitul și cu nevoile tale.

Sunt oameni, cu adevărat caracter filantropic, care, fără părere de rău și de bunăvoie, dau sute de franci pentru scopuri de binefaceri, dar nu te ajută cu un franc la nevoie: caritatea este organizată. Cât e vorba de ospitalitatea binevoitoare, care se mai găsește la noi, cel puțin în popor, acolo și-a pierdut până și urma. Oamenii au patru pereți numai pentru ei. Străinul, dacă n-are bani, poate să doarmă sub cerul liber, dacă nu-și face cu el pomană vreun sergent.

Matilda, cel puțin avusese chiria plătită dinainte, dar, oricum, se gândea cu groază la vremea când s-o isprăvi plata și Iliescu tot nu va fi isprăvit nesfârșitele examene.

Matilda află de la un român povestea examenelor. El căzuse la cel dintâi și numai printr-un favor deosebit îl înscriseseră peste o lună. Așa se explicau toate amânările și minciunile lui Iliescu.

„Doamne, Dumnezeule, omul ăsta trăiește numai cu minciuni! Matilda se gândea cu groază: „De va cădea și data asta?" Ea nu cunoștea pe nimeni, decât vreo doi studenți care numai bani n-aveau. Dacă le-ar fi împrumutat și lor, ar fi foarte recunoscători.

Gazda Matildei era foarte bună și cumsecade, dar împrumuturi nu voia să facă, din principiu. „împrumuturile, dragă doamnă, strică relația cu chiriașii. Dacă îți dau dumitale, trebuie să dau și altora. în dumneata am încredere, dar sunt puțini ca dumneata. Omul e dator să facă cum poate și să lege cele două capete. Atunci e prieten cu toată lumea, când nici nu dă, nici nu ia.”

Frumoase principii, dar grozav de nepotrivite cu caracterul neprevăzător al românului care, atunci când are, cheltuiește și risipește tot, ca și cum nu s-ar mai putea isprăvi.

Matilda măcar învățase franțuzește și când nu avea ce face, stătea de vorbă cu gazda,

care era franțuzoaică. Aceasta-i povestea o mulțime de anecdote despre petrecerile și cheltuielile românilor. Dânsa zicea:

- Românii trebuie să fie oameni foarte bogați, de vreme ce aruncă atât de lesne banii. Am avut unul care, într-o singură noapte, a cheltuit câteva sute de lei pe nimicuri și băuturi.

- Nu mai sunt așa de bogați, zise Matilda.

- Aș! un om care nu-i bogat nu cheltuiește; eu, dacă am o sută de mii de franci, nu mă îndur să-mi fac o rochie pe an. Acum sunt încă în putere, pot munci; dar vine o vreme când nu mai pot și trebuie să trăiesc din venitul banilor. Am un singur băiat, e funcționar la o companie din Tunis. Cine știe dacă îl mai văd? Fiecare trebuie să aibă un rost.

Matilda era uimită cum o femeie din popor, care economisise din închirierea camerelor o sumă destul de frumoasă, care la noi în țară ar însemna o avere, la dânsii era socotită ca femeie nevoiașă,

căci își trimisese singurul copil peste mări și țări. În toată simplitatea ei, Matilda zicea: „Aceștia sunt într-adevăr oameni care merită să aibă. Ei, prin economii și muncă, se îmbogățesc, pe când noi sărăcim prin necumpătare și pofte nesățioase".

Își propuse ca, mergând în țară, să facă o economie exemplară. De altfel, Iliescu în țară era destul de cărpănos. Aici fusese atras în cursa jocurilor de noroc. Credea, nenorocitul, că se va îmbogăți fără muncă!

în sfârșit, sosi și ziua mult dorită.

Iliescu își trecu examenele și luă

diploma. CAPITOLUL XVIII

Pe drum

Până la graniță au luat bilet de clasa a treia. Iliescu nu-și făcuse, cât stătuse acolo, niciun rând de haine.

- Ce mizerie! îi zise el neveste-sii. Înainte, românii erau foarte bine priviți în străinătate. Era de-ajuns să fii român și aveai credit de mii de franci. Însă din pricina câtorva șnapani, s-a stricat creditul și pentru cei de treabă. Închipuie-ți nenorocire! Să nu-mi pot face un rând de haine! Ce haine ieftine și bune! În țară nu le faci cu două sute de lei; dar ce folos, înainte de a-ți lua măsura, numai ce auzi pe mangafaua [om care nu merită nicio considerație - n.red.] de negustor: ***Argent comptant, monsieur.*** Auzi îndrăzneală, când tu n-ai de-o țigară!

- Lasă, frate, găsim noi stofe și în țară.

- Dar e scandalos să te întorci în țară tot cu aceleași haine.

Și, înainte de plecare, tot își cumpără, cel puțin, un macferlan [pardesiu bărbătesc fără mâneci, cu două deschizături pentru brațe, peste care cade o pelerină scurtă - ***n.red.***]. Dar cu ce combinații!

Lăsă cărțile de drept — multe, puține, câte avea - la un coleg român, amanet; acesta, după mari rugăminți și făgăduieli solemne că-i va trimite banii îndată ce va sosi în țară, îi împrumută cincizeci de lei lui Iliescu. Pentru aceasta, câte rugăminți, câte milogeli și câte trimiteri la toți dracii nu întrebuință Iliescu! Pe un alt coleg îl lăsă garant pentru o pălărie. În sfârșit, după ce se văzu echipat, cel puțin cu atâta, i se mai așeză inima la loc și zise:

- Fir-ar a naibii, țară de calici! Aici te faci econom de nevoie. Postește robul lui Dumnezeu că n-are ce mânca.

Matilda, cu muncă multă, îi curăţase un rând de haine, să nu pară sărăcăcios.

Dânsa plecase cu aceleaşi haine cu care venise.

- Cel puţin n-ai putut tu economisi o pălărie să-ţi faci.

- Te rog, Iliescule, nu mai vorbi.

- Tac, iată-mă, tac, numai nu începe tu. De-am avea noroc să ajungem în ţară cu trenul de noapte.

- Sigur, eşti dichisit, ţi-e ruşine cu mine.

- Nu, dar vezi, mi se compromite cariera de avocat. Ca să fii avocat mare, întâi de toate se cere să ai o casă bună; al doilea, un birou nu luxos, dar sobru şi impozant, cu biblioteci mari. Când o intra clientul la tine, să creadă c-a intrat în altar. Să fii la faţă sever. Să vorbeşti scurt şi cuprinzător. Din două vorbe, să ghiceşti afacerea. De-1 vezi că se întinde la vorbă lungă, să scoţi ceasul şi să te uiţi posomorât.

- Bine, bine, zicea Matilda în

simplitatea ei, pentru a te purta așa, trebuie să fii întâi avocat cu vază.

- Eu vreau să fiu de la început cu vază. îmi trebuie câteva procese bombastice, cu care să fac mare gălăgie. Și câteva vorbe la nășica. Pe urmă, viitorul e al meu.

- Să nu pui mare temei pe nașa, e fățarnică.

- Apoi, la tine, toate femeile sunt rele, numai tu ești bună. Ce soi de ființă mai ești și tu? Cunoști o femeie de două zile și a treia zi neapărat scornești că mănâncă carne de om.

- Bine, vom vedea cine are dreptate.

- Eu atâta știu, trebuie de la început, cu orice preț, să câștig un proces penal, un proces civil și unul comercial. Pentru aceasta, trebuie să jertfesc și cenușa mamei din groapă. Pe urmă, o să vezi cum o să-mi curgă cele mai grase procese.

- Eu, dragă, cred că, fără muncă, n-o să poți face mare lucru:

arama, oricât ai polei- o, tot nu-i aur.

- Se poate să nu mă contrazici tu? N-ai fi tu de n-ai face asta! Sunt nebun, că îți arăt planurile mele.

Iliescu se ridică în picioare și se uită pe geam, privind satele cu case bune, unele cu două etaje, și străzile curate, parcă erau în niște orășele.

Matilda avea o înfățișare de plâns: hainele ponosite, fața slabă, părea mult mai bătrână decât era. Cine ar mai fi recunoscut-o acum că era galanta proprietăreasă care, mai acum cinci ani, se întorcea de la băi în costum elegant de voiaj, cu două-trei geamantane de piele rusească, cu geanta la șold, în care conașul Todiriță avea grijă, din vreme, să-i pună destui bani? Doar ea, căzută pe gânduri, compara atunci cu acum. Atunci i se părea lucrul cel mai firesc din lume să fie așa. De, doar era nevasta unui proprietar! Nu destul stătea toată vara

surghiunită la moșie? Nu merita și ea să răsuflă măcar o lună aerul Europei civilizate? Bolnavă sau nu, era o cerință a sufletului ei să părăsească satul cu mojici și să vadă o lume lustruită, elegantă, pe care numai privind-o te simți și tu mai om.

Așa gândea atunci. Dar ce deosebire între întoarcerea de-atunci și cea de acum!

Atunci, toți se dădeau în lături, făcând loc tinerei, elegantei și frumoasei călătoare. Acum semăna foarte mult cu o amărâtă de guvernantă, căreia i s-a rupt rochia tot ștergând-o să fie curată, iar pălăria și-a deformat-o, vrând să-i dea fason [o anumită formă - ***n.red.***].

Fața galbenă și trecută era în armonie cu îmbrăcămintea. Se cunoștea culoarea feței căpătată într-o cameră fără lumină și fără aer, precum și din pricina unei hrane în care predominau pâinea și ceaiul.

Matilda avea haine frumoase,

dar, în graba ei să plece, ca să-l găsească pe Iliescu, nu-și luase nicio rochie în afară de cea de pe dânsa. Pe Matilda o mângăneau destul aceste nenorociri trecătoare, dar n-ar fi pus temei pe ele dacă alta ar fi fost purtarea lui Iliescu. Dânsa era pătimașă și, ca toți aceștia, avea simțirea aproape amorțită pentru tot ce nu era patima ei.

O parte din călătorie o făcură prin Polonia, astfel că nu puteau vorbi cu nimeni, pasagerii toți fiind din popor și vorbind numai leseste. De mâncare luase Matilda niște mezeluri. Iliescu râdea mereu de acest obicei cărpănos de a duce mâncare cu sine.

- De ce sunt gări, soro?

- Sunt, dar, dacă n-ai bani, mori de foame.

Iliescu răbda ca un câine, dar nu cerea nimic. Plecase seara și mâncase. „Noaptea o să mănânc, gândea el. A doua zi o duc eu cu țigări, noaptea viitoare dorm și dimineața ajungem.”

Stomacul însă nu judeca tot ca dânsul; a doua zi dimineață făcu de petrecanie stomacului cu o țigară, dar pe la amiază i se făcu galben înaintea ochilor de foame. Se uita cam galeș la coșulețul Matildei. Aceasta îl observa, dar nu zicea nimic. Prima data când voia și ea să se răzbune. Se uita pe fereastră, se făcea că nu pricepe nimic. Dânsa mâncase pe la zece. Ajunsese la vorba țiganului: „Mai zi, cumetre, vorba aceea". La urmă, răzbit de foame, zise:

- Știi că nu-i chip, mi-e foame al dracului

- Daa? Dacă n-ai bani! Te-ai coborî la o gară.

- Bine, dar mi-e foame.

Aștepta ca Matilda să-l roage, dar dânsa făcea pe proasta. La urmă, scos din răbdare, zise:

- Ce ai acolo de mâncare?

- Ce să fie? Mezeluri și pâine.

- Ia scoate să mâncăm!

Matilda scoase și-i dădu un șervet. Uitase Iliescu de vorba că

numai mojicii umblă cu traista de mâncare prin tren. Foamea trece peste orice fudulie. Vorba românului: „Goliciunea înconjoară, dar foamea dă de-a dreptul”.

- Ei, Iliescule, mai lasă, că ți-o cădea greu.

- Fie, că foame-mi era.

Matilda zâmbea răutăcios. Strânse ce mai rămăsese; avea de încă o masă. Dar vorba lui Iliescu: când dormi, nu-i nevoie să mănânci.

Se apropiau de graniță. Iliescu își puse guler, manșete curate și nelipsita lui cravată albă.

- Ce vrei, soro, în țară nu merge să umbli cum dă Dumnezeu; la noi, un biet funcționar umblă mai curat decât la ei bogații. Și se mai cred civilizați.

Matilda era prea plictisită de cochetăria lui Iliescu. Se apropiau de țară și parcă insulta pe care i-o adusesese se trezea tot mai mult în sufletul ei amărât. Cu cât vedea că el n-o să mai aibă nevoie de dânsa, cu atât se aștepta de la el la o

purtare din ce în ce mai rea. De aceea zise cu vădită răutate:

- Știi că nu în lux stă civilizația.
- Dar nici în a umbla ca un sălbatic. Faci impresie proastă și lumea fuge de tine ca de lup.

- Morminte văruite, dacă nu-ți faci și sufletul bun!

- Nu sunt eu om bun?

- Vom vedea. Aici am suferit destul!

- Cine ți-a zis, soro, să vii? Nu mă prăpădeam, n-ai grijă; lucrul rău nu pierе! Nu ți-ai uita vorba veche!

- Așa-i, sufletul femeii întotdeauna e prea bun și se nenorocește singură.

- Tot idei negre, de aceea n-am noroc cu tine. Mă mir c-am luat licența; cobeai că n-o s-o iau. Noroc că n-am stat acasă. Altfel mă dădeai gata cu fața ta de veșnică martiră.

- De, eu nu pot fi cu două fețe. Ce-ți ziceam? Să citești, că altfel nu vei reuși.

- Dar, slavă Domnului, alții nu

citesc nici cât mine. De-acum să mă lași în pace, eu nam trăit cu mintea femeii și nici de acum înainte nu voi trăi. Tu să-ți vezi de oale și de mătură și eu de treaba mea.

- N-ai spus mare lucru, asta o zice orice mojiu.

Mai cu ceartă, mai cu bine,
ajunseră la graniță. Tovarăși de
călătorie, de la un moment dat,
avură niște evrei care se întorceau
în țară. Tocmai se nimeriseră niște
cunoscuți de-ai lui Iliescu. îl
apucară sudorile de necaz. „Auzi
ghinion al dracului! Să mă vadă
venind din străinătate în clasa a
treia cu nevasta! Asta o să mă
compromită în oraș, o să-mi strice
tot rostul! Cu femeia asta, nu-i
noroc și pace! Văd c-o să-mi
meargă ca la
spânzurați".CAPITOLUL XIX
în țară

Trecuseră vreo doi ani de la
venirea lui Iliescu din străinătate.
Slujba o părăsise încă de la
plecare. Era de mult înscris în
barou. Carte multă nu citea
Iliescu. Avea principiile lui: prea

mult studiu îl zăpăcește pe om. „Nu-i, bre, un merit să spui ca un papagal după alții! Să poți da tu soluții.” Avea pretenții de om de afaceri delicate, și oamenii de afaceri se nasc nu se fac, zicea el.

Și, ce-i drept, era foarte dibaci în așa-zisele lui afaceri delicate. Putea s-aranjeze un faliment așa cum nici diavolul nu-i mai

⁵
dădea de cap. Avea câțiva evrei cu care pune la cale afacerile delicate. Își găsiseră ei omul și el, oamenii. Pe la tribunal dădea foarte rar. Când îl întreba vreun coleg că nu l-a văzut cam de mult pledând, el răspundea cu ifos:

- Pledarea, ***mon cher***, nu-i scop, ci mijloc. Ferice când n-ai nevoie să pledezi!

Se crede foarte deștept și cu ifose își răsucea mustățile râzând. De altfel, nu se putea plânge; afacerile îi mergeau strună: dovadă că se simțea nevoie de un om ca dânsul.

Acum primea musafiri tot timpul, venea la el destulă lume, și încă

bună, căci se jucau cărți ca nicăieri în altă parte. Două seri pe săptămână, la el era partidă de cărți. Intr-o seară, numai de bărbați, tot ce avea orașul mai ales, adică mai cartofor. În altă seară, se întruneau familiile cunoscute ale lui Iliescu. Avea persoane sigure care aduceau și pe altele străine.

Dintre familii venea doamna Dănescu, nelipsită cu protejatul ei. Își schimbase însă protejatul. Cum zicea dânsa, celălalt „făcuse aripi”. „Ce să le faci, dragă, așa-s băieții. Cu cât le-ai intra în voie, cu atât de la o vreme te cred datoare să-ți golești punga pentru ei. Și să vezi cum îi țin eu. Ce nu le fac? Cafea cum au ei n-are nici prințul. D-apoi dejun, dar masă? Mă rog, îi caut ca pe copiii mei! Gura lumii... numai moartea o astupă. Spune multe și mărunte. Mie de așa ceva îmi arde? Dar vezi, cum să stai, soro, singură, numai cu o toantă de servitoare? Te strânge într-o noapte cineva de gât. Și nu vine lumea, bat-o focul, să te scoată.”

Asemenea discursuri ținea Dăneasca aproape regulat. Când se întâlneau cucoanele, cele care o găseau pe Dăneasca venită le întrebau pe cele venite mai înainte: „Dar Dăneasca și-a ținut discursul?”

După ce mai vorbeau de toalete, de servitori, Dăneasca o da iar pe-a ei. „Eu, dragă, nu sunt egoistă, nu pot trăi fără a face cuiva bine. Trebuie să fie cineva prea tiran la inima lui ca să nu țină la nimic pe lume.”

Cucoanele zâmbeau, dându-și coate.

Iliescu de obicei câștiga. Un lucru trebuie să fi părut multora curios: când pierdea el, câștiga un prieten de-ai lui. Și când pierdea, nu se supăra deloc. „Cine-și face sânge rău la cărți mai bine să nu joace. Cu cât te necăjești mai mult, cu atât îți pierzi combinațiile și nu câștigi. Mie mi-a spus asta un jucător bun de la Monaco. «Nu-i, domnule, zicea el, nici noroc, nici nenoroc, e mobilitatea fizionomiei dumitale, care te face să câștigi ori

să pierzi. Sânge rece, *signore*, iată ce trebuie să ai când joci cărți ori alte jocuri de noroc.» Sfatul mi-l dăduse prea târziu: eu pierdusem cincizeci de mii de lei", zicea Iliescu pozând în filosof.

Puțini însă ascultau filosofiele lui; toți erau mai amețiți ca de băutură. Cu câtă forță nervoasă se clătina într-o seară la cărți s-ar fi putut face mari isprăvi!

La o masă jucau bărbații și la alta cucoanele. La masa întâi se număra cu sutele; la a doua, cucoanele, mai econoame, numărau cu zecile. Adesea, adunarea nu era risipită la patru dimineața.

Matilda căpătase și ea patima jocului. „Mai uit necazurile“, zicea dânsa.

De două ori pe săptămână, două mese cu postav verde erau întinse în salonul lui Iliescu. Mai totdeauna îi prindea pe unii mai pătimași ziua. Atunci fugeau ca bufnițele de lumină. Fiecare încerca să ajungă cât mai curând acasă, doar ar apuca să prindă

puțin somn.

Iliescu era mai fericit, arunca hainele de pe el și dormea dus până la vremea dejunului. Dacă veneau clienți ori oamenii lui de afaceri, erau poftiți să vină mai târziu: „Boierul nu s-a sculat încă”, li se spunea.

Iliescu își trata musafirii cu ceai, coniac și pișcoturi. Adesea, spre a-și mulțumi fala, chema și câte un biet funcționar, fost coleg de-ai lui. Îi arăta biroul, biblioteca și salonul, la toate îndoindu-le prețul. Era pentru el o mulțumire nespusă de a citi mirarea și părerea de rău în ochii acelui nenorocit funcționar că va muri fără să ajungă la așa trai bun.

- înțelegi, ***mon cher***, îi zicea el fostului coleg, eu nu eram de funcționar. Caracterul meu independent nu se putea obișnui cu veșnica încovoiere a spinării înaintea șefilor și parașefilor. Pe urmă, eu am cap de afaceri, fac, ***mon cher***, afaceri splendide. Nu mai departe de ieri, din două vorbe am câștigat o mie de lei.

- Sigur, când ai asemenea noroc, ar fi păcat să nu profiți, să te prostesti ca mine cu 200 de lei pe lună.

- Știi ce? Eu ție am să-ți fac rost de un post de secretar la mine. Câștigi cu siguranță 300 pe lună. Eu sunt cam leneș la scris. Mi-ar trebui cineva să-mi scrie. Pe urmă nu merită să pierzi timp prețios, când îl poți întrebuința cu folos într-altă parte.

Aceste lucruri le debita Iliescu oricărui fost coleg căruia voia să-i arate ce om priceput e și ce noroc are el.

- Trebuie, ***mori cher***, energie și pricepere; să începi cu 100 de lei pe lună și s-ajungi la oarecare confort, trebuie ceva pe care nu îl au toți.

- Acum ai nimerit.

- Dar am și muncit, ***mon cher***. Știi, când mi-am trecut examenele, credeam că mă ia dracul, m-apuca ziua citind. O! Sunt pretențioși în străinătate, nu ca la noi! Și la ce-mi folosește mie acum? Parcă eu lucrez

după cărțile lor! Afacerile delicate, ***mon cher***, iată ce rentează la noi în țară. Astea sunt potrivite oamenilor cu inteligență și dibăcie.

Fostul coleg îl asculta cu gura căscată. Nu putea să nu-și zică: „Pot bârfi unii și alții, dar Iliescu e om superior, nu oricine poate ajunge ce-a ajuns el“.

- Știi, ***mon cher***, cum sunt eu cu voi? Cum ar fi câțiva pe aceeași luntre în timp de furtună. Eu, mai ușor, am știut să scap, am sărit și am ajuns la un mal înflorit, voi v-ați înecat cu luntrea vieții.

- Foarte adevărat, înecat, șoptea trist fostul coleg.

Pentru a-1 mângâia, Iliescu suna și poruncea să le aducă lichior.

Matilda pierduse patima pentru Iliescu; zicea și ea, ca toate femeile: „Așa-s bărbații; bine că-mi ține luxul și rangul meu“. Dar, în schimb, luase și ea patima cărților, cum am spus.

Doamnele aveau partidele lor de cărți ziua, mult mai serioase decât cele de seară. Nu știau bărbații

nici cât pierd, nici cât câștigă. Se adunau de pe la trei și plecau tocmai seara, pe la șase, acasă.

De câțiva ani, patima cărților se întinse în mahala ca o boală. Matildei îi făcea groaznic de rău emoția jocului, dar nu voia să se lase cu niciun chip de el.

Erau cucoane care pierdeau la cărți cheltuiala zilnică și rămâneau acasă copiii și servitoarea să postească, dacă nu se îndura Herșcu din colț să le dea pâine și zahăr pe datorie, căci ceaiul îl fierbeau de câte zece ori.

În asemenea căsnicii, care nu pot fi luate drept model, femeia nu mai putea bănuî bărbatul. Viciul îi prinsese pe amândoi în ghearele lui nemiloase!

Vai de copii!

Și Matilda căpătase de-a binelea patima cărților. Din nefericire, nu câștiga totdeauna, și când pierdea se enerva îngrozitor. Odată era să se bată cu Dăneasca. Iliescu fiind acasă, auzi vuiet și le despărți. Noroc că o ceartă de la cărți nu se prea ia în seamă.

Într-o seară, era partidă de domni și doamne. La masa doamnelor, Matilda pierdea în șir.

- De, Matildo, zicea Dăneasca; noroc la cărți, noroc la dragoste!

- Vezi, dumneata ai noroc și la una, și la alta, zise Matilda ca s-o împungă.

- De unde știi tu norocul meu? Al tău îl știe toată lumea. De altfel, ai fi proastă de nai avea noroc la vârsta ta.

- Lasă vorba, soro, și taie aici!

- Uite, ne-au întrecut vecinii, au zece mize și noi abia opt, ziseconița tinerică a unui locotenent.

- Eu joc și mi se pare că bobocul meu pierde regal.

- Da, tușă, așa-i la cărți; o dată pierde, o dată câștigă.

- Vezi că bobocul numai pierde.

- Ei, lasă-1, când s-o face gânsac o câștiga.

- Dacă i-or smulge așa penele, nu se mai face el gâscan, ziseconița locotenentului.

Și toate râseră cu haz, afară de Dăneasca; dânsa, înțepată, aruncă pe masă cărțile, zicând că nu mai

joacă.

- Alei, soro, ce te-ai supărat? Dar ei cum glumesc pe seama noastră? zise Davidoaia, prietenă cu Dăneasca. Avea și ea bobocul ei, dar nu-1 scotea în lume. Ba chiar o critica pe Dăneasca în fața Matildei:

- De ce nu-i spui, soro, să le facă, dar, la dracul, mai pe ascuns. Bine, e prea, prea!

- Femeie bătrână și nebună! N-o vezi cum se îmbracă de caraghios? Parcă-i o fetișcană de optsprezece ani.

- Bine, soro, ea-i de fustă-pantaloni? Azi- mâine o s-o vezi cu rochie scurtă.

Pe de altă parte, Dăneasca o critica pe Davidoaia.

- O iezuită, dragă. Ce mai face pe mironosița, parcă lumea n-o știe? Cel puțin să aibă curajul faptelor. La ce să fur lauda lumii dacă n-o merit? Uite, asta sunt eu. Vă place bine, nu, atâta pagubă. într-o zi voia să-mi facă morală, las' pe mine că i-am dat eu bani pe miere.

Acestea erau discuțiile, când așteptau să mai vină altele ca să aibă cu cine începe jocul. Când nu era Matilda de față, o forfecau pe dânsa.

- Ce crezi, dragă, o hoată și nimic mai mult. Trebuie păzită din ochi. Dacă și-a prădat ea bărbatul! Cu ce crezi că-i luxul ăsta? Două sute de mii i-a furat. L-a apucat pe sărmanul om pe loc damblaua. Ah! E femeie fără inimă! Lucru mare, dragă! Eu nu i-aș veni în casă, Doamne ferește, dar bărbatu-meu are o afacere cu Iliescu. S-o isprăvească să vezi de mai intru în casa ei!

- Vezi bine, zicea femeia locotenentului, el ce-i de vină? Cine-i acela să-i dai și să nu ia?

- Pe urmă, el băiat tânăr, frumos, și dânsa poate să-i fie mamă.

- Banii să trăiască, sutele mărită slutele!

Când însă intra Matilda, îi săreau de gât, din „dragă” și „soro” n-o scoteau. Asta însemna la dumnealor că sunt femei de societate! Să fie amabile

cu oricine.

- Poți să-l critici pe om în lipsă, dar în față, nu. Ți-1 faci dușman, soro, și nimic mai mult, îi zicea, într-o zi, Dăneasca nepoată- sii. M-a pus păcatul să zic Davidoaiei că prea își încarcă pălăriile. Și ce crezi că s-a întâmplat? Vai, dragă, mi-am aprins paie în cap! Unde a început mahalagioaica: „Doară eu n-oi umbla ca fetițele de la școală cu fustă-pantaloni. Pe dumneata, mâine- poimâine te-oi vedea cu beretă și rochie scurtă!” îmi era lehamite de gura ei. Dar, acum, s-o văd pe una că-i c-un ochi la spate și nu-i zic nimic.

- Ai dreptate, tușă... să-ți faci dușmani pe gratis?

Într-o seară se întăritaseră domnii la joc; protejatul tot pierdea. Dăneasca mereu trăgea cu coada ochiului.

- Ce faci, tușă, îi zise Matilda, uite, ai dat cărțile aiurea, ce-1 tot pândești pe Gică?

- Nu vezi că pierde mereu?

- Lasă-1, doar nu-i copil. A intrat în leafă, spunea Iliescu că i-a făcut

o sută cincizeci.

- Ție ce-ți pasă? La Iliescu, uite ce mai vraf de hârtii. L-a golit pe bietul pleșuv.

- Lasă-1 să dea, că are de unde.

- îl bate baba acasă. M-am dus odată pentru o daravelă. Adică nu-i vreun secret, să văd de nu-mi poate face rost pentru vreun loc lui Gică. Am intrat cam pe neașteptate; erau la dejun. Se auzea gura ei sabie.

- Și-ai căpătat loc?

- Cum de nu, eu să nu capăt? îl lăudam pe moșneag de se credea tinerel. Să știe dânsa că-i aici, l-ar pârlî cu gaz...

Pe la vreo douăsprezece se aducea ceaiul. Matilda îi servea pe toți cu o grație deosebită. În sfârșit, după multe necazuri, își ajunsese o parte din ideal. Avea casă deschisă, primea lume și nu mai era surghiunită între mojici. Dar, în sufletul ei, începeau să se deschidă alte răni.

Iliescu nu privea cu ochi răi patima Matildei la joc, mai ales că dânsa juca o sumă fixă, din care nu

ieșea, Doamne ferește. Deseori, la sfârșitul lunii, ieșea că nici n-a pierdut, nici n-a câștigat, cel mult pierdea treizeci, patruzeci de lei. Atâta cheltuială pentru distracția ei nu era mare lucru. Pe urmă alt bun, nu-1 puteau bănuî pe Iliescu. Casa lui ajunsese vestită ca un fel de casă de joc.

O dată pe săptămână, când era partida bărbaților, veneau și necunoscuți, aduși de cunoscuți mai vechi. De câteva ori erau să se întâmple scandaluri, ba chiar bătăi.

Într-o noapte, veniseră vreo doi străini groși la pungă, dar șmecheri la joc. Pe prietenul lui Iliescu îl prinseră cu cărți măsluite. De aici palme, picioare, trânteli pe jos; cei nou-veniți erau ca niște lei furioși.

- Va să zică ne-ați atras în cursă ca să ne pungășiți?

- Șarlatan ordinar, striga altul.

- Să-i dăm la cap! zbierau cu toții.

Voiau să aducă poliția, dar se temeau de prea mare scandal.

Iliescu făcu pace, dând fiecăruia banii îndărăt.

- ***Mon cher,*** vă rog, nu faceți scandal, aici e casă onorabilă.

- Ba-i un tripou [local, stabiliment cu jocuri de noroc - ***n.red.***] ordinar! Las' că te învățăm noi minte! zbierau cei doi.

Matilda, trezită de scandal, se duse de ascultă. Când auzi ce se întâmplase, o apucă inima și aproape că leșină. Cei doi străini îl numeau pe Iliescu gazdă de hoți, pungaș și-i aruncau și alte epitete frumoase. Din acea noapte îngrozitoare, Matilda prinse groaza cărților și voia să-l împiedice și pe Iliescu să mai joace.

- Vrei să te văd dus la temniță?

- Naivitate, dragă, aceia au fost niște nebuni. Toată lumea bună joacă.

- Joacă, dar nu ca tine; pe mine nu căuta să mă minți.

- Ești nebună! Tu, cu asemenea vorbe, o să mă nenorocești!

- Ascultă, dragă, cât erau partide

de plăcere, mergea, acum e adevărată cafenea clandestină.

- Frumoase idei!

- Ascultă, nu mă scoate din sărite! Dau o anonimă la poliție.

- Aș vrea s-o văd și pe-asta.

- Eu sunt bolnavă, cum știi, doctorul mi-a zis să am liniște. Toată noaptea nu pot dormi de viuet, de certuri. A doua zi sunt moartă de oboseală.

- În casa mea nu primesc porunci.

- Casa ta?

- S-o știi.

- Da, casa ta, cu banii mei.

- E pe locul meu.

- Dar e cu banii mei.

- Dovedește-o.

- Rușine! Oh! De-aș muri să-ți rămână tot ție.

- Așa începi tu. Ai un talent nespus pentru a stârni ceartă.

- Dar mă cert pentru binele tău.

- îmi cunosc eu binele mai cumsecade decât tine.

În vremea asta intră un evreu speriat:

- Domnule Iliescu, m-ai

nenorocit.

- Ce-i, bre?

- Acela zice c-are să mă trimită la temniță; bani am luat și treabă n-am făcut.

- Ei, și ce poftești? Dacă nu s-a putut!

- Să-i dăm banii înapoi. Domnule Iliescu, e om cu influență, mă nenorocește.

- Dă-i!

- Cum să-i dau? D-apoi eu vi-i i-am dat dumneavoastră.

- Eu nu dau nimic. Ai înțeles? Am stăruit, am lucrat, dar, dacă nu se poate, ce să-i fac? Nu pot să muncesc de pomană.

- Dar de unde să-i dau eu?

- De unde știi; câștigi parale pe lângă mine, mai dă și tu. Eu bine muncesc pentru tine. Vrei să mă ai tovarăș la pagubă? Mersi!

- Atunci, eu numai fac afaceri cu dumneavoastră. Mă nenorociți. Dacă mă dă în judecată, eu spun tot, zise evreul ieșind repede pe ușă.

- Spune și ieși afară, zise Iliescu furios.

Matilda rămase ca o stană de piatră.

- Dar, pentru Dumnezeu, ce-o mai fi și asta? zise Matilda.

Iliescu o privi lung și urât.

- Dar de când mi te amesteci, cucoană, și în daravelile mele de drept?

- Zi mai bine de „nedrept”.

- Te rog, cară-te, și când îmi vin clienții, să faci bine să nu stai în birou.

ri*   •   rv T*   v A   r»

- Ei, și cer li manancr

- înțelegi că mă compromiți.

- Te compromiți, mă tem, singur.

Matildo, nu mă scoate din sărite!
Lasă- mă dracului!CAPITOLUL XX

Copil înstrăinat

Matilda avea mereu neînțelegeri cu Iliescu. Purtarea lui era din ce în ce mai rece și mai aspră. În sufletul dânzei se făcea un gol nemărginit; tot mai mult se simțea înstrăinată. Ar fi avut nevoie de cineva căruia să-i arate sentimentele, față de care să-și verse toată dragostea ei.

Urâtul și nemulțumirea care o mistuiau la Chindești când îl cunoscuse pe Iliescu începură s-o muncească și aici. Deseori, stând singură, se îngrozea de starea sufletului ei.

La început, când o apucau asemenea momente urâte, încerca să le scuture și mergea în vizite. De la o vreme, când o prindea boala urâtului, nu mai avea putere nici să se miște din loc. Stătea ceasuri înmormântată în urât, mistuită de tot soiul de gânduri.

În asemenea zile urâte, nu vedea

nici de gospodărie; pe servitoare o lăsa în voie. Masa era întârziată, bucatele rău făcute, camerele neîngrijite, într-un cuvânt, casa pe dos.

De-aici începea Iliescu să facă observații: Matilda, furioasă, găsind prilej să-și descarce nervii, începea să-i răspundă cu vorbe grele.

- Nu-ți place, ia-ți jupâneasă și bucătăreasă.

- Dar până acum n-a fost nevoie.

- N-a fost nevoie, fiindcă puteam eu vedea de toate. Mi-am istovit puterile, mi-am pierdut sănătatea, nervii mi s-au stricat de tot cu atâta grijă și muncă. Nu vreau să mai fac nimic, fiindcă nu văd nicio recunoștință.

- Sfinte Onufrie! Ce-or mai fi și vorbele

astea? Dar eu nu muncesc? ^{/v m}Îți cer recunoștință? Muncim amândoi în felul nostru. Doar căsnicia e o tovărășie: tu faci ce poți și eu de asemenea.

- Da, ce poți; dar mie mi se cere ce nu pot.

- Bine dragă, m-am opus eu să mai iei o servitoare?

- Poți să iei și zece, dacă nu le-oi conduce, dacă nu mi-oi strica nervii cu ele, în zadar, tot va fi casa pe dos.

- Atunci ce-s eu de vină? Amândoi ne stricăm nervii în felul nostru. Câte neajunsuri, câte meschinării, câte lovituri nu primesc eu? Mă plâng ție? Te învinuiesc pe tine? Iți scot ochii că muncesc pentru tine?

Matilda, nervoasă la culme, nici nu-i auzea vorbele. Dânsa avea o rană ascunsă, care nu știa unde-i: simțea durerile fără a ști anume de unde vin. Și în asemenea stare se lega de cine putea. Că Iliescu nu se purta cu ea corect, nu mai e îndoială; dar aceasta nu era de-o zi, de două. Sufletul chinuit și zbuciumat își caută deseori singur un prilej de mântuire ori măcar se întreabă: care sunt pricinile ce-l chinuie?

Intr-un asemenea moment de furie sufletească, Matilda, izbucnind în plâns, îngână: „O, să-

mi fi trăit copilul, ce mângâie aş fi avut! Aveam pentru cine trăi, pentru cine mă jertfi. În fiecare moment ar fi fost lângă mine, l-aş fi dezmiardat, mi-aş fi răcorit sufletul cu sărutările lui!”

Acum, Matilda pusese degetul pe rană. Sentimentul de mamă, dispreţuit, lăsat în urmă, părăsit într-un chip atât de brutal, se răzbuna. Vine o vreme când femeia cea mai rea, mama cea mai crudă, simte o groaznică muştrare pentru trecutul ei. Matilda avusese un înger de fetiţă, pe care şi-o înstrăinase prin purtarea sa. Şi alt copil soarta crudă nu vru să-i dea. Sentimentul matern stătea în umbră, înlăturat, dar nu învins. Aştepta să vadă slăbite celelalte sentimente, bolnave şi pe moarte, pe veci, în inima Matildei.

Această stare sufletească nu era ceva deosebit numai pentru Matilda. Toate acele femei care, în vârtoarea tinereţii nesocotesc simţurile de mamă, groaznic sunt pedepsite; când le e amorţită şi moartă furia tinereţii,

sentimentul matern se răzbună îngrozitor. E adevărată observația poporului: femeia care n-a scăldat și pieptănat copii, scaldă și ține în brațe căței și pisici.

Uneori o apuca un așa exces de sentimentalism, încât ar fi vrut să-l întrebuințeze pentru Iliescu. Dar era prea mândră să cadă atât de jos, văzând că dânsul nu numai că nu are dragoste pentru dânsa, dar fuge cât poate, caută să stea cât mai puțin pe-acasă. Mereu pretexta că are afaceri; iar, când venea, se închidea în birou, zicând că are de lucru. Chiar la masă era tăcut și gânditor. Matilda mereu se întreba de nu cumva are el vreo legătură în oraș. își zicea ea singură: „Poate s-o aibă sănătos, eu nu mai sunt în stare să lupt. Mis de-ajuns atâtea suferințe; facă după cum o vrea...”

Era o zi de iarnă, ger și senin. Scăpăra văzduhul; zăpada sclișea ca o pânză de diamante în bătaia soarelui. Matilda de dimineață se simți prinsă în mreaja urâtului, care-i înăbușea răsufarea. Un dor

ascuns o zbuciuma mereu: îi era dorul de copila ei.

Gândul îi zicea că are și ea drept la dragostea fetei; doar e trup din trupul său și sânge din sângele său. În asemenea moment i se părea că va lua cu sila dreptul ei la sentimentele fete. Și în această furie de sentimente, în suflet îi năvălea un noian de dezmierdări cu care avea să prindă fata ca să-i arate dragostea la care ea, ca mamă, avea drept.

Maria îi spusese că fata e la pension. Matilda se hotărî să meargă s-o vadă. Nu-și putea închipui că fetița, văzând-o, nu se va bucura. Își zicea, în minte, că un copil nu pricepe nimic și n-a putut să-i judece purtarea. „S-o strâng la inima mea și tot focul dragostei nepotolite pe care îl simt în mine să i-l împărtășesc și ei.”

Luă o trăsură și plecă la Maria, care, de o bucată de vreme, era foarte tristă.

- Ce faci, dragă Marie? zise Matilda sărutând-o. De ce nu mai vii pe la mine? Pot să mor și tu nici

nu te gândești?

- Vai, dragă țăță, fiecare le are pe ale lui. Mătușa e din ce în ce mai nervoasă, mai rea; îmi vine uneori să-mi iau câmpii.

- De câte ori te-am văzut, niciodată n-am avut noroc să fim singure. Ce s-a întâmplat cu propunerea ta de măritiș? Ziceai că Ionescu^s tine mult la tine?

- O! Nu-mi mai aminti, lasă-mă! Ce, n-ai auzit nimic?

- Nu, dragă.

- S-a împușcat!

- Ce spui? Am auzit, dar nu credeam că-i el. Și cum se face că a luat el bani? Spuneai că-i un băiat cinstit.

- Și spun și acum. Nenorocirea, când îl pândește pe om, își bate joc de cinste și de tot.

- Ei, cum asta?

- Știi că era însurat.

- Ei, și nu divorțase?

- Viespea, după ce-și bătuse joc de el, nu voia să divorțeze, ca să aibă pensie. La urmă se învoi dacă-i dă trei mii. El a plecat la oraș, șef la o gară. Mie nu mi-a

spus nimic; se vede că păcatul l-a împins de a luat bani să-i dea ei, crezând că va pune la loc. Și sigur i-ar fi pus, sărmanul, că era om cinstit. S-a făcut inspecție mai curând decât credea și, atunci, neputând suferi rușinea unei destituiri, căci doar nu erau să-l omoare, s-a împușcat.

- Se vede că nici tu n-ai noroc, ca și mine.

- Cu mine, dragă țăță, s-a isprăvit. îndată ce moare mătușa, și mult nu cred s-o mai ducă, plec la mănăstire; trăiesc pe lângă o maică.

- Mătușa ți-a făcut testament?

- Mi-a făcut, dar ce mă mai uit eu? Mare pricopseală nu-i casa asta.

- Oricum, o vinzi și tot ieși ceva.

- La mănăstire nu-mi trebuie mare lucru.

- Taci, dragă, cu mănăstirea. Cum ai să trăiești în pustietate, tu, fată tânără? Ai încă viitor, nu-i lumea doar cât se vede pe fereastră!

La aceste vorbe, Maria izbucni în

plâns. Un sentiment de jale și durere îi cuprinse sufletul, gândindu-se la fericirea pe care o simțise la mănăstire acum doi ani. Toate îi stăteau icoană vie în minte. În sufletul ei curat îl iubise pe Ionescu cu toată puterea sentimentului de la douăzeci de ani. De mult nu plânsese, biata fată; nu era suflet care să-i înțeleagă durerea. Acum, în fața Matildei, n-avea de ce să se ascundă, și plângea, plângea să-și răcorească inima.

- Nu, nu, dragă, ai să vezi; mă duc, de o pot îndupleca pe mătușa, plecăm la vară.

- Atunci am să rămân și mai singură, zise Matilda cu jale.

După asta, trecură în odaia mătușii.

- Ce mai faci, mătusică? zise Matilda.

- Ce să fac? Nu se îndură Dumnezeu să mă strângă să nu mă chinuiască și să chinuiesc și pe alții pe lângă mine.

- Ei, las', nu te mai plânge! Fiecare le are pe ale lui. O lași pe

Maria să meargă cu mine până la pension să vedem fata?

- Vai, cum să n-o las, dragă? Eu nu-i zic să se mai ducă în lume, că o să se îmbolnăvească, biata; tot întristată și amărâtă, sărmana, nici ea n-are noroc!

- Am fost un soi de neam fără noroc, dragă mătușă.

- Da, fată, ai dreptate, bolile și păcatele sau ținut lanț de neamul nostru.

- Și nu știu de ce?

- Cine știe ce păcate o fi făcut vreun străbun de-ai noștri. A fost pârcălab, în zilele lui, o fi jupuit și asuprit multă lume, multe vădane și orfani o fi dezbrăcat. Se zice că nu mai știa seama averilor. El a murit și neamul a mers tot spre sărăcie! E mare lucru, fată, blestemul!...

Luară o sanie și plecară împreună la pension. Tot drumul Matilda era zbuciumată și neliniștită de gândul cum o primi-o fata.

- Ai văzut-o, e mare? zise Matilda.

- A crescut ca din apă, nici n-o mai cunoști.

- S-a schimbat mult?

- S-a făcut frumoasă. E adevărat portret.

- Și te-a primit bine? Te-a cunoscut?

- Dintr-odată a devenit cam timidă.

- De mine n-a vorbit nimic?

- E un copil ciudat, nu vorbește mai nimic. Ce-o întrebi îți răspunde.

Matilda, cu cât se apropia, cu atât simțea tot mai mult cum i se strângea inima; simțea un fel de leșin, un fel de neliniște, parcă s-ar fi prezentat înaintea unui mare și aspru judecător.

Când trăsura se opri, Matildei i se păru c-a ajuns prea repede. Parcă ar fi dorit să mai meargă; să mai depărteze momentul întâlnirii cu fiică-sa. Dacă nu i-ar fi fost rușine de Maria, s-ar fi întors. Când îi spuse directoarei scopul vizitei, aceasta răspunse înțepat și într-o românească stricăță:

- Părintele copilei m-a oprit să

dau fata cuiva.

Directoarea era o nemțoaică bătrână, care se uita curios prin niște ochelari mari. Pe urmă zise:

- Domnișoara e mătușa copilei?
- Da, și eu sunt mama.
- Doamna e mama? Copila e de un an aici și până acum n-ați venit.

Matilda simți o căldură și o roșeață care-i acoperea fața; ca să răspundă ceva, minți.

- N-am fost aici.
- Domnia Voastră puteți numai s-o vedeți, eu nu pot lăsa copila nimănui fără voia domnului Mustea.

- Dar n-o iau, doamnă, numai s-o văd; deși, ca mamă, aș avea, poate, și eu oarecare drepturi asupra copilului meu.

- Pe mine, doamnă, nu mă privesc acele drepturi; tot ce pot face e să chem copila, so vedeți.

în sfârșit, după multă cumpănire, directoarea chemă fetița.

Copila crescuse de n-o mai cunoșteai. Era o frumusețe blondă. Trăsăturile, mlădierea trupului erau ale mamei, iar

culoarea părului și a feței le moșteneau de la tată-său. Ochii, de un albastru gingaș, amenințatori prin privire, erau întunecați de niște gene lungi și dese. Copila, văzându-le pe cele două doamne, luă o fată foarte mândră. Pe

Maria o cunoștea, dar pe maică-sa deloc; atâta era Matilda de schimbată.

Maria, mai puțin emoționată, se repezi și o sărută, zicând:

- Ce, nu mă cunoști, Puică?

- Ba da, ești Maria, zise copila cu glas hotărât și statornic.

Părea că vorbea un om mare care a văzut și a suferit mult.

- Dar pe mama n-o cunoști?

Copila, din rumenă, se făcu galbenă și rosti mirată:

- Mama?

Matilda, cu lacrimile în ochi, nemaiputându-se stăpâni, se plecă și o sărută pe amândoi obraji.

Copila se lăsă sărutată, fără să răspundă.

- Ei, ce faci, Puică? Nu mă mai cunoști deloc? o întrebă Matilda.

- Nu, răspunse fata scurt și

înțepat.

- Ia, adu-ți aminte, zise Maria ca să mai îndulcească lucrurile. Șezi colea lângă mine; spune-mi ce faci?

- învăț, răspunde copila, sec și rece.

- Ce mare te-ai făcut! Dar la mine n-o să vii? zise Matilda.

- Nu, tata mi-a zis să nu merg nicăieri.

- Bine, nicăieri, da; dar la mine o să te lase. Când mergi la țară?

- în vacanța de Crăciun.

- Nu ți se urăște ție numai la țară atâtea

w | v/ A • rț

saptamam r

- Nu, sunt cu tata.

- Tot pe arendașul acela îl aveți?

- Da, tot pe el.

- Tot așa-i de bună doamna Goldenschatz cu tine?

La această întrebare a Măriei, ochii copilei străluciră ca la o amintire plăcută.

- Da, e foarte bună, mă iubește mult.

Maria se mira ce vorbă să mai spună ca s-o

țină pe Puica mai mult.

- Dar, de te-ar lăsa doamna directoare, nai merge să faci cu noi o plimbare? Avem sanie.

Copila dădu din cap și zise cu energie:

- Nu, nu merg; am de învățat.

- în ce clasă ești tu, Puică? zise Matilda.

- Intr-a patra.

Matilda îi adusesese o cutie cu bomboane. Copila, luându-le, cu oarecare îndoială, părea că stă pe gânduri dacă să le primească ori nu. Căuta parcă să-și amintească dacă în această privință îi dăduse tată-său vreun sfat și zise cu răceală:

- Mersi.

Puica părea foarte stingherită de acea vizită. Pe fața ei se citeau plictiseală și lehamite. în ochii ei nu licărea nici pic de dragoste pentru persoanele de față. Matilda, cu ochii ei de mamă, observa și cântărea totul. Dânsa simțea cum tot mai tare i se desprindea ceva de la suflet. Simți o durere în partea stângă. în cele

din urmă, îi zise Măriei:

- Să plecăm, dragă Marie! Puica s-a făcut sălbatică de tot.

Copila nu zise nimic, ci plecă ochii în jos. În trăsură o năpădiră pe Matilda lacrimile.

- Ce-i asta, țăță? Ce vrei? Sunt ani de când nu te-a văzut!

- Nimeni, nimeni nu mă ține minte! Mi- am înstrăinat copilul, sunt o netrebnică.

- S-a intimidat, dragă țăță, să venim mai des și atunci o să vezi.

- Nu mai vin. E în zadar. O, cât e de îngrozitor să roșești înaintea copilului tău! Cât mă disprețuiește! I-am citit în ochi!

- Părerii, dragă țăță. Ce fantezie ai! Cum vezi lucrurile ce nu sunt!

- Nu. în zadar, ochii de mamă nu se înșală!

- Lasă-mă cu ochii de mamă! Năzăriri și nimic mai mult; eu nu o cunosc pe fată mai bine decât tine; niciodată n-a fost expansivă. Așa-i caracterul ei.

- Astea-s mângâieri. Nu mă-nșală inima. O, cât sunt de lipsită de noroc!

Matilda avea o senzație groaznică; i se părea că toată lumea se năruia peste ea. Uneori, abia răsufla, se simțea ca sub ruinele grele ale unui zid.

- Dragă Marie, vii cu mine până acasă, mie groaznic de rău!

Ajungând acasă, simți fiori și un junghi dureros în partea stângă. De când fusese bolnavă, avea foarte des dureri și înțepături în inimă; dar nu voia să le ia în seamă. Isi

făcea singură curaj, crezând că astfel va înșela boala. Mai ales în certurile dese cu Iliescu simțea mai tare bătăile inimii, deseori simțea că se sufocă și pleca, lăsându-1 singur să pună capăt certurilor. Bineînțeles, în alte zile le lua de la capăt.

Doctorul o sfătuia mereu să fie liniștită, să nu ia în seamă supărările și să se păzească de emoții. Toate lucruri cu neputință, deoarece cu Iliescu se certa aproape zilnic. Porneau de la nimicuri și ajungeau la cuvinte și învinuiri grele. Dintre ei pierise

până și urma unei adevărate dragoste.

Matilda îl iubise cu patima femeii nebune. Acum, văzându-se disprețuită și tolerată în loc să fie iubită, simțea un dor de răzbunare împotriva lui Iliescu. Dacă nu-i putea face altceva, cel puțin îl șicana în toate, chiar în cele mai neînsemnate plăceri ale lui. Lui Iliescu îi plăcea cafeaua amară, dânsa i-o dădea anume dulce; de aici urmau certuri și împunsături.

- Da, zicea Matilda, cine are viața dulce își poate permite să bea cafeaua amară.

- Sigur, mi-o îndulcești tu grozav ca să fie dulce.

- Bine că tu mi-o îndulcești pe a mea! Pe unde oi fi petrecând cine mai știe?

- O să te iau cu mine într-o zi să vezi unde petrec.

- Ia seama că m-oi lua singură, fără să mă poftești.

- Nu mi-e teamă, dragă.

- Te dai sfânt!

- Ascultă, Matildă, mă faci să-ți spun ceva și n-o să-ți placă.

- Ba, te rog, să-mi spui.
- Se vede că judeci lumea după tine.

- Adică?
- Nu înțelegi? Cu atât mai bine.
- Te rog, vorbește mai clar, nu ca-n apocalipsă.

- Eu, dragă, n-am fost însurat și nu mi-am lăsat femeia...

La asemenea certuri, Matilda simțea un junghi în inimă; trebuia să fugă în altă cameră să izbucnească în plâns și, deseori, o lua cu leșin. Una dintre pricinile de ceartă era venirea lui Iliescu pe la două și trei noaptea.

Când ajunseră acasă, se simțea mai rău decât de obicei, dar crezu că-i va trece.

- Dragă țăță, trebuie să plec, mătușa mi-a spus să vin curând; de când a făcut testamentul în favoarea mea, e și mai pretențioasă.

- Nu vrei să rămâi la masă?

- Cu niciun chip.

Maria plecă.

După ce plecă Maria, pe Matilda o prinse urâtul și o jale

nemângâiată. Îi era groază de singurătatea de acasă. Dar se gândea că poate Iliescu o veni în curând. Fiecare minut îi părea un an. Nu-l mai iubea pe Iliescu, dar tot mai era un om căruia să-și destăinuie durerile.

I se urâse de așteptat. Niciodată nu întârziase atât. „Parcă în ciudă îmi face omul ăsta“, gândi Matilda. Când îl văzu intrând pe ușă, se bucură; dar nu se putu stăpâni să nu-i zică:

- Bine, Iliescule, nu te gândești că-i un suflet de om acasă?

- Vai, dragă, o afacere cu un ticălos m-a ținut.

- Așteptările astea măucid.

- Doamne, soro, dar înțelege odată, omul știe când pleacă, nu și când se întoarce.

- Ce, ai plecat la Ierusalim?

- Nu, dar îți aține unul calea ba să-i dai un sfat, ba propune vreo afacere. De, trebuie să-l asculți, așa e meseria.

- Fir-ar a dracului de meserie, de se sparg toate în capul meu.

- Te rog, nu începe. N-o să las

afacerile să- ți fiu ție nemțoaică.

Iliescu îi știa năravul; dacă vedea că nu mergea cu binele, începea cu răul. Matilda ori tăcea, ori fugea, dar de astă dată se înșelă. Matilda era nervoasă din pricina vizitei la pension.

- Bine, dar toată ziua afaceri și noaptea petreceri! Nu te gândești și tu cât sunt de nefericită?

- Ce vrei, soro, așa ți-e felul; de-ai avea palate și comorile lui Iov, tot te-ai văicări.

- Fiindcă nici palatele, nici averile nu-mi pot da fericirea.

- Dar ce? Spune-mi rețeta s-o aflu și eu.

- Mai multă simțire si milă.

- Așa-i femeia, când nu-i lipsește nimic, îți găsește cel puțin vina că ești nesimțitor, că n-o iubești.

- Curioasă iubire!

- Ce vrei? De atâta sunt eu capabil, te bănuiesc eu de așa ceva?

- Frumoasă dragoste! Lipsești cu nopțile și zilele de acasă! Nu-mi spui o dată un cuvânt mai bun și ai îndrăzneala să zici că mă iubești?

Fățarnicia și minciunile tale mă ucid. Știi că sunt bolnavă și te crezi îndreptățit să mă minți mereu.

- Adică sufăr toate ocările tale și pentru aceasta sunt fățarnic?

- Eu... eu te ocăresc?

- Ascultă, Matildo, te știu bolnavă și m-ar costa să-ți am moartea pe cuget; dar, te rog, nu-mi cere lucruri peste putință. Nu pot să mă țin de fustele tale. Eu am nevoie de companie, de relații, de prieteni, de club, și numai legat m-ai putea ține serile acasă. De când ești bolnavă, rar mai pot juca în casă cărți. După ce muncesc toată ziua, am nevoie de distracție.

- Dar eu n-am nevoie de nimic? Pot sta singură zile și nopți întregi?

- Ție ți-a spus doctorul să duci viață regulată, să te culci devreme, să ai aer curat, să nu stai în fum de țigară și mai știu eu ce! Dar eu, om sănătos, să mă supun la viața unui bolnav, nu-mi convine deloc. Și cred că-i absurd

din partea ta să-mi ceri.

Între acestea, mai cu vorbă, mai cu ceartă, se-așezară la masă. Cu bucătăria nu se mai ocupa Matilda. Iliescu ținea bucătăreasă bună, câștiga de-ajuns și-i da mâna.

La masă, Matilda nu mănăcă mai nimic. În schimb, Iliescu avu mare poftă de mâncare.

După ce-și bău cafeaua, Iliescu se pregăti să plece.

- Carevasăzică, vorbele mele au căzut în baltă?

- Ce vrei, soro?

- Iliescule, sunt bolnavă, am fost la fată și ochii ei parcă ziceau: „Asta-i cățeaua de mamă!” Inima groaznic mă doare; te rog,
W A • I
ramai!

- Nu pot, trebuie să ies. Am afaceri. La ce te-ai dus? Ce să-ți fac eu? Cauți singură emoții.

- Caut, fiindcă sufăr. Și tu, pentru care am jertfit tot, nu mai ții la mine.

- Iar începi cântecul? Pentru Dumnezeu, taci că fug! Nu vezi cât

ești de ridicolă?

Si zicând aceste vorbe, ieși.

Plecarea lui Iliescu, în asemenea împrejurări, nu era ceva nou. Matilda plângea, se blestema ori îl certa; el o ștergea englezește.

Era o căsnicie cu adevărat modernă. În fața lumii, Iliescu era politicoș și foarte cavalier cu nevasta sa. Din „dragă Matildă“, din „ma chere“ n-o scotea. Cine-i vedea credea că trebuie să trăiască fericiți ca niște porumbei.

Dar în nicio seară plecarea lui Iliescu nu o zguduise atât de adânc ca într-aceasta. I se părea că-i atât de singură în lume și atât de lipsită de orice ființă iubită!

Pe Matilda o apucă un plâns nervos, pe care nu-l putea deloc stăpâni. Se întreba cum, după

atâtea supărări, nu se îmbolnăvește odată mai tare și să isprăvească o viață plină de amar și decepții. Dânsa era sigură că Iliescu o înșală, dar n-avea nici curajul și nici energia să înceapă cu el o luptă în această chestie.

Acum se făcuse și mai

responsabilă, își zicea singură: „La ce mi-ar folosi, dacă l-aș descoperi și m-aș convinge că mă înșală?” Prin aceasta nu-l va face s-o iubească; iar chestia unui divorț nu-i venea la socoteală.

„Voi suferi cât voi putea, poate va veni o vreme și, dezgustat de ticăloșiile lui, se va pocăi.

Și veșnicul refren-mângâiere al tuturor femeilor îi suna în ureche: „Așa-s bărbații; proaste-s femeile că-și fac sânge rău. Ferice de cele care știu să-și răzbune și să le plătească în același chip”.

Intr-un târziu îi secară lacrimile; nenorocirile sunt deseori atât de mari, încât izvorul lacrimilor seacă de la o vreme; dar, atunci, durerea nestinsă arde și mai îngrozitor. Se gândea cum mulți bolnavi de inimă se culcă seara și a doua zi nu se mai scoală. „Ce fericită aș fi să mi se întâmple și mie astfel! La ce să trăiești, când nicio simțire plăcută nu-ți încălzește pieptul, când și azi, și mâine același chin

te mistuie? Și, vai, mai crud:
aceleași veșnice căințe îți doboară
sufletul/

Cu asemenea gânduri triste se
culcă.

Iliescu veni
tocmai spre
ziuă. CAPITOLUL
**XXI *Boala
Matildei***

A doua zi, când voi să se scoale din pat, Matilda ameți și simți o durere în partea stângă. Încercă să se stăpânească, rezemându-se de pat, dar nu putea deloc răsufla. O cuprinse o năbușeală, i se părea că-i lipsea aerul; capul, greu cumplit, abia îl ținea ridicat. Simți o vâjâială groaznică în urechi, de parcă ar fi fost sunetul a mii de bice. Se culcă din nou. Iliescu dormea dus. Venise târziu, încât era în puterea somnului. Matilda simțea tot mai mult că se înăbușă.

- Iliescule, scoală că mor!
- Lasă-mă, soro, să dorm. Iar te-au apucat istericalele?

Respirația Matildei era din ce în ce mai anevoioasă până ce, deodată, scoase un oftat greu și leșină. Iliescu, deși pe jumătate

adormit, o auzi, sări din pat și începu a o stropi cu apă. Sună grăbit, îi dădu să miroasă apă de Colonia. în sfârșit, încet-încet, Matilda își veni în fire.

Iliescu îi scrisese un bilet doctorului, rugându-l să vină pe dată. Trimise să o cheme și pe Maria. Doctorul era același care o consultase și ultima dată.

Măriei, când văzu pe bucătăreasă că vine de dimineață, îi sări inima din loc: gândi că sigur i s-a întâmplat ceva Matildei. Știa că o lăsase ziua trecută foarte nervoasă.

- Ce-i, Marghioală? întrebă Maria, văzând-o pe servitoare speriată.

- Hai curând, duduie, conیța noastră e bolnavă.

- Ce are?

- A leșinat și-i tare rău. Gheorghe s-a dus la doctor.

- Mă îmbrac și plec.

- Eu fug; mi-am lăsat bucătăria baltă.

- Ce nenorocire pe biata femeie!

zise mătuşa Matildei.

- De o fi rău bolnavă, ce să fac, tuşă, poate va trebui să rămân acolo?

- Rămâi, dragă Marie. Lisaveta va dormi cu mine.

Maria plecă foarte îngrijorată. În nenorocirea surorii sale vedea şi propria nenorocire. Iar vorbele mătuşii în sunau în urechi: „Suntem un neam fără noroc“.

La câteva minute după ce ajunse Maria, veni şi doctorul. Cum o văzu pe bolnavă, cu obraji roşii, zise:

- Iar vreo emoţie?

- A fost ieri la fată, la pension; pe urmă, se vede, s-a certat cu Iliescu.

- Sunt buni de bătut, zise doctorul verificându-i pulsul.

- Decât aşa trai, mai bine lipsă, doctore, zise Matilda cu lacrimi în ochi.

- Linişteşte-te, conişă! Nimeni n-are voie să se sinucidă. Viaţa ne-a fost dată ca s-o trăim şi, dacă dumneata te sinucizi căutând tot

soiul de ațăări, e ca și cum te-ai otrăvi sau împușca. Doctoria dumitale e liniște și iar liniște și numai liniște.

- Și țața își face inimă rea din toate nimicurile!

- Să aibă cât mai mult aer, să-i dai mata din medicamentele astea. Pe seară trec eu pe-aici.

- Iliescu e în birou, v-a rugat să intrați pe la dumnealui.

- Am să intru, chiar fără să mă roage.

- Doctore dragă, tare mai răsufli greu, mai bine mi-ai da ceva să mor decât să mă chinuiesc.

- Ba, treaba asta n-o fac; eu am obiceiul să le dau bolnavilor leacuri să se facă sănătoși, nu să moară; meșteșugul acela nu l-am mvațat. Sa m-ascuți, sa fu liniștita, sa iei medicamentele și în câteva zile te faci bine. Mata să-i dai regulat la fiecare jumătate de ceas câte o lingură.

De la bolnavă, doctorul trecu în biroul lui Iliescu.

- Ei, doctore, ce are nevasta?

- Ce să aibă? Ce-a avut întotdeauna: boală de inimă.

- Ei, si ce crezi?

- Ce să cred? Trebuie să-i dai liniște, să no iriți, altfel nu răspund.

- Vai, doctore, dacă ai ști ce sufăr! Nu-i fac nimic, dar caută emoții. Ieri a fost la fată. Ce i s-a năzărit, nu știu, că mi-a făcut scene că fata n-o iubește! Spune, cu ce sunt eu de
vinar

- Ce vrei? Așa sunt cardiacii, dintr-un nimic fac cap de țară. Zi cum zice ea.

- Crezi că atâta ajunge?

- în sfârșit, fă tot ce-ți stă în putință.

- Fara îndoiala ca o sa tac.

- Un leșin poate fi atât de grav, încât să nu se mai trezească din el.

Maria rămase lângă soră-sa. Ca și mai înainte, o îngrijea cu toată dragostea și cu tot devotamentul. Noptile nici nu se dezbrăca să se culce. Pe Matilda o apucau foarte des leșinuri, de aceea Maria

trebuia să fie trează. Din nefericire, nu mergea deloc spre bine; doctorul era din ce în ce mai îngrijorat.

Camera Matildei era mare și, ca să aibă mai mult aer, o alesese pe cea de lângă salon, ca s-o poată aerisi cât mai bine și mai des. Patul era așezat în mijlocul camerei, ca să poată aerul circula de jur împrejur. Bolnava se înăbușea mereu. Pe jos așternuse un covor gros ca să nu se audă nici cel mai mic zgomot.

Un lucru numai nu-i puteau da: liniștea sufletească.

Iliescu își vedea, ca și mai înainte, de afaceri. El nu credea că Matilda e așa de rău bolnavă. Chiar îi zicea Măriei:

- Doctorul anume exagerează, ca la vindecare să-și dea importanță. Cei mai de treabă sunt tot șarlatani. Ce vrei? Meșteșugul!

- Ce vorbești? Nu vezi cum a slăbit? De câte ori noaptea cred că nu mai apucă ziua?!

- Lasă, cumnată, bolnavii ăștia cronici trăiesc mai mult decât noi, cei sănătoși. Am avut eu o mătușă, pe care tot așa cârâită am apucat-o, și mi se pare că și azi trăiește la Focșani: a îngropat vreo trei bărbați.

- Dumneata, și când oi vedea-o moartă, tot o să crezi că se preface.

Toate acestea le spunea ca să-și scuze purtarea lui nemaiînchipuită.

Iliescu ziua își vedea de afaceri. Serile le petrecea afară. Uneori, venea la două și la trei noaptea. Matilda mereu căuta să afle dacă a venit.

- O să mă ucidă cu întârzierile astea.

- Vai, dragă țăță, lasă-1 păcatului! Nu-ți face sânge rău.

Matilda tăcea, dar obrajii i se făceau roșii- cărămizii. Maria, ca s-o liniștească, a încercat s-o mintă c-a venit Iliescu și s-a culcat.

- Vrei să mă înșeli, Mario? Crezi

că n-aud tot? Aseară mi-ai spus c-a venit la zece. Și eu i-am auzit pașii tocmai spre ziuă, pe la vreo patru.

- Chiar de-ar fi așa, de ce ți-ai face sânge rău? Sănătatea matală nu contează mai mult? Facă ce-o vrea; dar, te rog, nu te irita; când te văd că-ți faci inimă rea, parcă îmi trec junghiuri prin inimă și mie.

- Vai, Marie dragă! Nu merit din partea ta așa multă dragoste. Am fost o netrebnică față de toți care m-au iubit și mi-au vrut binele.

- Ei, acum cine te întreabă de astea?

- Nu mă întreabă nimeni, dar simt: o să mă întrebe sus în cer, căci e acolo un judecător care vede și care le știe pe toate.

- Lasă, țăță, ești mai bună decât crezi.

- Nu mai zice vorbele astea; eu îmi văd păcatele mai bine, din nenorocire însă, prea târziu.

- Niciodată pocăința nu-i târzie.

- Vreau să mă spovedesc, Marie dragă. Și,

pe urmă, vreau să mor cât mai curând. Nam pentru ce trăi: copilul meu mă disprețuiește, bărbatul, pentru care am jertfit tot, nu mai ține la mine. Atunci, spune tu: la ce aș mai trăi?

- Fiindcă e datorie să ținem la viață. Cu asemenea gânduri și vrei să te mai spovedești? Să te cumineci, făgăduind că nu vei mai avea asemenea idei pline de păcate. E o datorie creștinească să nu-ți dai sufletul satanei.

- N-am ținut și n-am păzit datorii mai sfinte! Acum e prea târziu! Prea mi-i sufletul încărcat. Cum o veni Iliescu, să-l chemi și să închizi ușa: am să-i spun ceva.

- Dragă soră, nu te supăra, nu începe cu el certurile. îl știi că-i iute și nu te poți înțelege. Doctorul mi-a spus că, de te mai găsește iritată ca ieri, nici nu mai vine; să-l chemi pe altul.

- N-o să mă irit deloc, dragă Marie, am să-i spun ceva.

- Bine ar fi să nu-i mai spui nimic; toate discuțiile astea îți fac mult rău.

- Dragă Marie, tu ești bună, dar înțelege că epitropia [supravegherea - *n.red.*] nu-mi place. Mai bine mor până diseară decât să nu mă pot mișca, să nu pot vorbi un cuvânt de frica bolii. Te rog să-l chemi, am să-i spun ceva care îmi stă pe suflet; dacă nu-i voi spune, și mai rău îmi fac.

Maria văzu că era de prisos să mai stăruie, o irita și mai rău. Peste vreo jumătate de ceas veni Iliescu. Maria merse în birou și-l chemă. Iliescu o apucă familiar de bărbie, zicând:

- Te-ai îngrășat ca o purei că.

- Ce? Ai înnebunit? zise Maria zvârlindu-i mâna. Te cheamă țața. N-ai veni, singur, Doamne ferește! De mult ce ții la ea! Vezi, n-o irita. O emoție ar ucide-o ca trăsnetul.

- Of, păcatele mele, dragă Marie! Nu știi cât mă plictisește boala asta!

- Nu știu de ce! Văd că mănânci

bine,

5

*

dormi bine și petreci și mai bine.

- Vai de petrecutul meu! Când ai un bolnav în casă, nimic nu-ți ticnește; sunt eu așa vesel, dar m-ar lua dracul; tu nu știi cât e Matilda de rea și de capricioasă. Vezi? Mă cheamă! Inima în mine se face cât un purice când intru în cameră la ea. Cine știe ce i-a tunat prin cap? Cine știe ce a stârnit?! Și, oricum îi voi răspunde, tot rău e.

- Eu atât îți spun, să iei seama dacă vrei să n-ai moartea ei pe cuget.

- Să stai și tu acolo!

- Nu se poate. Mi-a spus că e ceva secret.

Iliescu, de data aceasta foarte îngrijorat și luându-și o mină bună și iubitoare, intră la Matilda. Ea, de cum îl văzu, îi zise:

- Șezi aici, pe pat! Ce fugi mereu de mine? Doar nu-s ofticoasă. N-avea grijă: nu se prinde nimic de tine. Voi muri în curând și vei trăi

fericit.

- Ce idei negre, dragă! Nu vin, că am afaceri.

- în curând vei scăpa de mine și o să ai destul timp pentru afaceri.

- Vorbele astea îmi fac nu-ți închipui cât rău! Și de mine n-ar fi nimic, dar te omori singură.

- Las', dragă, mângâierile tale de mult nu mai sunt pentru mine balsam. Nu de asta team chemat.

- Nu te enerva, spune, voi face tot ce vei cere.

- Să-mi dai pe dată bonul Măriei.

- Ti-1 dau.

- De atâta vreme tot mă porți cu vorba.

Matilda era foarte enervată.

- Acum o să ți-1 dau.

- Destul că mi-am dezbrăcat copilul pentru tine, nu vreau să mă blesteme și sora, care se ocupă de mine și mă îngrijește.

- Am să caut bani să-l cumpăr. Nu ții minte din ce emisiune era?

- Puțin îmi pasă, să fie un bon de o mie, rentă patru la sută.

- Bine, am să-l iau.

- îl vreau astăzi, din pământ. Să scoți bani și să mi-1 dai. Eu poate mor din ceas în ceas și nu vreau să-l am pe suflet. Am destule.

- Bine, dragă, o să ți-1 dau.

- Să știi, fiecare ceas de așteptare mă ucide.

- Ai răbdare, azi e sâmbătă, de unde să gădesc bani? Și chiar să am bani, de unde să-l cumpăr?

- Dar îți spun dinainte să mă îmbolnăvesc să-mi dai bonul. Cheltuiești mii și mii pe capriciile tale și datoria veșnic n-ai de unde să o dai. Ți-a plăcut să-l iei; dar, să dai, nu te gândești!

- Ce crezi, soro, c-o să fur banii fetei?

- Vreau să-i dau bonul cu mâna mea.

- Bine, mâine o să-l ai.

Matildei, oricât ar fi voit să nu se emoționeze, îi era cu neputință. În gândul ei își zicea că toate astea sunt măsuri pe care trebuia să le ia, ca una ce se vede în fața morții.

Răsufla din greu. Ilescu se sculă să deschidă ușa de la salon.

- Ce fugi? Mai stai.
- Nu fug, dragă, dar mai vine aer.
- Zadarnic îmi dați aer, dacă nu-mi puteți schimba inima.
- Ei, las', încetul cu încetul ai să te faci bine.

Cu toții o păzeau de emoții, chiar Iliescu se încredințase că nu-i glumă. Dar totul era zadarnic. Nu poți porunci minții să nu gândească; nu-i poți porunci gândului să nu te zbuciume.

O muștrare ascunsă o rodea pe biata Matilda, fără voia ei. De când văzuse copila, sentimentul de mamă înăbușit atâta vreme se trezise, nu blând și duios, ci cu o furie nebună.

Nu mai ținea la Iliescu, poate chiar îl ura; dar tot ar fi vrut să-l aibă în stăpânirea sa. Cu cât se vedea mai slabă, cu atât o gelozie ascunsă o rodea. Un gând nedeslușit o munea: cum, bărbatul pentru care ea a jertfit tot, tot, până și simțirea de mamă, care acum se răzbuna atât de

crud, să-l piardă pentru vecie, să fie, desigur, al alteia?

La aceste gânduri simțea un gol imens în piept.

Zi și noapte un singur refren îi suna în gând: „De ce mi-am atras disprețul copilei mele? Pe lume nu mai am pe nimeni. De ce m-am lăsat oare târâtă de patimă? De ce am iubit un mișel ca Iliescu? în cele mai mari nenorociri, cât de fericită e mama care simte mângâierile copilului! Eu le-am avut și le-am disprețuit! Sunt îngrozitoare faptele ce nu se mai pot întoarce! în genunchi aş săruta urmele bărbatului și ale copilei pe care i-am nesocotit, când aş mai putea fi iertată. Dar nu! Pentru o ticăloasă ca mine nu-i iertare. Vai! sunt fapte ce nu pot fi iertate, fiindcă răul lor nu poate fi îndepărtat și, de m-ar ierta lumea întreagă, la nimic nu mi-ar folosi; fiindcă eu nu mă pot ierta. Cu toate că simt nevoia de mângâierile pe care le aduc spovedania și sfânta

cuminecătură, cum, oare, le pot avea, neiertată de cel ce mi-a vrut binele și pe care eu era să-l ucid, neiertată de copilul meu?”

La asemenea gânduri vedea aievea ochii albaștri și amenințatori ai copilei. Deodată i se păru că lucrul e lesne, că, dacă ar afla ei că-i pe moarte, ar veni și i-ar da iertarea cuvenită. Parcă simțea ultima sărutare a lui Mustea și îmbrățișările calde și sincere ale copilei.

După asemenea închipuiri, avea sincope, în mintea ei slabă și bolnavă, visele se amestecau cu gândurile realității. Uneori ar fi voit să-i spună Măriei dorințele; o ambiție neînțeleasă o oprea. După momentele de extaz urma o deprimare nespusă. „O! de-aș muri, nu vreau, nu-mi trebuie nimic! Când toți te disprețuiesc, la ce-ai mai trăi? Nimeni nu-mi poate crede suferințele, nici da iertare! Nimeni! O singură ființă m-ar putea înțelege, m-ar putea ierta. Mama, sărmana, numai dânsa

poate ierta tot, tot. Dar ea de mult zace uitată! “

Alteori avea iluzia c-o să trăiască în suferință mulți ani, povară pentru ea și pentru alții. „Să fie pentru cei din jurul ei o greutate, cum e mătușa! Dar mai bine de o mie de ori moartea decât și rudele, și străinii să zică: «De ce oare nu-si face

Dumnezeu pomană s-o stingă?»⁵ Maria, își zicea Matilda, ca mâine poate s-o mărita; atunci voi sta, cu zilele, singură, aruncată într-o cameră, fără o vorbă bună, fără o mângâiere duioasă?"

La asemenea gânduri, șiruri de lacrimi îi curgeau pe față. Maria deseori o vedea, dar se făcea anume că n-o vede, căci altfel ar fi ațâțat-o și mai rău.

Matilda era atât de nervoasă, încât, dacă Maria stăruia mult să ia medicamentele, începea să plângă, zicând că toți o contrazic și o amărăsc. Câteodată, când părea mai liniștită, o pune pe Maria să-i citească.

N-auzea mai nimic, atâta o munceau gândurile ei. Nu o dată, dar de zece ori pe zi și noapte își zicea: „Pentru Iliescu sunt de pe-acum o povară nesuferită. La mine vine numai după ce-l chem. Dânsul, bărbat tânăr, se vede legat de o femeie bolnavă! Vorbind pe drept, și el e nenorocit. Da, faptele rele au propria lor răsplată!"

Gândurile și simțirile ei erau atât de instabile și de capricioase, încât lesne, și chiar de mai multe ori pe zi, făcea din Iliescu când o victimă, când un călău. „Il iert, nici el nu-i atât de vină. Intr-un moment de rătăcire m-a iubit. Dânsul n-avea datorii, dar eu, eu eram soție și mamă! Eu nu trebuia să cad. Iată, îmi iau răsplata nevredniciei mele! Să fi avut o prietenă, o mamă cu care să mă sfătuiesc, poate trecea de la mine urgia păcatului! O mână energică să mă fi oprit de pe marginea prăpăstiei! Luptam cu patima și poate eram biruitoare! Azi aș fi fost mamă iubită, soție vrednică.

Un moment de răătăcire, ascultarea unei patimi ticăloase a făcut atâtea nenorociți! El, tânăr, se vede legat de o femeie bolnavă!

O! Patimă ticăloasă care calci în picioare cinstea, iubirea de frați și de părinți, ba chiar cea mai puternică dragoste, dragostea de copii, la ce ai apărut pe lume? Fără tine, păcatul nu vedea lumina zilei și în lume nu era nici bine, nici rău!“

Maria, din când în când, se mai repezea pe acasă să vadă ce face mătușa, care avea și dânsa nevoie de îngrijiri.

În vremea asta, Matilda stătea ceasuri întregi cu ochii închiși, iar mintea-i depăna trecutul și prezentul. Nu un suflet, ci zece se zbăteau într-însa. Unul o învinuia. Altul cerea să-i aducă iertare; mângâiere nu-i putea însă aduce niciunul.

Erau zile posomorâte de iarnă, cu cerul veșnic închis și cenușiu, cu o lumină care împrăstia moartea și pe cele mai vii fețe.

Prietenele Matildei o uitaseră aproape toate. Puțini sunt oamenii care te caută în necazuri și dureri. La petreceri și veselii nu-i greu de găsit prieteni, dar, când durerea și boala te-au ținut locului, atunci anevoie vin să te vadă.

Era într-o duminică: o zi noroasă de februarie. Căzuse zăpada groasă. Toată noaptea ninsese. După o iarnă aproape goală, lumea se bucura de zăpadă. Săniile se auzeau în toate părțile, sunându-și zurgălăii.

De dimineață, Matilda se simți mai bine. Se ridică în pat, ceru oglinda și se pieptăna singură. Din frumusețea trecută îi rămăsese numai părul lung și negru. Cu dragoste îl pieptăna, îl dezmierda ca pe un odor iubit, singur rămas dintr-atâtea frumuseți pierdute. Cu cât se privea mai mult în oglindă, cu atât o năpădea jalea pentru trecut, acel trecut de care și-a bătut, cu atâta cruzime, joc! Se vedea tânără, frumoasă și voinică. Și parcă nu-i venea să

creadă că sau putut pierde atâta sănătate și frumusețe.

La aceste gânduri se învinuia și mai mult de toate câte făcuse. „Se pare că anume am vrut să-mi ruinez sănătatea și doar mereu am alergat după fericire, vai, după o nălucă de fericire, neluând în seamă că în cale îmi stau prăpăstii care să mă înghită! Acum le văd, dar e prea târziu.”

Ceru Măriei să-i dea matineul cel albastru. Voia să placă.

- Poate vine cineva.

- Chiar o să vină Dăneasca. Am întâlnit-o ieri și mă întreba ce faci. I-am spus că mergi spre bine.

- Să vină și ea. Tot e un om, ne mai ține de vorbă. Ți s-a urât și ție, dragă Marie, cu atâta boală.

- Vai, dragă Matildă, mie nu mi se urăște. Să te văd numai pe tine sănătoasă!

Pe după-amiază veni Dăneasca și cu o prietenă de-ale ei. Era roșie la față de la gerul de-afară. Le sărută pe Matilda și pe Maria.

- Să mă ierți, dragă Matildă, că

n-am venit să te văd mai demult; dar nu știi cât am fost de necăjită.

- Bine că ai venit și acum.

- Dar, dragă, tot mi s-a spus că doctorul te-a oprit să vorbești și să te enervezi cât de puțin. Decât vorba ceea: nici toate ale doctorului, nici toate ale popei.

Și Dăneasca începu a râde de răsuna casa.

- Așa-i, madam Iliescu, zise prietena Dăneascăi. Pe mine, mai anul trecut, nu mă scosese doctorul atacată la plămâni? Dar ce- am pățit cu bărbatul vreo două săptămâni! Zicea doctorul că are apă la plămâni. Și de unde? O simplă răceală, dar frica mea, dar chinul meu!

- Bine că s-a îndreptat, zise Dăneasca.

- Crezi c-am isprăvit cu atâta? Nu bine s-a îndreptat el și s-a îmbolnăvit Gigică. Credeam că-l pierd, drăguțul de el. Nu mânca nimic, toată ziua stătea într-o letargie. Așa îmi părea, dragă, de rău, că nu puteam mânca de jalea

lui.

- Sigur, un cățeluș așa drăguț, e păcat să se prăpădească, zise Dăneasca.

- Ascultă, Marie, trece carnavalul și tu nu gândești să mă poștești la nuntă. Și eu care îmi pregăteam picioarele de joc, zise Dăneasca.

- Am alte griji, nu de măritat.

- Ce mai fete, dragă! Eu, la vârsta ei, mi-aș fi luat zilele să fi fost nemăritată.

- Lasă că-i mai bine, soro, să se mărite mai târziu. De măritat nu scapă, ca de moarte.

- Ba cine vrea scapă, zise Maria înțepată.

- Vom vedea! Cu sfinte de-astea nu pierd eu tămâia! făcu Dăneasca.

- Drept că nunți puține ca în carnavalul ăsta n-am apucat.

- S-au făcut bărbații șireți; nu vor să se mai însoare. Ce să le faci? Au și ei dreptatea lor.

- Of! Lasă soro, nu le mai da dreptate. Să le frigi ochii ca la

urși.

- Ce necaz ai tu pe ei? Mi se pare că te-a pus vreunul la mână.

- Pe mine nu pot ei să mă înșele; dar îi văd ce fac. Care pare mai de treabă, acela-i mai mare șmecher. Zău, bine face domnișoara că nu se dă în vânt după măritat.

In vremea asta veni și doctorul.

- ***Bonjour!*** Așa-mi place: când găsesc bolnavii primind musafiri.

- Și eu, doctore, care îți duceam grija să nu ne dai afară, zise Dăneasca.

- Ba nu, dacă bolnavul e cuminte și nu abuzează, nu vorbește prea mult, distracția e bună. Numai aer să fie de-ajuns.

- Aș! De vorbit îți garantez. Matilda a vorbit foarte puțin; pe urmă nu sunt eu destul garanție? Când sunt într-o casă, mai las cuiva rând să vorbească?

- Fără compliment, doamnă Dănescu, dumneata ești foarte prețioasă la un bolnav.

- De ce, doctore?

- Ești veselă, bolnavul își uită

suferința și veselia e un întăritor neprețuit, pe care noi, doctorii, nu-l putem prescrie.

- Mersi, doctore. Va să zică flecăreala mea e bună la ceva?

- Acum să-mi dați voie să-mi auscult

s

bolnava.

Doctorul o auscultă cu foarte multă luare- aminte.

Inima bătea mai regulat, dar foarte slab, era un viciu de conformație mare și destul de vechi. Căpătat din copilărie, în puterea tinereții nu se simțea, dar cu cât slăbea Matilda, doborâtă de supărări, cu atât și boala creștea mereu.

Toată iscusința doctorului se mărginea la prubăluiala [încercarea - .] de a-i administra dozele de digitalină [substanță extrasă din frunzele digitalei - o plantă erbacee veninoasă - și întrebuințată ca întăritor cardiovascular — ***n.red.***]-încercase și cafeina, dar nu-i pria deloc Matildei. Se punea problema

de a putea ține boala în loc, s-ajungă primăvara. Atunci, mergând la aer curat, ar mai fi garantat un an, doi de viață.

- Ce zici, doctore, ne dă Matilda un bal când se face sănătoasă? Dar fa-o mai curând.

- Merge bine, și bal am să-i dau voie să dea cu condiția să nu joace.

- Eu nu mă pot ține pe picioare și vorbiți de bal?

- Asta-i! După ce stai de trei săptămâni în pat, vrei să nu-ți pierzi obișnuința? Dar eu stau o zi în pat și, când mă ridic, umblu în toate părțile.

- Puțină răbdare și conia o să se facă bine.

- De când tot mă amănesc, doctore! zise Matilda.

- De, soro, cu amăgeli se fac oamenii sănătoși. Cine ar avea răbdare să ducă boli lungi, cum e bunăoară tifosul? Am zăcut trei luni. La început, doctorul m-a mințit că ține numai două săptămâni, și pe urmă câte una,

una, s-au făcut trei luni, cu convalescența.

- Ei, așa-i, la doctori, minciuna-i o virtute.

Doctorul își luă ziua bună și plecă.

Conițele mai șezură de vorbă. Li se adusesese dulceață și cafea. Între altele, Dăneasca zise:

- Până acum, nici n-am avut parte de sanie. Dar azi, cum am văzut zăpada, mi-am zis: nu rămân neplimbată. M-am îmbrăcat îndată după dejun și am plecat. E ger umed, trebuie să fii sănătoasă, ca mine, să te plimbi astfel; pe urmă, tușea e gata.

- Eu chiar sunt răcită, zise prietena Dăneascăi.

- Să mergem, dragă, prea o obosim pe Matilda.

- Ba deloc! Mie-mi faceți mare plăcere.

- Marie, Iliescu e acasă?

- Da, lucrează în biroul.

- A, să vă spun o veste nouă: căpităneasa noastră se desparte, făcu Dăneasca.

- De ce?

- Iac-aşa! I s-a urât femeii cu căpitanul, vrea să ia un colonel. Ce, nu-i frumoasă, nu- i tânără? Dacă nu şi-o încerca norocul acum, la bătrâneţe ştiu că nu.

Cu toate râseră de tonul mucalit al Dăneascăi.

- Logodna fetei lui Mihăilescu s-a stricat, zise prietena Dăneascăi.

- Nu mă-nnebuni! Se poate! Şi comandase trusou la Bucureşti; se fălea mă-sa în

dreapta şi-n stânga c-o să facă fetei o zestre cum n-a mai văzut târgul până la dânsa. Şi nu ştii de ce?

- Voiau să-l tragă pe ginere pe sfoară cu zestrea.

- Şmecher ca Mihăilescu s-a mai văzut? Inşală şi pe Dumnezeu. Ți-am adus, Matildo, un car de veşti. De acum nici nu vin, să faci bine să-mi întorci vizitele cât mai curând, auzi?

- Numai să pot, dragă tuşă.

- Ai să poți, dacă vei vrea: boala ta are şi puţină ipohondrie; nu-i

bine s-o prea cocoloșești.

își luară ziua bună și plecară amândouă.

Matilda rămase foarte obosită. Făcuse prea mult efort ca să nu pară atât de slabă pe cât era. închise ochii. O prinseră jalea și urâtul. Groaznică este părerea de rău după sănătatea pierdută! Șopti încet: „Ce fericit e omul sănătos! Nu e pe lume bine mai mare decât sănătatea. Averile lumii întregi nu prețuiesc o zi de sănătate! O, când aș mai căpăta-o odată, cum aș ști s-o prețuiesc. Sănătatea? Vai! Dar ea nu mai e pentru mine! Cel puțin de-aș muri, să nu mă chinui, să nu-i mai torturez pe alții".

O apucă deznădejdea, vru s-o cheme pe Maria să-i spună cu ce haină să o îmbrace când va fi moartă. în această de pe urmă găteală, voia să lase o impresie de iubire, și poate de părere de rău, lui Iliescu.

în adâncul inimii, bolnava tot simțea că-1 mai iubește.

Era întâia și ultima ei patimă.

Iliescu stătuse toată ziua acasă. Matildei îi făgădui că luni dimineață o să aibă bonul de o mie de lei. La masă mănca împreună cu Maria. Bolnavei îi duse lapte. Doctorul n-o oprise, dar dânsa simțea că îndată ce lua ceva mai mult, îi făcea rău.

În săptămâna ce trecuse leșinase de câteva ori. Un simptom, care îl îngrijora mult pe doctor, era că i se umflau picioarele.

- Ce să facem, vom lupta atât cât e în puterea științei, zice doctorul, Dumnezeu nu suntem.

Iliescu mânca și bea din belșug.

- Marie, tu nu mănânci nimic. Dacă soră- ta e bolnavă, nu-i motiv să murim și noi de foame.

- Nu pot, biata Matildă sufla așa de greu când i-am dus laptele!

- Nu-i nimic, așa-i boala de inimă, acum mori, acum învii. Se face ea bine îndată ce se va mai încălzi.

Privind-o cu ochi galeși, adăugă:

- E păcat ca o fată frumoasă ca tine să-și facă inimă rea.

- Te rog, nu glumi. Prea te porți rece și rău cu ea; mereu se plânge că nu vii lângă dânsa.

- Bine, dragă Marie, nu-mi pot lăsa afacerile să-i țin ei companie. Și, crede-mă, îmi face rău când o văd atât de slabă.

- Oricum, dânsa te-a iubit și n-a meritat atâtea suferințe.

- Ce rău te prinde, Mărioară dragă, când îmi faci morală!

- Te rog, scutește-mă cu atâta dragoste.

- Dar, spune, ce i-am făcut? Nu i-am dat tot ce a poftit? Acum nu s-a îmbolnăvit din pricina mea, ci fiindcă a căutat.

- Nu te face mai sfânt decât ești! Spune-le altora.

- Ce fată urâtă ești când mă tot cerți!

- N-am nevoie să fiu frumoasă.

- Zău? Care femeie nu s-ar da și dracului numai să fie pe lumea asta o zână?

Și o apucă de bărbie din nou.

- Te rog, nu glumi cu mine.
- Dar îmi ești ca o soră.
- Pot să-ți fiu și ca un frate, dar nu-mi plac glumele și te rog să mă scutești.

- Of! Sălbatică! Ce te-aș mai îmblânzi eu! spuse și-i aruncă pe gât un cocoloș de pâine.

- Mă mir că nu ți-i rușine. Matilda e atât de bolnavă și ție îți vine să glumești!

Maria ieși supărată.

După masă trecură în salon. Maria merse, în vârful degetelor, în camera soră-sii. Intorcându-se, puse degetul la buze, făcându-i semn lui Iliescu, care venise în salon, să nu vorbească: Matilda dormea.

- Doarme liniștit și respiră mai bine, șopti Maria.

Iliescu, aprins la față de Cotnarul de la masă, stătea răstignit pe canapea.

Văzând-o pe Maria intrând, i se aprinse închipuirea. Credea că dânsa, de hatârul soră-sii, n-are să strige; cel mult o să-i tragă o

palmă; dar ce are a face o palmă, pe lângă sărutarea unei fete frumoase si voinice ca

Maria? „Deocamdată cu sila, mai face puține nazuri și pe urmă te roagă singură!" își zicea el.

În inima lui pătimașă, de mult clocoteau pofte nespuse pentru tinerețea plină de farmec a Măriei. De mult își zicea că prin sărutări pline de foc se îmblânzesc și cad cele mai caste femei. Se repezi deci ca o panteră și, cu lăcomie și furie oarbă, cuprinse talia Măriei și începu a o săruta pe gură, pe față și pe gât.

Maria simți că amețește, i se făcu negru înaintea ochilor și începu să țipe.

În ușa salonului apăru Matilda, galbenă și cu pete roșii în obraji. Părea un spectru, nu o ființă în carne și oase. Se ținea cu mâinile de canaturile ușii.

- Mișelule, mișelule! abia reuși să rostească.

La vederea Matildei, Iliescu îngălbeni și, desfăcând mâinile din

jurul taliei Măriei, părea și el înlemnit.

Matilda, pierdută ca o statuie, înmărmurise cu mâinile încleștate de ușori.

Maria, dezmeticită ca dintr-o cumpănă neprevăzută, se repezi la soră-sa. O luă, ca pe un copil, de subsuori și o duse la pat. Era ca o pană de ușoară. îi ascultă inima, care se mai bătea pripit și neregulat, și strigă:

- Trimite la doctor, la doctor, mai curând, c-ai mâncat-o!

Bolnava, cu ochii închiși, cu buzele încleștate de indignare și suferință, rămase nemișcată. Maria plângea întruna. în salon se auzeau pașii regulați ai lui Iliescu. Oricât era el de mișel, n-ar fi vrut să zică lumea că dânsul, cu purtarea lui, și-a ucis femeia.

Doctorul întâi și întâi are să priceapă că a fost o emoție puternică la mijloc.

Dar chiar el, în sufletul lui, era mâhnit de această întâmplare. „Numai diavolul m-a adus în

salon! zicea el, mereu, în gând. Când am zărit-o pe Maria, mi-a pierit din minte orice considerație. Blestemată patimă, cum poate întuneca în așa hal mintea omului!“

Agonia Matildei își urma cursul încet; moartea se apropia liniștit, dar sigură.

Doctorul, când veni, abia gâfâind, o privi lung, dădu din cap deznădăjduit, zicând:

- Sărmana femeie! O nouă lovitură. Patima a ucis-o.

Îi dădu eter, îi făcu niște injecții, dar totul era zadarnic. Inima încetă să mai bată. Patimi și suferințe încetară odată cu bătăile ei!

Maria plângea în hohote. Plânsul o îneca. Nu mai era nimeni s-o mângâie, străinătatea o strângea tot mai mult în cleștele-i nemilos!

Dacă Matilda, cu prevederea de femeie, ar mai fi putut visa viitorul, l-ar fi văzut peste câțiva ani pe Iliescu însurat c-o fată

tânăra, frumoasă și bogată, menit să joace rol în societate, stropindu-i cu noroiul trăsurii pe foștii colegi din tinerețe.

Câștigase Iliescu toate bunurile pământești, în afară de stima oamenilor cinstiți. După aceasta alergă el mereu, fără a o putea căpăta.

Din fericire pentru Matilda, în mormânt nu mai sunt nici răsplata neînlăturată a faptelor, nici visuri, nici iluzii! în el se pecetluiesc pe veci patimi și dureri!